

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการองค์ความรู้เพื่อพัฒนาธุรกิจ
การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม

The Participation of the People in Knowledge Management
for Cultural Tourism Business in Mahasarakham Province

ทรงคุณ จันทอร

สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตุลาคม 2548

ISBN 974 – 7017 – 07 - 5

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดองค์ความรู้เพื่อพัฒนารุทกกิจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจองค์ความรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคอีสาน และเพื่อจัดทำฐานข้อมูลการท่องเที่ยวทางศิลปะวัฒนธรรมของภาคอีสาน โดยเน้นจังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ โดยทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสาร การสำรวจองค์ความรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมภาคสนามใน 19 จังหวัดภาคอีสาน จากการสัมภาษณ์ ผู้รู้ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน นักธุรกิจ และประชาชนทั่วไป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ การสังเกต การสัมภาษณ์ และใช้การสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาแนวคิดเพื่อนำไปทำการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค SWOT (Strength Weakness Opportunities Threat) ในการจัดการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า ภาคอีสานมีองค์ความรู้ด้านศิลปะวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวมากโดยมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญรวม 324 แห่ง แบ่งเป็น 4 ประเภทแหล่งท่องเที่ยว คือ แหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมและโบราณคดี แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปกรรม ศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นใหม่ และในจำนวนแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด แหล่งท่องเที่ยวด้านสถาปัตยกรรมและโบราณสถานมากที่สุด รองลงมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปกรรม ศิลปะวัฒนธรรม ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นมีน้อยที่สุด สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมภาคอีสานในอดีตส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากขอม โดยเฉพาะในกลุ่มอีสานใต้ และอีสานกลางบางส่วน ประเพณี พิธีกรรมได้รับอิทธิพลจากประเทศลาว และมีศิลปกรรมจากอินเดียปรากฏพบบางส่วน โดยเฉพาะพระพุทธรูปและสถาปัตยกรรม

การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางศิลปะและวัฒนธรรมภาคอีสาน โดยเน้นจังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลางทำได้โดยใช้ยุทธศาสตร์ MICE กระตุ้น ให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว ใช้การประชุมสัมมนา การแสดงสิ่งประดิษฐ์ การประชุมใหญ่ระดับนานาชาติ และการจัดแสดงนิทรรศการ ควรให้สถาบันอุดมศึกษา และส่วนราชการ เป็นแกนนำ เพราะจังหวัดมหาสารคามมีสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐมากที่สุด ในภาคอีสาน กิจกรรมต้องสามารถนำเสนอจุดขายที่เด่นของสถาบันหรือองค์กร เน้นการวางแผนร่วมกัน ทำอย่างต่อเนื่องตลอดปี นอกจากนี้ยังควรวางแผนการจัดการท่องเที่ยวให้กระจายไปทุกอำเภอเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้รับประโยชน์ และมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งนี้คือ ควรมุ่งเน้นการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มนักวิชาการ ข้าราชการ นักศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายรอง การท่องเที่ยวภายในจังหวัดมหาสารคามควรจัดการท่องเที่ยวช่วง

สั้น 1-2 วัน เน้นให้กลุ่มนักวิชาการ ข้าราชการ และนักธุรกิจ กวรมี package การท่องเที่ยวให้เลือกอย่างหลากหลาย เน้นการใช้จ่ายครบวงจรของนักท่องเที่ยว เริ่มตั้งแต่การเดินทาง ความหลากหลายของบรรยากาศการพักผ่อนแบบท้องถิ่น โรงแรมที่พัก สินค้าพื้นเมือง การแสดงวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ควรให้สถาบันอุดมศึกษาและหน่วยราชการต่าง ๆ เป็นเจ้าภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดทุกเดือน ใช้ MICE ในการจัดกิจกรรม เน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ และวางแผนปีร่วมกันเพื่อให้มีการท่องเที่ยวตลอดปี และควรคำนึงถึงฤดูกาลที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวแต่ละประเภท

Abstract

The purposes of the study on participation of the people in knowledge management for cultural tourism business in Maha Sarakham province were to survey art and cultural knowledge – base available as information for the development of Isan tourism and make a data – base of Isan art and cultural tourism centering at Maha Sarakham. As a survey research, documentary studies on art and culture of 19 Isan provinces. Interviews with experienced and educated individuals, community leaders, businessmen and women and concerned people were made. Observations and focus – group discussions were also conducted so that SWOT analysis of Maha Sarakham tourism was done. The results of the study were as follows :

Isan has plenty of art and cultural knowledge – base covering 324 major tourist attractions. Such attractions are classified and ranged from highest to lowest as architecture and archeology, art and culture, nature, and newly – manmade. Most of the architectural and archeological attractions are ancient Khmer remnants. Traditions and rituals performed are once under the influence of Laos; art particularly the Buddha image and stupa making are borrowed from India.

The promotion of art and cultural tourism centering at Mahasarakham province may be done by using MICE. Activities under such a strategy include arranging for seminars, displaying of inventions or handicrafts, international meetings. The government and higher education institutes should take the lead offering major marketings of such productivities. Market planning should be made annually allowing all districts to participate enhancing money making from tourism.

It is suggested that 1-2 day tour packages should be made available for interested customers ranging from academicians to business entrepreneurs and students. The tour packages should offer one – stop service providing routes, hotel accommodations, souvenir, and art and cultural shows available for all - seasoned tourism of Mahasarakham province.

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
บทที่ 1 บทนำ	
การวิจัยการท่องเที่ยวอีสาน	1
วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
ทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดของโครงการวิจัย	2
ระเบียบวิธีวิจัย	4
ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย	5
แผนที่จังหวัดมหาสารคาม	6
บทที่ 2 องค์ความรู้และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะและวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม	8
ข้อมูลทั่วไป	8
ประวัติจังหวัดมหาสารคาม	8
แหล่งท่องเที่ยว	15
บทที่ 3 องค์ความรู้และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะและวัฒนธรรมของภาคอีสาน	37
จังหวัดกาฬสินธุ์	38
จังหวัดขอนแก่น	45
จังหวัดชัยภูมิ	53
จังหวัดนครพนม	59
จังหวัดนครราชสีมา	66
จังหวัดบุรีรัมย์	79
จังหวัดมุกดาหาร	86
จังหวัดยโสธร	91

จังหวัดร้อยเอ็ด	96
จังหวัดเลย	103
จังหวัดศรีสะเกษ	111
จังหวัดสกลนคร	119
จังหวัดสุรินทร์	128
จังหวัดหนองคาย	141
จังหวัดหนองบัวลำภู	147
จังหวัดอุดรธานี	153
จังหวัดอุบลราชธานี	164
จังหวัดอำนาจเจริญ	176
บทที่ 4 ฐานข้อมูลการท่องเที่ยวอีสาน	180
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	232
บรรณานุกรม	241

บทที่ 1

บทนำ

1. การวิจัยการท่องเที่ยวอีสาน

ภาคอีสานประกอบด้วย 19 จังหวัด ที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีพื้นที่หนึ่งในสามของประเทศ พื้นที่หลายแห่งเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งอารยธรรมที่สำคัญของเอเชียอาคเนย์ ปรากฏเป็นหลักฐานเก่าที่สำรวจพบแล้วมีแหล่งธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับแหล่งศิลปกรรมกว่า 500 แห่ง อาทิเช่น อ่างทองนาคนุญ จังหวัดมหาสารคาม มีแหล่งโบราณวัตถุและโบราณสถานที่มีอายุยุคสมัยต่าง ๆ มีการค้นพบพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งอดีตเคยเป็นที่ตั้งของเมืองจำปาศรี เป็นที่ตั้งของพระธาตุนาคนุญ ที่เป็นปูชนียสถานสำคัญของจังหวัด นอกจากนี้ยังมีชุมชนโบราณอื่นๆ ได้แก่ อารยธรรมบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี ปราสาทเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พระธาตุนม จังหวัดนครพนม ฯลฯ สถานที่สำคัญเหล่านี้ส่วนใหญ่มีที่ตั้งอยู่ท่ามกลางแหล่งธรรมชาติอย่างกลมกลืน

คุณค่าของแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมที่หลากหลายมีความหมายและความสำคัญที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวอันเป็นที่มาของรายได้สำคัญของจังหวัดและท้องถิ่น แต่ปัจจุบันสถานที่เหล่านั้นกลับมีสภาพเสื่อมโทรมด้วยกาลเวลาและปัญหาการบุกรุกทำลายของมนุษย์ รวมทั้งปัญหาและมลพิษอื่นๆ อันเกิดจากการท่องเที่ยวที่ขาดความรับผิดชอบ หากจะวิเคราะห์ถึงปัญหาโดยภาพรวมจะพบว่ามีสาเหตุจากหลายประการ เช่น การขาดการดูแลรับผิดชอบอย่างทั่วถึงต่อเนื่องและเป็นระบบ หน่วยงานท้องถิ่นและประชาชนยังขาดจิตสำนึกและการมีส่วนร่วม รวมทั้งขาดแนวคิดและหลักการในการอนุรักษ์พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดที่อยู่กลางของภาคอีสานจนได้ชื่อว่า “สะดืออีสาน” นอกจากนี้ยังเป็นจังหวัดที่ได้สมญานามว่าเป็นศูนย์กลางแห่งการศึกษาและวัฒนธรรมจนได้ชื่อว่า “ตักศิลานคร” ดังนั้น เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม มีการจัดการองค์ความรู้ที่เหมาะสมให้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว และเสริมรายได้ให้กับประชาชนท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ร่วมกับนักวิชาการ ภาคเอกชน และองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมที่สำคัญในพื้นที่รับผิดชอบจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ขึ้น โดยใช้พื้นที่จังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลางการจัดการองค์ความรู้เพื่อเป็นระบบข้อมูลต่อการอนุรักษ์ ทำนุบำรุง คุ้มครอง อนุรักษ์แหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี เอื้อประโยชน์ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เพราะการท่องเที่ยวนอกจากจะนำรายได้เข้าสู่จังหวัดและท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนในระดับ

รากหญ้าแล้วยังเป็นการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ได้เข้าถึงความยิ่งใหญ่ของบรรพชนที่ได้สร้างสมอารยธรรมอันดงามไว้ นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นให้เยาวชนและประชาชนได้รักและหวงแหน ตลอดจนเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ซึ่งตรงกับนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน ประกาศเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ในข้อที่ 3 นโยบายการสร้างรายได้โดยเน้นการท่องเที่ยว กำหนดให้มีการฟื้นฟู การบริหาร การพัฒนา การให้ความสะดวกและการเพิ่มความหลากหลาย ด้านการท่องเที่ยวอย่างเร่งด่วนและจริงจัง

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อสำรวจองค์ความรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคอีสาน
2. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลการท่องเที่ยวทางศิลปะวัฒนธรรมของภาคอีสาน โดยเน้นจังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 3.1 ได้ฐานข้อมูลในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในภาคอีสาน
- 3.2 ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการบริการความรู้แก่ภาคธุรกิจและประชาชนรวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

- 1) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- 2) กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
- 3) มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาต่างๆ
- 4) ธุรกิจเอกชนด้านการท่องเที่ยว
- 5) กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
- 6) กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

4. ทฤษฎีหรือกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดและทฤษฎีมาใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

- 1) รูปแบบ TERMS และความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ (Functional Matrix)

TERMS MODEL (ตัวแบบหรือรูปแบบ TERMS) และ Functional Matrix (ความสัมพันธ์เชิงหน้าที่) ซึ่งมีความหมายสังเขปว่า ตาม model นี้ ชุมชนชนบทที่จะพึ่งตนเองได้จะต้องประกอบด้วย การพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ

- T = การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี
- E = การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ
- R = การพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ
- M = การพึ่งตนเองทางจิตใจ

S = การพึ่งตนเองทางสังคมวัฒนธรรม

สำหรับความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ (Functional Matrix) ซึ่งเป็นส่วนขยายของรูปแบบ (TERMS MODEL) มีความหมายโดยย่อว่า องค์ประกอบในรูปแบบแต่ละตัวต่างก็ปฏิบัติหน้าที่ของตนแต่ในขณะเดียวกัน ผลของการปฏิบัติหน้าที่ของตนนั้นบางส่วนมีผลต่อองค์ประกอบอื่นในรูปแบบ (model) ด้วย ในทำนองเดียวกันองค์ประกอบอื่นที่ปฏิบัติหน้าที่ก็จะมีผลต่อองค์ประกอบเริ่มต้นด้วย เช่นกัน ตารางนี้แสดงสภาพความเป็นจริงในโลกที่ส่วนต่างๆ จะต้องสัมพันธ์กัน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีประเทศไทย, 2538)

ความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ TERMS
Functional Matrix of TERMS

การพึ่งตนเอง	T	E	R	M	S
T					
E					
R					
M					
S					

2) แนวคิดด้านกิจกรรมการพึ่งตนเองของชุมชน

BAN หมายถึง กิจกรรม 3 ประการที่ชุมชนจะต้องทำเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ คือ

B = การสร้างความสมดุล (Balance)

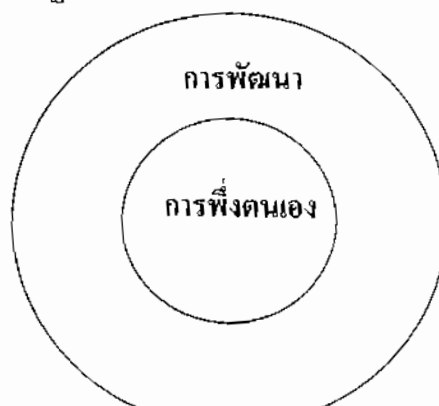
A = การสร้างความสามารถในการจัดการตนเอง (Ability)

N = การสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนนี้กับชุมชนหรือหน่วยงานอื่นทางสังคม

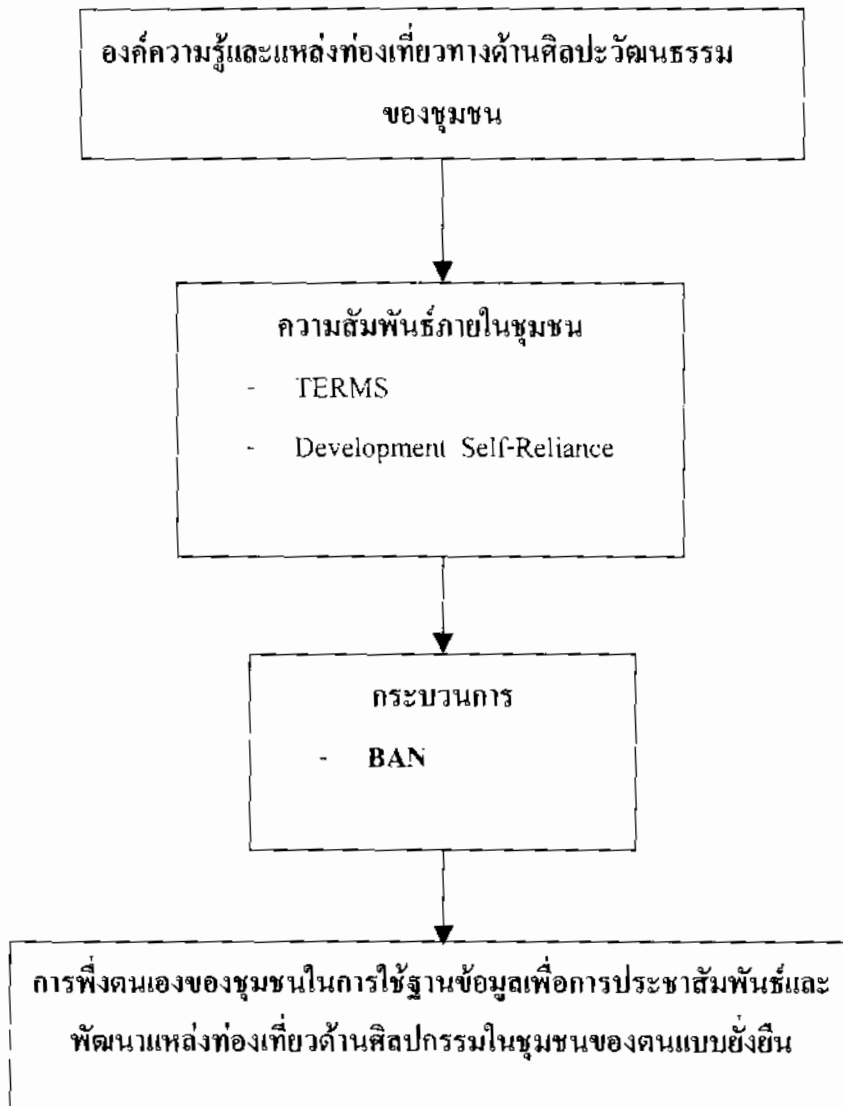
(Networking)

แนวคิด Development Self-Reliance Model

หมายถึง การมีรูปแบบ (Model) สองรูปแบบซ้อนกัน กล่าวคือ วงในเป็นการพึ่งตนเอง และวงนอกเป็นการพัฒนา ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ของการพึ่งตนเองได้

กรอบแนวคิดการดำเนินโครงการ

5.ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เน้นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และเน้นแนวคิดในการใช้ฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อจัดกิจกรรมการพึ่งตนเองของชุมชน (BAN) เพื่อสร้างองค์ความรู้และวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการจัดการองค์ความรู้ทางศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนารูปการท่องเที่ยวผ่านระบบอินเตอร์เน็ตอันจะนำไปสู่การอนุรักษ์ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและธุรกิจการท่องเที่ยวด้านศิลปกรรมของแต่ละชุมชน

5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จังหวัดในภาคอีสานมีทั้งหมด 19 จังหวัด ทำการสำรวจองค์ความรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมด้านต่างๆ เพื่อเตรียมข้อมูลไว้จัดทำฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว

5.2 การดำเนินการวิจัย

แบ่งเป็นระยะของการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ คือ

5.2.1 ระยะก่อนดำเนินการวิจัย (Pre-Research Phase)

- ศึกษาเอกสาร
- สำรวจพื้นที่เบื้องต้น

5.2.2 ระยะดำเนินการวิจัย (Research Phase)

- ออกเก็บข้อมูลภาคสนามทั้ง 19 จังหวัด โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้รู้ นักธุรกิจ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชน นอกจากนี้ยังเก็บข้อมูลโดยวิธีสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

-จัดทำฐานข้อมูลเพื่อการประชาสัมพันธ์และพัฒนาการท่องเที่ยวทางศิลปะและวัฒนธรรมในภาคอีสาน

5.2.3 ระยะหลังดำเนินการวิจัย (Post-Research Phase)

- ประเมินผล

6. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

6.1 ด้านพื้นที่ท่องเที่ยว

-แหล่งศิลปกรรมที่สำคัญในพื้นที่ 19 จังหวัดภาคอีสาน ได้รับการจัดการองค์ความรู้ทางศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อเป็นฐานข้อมูลในธุรกิจการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของการอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ประชาชนและนักธุรกิจมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว
- มีเอกสารคู่มือการท่องเที่ยวแหล่งศิลปกรรมของแต่ละท้องถิ่น ไม่น้อยกว่า 30 เล่ม

6.2 ด้านสังคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

-ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประชาชนสามารถเข้าถึงข่าวสารข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและด้านศิลปกรรมของชุมชนอันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและยั่งยืน

แผนที่ภาคอีสาน

บทที่ 2

องค์ความรู้และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะและวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม

1. ข้อมูลทั่วไป

จังหวัดมหาสารคาม ตั้งอยู่กึ่งกลางของภาคอีสาน ตัวเมืองตั้งอยู่บนเนินสูงของลูกคลื่น ที่เรียกว่า มอพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลูกคลื่น ไม่มีภูเขา เป็นทุ่งนาสลับกับป่าโปร่ง มีแหล่งน้ำสำคัญคือลำน้ำชี ไหลผ่านพื้นที่อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอกันทรวิชัย และอำเภอเมืองฯ ลำน้ำพองไหลผ่านพื้นที่ตอนเหนือของจังหวัด และเป็นแนวแบ่งเขต จังหวัดมหาสารคามกับ จังหวัดขอนแก่น นอกจากนั้นยังมีลำน้ำขนาดเล็กได้แก่ ห้วยคะคาวในพื้นที่อำเภอเมืองฯ ห้วยสายบาตรในพื้นที่อำเภอเชียงยืน ห้วยเสียวในพื้นที่อำเภอบรบือ และอำเภอวาปีปทุม ลำเตา ลำปลับปลา ห้วยฉนวน ห้วยหว่า อยู่ในเขตอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย กุดนางโย กุดผักชี กุดแดง อยู่ในเขตอำเภอเมืองฯ บึงบอน บึงกุย อยู่ในพื้นที่อำเภอโกสุมพิสัยหนองแวงหนองทุ่มหนองอีเก้อยู่ในพื้นที่อำเภอวาปีปทุม

พื้นที่ของจังหวัดมหาสารคาม เป็นส่วนหนึ่งของแอ่งกระทะ ที่เรียกว่าแอ่งโคราช หินพื้นฐานเป็นหินทราย ดินส่วนมากเป็นดินตะกอนที่น้ำพัดมาทับถมกันเป็นเวลายาวนาน เรียกว่าดินตะกอนเก่า ดินชนิดนี้มีความอุดมสมบูรณ์น้อย เรียกว่าดินทาม หรือดินตึกเก็บ ส่วนดินตะกอนใหม่มีอยู่ตามลำน้ำชี และลำห้วยต่างๆ ซึ่งมีเป็นส่วนน้อยเพียงประมาณ ร้อยละ ๘ เท่านั้น และเนื่องจากหินพื้นฐานเป็นหินเกลือ บริเวณรอบ ๆ เมืองจึงเต็มไปด้วยแหล่งเกลือสินเธาว์ บางแห่งเกลือจะปรากฏอยู่บนผิวดินเป็นสาเกลือสีขาว เรียกว่าเหือดหรือข้าทาป่าไม้ในเขตจังหวัดมหาสารคามมีน้อยมากเหลือพื้นที่ป่าอยู่ประมาณ ๘,๓๐๐ ไร่ เป็นป่าเขตร้อนที่เรียกว่าป่าโคก บริเวณใกล้ลำน้ำชี มีไม้ประเภทพรวนน้ำจืด สรุปลแล้วมีป่าน้อยที่สุดของจังหวัดในภาคอีสาน และเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงได้ชื่อว่าเป็น “ดักศิลาแห่งอีสาน” เนื่องจากมีสถาบันการศึกษาอยู่มากมายหลายแห่ง อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 475 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 5,291 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ และ 2 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองมหาสารคาม กันทรวิชัย โกสุมพิสัย วาปีปทุม บรบือ พยัคฆภูมิพิสัย นาเชือก เชียงยืน นาหว้า แกดำ ยางสีสุราช กิ่งอำเภอกุฉีกรัง และกิ่งอำเภอชื่นชม

2.) ประวัติจังหวัดมหาสารคาม

มหาสารคามได้รับการแต่งตั้งเป็นเมือง เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2408 แต่ก่อนจะตั้งเป็นเมืองมหาสารคามนั้น บริเวณนี้เคยเป็นที่อยู่ของมนุษย์มานาน บางยุค บางสมัยก็รุ่งเรือง บางยุคสมัยก็เสื่อมโทรมตามบันทึกของหลวงอภิสิทธิ์สารคาม (บุคดี) ตลอดจนประวัติศาสตร์ภาคอีสานและเมืองมหาสารคาม ของบุญช่วย รัตนากร ระบุว่า หัวมหาราช (กวด) พาผู้คนออกจากเมืองร้อยเอ็ดมาทางทิศตะวันตก ประมาณ

1,000 เส้น จึงหยุดตั้งอยู่บริเวณที่ดอน แต่ราษฎรนิยมเรียกว่า “วัดข้าวส้าว” อยู่ได้ประมาณ 6 เดือน เห็นว่าขาดแคลนแหล่งน้ำ จึงย้ายมาตั้งระหว่างกุศยางใหญ่กับหนองท่ม ซึ่งเป็นที่ชุมชนที่มีผู้อาศัยอยู่บ้างแล้ว คือบ้านจวน ห่างออกไปเล็กน้อยก็เป็นห้วยตะคาง จึงนับว่าเป็นชัยภูมิที่มีแหล่งน้ำสมบูรณ์ เมืองมหาสารคามเมื่อแรกตั้งอยู่ในความดูแลบังคับบัญชาของพระขัติยวงษา(จัน) เจ้าเมืองร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นผู้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอรับพระราชทาน “บ้านลาด กุศยางใหญ่” เป็นเมือง ของท้าวมหาไชย (กวาด) เป็นเจ้าเมือง ราชสำนักได้มีสารตรามาถึง

พระขัติยวงษา (จัน) ลงวันอังคาร เดือน 10 ขึ้น 1 ค่ำ ปีฉลู สัปตศก จุลศักราช 1227 ซึ่งตรงกับวันที่ 22 สิงหาคม 2408 ดังข้อความตอนหนึ่งว่า จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสว่า ซึ่งเจ้าพระยาภูธราภัย ฯ พร้อมกับเจ้าพระยานครราชสีมาไล่เลียงเสถียรแผนที่เมืองจะตั้งใหม่ เห็นการไม่เกี่ยวข้องแก่บ้าน แก่เมืองใดแล้วจึงโปรดเกล้าฯ ขนานนามบ้านลาดกุศยางใหญ่ เป็นเมืองมหาสารคาม พระราชทานนามสัญญาบัตร ประทับพระราชลัญจกร ตั้งท้าวมหาไชยเป็นที่พระเจริญราชเดช เจ้าเมือง ทำราชการขึ้นแก่เมืองร้อยเอ็ด ให้พระราชทานท้าวมหาไชย ผู้เป็นที่พระเจริญราชเดชเจ้าเมืองมหาสารคาม... เมืองมหาสารคามนับเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรมของชาวอีสาน มีชุมชนโบราณมากมาย ไม่ว่าจะเป็นชุมชนบ้านเชียงเหียน หมู่บ้านปั้นหม้อของชาวบ้านหม้อตำบลเขวา อำเภอเมืองมหาสารคามแหล่งโบราณสถานและสถานที่สำคัญทางศาสนาก็มี พระธาตุนาดูน กู่สันตรังค์ อำเภอนาดูน กู่บ้านแดง อำเภอปทุมปรารังค์ กู่ ตำบลเขวา อำเภอเมืองมหาสารคาม ที่นำมาศึกษาหาความรู้ทางประวัติศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์

จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่า ได้มีชุมชนมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ประมาณ 4,000 ปีมาแล้ว เป็นชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ ชุมชนที่เกิดขึ้นในระยะต่อมา เป็นผลสืบเนื่องมาจากการขยายตัวของชุมชนเดิม มีลักษณะการตั้งชุมชนที่สลับซับซ้อนขึ้น เช่นเกิดชุมชนที่มีน้ำล้อมรอบ บางแห่งมีการทำเกลือ การถลุงโลหะ การทำเครื่องปั้นดินเผา ชุมชนดังกล่าวเหล่านี้เกิดขึ้นในสมัยก่อนประวัติศาสตร์และในสมัยประวัติศาสตร์

1) สมัยทวาราวดี

นับตั้งแต่ พุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมา ชุมชนโบราณในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้รับวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา และศาสนาฮินดูเข้ามาพบร่องรอยชุมชนขนาดใหญ่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ และพบโบราณสถานในพุทธศาสนา เช่น เสาหิน โบสถ์ วิหาร และ สถูปเจดีย์ หลายแห่ง เมืองสำคัญในเขตจังหวัดมหาสารคามคือ เมืองนครจำปาศรี อยู่ในพื้นที่อำเภอนาหว้า เป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่สมัยทวาราวดี มีคูน้ำล้อมรอบ และมีอาศัยสืบต่อจนถึงสมัยลพบุรี มีซากเจดีย์สมัยทวาราวดีหลายแห่งกลางเมืองมีเนินศาสนสถานก่อด้วยศิลาแลงเรียกว่า ศาลานางขาว ณ ที่นี้ได้พบศิลาจารึกขอม มีพระนามกษัตริย์ พระบาทกับแดงอัญศรีชัยวรมันทเวะ ซึ่งอาจหมายถึงพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 หรือที่ 6 นอกเหนือออกไปทางด้านใต้ พบศาสนสถานขอมสมัยลพบุรีอยู่สองแห่งคือ กุ่มน้อย และ กุ่มคันครัดน ในนครจำปาศรี มีลักษณะเป็นเนินที่เคยเป็นที่อยู่อาศัย และที่ฝังศพของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เพราะพบภาชนะดินเผา แบบทุ่งกุลาร้องไห้ ซึ่งมีอายุในสมัยก่อน ทวาราวดี ห่างจากตัวเมืองนครจำปาศรีไปทางทิศ ตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณ 4 กิโลเมตร ได้พบสถูปบรรจุพระบรมธาตุ และพระพิมพ์สมัยทวาราวดีแบบต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมาก

2) สมัยลพบุรี

การแพร่เข้ามาของวัฒนธรรมขอมยังลุ่มน้ำมูล น้ำชี ส่วนใหญ่เข้ามาทางช่องเขาในเทือกเขาพนมดงรัก นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 16 หรือตั้งแต่สมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 เป็นต้นมา เพราะปรากฏมีโบราณสถานที่เป็นศาสนสถานที่ทำด้วยศิลาแลงเป็นระยะๆ ตั้งแต่บริเวณลุ่มน้ำมูล ผ่านไปทางจังหวัดชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด อุดรธานี แล้วแยกสายหนึ่งไปทางหนองหาน สว่างแดนดิน และสกลนคร ส่วนอีกสายหนึ่งออกจากอุดรธานีไปทางหนองคาย และเวียงจันทน์ การพบศิลาจารึกที่บริเวณศาลานางขาวในเขตนครจำปาศรี แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของขอมในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 16 - 17 ซากปราสาทขอมที่พบบริเวณกุ่มน้อย และเทวรูปพระศิวะ ตลอดจนโบราณวัตถุในศาสนฮินดูอีกหลายชิ้น แสดงให้เห็นว่าศาสนาฮินดูได้แพร่เข้ามาสู่บริเวณนี้ ใกล้กับกุ่มน้อยมีปราสาทศิลาแลงอีกแห่งหนึ่งคือ กุ่มคันครัดน ซึ่งเป็นปราสาทในศิลปะสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 มีลักษณะเช่นเดียวกับปราสาทหินเป็นจำนวนมากในอีสาน และสอดคล้องกับจารึกปราสาทพระขรรค์ และปราสาทตาพรหม ในกัมพูชา ที่ระบุว่า พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ให้สร้างอโรคยาศาลขึ้นตามเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ในแคว้นแคว้นของพระองค์ ห้วงเวลาดังกล่าวอยู่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 เมื่อสิ้นสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 อำนาจของขอมก็เสื่อมลง จนถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 พระเจ้าฟ้าจัมได้ราชสมบัติ ในเมืองเชียงคองเชียงทอง และเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองหลวงพระบาง แล้วขยายอำนาจลงมาทางเมืองเวียงจันทน์ ไม้หนาม และเมืองอื่น ๆ ในลุ่มน้ำโขง และได้ผนวกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง

การเข้ามาของกลุ่มชนวัฒนธรรมล้านช้าง

ชุมชนบ้านทุ่ง นับเป็นชุมชนวัฒนธรรมล้านช้างกลุ่มแรก ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณตอนกลางของที่ราบสูงโคราช ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2256 และได้แยกออกไปตั้งบ้านเมืองต่าง ๆ ในบริเวณลุ่มน้ำชีอีกหลายเมือง รวมทั้งเมืองมหาสารคามด้วย ตามประวัติเมืองมหาสารคามมีอยู่ว่า ท้าวมหาชัย(กวด) พาผู้คนออกจากเมืองร้อยเอ็ดมาทางทิศตะวันตก ประมาณ 1,000 เส้น จึงหยุดตั้ง ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่คอน แล้วจัดพิธีฝังเสาหลักเมืองที่บริเวณนั้น ภายหลังได้สร้างวัดชื่อ วัดคอนเมือง แต่ชาวบ้านเรียกว่า วัดข้าวฮ้าว เมื่ออยู่มาได้ประมาณ 6 เดือน เห็นว่า ชาติแคลนแหล่งน้ำจึงย้ายมาอยู่ที่กุศยางใหญ่กับหนองห่ม ซึ่งเป็นชุมชนที่มีผู้อาศัยอยู่บ้างแล้วคือบ้านจาน ซึ่ง ห่างออกไปไม่มากมีหนองหัวช้าง และกัณฑ์หนองกระพุ่มออกไปเล็กน้อยก็มีห้วยกะกาง จึงนับว่าเป็นชัยภูมิที่มีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ ส่วนท้าวบัวทองได้พาผู้คนจำนวนหนึ่งไปตั้งถิ่นฐานอยู่อยู่บริเวณบ้านลาดริมฝั่งลำน้ำชี เมืองมหาสารคามเมื่อแรกตั้งขึ้นอยู่ในความปกครองดูแลของพระขัติยวงศา (จัน) เจ้าเมืองร้อยเอ็ดในพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เจ้าเมืองจะต้องพากรรมการเมืองชั้นผู้ใหญ่ที่เรียกว่า อาญา 4 ผู้ช่วยอาญา 4 และกรรมการเมืองไปร่วมพิธีที่เมืองร้อยเอ็ด ร่วมกับพระขัติยวงศา ปีละ 2 ครั้ง คือในวันตรุษ (เดือน 5) และวันสารท (เดือน 10) ทั้งนี้เพราะถือว่าเมืองมหาสารคามเพิ่งตั้งใหม่ ยังไม่คุ้นเคยกับธรรมเนียมปฏิบัติ จนถึงปี พ.ศ. 2412 เมืองมหาสารคามจึงแยกตัวออกจากเมืองร้อยเอ็ดขึ้นกับกรุงเทพฯ โดยตรงจากเอกสารที่กล่าวถึงเมืองมหาสารคาม คือ สารเจ้าพระยาจักรี ฯ ถึง พระขัติยวงศา เรื่องขนานนามบ้านลาดกุศยางใหญ่ เป็นเมืองมหาสารคาม จ.ศ. 1227 ตรงกับ พ.ศ. 2408 แต่ในสารดังกล่าวเขียนว่า มหาสารคาม มหาสารคาม มหาศาลคาม ซึ่งก็คือมหาสารคาม ในปัจจุบันนั่นเอง

การปกครอง

โครงสร้างการปกครองของเมืองมหาสารคาม ก็เหมือนกับหัวเมืองต่าง ๆ ในหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกทั้งหลาย ซึ่งได้ดัดแปลงรูปแบบการปกครองของอาณาจักรล้านช้าง แต่ได้ดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพบ้านเมืองของตน ในช่วงแรก พระขัติยวงศา (จัน) มีใบบอกไปยังกรุงเทพฯ ฯ ได้เสนอให้ ท้าวมหาชัย (กวด) เป็นเจ้าเมือง ท้าวบัวทองเป็นอุปฮาด ท้าวไชยวงษา (ฮัง) เป็นราชวงศ์ และได้รับโปรดเกล้า ฯ ให้ท้าวมหาชัย (กวด) เป็นพระเจริณราชเดช เจ้าเมือง ท้าวบัวทองเป็นอรรคฮาด ท้าวไชยวงษา (ฮัง) เป็นอรรควงษ์ และต่อมาได้ตั้งท้าวเถื่อนเป็น วรบุตร เมืองมหาสารคาม ตำแหน่งอาญา 4 หรือ อัญญา 4 เพราะมี 4 ตำแหน่ง ในเมืองใหญ่จะเรียงตามลำดับจากสูงไปต่ำ ดังนี้ เจ้าเมือง อุปฮาด ราชวงศ์ และราชบุตร ส่วนเจ้าเมืองเล็ก หรือเมืองตั้งใหม่ เช่น เมืองมหาสารคามในช่วงปี พ.ศ. 2408 - 2412 จะเรียกว่า เจ้าเมือง อรรคฮาด หรือ อักฮาด อรรควงษ์หรือ อักวงษ์ และวรบุตร ส่วนตำแหน่งรองลงมาเรียกว่าผู้ช่วยอาญา 4 ก็وبرรคาทุกหลานของอาญา 4 ที่มีความสามารถ และพร้อมที่จะเลื่อนขึ้นไปเป็น อาญา 4 ได้ ในเมืองมหาสารคาม มีตำแหน่งดังกล่าว เช่น

ท้าวมหาพรหม ท้าวพระละคร ท้าวโพธิสาร ท้าวสุริโย ท้าวสุริวงษ์ ท้าวสุพรม ท้าวสุวรรณสาร และ ท้าวศรีวราชน เป็นต้น

ตำแหน่งกรรมการเมืองที่เรียกว่า เพี้ย ซึ่งสันนิษฐานว่า มาจากคำว่า พญา ซึ่งเป็นคำที่ชาวบ้านยกย่องผู้ที่ เป็นกรรมการเมือง กรรมการเมืองมหาสารคามเท่าที่มีหลักฐานอยู่เป็นดังนี้

- 1) กรรมการเมืองฝ่ายขวา คือ เมืองแสน เมืองขวา เมืองสาม เชียงสา
- 2) กรรมการเมืองฝ่ายกลาง คือ เมืองกลาง เมืองแพน เมืองนน ชานน ชานนศ ศรีสุนน
- 3) กรรมการเมืองฝ่ายซ้าย คือ เมืองจัน เมืองซ้าย เมืองรอง เมืองคุก เชียงใต้
- 4) กรรมการเมืองฝ่ายทหาร คือ สุโผ คำมูน เวียงแก
- 5) กรรมการเมืองฝ่ายพรหมณ์ คือ มหามุณี ชามาต
- 6) พวกในกองรักษาองค์ คือ มหาเสนา
- 7) พวกตำรวจหน้าซ้าย - ขวา คือ แก้วอาษา
- 8) พวกตำรวจหลังซ้าย - ขวา คือ ชากักดี
- 9) พวกกองกลาง หมวดหลวง คือ ไชยวงษ์ ศรีวงษ์
- 10) พวกรักษาค้าง จำหน่ายของ คือ ศรีหาลัง

ในสารตราตั้งเมืองทุกเมือง ทางราชสำนักกรุงเทพ ฯ จะต้องระบุไว้เป็นหลักเกณฑ์เดียวกันทั้งหมด เพียงแต่มี รายละเอียดปลีกย่อย แตกต่างกันไปบ้าง สำหรับเมืองมหาสารคามได้รับการกำหนดหน้าที่เจ้าเมืองไว้ ดังนี้

1) ให้พระเจริญราชเดช เจ้าเมืองมหาสารคาม อยู่ในบังคับบัญชาพระขัติยวงษา อุปฮาด ราชวงษ์ ราชบุตร เมืองร้อยเอ็ด ให้อรรคสาช อรรควงษ์ วรรณคร และบรรดาท้าวเพี้ยในเมืองมหาสารคาม อยู่ในบังคับบัญชาเจ้าเมืองในสิ่งที่ชอบด้วยราชการ

2) ให้เจ้าเมือง อรรคสาช อรรควงษ์ วรรณคร ปรีกษาหาหรือหาทางทำนุบำรุงท้าวเพี้ย ไพร่พลเมืองให้ได้ทำไร่นาให้บ้านเมืองอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนหาวิธีการที่จะได้ผู้คนมาอยู่ในเมืองมหาสารคามเพิ่มขึ้น

3) ชำระคดีความของราษฎร โดยยุติธรรม ถ้าเป็นคดีใหญ่ ให้ส่งไปยังเมืองร้อยเอ็ด ตามอย่างธรรมเนียมเมืองเล็กขึ้นกับเมืองใหญ่ และอย่าให้คดีความค้างช้าจนราษฎรได้รับความเดือดร้อน

4) ให้กำชับกำชาห้ามท้าวเพี้ยราษฎร อย่าให้คบหาพากันกินฝิ่น สูบฝิ่น ขายฝิ่น ซื้อฝิ่น จะอนุญาตให้เฉพาะในหมู่คนจีน และเจ้าภาษีฝิ่นเท่านั้น

5) ให้กำชับกำชา ดูแลเด็กเดือนไม่ให้ราษฎรประพฤติดัวเป็นโจรผู้ร้าย ลักทรัพย์สิ่งของ กดขี่ข่มเหงราษฎร

6) ให้กระทำพิธีต้อน้ำพระพิพัฒน์สัตยา กระทำสัตยานุสังค์อราชสำนักกรุงเทพ ฯ ปีละ ๒ ครั้ง ในวันตรุษ และวันสารท ในระยะแรกให้ไปกระทำพิธีร่วมกับเมืองร้อยเอ็ด

7) ร่วมกันเมืองใกล้เคียงปักปันเขตแดนเมือง ให้เห็นชอบทุกฝ่าย จะได้ไม่เป็นที่ทะเลาะวิวาทกันในภายหน้า แล้วใช้ไม้แก่นปักไว้เป็นเขตแดน

8) ให้มีน้ำใจเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา สร้างวัดวาอาราม และทำนุบำรุง พระภิกษุ สามเณร ให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไป

9) ส่งส่วยผลแร่ โดยแบ่งชายฉกรรจ์ของเมืองมหาสารคามเป็น ๓ ส่วน สองส่วนนั้นให้เรียกเก็บส่วยแล้วส่งลงไปกรุงเทพ ฯ อีกส่วนหนึ่งเก็บไว้ใช้ราชการในเมืองมหาสารคาม ซึ่งเมืองมหาสารคามจะต้องเรียกเก็บเงินจากชายฉกรรจ์คนละ ๒ บาท หรือเป็นผลแร่คนละ ๖ กิโลกรัมต่อปี ทั้งยังจะต้องทำบัญชีชายฉกรรจ์แจ้งลงไปยังราชสำนักกรุงเทพ ฯ ให้ชัดเจน เมืองมหาสารคามช่วงปี พ.ศ. ๒๔๐๘ - ๒๔๓๒

เจ้าเมืองมหาสารคาม คือ พระเจริญราชเดช (กวด) มีความขัดแย้งกับ พระขัติยวงษา (สาร) เจ้าเมืองร้อยเอ็ด มีเรื่องราวกล่าวโทษฟ้องร้องกันอยู่เสมอ ในที่สุดทางกรุงเทพ ฯ จึงให้เมืองมหาสารคามแยกออกจาก การเป็นเมืองขึ้นของเมืองร้อยเอ็ด ให้มาขึ้นกับกรุงเทพ ฯ โดยตรง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๒ เมืองมหาสารคามต้องส่งส่วยเป็นเอกเทศ เป็นเงินส่งส่วยปีละ ๓๕ ชั่ง ต่อมาเมื่อมีผู้คนอพยพมาอยู่มากขึ้น ก็ส่งส่วยมากขึ้นตามสัดส่วนจำนวนคน ในปี พ.ศ. ๒๔๒๕ ต้องส่งส่วยปีละ ๖๐ ชั่ง หรือผลแร่ปีละ ๖๐ หาบ ในปี พ.ศ. ๒๔๑๕ มีตราสารจากกรุงเทพ ฯ มาขังหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกทั้งหลาย ให้ยกเลิกธรรมเนียม ดั้งข้าหลวงกองสั๊กมา ตักเลกตามหัวเมือง แต่ให้ทำบัญชีสำมะโนครัวแจ้งจำนวนชายฉกรรจ์ลงไปกรุงเทพ ฯ พร้อมกับนั้นยังอนุญาตให้เลือกหรือชายฉกรรจ์ สามารถย้ายสังกัดได้ตามใจสมัคร ส่งผลให้การติดตามเก็บส่วยจากเลขเขยสู หรือชายฉกรรจ์ที่ไปทำมาหากินอยู่ต่างเมือง สามารถโอนมาสังกัดเมือง ที่คนอาศัยอยู่นั้นได้ง่ายขึ้นเป็นการลด ปัญหาลง ในปี พ.ศ. ๒๔๑๘ พวกฮ่อได้ยกกำลังเข้าตีเมืองเวียงจันทน์ และหนองคาย ทางกรุงเทพ ฯ ส่งกองทัพไปปราบปราม โดยให้เกณฑ์หัวเมืองต่าง ๆ เข้ากองทัพไปร่วมรบ เมืองมหาสารคามก็ถูกเกณฑ์ไปร่วมรบ ด้วยได้ความดีความชอบ

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๒๕ - ๒๔๒๘ เมืองมหาสารคามมีประชากรเพิ่มมากขึ้น มีเลกหรือชายฉกรรจ์ถึง ๓,๖๐๐ คน ส่งส่วยให้กรุงเทพ ฯ สองส่วนคือ ๒,๔๐๐ คน ๆ ละ ๒ บาท เป็นเงิน ๔,๘๐๐ บาท หรือ ๖๐ ชั่ง การตั้งเมืองวาปีปทุม และเมืองโกสุมพิสัย

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๒๒ เป็นต้นมา ได้มีการตั้งเมืองขึ้นหลายแห่งในหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออก เข้าเมืองมหาสารคาม ได้มีใบบอกขอตั้งบ้านนาเลาเป็นเมืองโดยแยกประชาชน ๘๘๘ คน ไปตั้งเมือง

ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านนาเลาเป็นเมืองวาปีปทุม ให้ส่งส่วยผลเร็วปีละ ๒๕ หาบ หรือเป็นเงินปีละ ๖ ชั่ง ๕ ตำลึง (๕๐๐ บาท)

ต่อมาได้เกิดความขัดแย้งในกลุ่มผู้ปกครองเมืองมหาสารคามกับเมืองวาปีปทุม ทางกรุงเทพฯ ๑ ต้องส่งเจ้าพระยา ภูธราภัยมาสอบสวน และไต่ถามเกลี้ย

การเปลี่ยนแปลงการใช้เงินตรา

ในบรรดาหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออก ราษฎรใช้ลาดทองเหลืองเป็นเงินตราโดยถือเอาน้ำหนักเป็นเกณฑ์ ต่อมาเงินทองเกิดอัคคีค ข้าหลวงประจำอยู่ที่เมืองอุบลราชธานี จึงได้มีใบบอกไปยังกรุงเทพฯ ๑ ขอรับพระราชทานเบี้ย อัฐ จิก เสี้ยว โสฬส มาจำหน่ายให้แก่ราษฎร เพื่อความสะดวกในการแลกเปลี่ยน

ทางกรุงเทพฯ ๑ ได้ส่งเงินตราในราคาต่าง ๆ ตั้งแต่ อัฐ ถึง โสฬส มาจำหน่ายในหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออก ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๐ เป็นต้นมา และต่อมาได้เปลี่ยนเป็นเหรียญ ๑ สตางค์ ครั้งสตางค์ ๕ สตางค์ ๑๐ สตางค์ เหรียญสลึง และเหรียญบาท

ช่วงปฏิรูปการปกครอง

เดิมเมืองมหาสารคาม จัดอยู่ในหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออก ซึ่งได้แก่บริเวณที่ราบสูงโคราชทั้งหมด รวมทั้งดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๓ หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกได้ถูกแบ่งออกเป็น ๔ ส่วนคือ

- หัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองพวน
- หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองอุบลราชธานี
- หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออก มีศูนย์กลางอยู่ที่เมือง จำปาศักดิ์
- หัวเมืองลาวฝ่ายกลาง มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองนครราชสีมา
- เมืองมหาสารคามถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็น

หัวเมืองลาวทาง มณฑลลาวทาง มณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ มณฑลอิสาน แล้วแยกออกเป็นมณฑลร้อยเอ็ด ดามลำดัด ต่อมาเมื่อมีฐานะเป็นจังหวัด บรรดาเมืองที่ขึ้นอยู่กับเมืองมหาสารคามเดิม ก็เปลี่ยนเป็นอำเภอ และเลิกระบบการสืบสายโลหิตทางการปกครอง เจ้าเมืองคนสุดท้ายคือ พระเจริญราชเดช (อุ่น) เปลี่ยนตำแหน่งเจ้าเมืองมาเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด

การก่อความไม่สงบ

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๔๓ - ๒๔๔๕ ได้เกิดมีกระแสความเชื่อแพร่ไปทั่วมณฑล อุตร มณฑล อีสาน และ มณฑล นครราชสีมาว่าจะเกิดอาเพศต่าง ๆ เช่นหากใครเอาหินแטה์ หรือหินลูกรัง จากวัดบ้านหนองเลาพานะ

เมื่อถึงวันอาทิตย์ เดือน ๔ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีฉลู จ.ศ.๑๒๖๓ (๒๓ มีนาคม ๒๔๔๔) ซึ่งจะเกิดลมพายุพัดจัดท้องฟ้าจะมีมืดมิด ๗ วัน ๗ คืน ก้อนหินที่นำมาบูชาจะกลายเป็นทองคำ หากใครมีมือน (ตัวไหม) หมู และควายตัว (ควายเขาทุย) จะเกิดโทษภัย และอื่น ๆ อีกหลายประการ ในช่วงนี้ได้เกิดมีผู้ตั้งตัวเป็นผู้วิเศษ สามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ด้วยเวทมนตร์ เป็นจำนวนมาก ที่เมืองมหาสารคามมีท้าวบุญรอดเป็นหัวหน้า ตั้งตัวเป็น ท้าวโพธิสัตว์ และผู้วิเศษอื่น ๆ หลอกหลวงชาวบ้านให้นับถือ ทางกรมได้จับกุมได้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๕ นอกจากนี้ก็มี กบฏหมลลำน้อย เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ กบฏเกือกขาว และ กบฏสอนธรรมวิเศษ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๗ แต่ได้ถูกทางการจับกุมลงโทษจำคุกไปทุกราย

3. คำขวัญประจำจังหวัด

“พุทธมณฑลอีสาน ถิ่นฐานอารยธรรม ผ้าไหมล้ำเลอค่า ดักศิลานคร”

4. หมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ

- ที่ว่าการอำเภอเมืองมหาสารคาม โทร. 0 4371 1192, 0 4371 1516
- เทศบาลเมืองมหาสารคาม โทร. 0 4371 1504, 0 4371 1163
- ประชาสัมพันธ์จังหวัดมหาสารคาม โทร. 0 4372 2231
- โรงพยาบาลมหาสารคาม โทร. 0 4374 0963-6
- สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม โทร. 0 4371 1356, 0 4371 1003
- สถานีตำรวจอำเภอเมืองมหาสารคาม โทร. 0 4371 1205
- สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 0 4372 1686

5. แหล่งท่องเที่ยว

จังหวัดมหาสารคามมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่จัดสร้างขึ้น แยกตามรายอำเภอ ดังนี้

1. อำเภอเมือง

1.1 สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสานมีพระพุทธรูปกัณฑ์วิชัย อภิสัมัยธรรมนายก เป็นพระพุทธรูปที่

สำคัญองค์หนึ่ง ซึ่งสร้างขึ้นในโอกาสฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี การจัดสร้างพระพุทธรูปองค์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีพระพุทธรูปที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นต้นแบบพระพุทธรูปของชาวอีสาน จึงมีความเห็นว่า พระพิมพ์ดินเผาจากบ้านโนนเมือง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคามมีความงามเป็นเลิศทางพุทธศิลป์พระพุทธรูปองค์นี้มีขนาดหน้าตักกว้าง 35 นิ้ว สูง 82 นิ้วเป็นพระพุทธรูปปางสมาธิเพชร ได้ประยุกต์จากต้นแบบพระพิมพ์ดินเผากันทรวิชัย พุทธศิลป์สมัยทวารวดีหรือสมัยปลายระวะของอินเดีย อายุราวพุทธศตวรรษ ที่ 14 พระพิมพ์ กันทรวิชัยนี้ เป็นพระพิมพ์ที่สมบูรณ์มีคุณค่าทางศิลปะและปรัชญาอันสูงส่ง มีลักษณะแสดงถึงเชื้อชาติชาวพื้นเมืองอย่างเด่นชัดพระพักตร์อิมเอบบิสสุทธ์ แสดงถึงการหลุดพ้นจากกาลเวลา ประทับนั่งบนฐานดอกบัวหงายอันหมายถึง ปัญญาอันเป็นยานนำไปสู่พระนิพพาน เรือนแก้วด้านหลังขององค์พระแสดงถึงคลื่นกิเลสตัณหาและ ไฟราคะอันเป็นวัฏฏะของการเวียนว่ายตายเกิดองค์พระประทับในลักษณะสมาธิวิปัสสนาเพื่อมุ่งสู่สังขารม คือ ความหลุดพ้นเพื่อให้ถึงซึ่งพระนิพพานเป็นจุดหมายปลายทาง

เมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ.2524 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพระราชพิธีเททอง ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม พร้อมทั้ง โปรดเกล้าฯ พระราชทานนาม

ว่า " พระพุทธรกันทรวิชัย อภิสสมัยธรรมนายก " และพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้อัญเชิญพระปรมาภิไธยย่อ ภปร. มาประดิษฐานบนผ้าทิพย์ด้านหน้าฐานพระพุทธรูป ปัจจุบันประดิษฐาน ณ อาคารหอพระ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน โดยสมเด็จพระสังฆราช(วาสน์)สกมลมหาสังฆปริณายก เสด็จทรงเป็นประธานฝ่ายสงฆ์

เนื่องจากพระพุทธรกันทรวิชัย อภิสสมัยธรรมนายก นี้ประดิษฐานเป็นพระประธานประจำ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม คณะกรรมการดำเนินงาน พิจารณาเห็นสมควรให้ประชาชนในจังหวัดต่างๆ ได้มีโอกาสเคารพบูชาพระพุทธรูปองค์นี้อย่างทั่วถึง จึงได้จำลองเป็นพุทธรูปเพื่อนำไปประดิษฐานไว้ยังหน่วยงานและศาลากลางจังหวัดทุกจังหวัดในภาคอีสาน " พระพุทธรกันทรวิชัย อภิสสมัย ธรรมนายก " ถือเป็นมิ่งขวัญและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวในการรวมพลังจิตใจของพุทธศาสนิกชนทั่วไปให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยและเชื่อมั่นในสถาบันหลักทั้งสามอันทำให้เกิดขวัญ และกำลังใจที่ดั่งาม ตลอดจนเกิดความรักและความสามัคคีระหว่างประชาชนชาวไทยโดยทั่วกัน

1.2 พิพิธภัณฑ์เมือง มหาสารคาม (สวนหนองข่า)

ที่หน้าอาคารพิพิธภัณฑ์จะมีอนุสาวรีย์ พระเจริญราชเดช (กวด) ซึ่งท่านผู้นี้ก็คือ เจ้าเมืองมหาสารคามคนแรกซึ่งมีประวัติความเป็นมาว่าเป็นบุตรของอุปฮาด (สิง) เมืองร้อยเอ็ด เกิดเมื่อ พ . ศ . 2379

เมื่อเข้ารับราชการได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นท้าวมหาชัย เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ไว้วางใจของพระขัติยวงษา (จัน) เจ้าเมืองร้อยเอ็ด ให้พาผู้คนราว 5,000 คน (เป็นชายฉกรรจ์ราว 2,000 คน) ไปตั้งเมืองใหม่ที่ท้าวมหาชัย (กวด) พร้อมด้วยท้าวบัวทองบุตรอุปฮาด (ภู) จึงร่วมกันออกสำรวจบริเวณที่เหมาะสมสำหรับการตั้งเมือง ท้าวมหาชัยเห็นว่า ควรตั้งเมืองที่บริเวณ “ กุดยางใหญ่ “ ส่วนท้าวบัวทองเห็นว่าน่าจะตั้งเมืองใกล้ลำน้ำชีที่ “ บ้านลาด “ เมื่อ

มิใช่บอกไปที่
ราชสำนัก
กรุงเทพฯ จึงมี
หนังสือแต่งตั้ง

ให้ท้าวมหาชัย (กวด) เป็นเจ้าเมือง “ มหาสารคาม ” ให้ท้าวบัวทองเป็นอรรคฮาด ท้าวไชยวงษา (สิง) เป็นอรรควงษ์ ตามตราสารลงวันอังคาร เดือนสิบ ขึ้น 1 ค่ำ จุลศักราช 1227 ตรงกับวันที่ 22 สิงหาคม พ . ศ . 2408 ให้เมืองมหาสารคาม ส่งส่วยเป็นเงินปีละ 35 ชั่ง หรือผลเร็วปีละ 140 หาบ พระเจริญราชเดช (กวด) เป็นผู้ที่มีความ

สามารถในการปกครองมีความซื่อสัตย์สุจริต ดูแลทุกข์สุขของราษฎรด้วยความยุติธรรมและเมตตาทำให้ราษฎรจากเมืองอื่นๆ อพยพเข้ามาอยู่ที่เมืองมหาสารคามเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังเป็นเจ้าศรัทธาในการสร้างวัดเหนือ (วัดมหาชัย) วัดกลาง (วัดอภิสิทธิ์) และวัดใต้ (วัดอุทัยทิศ) ได้เข้าร่วมปราบกบฏฮ่อจนได้รับบาดเจ็บเป็นผลให้ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 22 เมษายน พ . ศ . 2421 และนอกจากอนุสาวรีย์ท้าวกวดแล้วภายในบริเวณสวนหนองข่าเองก็ยังมี การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์เมืองมหาสารคามเน้นการเล่าเรื่องวิถีชีวิตของ ผู้คนในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยมีแก่นของเรื่อง (Theme) ซึ่งเป็นตัวคนหรืออัตลักษณ์แห่งวิถีชาวเทศบาลเมืองมหาสารคาม คือ “ เมืองซื่อชนบท “ นอกจากการบอกเล่าเรื่องราวของชาวจังหวัดมหาสารคามให้ผู้เยี่ยมชมได้รู้จัก เข้าใจ และซาบซึ้งในวิถีแห่งเมืองมหาสารคามแล้ว คำถามที่พิพิธภัณฑ์ต้องการให้เกิดกับผู้เยี่ยมชม คือ ความเป็น “ เมืองซื่อชนบท “ ของชาวมหาสารคามและบทเรียน

สำหรับการพัฒนาเมืองมหาสารคามในอนาคตได้อย่างไร เมืองมหาสารคามในอีกสิบหรือยี่สิบปีข้างหน้าจะเป็นเมืองที่ความเจริญทางด้านวัตถุหรือเป็นเมืองเจริญรุ่งเรืองบนรากฐานแห่งคุณค่าของตัวคนชาว

มหาสารคาม นอกจากการจัดแสดงนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์แล้ว เทศบาลเมืองมหาสารคามยังได้วางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อให้พิพิธภัณฑ์เมืองมหาสารคามเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิตเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาและด้านหลังก็จะมีสวนหย่อมและสระน้ำเพื่อเป็นที่พักผ่อนของผู้ที่เข้าไปเยี่ยมชมอีกด้วย ที่นี่เป็นอีกแห่งที่มีความเงียบสงบเหมาะสำหรับการพักผ่อน ซึ่งเปิดบริการทุกวัน

1.3 มหาธาตุ (ปรางค์กู่บ้านเขว)

ตั้งอยู่ที่บ้านเขว ตำบลเขว ห่างจากตัวเมืองไปตามถนนแจ้งสนิท 13 กิโลเมตร เป็นโบราณสถานที่มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 ทำด้วยศิลาแดงเป็นรูปกระโจมสี่เหลี่ยม สูงจากพื้นดินถึงยอด 4 วา กว้าง 2 วา 2 ศอก ภายในปราสาทมีเทวรูปทำด้วยดินเผา 2 องค์ นั่งขัดสมาธิ ประนมมือ ถือสังข์ มีกำแพงทำด้วยศิลาแดงล้อมรอบ โคปุระอยู่แนวด้านทิศตะวันออกเป็นทางเข้าออกภายในกำแพงเพียงด้านเดียว บรรณาลัยอยู่ภายในกำแพงแก้วด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีทางเข้าในปรางค์ประธานเพียงด้านเดียว คือ ทิศตะวันออก ส่วนอีก 3 ด้าน เป็นประตูหลอก กรอบประตูและทับหลังเป็นหินทราย กรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่งเรียบร้อยแล้ว

1.4 แก่งเลิงจาน

เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ภายในบริเวณเป็นที่ตั้งของสถานีประมง ทำการเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดให้หลายจังหวัดในภาคอีสาน อยู่ด้านหลังของสถาบันราชภัฏมหาสารคาม ห่างจากตัวเมืองประมาณ 3 กิโลเมตร บริเวณโดยรอบของแก่งเลิงจานมีทิวทัศน์สวยงาม ในวันหยุดประชาชนนิยมไปพักผ่อนกันมาก

1.5 พิพิธภัณฑวัดมหาชัย

ตั้งอยู่ในตัวเมืองมหาสารคาม เป็นสถานที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุของภาคอีสาน เช่น ใบเสมาหิน พระพุทธรูปในสมัยโบราณ บานประคูดิน ทวยแกะสลักอายุประมาณ 100-200 ปี นอกจากนี้ยังเป็นที่ยึดรวบรวมวรรณคดีภาคอีสาน และพระธรรมโบราณอยู่เป็นจำนวนมาก

1.6 ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง

ตั้งอยู่ถนนหน้าโรงเรียนหลักเมืองมหาสารคาม สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2408 เมื่อท้าวมหาชัย เจ้าเมืองมหาสารคามคนแรกได้รวบรวมไพร่พลจากร้อยเอ็ดมาตั้งเมืองใหม่ได้สร้างหลักเมืองและอัญเชิญเจ้าพ่อหลักเมืองมาประทับเพื่อเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองนับเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่ชาวจังหวัดมหาสารคามให้ความเคารพนับถือกันมาก

1.7 เมืองโบราณบ้านเชียงเหียน

อยู่ที่บ้านเชียงเหียน ตำบลเขวาสันติ เมืองเป็นรูปกลมรีมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑ กิโลเมตร มีคูน้ำคันดินขนาดใหญ่ล้อมรอบ มีคันดิน ๓ ชั้น คูน้ำ ๒ ชั้น ด้านนอกตัวเมืองโบราณมีเนินดินโบราณคดีอีก ๕ แห่ง ได้แก่ คอนข้าวโอ้ คอนปู้ดา คอนย่าเผ่า คอนยาตุ และหนองนาง จากการขุดค้นครั้งแรก ได้พบโครงกระดูกมนุษย์ มีเครื่องใช้สำริดฝังรวมอยู่ด้วยหลายโครง ต่อมาได้ขุดค้นพบว่ามีชั้นดินลึกประมาณ ๖ เมตร ชั้นดินล่างสุด แสดงถึงการ เริ่มค้นอยู่อาศัยในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีอายุประมาณ

๒,๐๐๐ - ๑,๕๐๐ ปีมาแล้ว พบภาชนะดินเผาเนื้อหยาบ ภาชนะดินเผาเคลือบ และภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง ชั้นดินด้านบนสุด พบหลักฐานการอยู่อาศัยของมนุษย์ปัจจุบัน

1.8 พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน

พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน ตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ 1 หมู่ที่ 8 บ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมืองมหาสารคาม เป็นพิพิธภัณฑ์ ที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อสนองความต้องการของ นายบุญหมั่น บุญสะอาด ซึ่งท่านเป็นผู้มีความชื่นชอบในงานศิลปะ และวิถีชีวิตของท้องถิ่น จึงได้สะสมรวบรวม โบราณวัตถุสิ่งของที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ และวัตถุจำพวกเขาสัตว์ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตอีสาน นอกจากนั้นยังได้สะสมวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน เช่น กลอนลำ ปรัชญาอีสาน ศิลปะลายไทยอีสาน ด้วยผลงานและความมุ่งมั่นของ นายบุญหมั่น คำสะอาด จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินมรดกอีสาน สาขาทัศนศิลปะอนุรักษ์มรดกไทย ประจำปี 2548 จากสำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น ถึงแม้ว่าท่านจะเสียชีวิตไปแล้วตั้งแต่

2. อำเภอกันทรวิชัย

2.1 พระพุทธรูปมิ่งเมือง หรือ พระพุทธรูปสุวรรณมาลี สร้างด้วยหินทรายแดง เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์สมัยทวารวดีที่ชาวมหาสารคามนับถือกันมาก ประดิษฐานที่วัดสุวรรณาวาส ตำบลโคกพระ อำเภอกันทรวิชัย การเดินทางใช้เส้นทางหมายเลข 213 (มหาสารคาม-กาฬสินธุ์) ห่างจากตัวเมืองประมาณ 14 กิโลเมตรเศษ (อยู่ทางด้านซ้ายมือ) (พระครูสุวรรณธรรมรง อายุ 67 ปี)

2.2 วัดพุทธมงคล

อยู่ที่บ้านสระ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางนาคปรก พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของอำเภอกันทรวิชัย เป็นพระพุทธรูปหินทราย ศิลปะทวารวดี สูงประมาณ ๔ เมตร เดิมอยู่ในสภาพชำรุด ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้ทำการซ่อมแซมให้สมบูรณ์ และได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุสำคัญของชาติ เมื่อ ๘ มีนาคม ๒๔๖๘ ปัจจุบัน พระพุทธรูปองค์นี้ได้ประดิษฐานอยู่ที่ลานโพธิ์ของวัด รอบลานโพธิ์มีใบเสมาหินสมัยทวารวดีปักล้อมอยู่สองชั้นทั้งแปดทิศ ลักษณะใบเสมาเป็นแผ่นเรียบแบน และแบบแท่งเหลี่ยม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.3 พระพุทธรูปยืนมงคล

เป็นพระพุทธรูปคู่เมืองมหาสารคาม เป็นพระพุทธรูปสมัยทวารวดี สร้างขึ้นด้วยหินทรายแดงเหมือน พระพุทธรูปมิ่งเมือง เชื่อกันว่าอำเภอกันทรวิชัยฝนแล้ง ชาวบ้านที่เป็นผู้ชายจึงสร้างพระพุทธรูปมิ่งเมืองและผู้หญิงสร้างพระพุทธรูปยืนมงคลขึ้นเพื่อขอฝน แล้วเสร็จพร้อมกันจึงจัดงานฉลองอย่างมโหฬาร นับแต่นั้นมาฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล ทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แก่ท้องถิ่นเป็นอันมาก

2.4 เมืองโบราณกันทรวิชัย

มีลักษณะเป็นเมืองโบราณ มีคูน้ำคันดินล้อมรอบผังเมืองเป็นรูปกลมรี คูเมืองกว้าง ๑๘ เมตร และมีคันดิน ๒ ชั้น ความสูงของคันดินปัจจุบันประมาณ ๓ เมตร กว้างประมาณ ๖ เมตร ภายในเมือง มีโบราณสถานสำคัญหลายแห่ง เช่น อู่ขากู วัดพุทธมงคล และวัดสุวรรณาวาส พบเศษภาชนะดินเผากระจายอยู่ทั่วไป มีทั้งแบบเนื้อหยาบ ลายเชือกทาบ เคลือบน้ำโคลนสีแดง สันนิษฐานว่า เมืองโบราณแห่งนี้คงมีการอยู่อาศัยมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายสืบต่อมาจนถึงสมัยทวารวดี

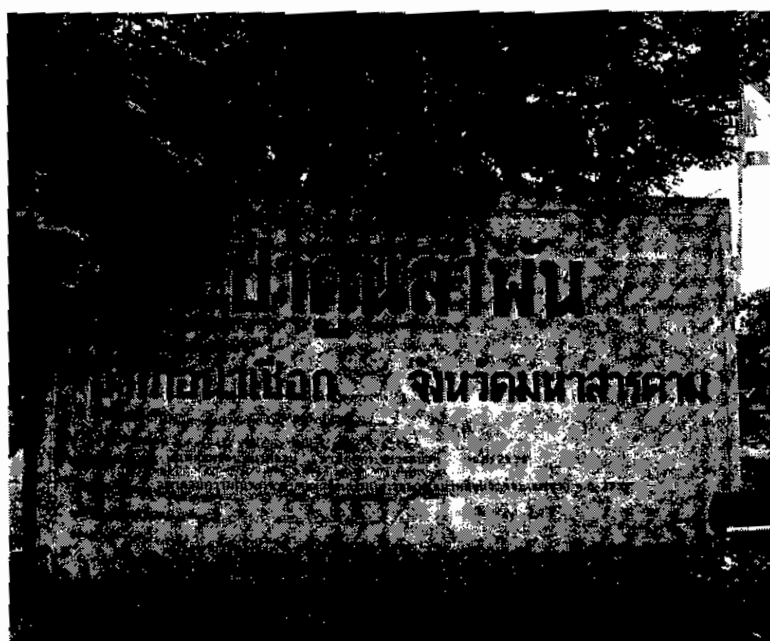
2.5 โบราณสถานอู่มาตุ

อยู่ที่บ้านสระ ตำบลคันธารราษฎร์ อยู่ในเขตเมืองโบราณกันทรวิชัย เป็นอาคารก่อด้วยอิฐรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านหลังเป็นแท่นยกพื้นคล้ายฐานชุกชี ด้านข้างมีใบเสมาปักอยู่ สันนิษฐานว่าเป็นอุโบสถ สิ่งที่สำคัญคือ ได้ขุดพบแผ่นเงินคูนจำนวนมาก บรรจุอยู่ในภาชนะดินเผา พบพระพิมพ์ดินเผาปางสมาธิ ๑ องค์ สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๖ ศิลปะสมัยทวารวดี (พระครูปัญญาวุฒิชัย อายุ 83 ปี)

3. อ่าเภอนาเชือก

3.1 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าคูนลำพัน

ป่าคูนลำพันนี้มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากป่าทั่วไปอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก เป็นป่าน้ำจืดมีน้ำซึมผุดออกจากใต้ดินตลอดทั้งปี ประการที่สอง มีปลั๊กพิเศษพิเศษที่ชาวบ้านเรียกว่าปูแป้ง หรือ เรียกตาม ชีววิทยา ชื่อ ปูแรงกุน่า อยู่เป็นจำนวนมากเป็นปูที่หายากจะพบเฉพาะในแถบเทือกเขาตะนาวศรีเท่านั้น ผู้ค้นพบคนแรกคือ ประสาสน์ รัตนะปัญญา บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ที่ราชสูง จังหวัดมหาสารคาม ด้วยการศึกษาและวิจัยปูน้ำจืดชนิดใหม่ของศาสตราจารย์ไพบูลย์ นัยเนตร จึงได้นำมาตรวจสอบร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจากประเทศเนเธอร์แลนด์ จึงพบว่าเป็นปูน้ำจืดชนิดใหม่ของโลก โดยท่านได้กล่าวถึงลักษณะเด่นของ “ปูทูลกระหม่อม” ว่า “ปูทูลกระหม่อม” จะมีสามสี คอสีเปลือกมังคุด สี เหลืองส้มและสีขาว โดยกระดองจะเป็นสีม่วงเปลือกมังคุด มีขาเดินทั้ง 2 คู่ ก้ามหนีบทั้ง 2 ข้าง ขอบเขี้ยวและขอบของกระดองเป็นสีเหลืองส้ม ส่วนตรงปลายก้ามหนีบและขาเดินเป็นสีขาว “ปูราชินี” มีขนาดประมาณ 3 x 5 เซนติเมตร จะออกมารูหากินในเวลากลางคืน พบมากในฤดูฝน ซึ่งจะมีสีสวยที่สุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลาที่กระทบกับแสงแดด ชาวบ้านเรียกว่า “ปูแป้ง” และจะไม่จับมารับประทานเป็นอาหาร เนื่องจากชาวบ้านมีความเชื่อ

ว่าบริเวณที่ปูอาศัยอยู่นั้นเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เนื่องในปี 2536 นี้เป็นปีที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงพระเจริญพระชนมายุครบ 36 พรรษา ในฐานะที่พระองค์เป็นผู้นำ และทรงมีพระปรีชาสามารถในงานด้านวิทยาศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง ทางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้กราบทูลขอพระราชทานอนุญาตอัญเชิญพระนามของพระองค์เป็น นามปูน้ำจิตชนิดนี้ว่า “ปูทูลกระหม่อม” **ตำรวจปี 2548 มีจำนวน 25,285 ตัว (นางธิดา พันวอ จนท.ธุรการ อายุ 24ปี)**

4. อำเภอนาควน

4.1 เมืองโบราณจัมปาศรี

อยู่ในเขตตำบลสันตริตัน อำเภอนาควน ตัวเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ ๑,๕๐๐ เมตร ยาวประมาณ ๒,๗๐๐ เมตร มีคันดิน ๒ ชั้น คูน้ำ ๑ ชั้นล้อมรอบ บริเวณกลางเมืองมีคูน้ำคั่นอยู่ แบ่งตัวเมืองออกเป็น สองส่วน โบราณสถานส่วนใหญ่ อยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตัวเมือง โบราณสถานที่ตั้งอยู่ทั้งภายใน และภายนอก คันดินมีอยู่ ๓๕ แห่ง ๓๒ แห่ง ไม่ได้เป็นสถาปัตยกรรมแบบขอมสถาปัตยกรรมแบบขอมมีอยู่สองแห่งคือ กู่น้อย และกู่นันตริตัน ซึ่งอยู่ภายนอก กู่น้อยอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ กู่นันตริตันอยู่ทางทิศใต้ของตัวเมือง ส่วนศาลานางขาว ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมแบบผสมระหว่างขอมกับศิลปะพื้นเมืองอยู่ภายในเมือง จากการสำรวจพบว่า ชุมชนโบราณแห่งนี้มีการอยู่อาศัยมาตั้งแต่สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ โดยพัฒนาเข้าสู่ยุคสังคมเมือง มีการสร้างคูน้ำคั่นดินล้อมรอบเมืองเมื่อประมาณ พุทธศตวรรษที่ ๑๒ แล้วขยายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ รับอิทธิพลทางพุทธศาสนาในวัฒนธรรมทวารวดี ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๖ ต่อมาเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๖ อิทธิพลวัฒนธรรม และการเมืองของขอมได้แพร่เข้ามาพร้อมกับศาสนาฮินดู จึงเกิดศาสนสถานกู่น้อยขึ้น ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เมืองนครจัมปาศรี น่าจะเป็นศูนย์กลางของชุมชนในแถบนี้ ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ได้แพร่พุทธศาสนาฝ่ายมหายานเข้ามา และได้สร้างศาสนสถานประจำอำเภอโรยาศาล ที่กู่นันตริตัน

4.2 กู่นันตริตัน

ที่บ้านคูโนนเมือง ตำบลกู่นันตริตัน อำเภอนาควน ประกอบด้วยกำแพงศิลาแลงล้อมรอบทั้งสี่ด้าน

เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีประตูซุ้ม (โคปุระ) อยู่ทางด้านหน้า (ทิศตะวันออกเฉียงใต้) ภายในกำแพงมีปราสาทศิลาแลง ๑ หลัง บริเวณมุมด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีอาคารบรรณาลัยอยู่ ๑ หลัง บริเวณมุม

ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือภายนอกกำแพงแก้ว มีสระน้ำกรุด้วยศิลาแลงอยู่ ๑ แห่ง จากการสำรวจได้พบ ประติมากรรมสำคัญอยู่หลายชิ้น เช่น พระวัชรธร พระพุทธรูปปางนาคปรก ศิลปขอม แบบบายน อายุ ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๘ สันนิษฐานว่า กู่สันตรัตน์เป็นศาสนสถานประจำโรคนาสา ที่พระเจ้าชัยวรมัน ที่ ๗ ให้สร้างขึ้น กู่สันตรัตน์ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญของชาติเมื่อ ๘ มีนาคม ๒๔๘๘ และ ประกาศขอบเขตโบราณสถานเมื่อ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๕ มีพื้นที่ ๕ ไร่ ๓ งาน

4.3 กุ๋น้อย

อยู่ที่บ้านกู่โนนเมือง ตำบลกู่สันตรัตน์ อำเภอนาคนูน ประกอบด้วยกำแพงศิลาแลงล้อมรอบทั้งสี่ด้าน มีร่องรอยคูน้ำรูปเกือกม้าล้อมรอบอีกชั้นหนึ่ง บริเวณกึ่งกลางกำแพงแก้วด้านทิศตะวันออก และทิศตะวันตก มีประตูซุ้ม (โคปุระ) จากร่องรอยที่ปรากฏ สันนิษฐานว่า เดิมคงเป็นอาคารโถงมีเสาเป็นไม้กลมรองรับ

หลังคาเครื่องไม้มุงกระเบื้อง ปราสาท ประฐาน แกนในเป็นศิลาแลง กรุด้านนอก ด้วยหินทราย หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ทางด้านทิศเหนือของปราสาทประธาน มีการสร้างอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ๑ หลัง เป็นอาคารโถง จากการสำรวจได้พบ ประติมากรรมหลายชิ้น ที่เป็นงานศิลปกรรมแบบบาปวน และนครวัด (ประมาณ พุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๗) กุ๋นน้อยได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญของชาติ

เมื่อ ๘ มีนาคม ๒๔๘๘ และประกาศขอบเขตโบราณสถาน เมื่อ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๕ มีพื้นที่ ๘ ไร่ ๒ งาน ๘๔ ตารางวา

4.4 ศาลานางขาว

อยู่ที่บ้านกู่โนนเมือง ตำบลกู่สันตรัตน์ อำเภอนาคนูน อยู่ในเขตคันดินเมืองโบราณจัมปาศรี

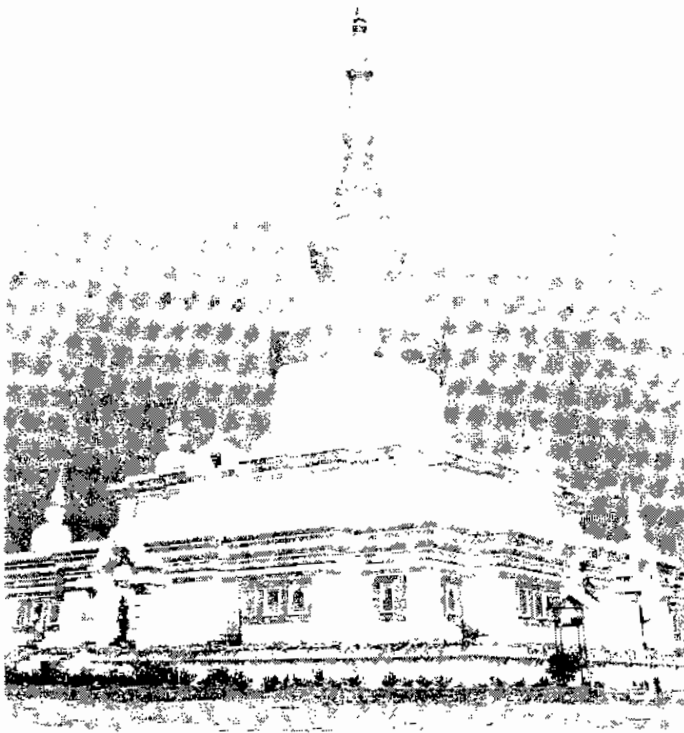
ตัวอาคารด้านหน้า ก่อเป็นแนวศิลาแลงจตุรมุข ตัวอาคารหลักตั้งอยู่ถัดมาทางทิศตะวันตก ประมาณ ๓๐ เมตร ประกอบด้วยอาคารจตุรัสย่อมุม มีมุขด้านทิศตะวันออกยาวกว่าด้านอื่น จากการสำรวจได้พบโบราณ

วัตถุหลายชิ้น มีศิลาจารึกขนาดเส็กอยู่ ๑ หลัก จารึกด้วยอักษรขอมโบราณภาษาเขมร มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ใช้กระเบื้องมุงหลังคาแบบขอม ได้พบภาชนะดินเผาจำนวนหนึ่ง โบราณสถานศาลานางขาว ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญของชาติเมื่อ ๘ มีนาคม ๒๔๗๘

4.5 พระธาตุนาดูน

พระธาตุนาดูนอยู่ที่โคกคงเค็ง ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน มีพื้นที่ ๕๐๒ ไร่ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้มีผู้

ค้นพบโบราณวัตถุในบริเวณทุ่งนาดูน ตำบลคงปัง ซึ่งเดิมอยู่ในเขตอำเภอกวาปีปทุม ในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ชาวนาถุ่มหนึ่ง ได้ไปขุดค้นบริเวณเนินดินแห่งหนึ่ง สูงจากพื้นดินโดยรอบประมาณ ๑ เมตร มีต้นไม้เล็ก ๆ ขึ้นปกคลุมโดยรอบเนิน แต่ตรงกลางเนินไม่มีหญ้าและต้นไม้เลย เมื่อขุดลงไปทางทิศตะวันออกของเนินก็พบศิลาแลง ๓ ก้อน และเมื่อขุดลึกลงไป ๑.๘๐ เมตร ได้พบโบราณวัตถุทำด้วยสำริด และเมื่อขุดค้นทางด้านทิศตะวันตกของเนินลึกเพียง ๑ ศอก ก็พบ พระพิมพ์ดินเผาเป็นจำนวนมาก เมื่อขุดนี้แพร่ออกไป ก็ได้มีผู้คนหลั่งไหลเข้ามาขุดค้นหาโบราณวัตถุกันเป็นจำนวนมากเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรที่

๗ ขอนแก่น พร้อมเจ้าหน้าที่จากอำเภอนาดูน มหาสารคาม ได้ทำการขุดค้นพบยอดสถูปสำริด ๑ ชิ้น แต่ไม่พบองค์สถูป ต่อมาได้มีผู้นำองค์สถูปพร้อมด้วยคัลป์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุมอบให้เจ้าหน้าที่ พร้อมทั้งแผ่นทองคำรูปกสิบบัว กับแผ่นสำริดรูปดอกบัวบานวงกลม ซึ่งเป็นแผ่นรองรับองค์สถูปมามอบให้นายอำเภอนาดูน จึงเป็นอันว่าทางการได้พบส่วนประกอบของสถูปบรรจุคัลป์พระบรมสารีริกธาตุครบทุกชิ้นส่วน ชาวมหาสารคามจึงเห็นว่าควรสร้างองค์สถูปเจดีย์องค์ใหญ่ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้เป็นการถาวร ณ ตำบลที่ขุดพบนั้น แต่เมื่อสร้างจริงได้ไปสร้าง ณ ท่าเลแห่งใหม่ที่โคกคงเค็งที่เป็นที่ราบสูงกว้างใหญ่ ห่างจากจุดเดิมประมาณ ๒ กิโลเมตร กรมศิลปากรได้ออกแบบของค์พระสถูปเจดีย์โดย ประยุกต์รูปทรงของ สถูปสำริดที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่ค้นพบ กับลักษณะศิลปกรรมแบบทวารวดี มีความสูง ๕๐.๕๐ เมตร ฐานชั้นล่างเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสยาวด้านละ ๓๕.๖๐ เมตร ผนังภายนอกเป็นหินล้างประดับด้วยกระเบื้อง

คินเผา ส่วนสูงสุดซึ่งเป็นลูกแก้ว และฉัตรประดับด้วยเกร็ดกระจกสีทองส่วนประกอบขององค์พระธาตุแบ่งออกเป็นสามส่วน คือ ส่วนฐาน มี ๓ ชั้น ชั้นแรกเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีบันไดขึ้นตรงกลางทั้งสี่ด้าน สูงจากฐานราก ๓.๗๐ เมตร รอบฐานประดับด้วยรูปยักษ์แบกปูนปั้น ซึ่งหมายถึงการยอมรับในพระพุทธศาสนา ตามสถาปัตยกรรมแบบทวารวดี ชั้นที่สอง เป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุมไม้สิบสอง สูง ๕ เมตร มีชั้นทางเดินปูด้วยกระเบื้องรอบชั้นนี้ ตรงกลางแต่ละด้านประดับด้วยซุ้มจรณะ ประดิษฐานพระพุทธรูป แต่ละช่วงของมุมตกแต่งด้วยพระพิมพ์คินเผาจำลองขนาดใหญ่กว่าองค์จริง ที่ขุดพบบริเวณเมืองโบราณนครจำปาศรี นอกจากนั้นได้ประดับลวดลายแบบทวารวดีไว้บนซุ้ม จระณะทั้งสี่ด้าน ที่มุมทั้งสี่ของชั้นที่สอง มีพระธาตุขนาดเล็ก ที่จำลองมาจากองค์ใหญ่ตั้งอยู่ประจำในทิศเฉียง แต่ละองค์มีปล้องไฉน ๑๓ ปล้อง เปรียบกับพระโพธิสัตว์ ๑๓ ชาติ ชั้นที่สามเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง เช่นเดียวกับชั้นที่สอง ตรงกลางของแต่ละด้าน มีซุ้มจรณะประดิษฐานพระพุทธรูปประจำทิศตามปรัชญา ทางฝ่ายมหายาน นิกายวัชรยาน คือ ทิศตะวันออก พระอภโยกยาพุทธะ ทิศตะวันตก พระอมิตาพุทธะ ทิศเหนือ พระอโมฆสิทธิ และทิศใต้ พระรัตนสัมภวะ แต่ละองค์ประทับเป็นประธานของแต่ละเขต เพื่อช่วยให้สรรพสัตว์เข้าสู่พระอาทิพุทธะ ซึ่งประทับอยู่ตรงกลางสวรรค์ และมุ่งสู่นิพพาน ชั้นที่สองและชั้นที่สาม เป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมลดชั้น ส่วนองค์พระธาตุ ก่อนถึงองค์พระธาตุ จะเป็นชั้นทรงแปดเหลี่ยม สูง ๑.๖๐ เมตร ทำหน้าที่เชื่อมต่อ ระหว่างส่วนฐานกับส่วนองค์ธาตุ ชั้นดังกล่าวนี้วางรอบรับลวดบัวหงาย ซึ่งเป็นปากขององค์พระธาตุทรงระฆังกลม ตามลัทธิความเชื่อแบบฮินดูที่ว่า รูปสี่เหลี่ยมคือโลกมนุษย์ รูปแปดเหลี่ยมเป็นห้วงอวกาศ และรูปทรงกลมคือห้วงสวรรค์ ส่วนล่างขององค์พระธาตุเป็นฐานกลม ประดับด้วยบัวหงายล้อมรอบสูง ๑.๐๐ เมตร ดอกบัวหมายถึงแสงสว่างและความรุ่งเรือง ส่วนองค์พระธาตุเป็นระฆังทรงสูง พัฒนามาจากครึ่งวงกลม สูง ๑๑.๐๐ เมตร เป็นชั้นที่ใช้ประดิษฐานสถูป บรรจุพระบรมสารีริกธาตุองค์ที่ขุดพบดังกล่าวแล้ว องค์ระฆังใหญ่ส่วนที่เป็นโคมคือส่วนสำคัญที่สุดของเจดีย์ เพราะเป็นแหล่งที่บรรจุสิ่งต่าง ๆ เหมือนกับครรภ์ของมนุษย์ ทางพุทธศาสนาจัดอยู่ในชั้นกามภูมิ แต่ทางพราหมณ์ถือว่าเป็นชั้นสูงสุด ภายในองค์ระฆังจะเป็นโพรงเรียกว่าอุหา ใช้เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ส่วนยอดของพระธาตุ ก่อนจะถึงส่วนยอดจะมีแท่นบัลลังก์รองรับท่อนรูปทรงหม้อน้ำ สูง ๔.๖๐ เมตร ตัวแท่นบัลลังก์เป็นรูปทรงสี่เหลี่ยม ตามตำราสิงหนดิถือว่าเป็นแท่นบูชาอันสูงสุด ส่วนหม้อน้ำมีรูปทรงหม้อน้ำเรียกว่าหม้อ ปุณณกะ หมายถึงหม้อแห่งความอุดมสมบูรณ์ หม้อน้ำของพระธาตุนาคูนตั้งอยู่บนแท่นบัลลังก์ เหนือองค์ระฆังแล้วค่อด้วยปล้องไฉน เป็นพระธาตุทรงหม้อน้ำ ปล้องไฉนมีจำนวน ๖ ปล้อง เรียงขนาดลดหลั่นลงจากล่างไปบน สูง ๖.๘๐ เมตร หมายถึงชั้นของเทวโลกทั้ง ๖ ชั้น ตามคติพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ส่วนสูงสุดคือส่วนของปลียอด ลูกแก้ว หรือฉัตรยอด มีความสูงรวม ๑๒.๐๐ เมตร ลูกแก้วหมายถึงดวงอาทิตย์ที่ให้แสงสว่างให้พลังงาน และความอบอุ่น ลูกแก้วอยู่ใต้ยอดฉัตร ถือว่าเป็น อรุणภูมิ เป็นเส้นทางผ่านไปสู่อันนิพพานคณะรัฐมนตรี พิจารณาเห็นว่า พระธาตุนาคูนมีที่ตั้งอยู่ใจ

กลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแหล่งศูนย์กลางพุทธศาสนา ศิลปะและ วัฒนธรรม การเมือง และการปกครองมาตั้งแต่อดีตมาถึงปัจจุบัน จึงมีมติให้บริเวณพระราชอุทยานเป็นพุทธมณฑลอีสาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นต้นมา และกำหนดให้มีวันจัดงานนมัสการพระราชอุทยานอย่างเป็นทางการในวันมาฆบูชาของทุกปี

4.6 สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช

อยู่ทางทิศตะวันออกของพระราชอุทยาน เป็นสถานที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพันธุ์ไม้ อนุรักษ์ ขยาย และปรับปรุงพันธุ์ไม้ในภาคอีสาน ภายในสถาบันฯ จะมีอุทยานลานไม้ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ และพิพิธภัณฑ์บ้านอีสาน ซึ่งแต่ละแห่งมีความสนใจเป็นอย่างมาก สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ โทร. 0 4379 7048

5. อำเภอลำปลายมาศ

อำเภอลำปลายมาศมรดกทางธรรมชาติ คือ ป่าไม้ จังหวัดมหาสารคามเหลือพื้นที่ป่าอยู่น้อยมาก เนื่องจากปัจจัยที่ไม่เอื้ออำนวยหลายประการ อย่างไรก็ตาม ยังมีป่าผืนสุดท้ายให้อนุรักษ์ไว้เป็นมรดกของแผ่นดิน คือ

5.1 ป่าโคกใหญ่ มีพื้นที่ประมาณ ๔,๐๐๐ ไร่ เป็นป่าสาธารณประโยชน์ หรือป่าชุมชนมาแต่เดิมประกอบด้วยป่าโคกใหญ่ ได้แก่ โลกหนองโจด โลกคอนหัน โลกแปะ โลกคองใหญ่ โลกผีหลอก เมื่อรวมเข้าด้วยกันแล้วจึงเรียกว่า ป่าโคกใหญ่ เป็นป่าเบญจพรรณ หรือป่าเต็งรัง พื้นดินในป่าเป็นทรายบางแห่งเป็นกรวดลูกรัง น้ำจากป่านี้ไหลลงสู่ห้วยลำเสียวใหญ่ ลำเสียวเล็ก และมีทุ่งนารอบๆ ป่าประมาณ ๘,๐๐๐ ไร่ จากการสำรวจพบว่าป่าโคกใหญ่ มีพืชจำพวกต้นไม้ และหญ้าที่สำคัญอยู่ ๑๓๖ ชนิด มีสัตว์ป่าอยู่ ๖๑ ชนิด มีพืชหลายชนิดใกล้จะสูญพันธุ์ เช่น สะแบง คือ ส้มกบ และหมากแงว เป็นต้น

5.2 กู่บ้านแดง

ที่บ้านแดง ตำบลหนองแสง อำเภอลำปาง เป็นศาสนสถานก่อด้วยศิลาแลง สร้างขึ้นเนื่องในพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน เป็นศิลปะขอมแบบบาบูน ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ปัจจุบันอยู่ในสภาพปรักหักพังมาก สันนิษฐานว่า ประกอบด้วยปราสาทหิน ๓ หลัง ตั้งเรียงอยู่บนฐานเดียวกัน มีแนวกำแพงศิลาแลงล้อมรอบ เดิมทีบริเวณรอบประคูดทางเข้าปราสาท เคยมีทับหลังหินทรายแดง สลักรูปรัตนตรัยฝ่ายมหายานตั้งอยู่ แต่ปัจจุบันไปตั้งแสดงอยู่ที่

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย กู่บ้านแดงได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญของชาติ เมื่อ ๘ มีนาคม ๒๕๓๘ และประกาศขอบเขตโบราณสถานเมื่อ ๑๕ มีนาคม ๒๕๒๖ มีพื้นที่ ๔ ไร่ ๒ งาน

5.3 กู่บ้านสนาม (วัดกุสุมถรราราม)

ที่บ้านสนาม ตำบลเสื่อโลก อำเภอลำปาง เป็นศาสนสถาน ก่อสร้างด้วยศิลาแลง น่าจะมีอาคารอยู่ตรงกลาง แต่เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้มีการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ทับไว้ แต่ยังคงเหลือแนวกำแพงศิลาแลงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากั้นอยู่โดยรอบ กู่บ้านสนามได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญของชาติ เมื่อ ๘ มีนาคม ๒๕๓๘ และประกาศกำหนดขอบเขตโบราณสถาน เมื่อ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๕

6. อำเภอแกด้า

อำเภอแกด้าเป็นอีกอำเภอที่มีมรดกธรรมชาติ คือป่าสมุนไพรมหาศาล และอุทยานแห่งชาติภูเพียง อยู่ในเขต ตำบลวังแสง มีพื้นที่ประมาณ ๑๕ ไร่ เป็นป่าที่มีสมุนไพรมหาศาล มีต้นไม้ชนิดต่าง ๆ อยู่ ๑๕๐ ชนิด จำนวนประมาณ ๗,๘๐๐ ต้น โครงการสวนป่าสมุนไพรมหาศาล เริ่มเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสที่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์ ครบ ๕๐ ปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์พัฒนาให้การศึกษา และให้บริการแก่ประชาชน

7. อำเภอโกสุมพิสัย

7.1 วนอุทยาน โกสุมพี

วนอุทยาน โกสุมพี อยู่ริมแม่น้ำชี ในเขตสุขภาพิบาลห้วยวาง อำเภอโกสุมพิสัย มีพื้นที่ประมาณ ๑๒๕ ไร่ มีต้นไม้ขึ้นหนาทึบ ป่าแห่งนี้เดิมชื่อหนองบุง หรือบุงสิง เนื่องจากเป็นป่าที่มีแอ่งน้ำขัง และมีฝูงลิงอาศัยอยู่ฝูงใหญ่ ประมาณ ๘๐๐ ตัว กลางป่ามีหนองบุง พื้นที่ประมาณ ๑ ไร่ ทางด้านตะวันตกมีบึงบอน มีศาลปู่เจ้าอยู่ตรงกลาง ทางเข้าด้านใต้มีศาลประดิษฐานพระพุทธรูปมิ่งเมือง เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ

7.2 ป่าหินร้อง

อยู่ในเขตตำบลคอนกลาง เป็นป่าคุ้มครองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๓ และเป็นป่าสงวนแห่ง

ชาติในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ มีพื้นที่ประมาณ ๖๐ ไร่ มีศิลาทราย สีแดงเป็นผืนแผ่ไปในแนวป่าเป็นแห่ง ๆ แห่ง ละประมาณ ๒ ไร่ มีหลุมทรงกระบอกกลมลึก บางหลุมมีเส้นผ่าศูนย์กลางกว้างประมาณ ๑ เมตร มีน้ำขังอยู่ชั่วคราวได้อาศัยใช้ดื่มกิน ศิลาทรายนี้เป็นสินแร่ธรรมชาติ เช่นเดียวกับในท้องถิ่นอื่น ๆ สันนิษฐานว่าศิลาทรายในแหล่งธรรมชาติบางแห่ง ถูกสกัดไปใช้ในการสร้างปราสาทหิน และนำไปสลักเป็นรูปเคารพหน้าบัน ทับหลัง เป็นต้น

ธรรมชาติของป่าหินร่องที่ปลูkadด้วยศิลาแลง มีแอ่งน้ำธรรมชาติมีทางน้ำไหล จากโลกดองลงไปตามลาดชันสู่บ้านหินแห่เป็นระยะทางประมาณ ๑ กิโลเมตร เป็นสถานที่นำท่องเที่ยวแห่งหนึ่ง

7.3 บ้านแพง ตำบลแพง

เป็นหมู่บ้านที่มีอาชีพการทอเสื่อกก เป็นอาชีพเสริมอีกอาชีพหนึ่ง การเดินทางจากตัวเมืองใช้เส้นทางหมายเลข 208 (ม.ท.ส.ล.ม.-โกสุมพิสัย) เลี้ยวซ้ายเข้าเส้นทางโกสุมพิสัย-ขอนแก่น ระหว่างกิโลเมตรที่ 20-21 ห่างจากอำเภอโกสุมพิสัย 9 กิโลเมตร และห่างจากตัวเมืองประมาณ 38 กิโลเมตร

8. อำเภอบริบูรณ์

8.1 หนองบ่อ

หนองบ่อเป็นแหล่งต้นน้ำของลำ

น้ำเสียวใหญ่ อยู่ในเขตสุขาภิบาลบริบูรณ์ ในฤดูแล้งพื้นที่บริเวณรอบ ๆ หนองบ่อจะมีสาเกลืออยู่เต็มสามารถนำมาผลิตเป็นเกลือสินเธาว์ได้ น้ำใต้ดินที่สูบขึ้นมาทำเกลือมีความเค็มมากกว่า น้ำทะเลในอ่าวไทยถึง ๒ เท่า และเมื่อน้ำไหลเข้าลำน้ำเสียวทำให้เกิดผลผลิตทางการเกษตรเสียหาย ทางราชการจึงให้เลิกทำเกลือเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒ และให้กรมชลประทานจัดทำโครงการพัฒนากลุ่มน้ำเสียวใหญ่ และอ่างเก็บน้ำหนองบ่อ มีพื้นที่โครงการประมาณ ๑,๕๐๐ ไร่

8.2 แหล่งโบราณคดีโนนหนองบ่อ

อยู่ที่บ้านโนนหนองบ่อ ตำบลบริบูรณ์ มีลักษณะเป็นเนินดินรูปทรงกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๒๐๐ เมตร มีศาลเจ้าพ่อจุมคำตั้งอยู่ จากการสำรวจได้พบเศษภาชนะดินเผาแบบเนื้อหยาบ เผาด้วย

อุณภูมิต่ำ บางชิ้นมีร่องรอยเขียนสีอยู่ด้วย พบตะกัณฑ์กระจายอยู่เป็นจำนวนมาก ทางด้านทิศเหนือของเนินดิน สันนิษฐานว่า เป็นชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ที่รู้จักใช้ความรู้ด้านโลหกรรมเป็นอย่างดีแล้ว

8.2 กู่บัวมาศ

อยู่ที่บ้านกกกอก ตำบลบัวมาศ มีลักษณะเป็นศาสนสถานก่อด้วยศิลาแลง มีกำแพงศิลาแลงล้อมรอบ ภายในมีอาคารประธานก่อด้วยศิลาแลง และด้านบนก่อด้วยอิฐเสริมในสมัยหลัง กำแพงด้านทิศตะวันตกมีร่องรอยคล้ายซุ้มประตูทางเข้า ด้านนอกมีคูน้ำรูปเกือกม้าล้อมรอบอีกชั้นหนึ่ง สันนิษฐานว่า เป็นสถาปัตยกรรมขอม ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๗

8.3 โบราณสถานบ้านโลกกู่ (วัดคอนกู่สามพันคำ)

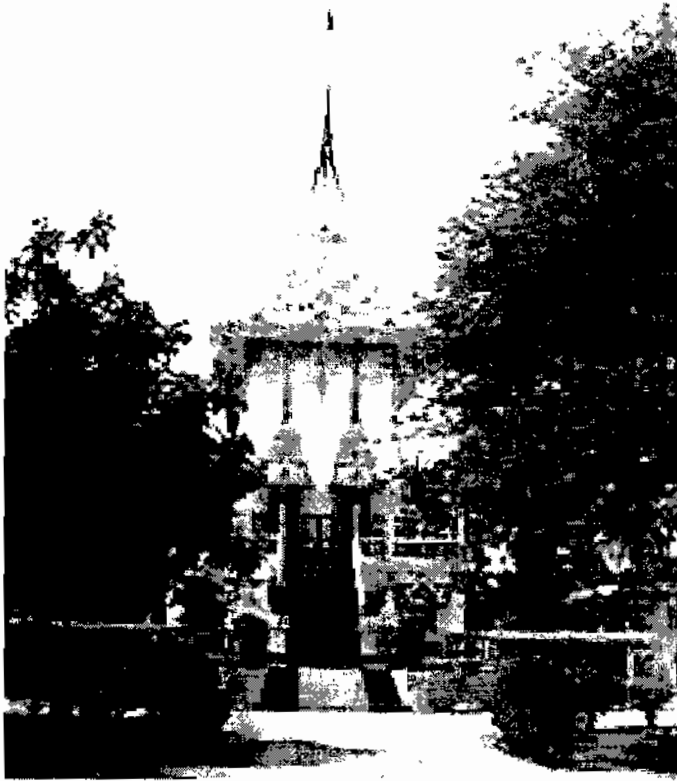
อยู่ที่บ้านโลกกู่ ตำบลหนองภูขาว อำเภอบรบือ ลักษณะเป็นเนินดินโบราณ ได้เคยขุดพบโครงกระดูกมนุษย์ เครื่องประดับสัมฤทธิ์ ภาชนะดินเผาสีน้ำตาล มีการปั้นแปะรูปคนจี๋ช้าง มีฐานอาคารก่อด้วยศิลาแลง รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง ๘ เมตร ยาว ๘ เมตร มีคูน้ำรูปเกือกม้าล้อมอีกชั้นหนึ่ง สันนิษฐานว่า มีการอยู่อาศัยมาตั้งแต่สมัยก่อน

ประวัติศาสตร์ สืบเนื่องมาจนถึงสมัยที่ได้รับอิทธิพลศิลปะขอม ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๘

8.4 พระธาตุจุมคำ

พระธาตุจุมคำ ตั้งอยู่ที่วัดบ้านหนองส้มน้อย

ตำบลบรือ อำเภอบรือ สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕ จุดประสงค์เพื่อให้เป็นศาสนสถาน และเป็น ที่เคารพบูชา ก่อสร้างตามแบบสถาปัตยกรรมไทยอีสานผสมกับภาคกลาง โดยได้รูปแบบจากมณฑป พระพุทธบาทสระบุรี มีฐานกว้าง ๑๘ เมตร ยาว ๒๐ เมตร องค์พระธาตุทำเป็นสามชั้น ชั้นบนประดิษฐาน พระพุทธชินราชจำลอง และพระพุทธไสยาสน์ ชั้น กลางประดิษฐานพระประธาน ปางมารวิชัย รอย พระพุทธบาทจำลอง และพระพุทธรูปประจำวัน ภายนอกรายล้อมด้วยระฆัง หุ้มประตูหน้าต่าง มี จิตรกรรมเรื่องเวสสันดรชาดก บานประตูหน้าต่าง สลักเป็นลายรูปกนิษฐ รอบนอกถัดวงระฆังออกไป ด้านทิศตะวันออก ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังเรื่อง รามเกียรติ์ ด้านทิศใต้เป็นเรื่องทศชาติเว็นเรื่อง เวสสันดร ด้านทิศตะวันตก เรื่องผาแดงนางไอ่ รอบนอกด้านทิศตะวันออก ทิศใต้ และทิศตะวันตก มี

รูปหล่อปูนปั้นติดฝาผนังแบบนูนสูง เป็นเรื่องพุทธประวัติ ส่วนชั้นใต้ดินจัดเป็นพิพิธภัณฑ์โบราณวัตถุ และ ศิลปะวัตถุ

9. อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย

9.1 แหล่งโบราณคดีบ้านเมืองเตา

อยู่ที่บ้านเมืองเตา ตำบลเมืองเตา ลักษณะเป็นเนิน ดินรูปร่างค่อนข้างกลม เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๕๐๐ เมตร สูงจากระดับพื้นที่โดยรอบประมาณ ๕ เมตร ปรากฏร่องรอยแนวคูน้ำคันดิน ยกเว้นด้านตะวันตก และ ตะวันออกเฉียงใต้ พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อหยาบ และ ภาชนะดินเผาบรรจุกระดูก พบตะกรันกระจายอยู่ทั่วไป ในบริเวณวัดศรีนครเตา มีสิมก่อด้วยอิฐสอดินที่บั้งหลัง

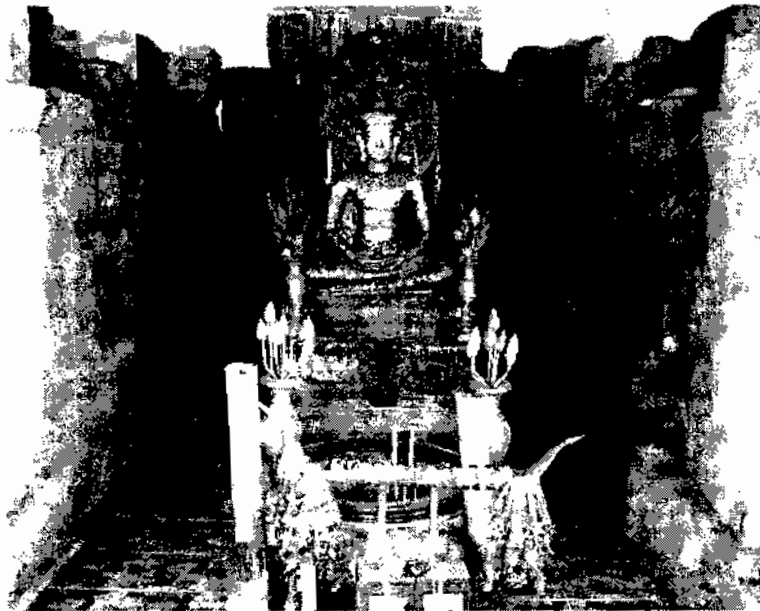
ฐานกว้าง ๕ เมตร ยาว ๖ เมตร พบใบเสมาหินรูปหม้อน้ำแห่งความอุดมสมบูรณ์ (บุรณฉกฺกะ) ซึ่งเป็นศิลปกรรมสมัยทวารวดี สันนิษฐานว่า เป็นที่ตั้งชุมชนมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย สืบเนื่องมาถึงสมัยทวารวดี ปัจจุบันได้สร้างโบสถ์ทรงบริเวณดังกล่าว

9.2 ศาลเจ้าพ่อเตา

เป็นศาลเจ้าพ่อตั้งอยู่ตรงกันข้ามกับวัดศรีนครเตา เป็นเจ้าที่ชาวบ้านในตำบลให้ความเคารพนับถือ ไม่ว่าใครจะเดินผ่าน ต้องทำความเคารพ หรือการวะ(หลวงพ่อไพโรจิตร สิริมังคโร อายุ 51 ปี

10. อำเภอขงสิสุราช

โบราณสถานวัดบ้านกู่ อยู่ที่บ้านกู่ ตำบลกู่ อำเภอขงสิสุราช ลักษณะเป็นอาคารก่อด้วยอิฐศิลาแลงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า สันนิษฐานว่า มีอายุอยู่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๘ พบเครื่องปั้นดินเผา พระพุทธรูปขนาดปรก สมัยทวารวดี (พระครูจารุธรรมโมภาส อายุ 42 ปี)

11. อำเภอเชียงยืน

กู่ทอง

อยู่ที่วัดป่ากู่ทอง ตำบลกู่ทอง อำเภอเชียงยืน มีลักษณะเป็นเนินดินรูปร่างค่อนข้างกลม สูงจากพื้นที่โดยรอบประมาณ ๑.๕ เมตร จากการสำรวจพบเศษภาชนะดินเผากระจายอยู่ทั่วไป พบเครื่องประดับสำริดมีกำไลและตุ้มหูเป็นต้น ซากโบราณสถานก่อด้วยอิฐรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๒ เมตร อยู่ในสภาพปรักหักพังมาก ในบริเวณใกล้เคียงพบมูลดินที่มีร่องรอยของแนวอิฐอีก ๓ แห่ง สันนิษฐานว่าเป็น

เจดีย์ จากหลักฐานที่พบเข้าใจว่าคูทองเป็นงานศิลปกรรมแบบล้านช้าง ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๒ - ๒๔ คูทองได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญของชาติเมื่อ ๘ มีนาคม ๒๕๓๘

6. ระยะทางการเดินทางจากอำเภอเมืองไปยังอำเภอต่างๆ ดังนี้

1. อำเภอเมือง	-	กิโลเมตร
2. อำเภอกันทรวิชัย	18	กิโลเมตร
3. อำเภอบรบือ	26	กิโลเมตร
4. อำเภอโกสุมพิสัย	28	กิโลเมตร
5. อำเภอแกลง	28	กิโลเมตร
6. อำเภอวาปีปทุม	40	กิโลเมตร
7. อำเภอเชียงยืน	55	กิโลเมตร
8. อำเภอนาเชือก	58	กิโลเมตร
9. อำเภอนาคู	64	กิโลเมตร
10. อำเภอขามเฒ่า	70	กิโลเมตร
11. อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย	82	กิโลเมตร
12. กิ่งอำเภอชื่นชม	40	กิโลเมตร
13. กิ่งอำเภอกุดรัง	70	กิโลเมตร

7. สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก

จังหวัดมหาสารคาม มีสินค้าพื้นเมืองหลายประเภท ได้แก่ ผ้าไหม ผ้ามัดหมี่ ผ้าจิด หมอนจิด ฯลฯ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถซื้อสินค้าได้ตามร้านค้าต่าง ๆ ดังนี้

1. ร้านจงสวัสดิ์

อยู่ในบริเวณตลาดสด ค.ตลาด อ.เมือง มีผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูป ที่นอน หมอน และของที่ระลึกพื้นเมือง โทร. 0 4371 1035, 0 4372 1985

2. ร้านนัดพบไหมไทย

ตั้งอยู่ ถ.นพมาศคำรัส ค.ตลาด อ.เมือง มีผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ผ้ามัดหมี่ และของที่ระลึก โทร. 04371 1307

3. ร้านสายพิน

754/15 ถ.นครสวรรค์ อยู่ข้างร้านสินไทย มีผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูป ที่นอน และของที่ระลึกพื้นเมือง โทร. 0 4372 1406

4. ร้านสุมาลี

523/3 ถ.นพมาศคำรัส ต.ตลาด อ.เมือง มีผลิตภัณฑ์ทำจากไหม ผ้ามัดหมี่ไหม ตลอดจนสินค้าพื้นเมือง โทร. 0 4371 1521

8. เทศกาลงานประเพณี

1. งานแห่เทียนเข้าพรรษา (อำเภอโกสุมพิสัย)

จัดขึ้นที่บริเวณที่ว่าการอำเภอโกสุมพิสัย โดยจัดก่อนวันเข้าพรรษาหนึ่งวัน ในงานจะมีขบวนแห่เทียนของคุ้มต่างๆ และมีการประกวดความสวยงามของเทียน

2. งานบุญบั้งไฟ (อำเภอนาเชือก)

จัดขึ้นระหว่างเดือนพฤษภาคม-มิถุนายนของทุกปี ณ บริเวณสนามที่ว่าการอำเภอนาเชือก ในงานมีการประกวดขบวนแห่บั้งไฟ การตกแต่งขบวนและประกวดบั้งไฟขึ้นสูง กลางคืนมีเวียนเทียน ทำบุญที่วัด มหรสพ และงานรื่นเริง การละเล่นต่างๆ

3. งานบุญเบิกฟ้าและกาชาด

เป็นงานเฉลิมฉลองในช่วงต้นฤดูการทำนา ซึ่งตรงกับวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี จัดบริเวณศาลากลางจังหวัด เพื่อเป็นการฟื้นฟูและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของอีสาน ในงานจัดให้มีขบวนแห่บุญเบิกฟ้า ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระแม่โพสพ เรื่องของพานบายศรีสู่ขวัญ ตลอดจนวัฒนธรรมการละเล่น ดนตรีพื้นบ้าน และพิธีกรรมต่างๆ

4. งานนมัสการพระธาตุนาดูน และงานประเพณี 12 เดือน

จะจัดงานในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 (วันมาฆบูชา) ของทุกปี โดยจัดที่บริเวณพุทธมณฑลอิสานพระธาตุนาดูน รวม 5 วัน 5 คืน

9. สถานที่พักในจังหวัดมหาสารคาม

1. โรงแรมวสุ เลขที่ 1096/4 ถนนดำเนินนารถ โทร. 723075-9 จำนวน 105 ห้อง ราคา 330-880 บาท
2. โรงแรมพัฒนา เลขที่ 1227/4-5 ริมคลองสมถวิล โทร. 711473 จำนวน 72 ห้อง ราคา 80-120 บาท
3. โรงแรมสุนทร เลขที่ 1157/1 ถนนวรุศ โทร. 711201 จำนวน 15 ห้อง ราคา 80-120 บาท
4. บังกาโลบัวแดง เลขที่ 648/11 ถนนชูราษฎร์ โทร. 721506 จำนวน 15 ห้อง ราคา 80-120 บาท

5. โรงแรมมหาสารคาม เลขที่ 720 ถนนมหาไชยดำริ โทร. 721217 จำนวน 22 ห้องราคา 60-120 บาท
6. กรีนเฮาส์บังกาโต ถนนมหาสารคาม-วาปีปทุม ราคา 80-120 บาท
7. โรงแรมดักศิลา

บทที่ 3

องค์ความรู้และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะและวัฒนธรรมของภาคอีสาน

ภาคอีสาน ประกอบด้วย 19 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ อุบลราชธานี และ อุบลราชธานี

มีพื้นที่ประมาณ 170,226 ตารางกิโลเมตร หรือ 1 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช ภูมิประเทศ ทั้งภาคยกตัวสูงเป็นขอบแยกตัวออกจากภาคกลางอย่างชัดเจน ประกอบด้วยเทือกเขาสูงทางทิศ ตะวันตกและทิศใต้ เทือกเขาทิศตะวันตกมีความสูงเฉลี่ย 500-1,000 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล มียอดเขาที่สูงที่สุดในภาคอีสานคือ ยอดภูหลวง มีความสูง 1,571 เมตร และภูกระดึงสูง 1,325 เมตร เป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำหลายสาย ได้แก่ แม่น้ำพอง แม่น้ำเลย แม่น้ำพรม แม่น้ำชี และลำตะคอง ทางด้านทิศใต้มีเทือกเขา สันกำแพง และเทือกเขาพนมดงรัก กั้นระหว่างภาคอีสานของไทย กับกัมพูชา และลาว มีความสูงเฉลี่ย 400-700 เมตร ยอดเขาเขียวเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดอยู่ทางตอนใต้ สูงประมาณ 1,292 เมตร ส่วนตอนกลางของ ภาคมีเทือกเขาภูพานทอดตัวจากเหนือลงสู่ทิศใต้ แบ่งภาคอีสานออกเป็น 2 ส่วน คือ แอ่งโคราช คือ บริเวณ แถบลุ่มแม่น้ำชี และแม่น้ำมูล มีพื้นที่ 3 ใน 4 ของภาคอีสานทั้งหมด แอ่งสกลนคร คือบริเวณตอนเหนือของ เทือกเขาภูพาน และบริเวณที่ราบลุ่มน้ำโขง

การค้นพบโครงกระดูก และรอยเท้าไดโนเสาร์ บนแผ่นดินทรายที่อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย และอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ หรือแม้แต่ภาพเขียนของมนุษย์โบราณตาม ผนังถ้ำ รวมทั้งวัฒนธรรมบ้านเชียง และซากโบราณวัตถุมากมาย ทำให้การขุดค้นหาร่องรอยอารยธรรมใน อดีตของดินแดนอันมั่งคั่งแห่งนี้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่รู้จบแม้ว่าชาวอีสานที่อาศัยอยู่ในที่ราบสูงโคราชนี้ จะ ประกอบด้วยกลุ่มชนหลายเผ่า เช่น เขมร ส่วย (กูย) แสก ย้อ ผู้ไทย กะโล้ (โซ) รวมทั้งไทยโคราช ซึ่งแต่ละ เผ่าย่อมมีความแตกต่างกัน แต่วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยึดมั่นอยู่ในจารีตประเพณี ที่เรียกว่า "ฮีดบ้านคองเมือง" และ "ฮีดสิบสอง คองสิบสี่" สอนให้ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ร่วมกิจกรรมสังคมและ งานบุญงานกุศล เป็นประจำ ทำให้การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของกลุ่มชนเหล่านี้มีความสุขตลอดมา ด้วยอุปนิสัยขยันขันแข็ง และสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ จิตใจผ่องใสอ่อนโยน และเวลาที่ว่างจากการทำนา จึงคิดสร้าง สรรค์งานศิลป์ ในรูปแบบต่างๆ ผ้าไหมลายสวย ผ้าฝ้ายทอมือที่นับวันจะหายาก ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องจักสาน และเครื่อง ปั้นดินเผา สร้างรายได้แก่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง ความอุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติที่สวยงามบนยอดเขาสูง หลายแห่ง แหล่งรวมอารยธรรมโบราณนับพันปี ที่ทรงคุณค่าทาง ประวัติศาสตร์ ตลอดจนวัฒนธรรมพื้นบ้าน

วิถีชีวิตที่เรียบง่าย และความมีน้ำใจของชาวอีสาน ยังคงเป็นเสน่ห์ที่มัดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนอีสานอย่างต่อเนื่องจวบจนปัจจุบัน

เพื่อการจัดการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวของภาคอีสานแบบยั่งยืน จำเป็นต้องมีข้อมูลทั่วไป และข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดในภาคอีสานเพื่อร่วมมือกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาชนในท้องถิ่น หาแนวทางพัฒนาส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเจริญแบบยั่งยืนต่อไปคณะผู้วิจัยจึงได้จัดทำข้อมูลเบื้องต้นของแต่ละจังหวัด ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไป เบอร์โทรศัพท์ของหน่วยงานที่สำคัญของจังหวัด คำขวัญจังหวัด และข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดที่สำคัญแยกตามรายอำเภอที่มีแหล่งท่องเที่ยวโดยแยกเก็บข้อมูลเป็นรายจังหวัด ดังนี้

1. จังหวัดกาฬสินธุ์

1. ข้อมูลทั่วไป

กาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์จังหวัดหนึ่งในภาคอีสาน จากหลักฐานทางโบราณคดีบ่งบอกว่าเคยเป็นที่อยู่อาศัยของเผ่าละว้า ซึ่งมีความเจริญทางด้านอารยธรรม ประมาณ 1,600 ปี จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เริ่มตั้งเป็นเมืองในสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อปี พ.ศ. 2336 โดยท้าวโสมพะมิตร ได้อพยพหลบภัยมาจากดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงพร้อมไพร่พล และมาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำป่าว เรียกว่า “บ้านแก่งสำโรง” แล้วได้นำ เครื่องบรรณาการเข้าถวายสวามิภักดิ์ต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ต่อมาได้รับพระกรุณาโปรดเกล้า ยกฐานะบ้านแก่งสำโรงขึ้นเป็นเมือง และพระราชทานนามว่า “เมืองกาฬสินธุ์” หรือ “เมืองน้ำดำ” ซึ่งเป็นเมืองที่สำคัญทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่สมัยโบราณกาล “กาฬ” แปลว่า “ดำ” “สินธุ์” แปลว่า “น้ำ” กาฬสินธุ์จึงแปลว่า “น้ำดำ” ทั้งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้ท้าวโสมพะมิตรเป็น “พระยาชัยสุนทร” ครองเมืองกาฬสินธุ์เป็นคนแรก

กาฬสินธุ์อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ 519 กิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 14 อำเภอ 4 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอยางตลาด อำเภอกมลาไสย อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอสมเด็จ อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอท่าคันโท อำเภอเขาวง อำเภอห้วยเม็ก อำเภอดำม่วง อำเภอหนองกุงศรี อำเภอนามน อำเภอห้วยผึ้ง อำเภอร่องคำ กิ่งอำเภอสามชัย กิ่งอำเภอนาคู กิ่งอำเภอดอนจาน และกิ่งอำเภอน้องชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีเนื้อที่ทั้งหมด 7,055.07 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศตอนบนเป็นภูเขาตามแนวเทือกเขาภูพาน ตอนกลางเป็นเนินเขาสลับป่าโปร่ง

2. คำขวัญจังหวัดกาฬสินธุ์

“ฟ้าแดดสงยาง โปงลางเลิศล้ำ วัฒนธรรมผู้ไทย ผ้าไหมแพรวา ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว”

3. หมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ

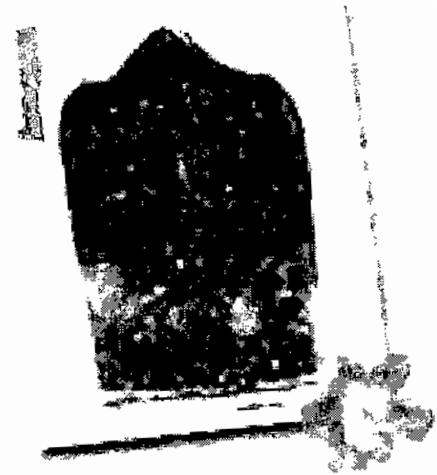
- ที่ทำการไปรษณีย์กาฬสินธุ์ โทร. 0 4351 1143
- โรงพยาบาลกาฬสินธุ์ โทร. 0 4351 1020
- สถานีตำรวจภูธร โทร. 0 4351 1111, 0 4381 2191
- สำนักงานเทศบาลเมือง โทร. 0 4351 1284
- สำนักงานจังหวัดกาฬสินธุ์ โทร. 0 4351 1695, 0 4381 5331

4. สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ แยกตามรายอำเภอที่มีแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1) อำเภอเมือง

1.1 วัดกลาง

อยู่ที่อำเภอเมือง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์ดำ หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ หน้าตักกว้าง 20 นิ้ว เป็นพระพุทธรูปลักษณะงดงาม สร้างในสมัยพระเจ้าอู่ทอง พระชัยสุนทร (กึ่ง) ได้นำมาเป็นพระพุทธรูปศรีเมือง เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ หากปีใดฝนแล้งประชาชนชาวเมืองจะอัญเชิญพระพุทธรูปออกแห่ขอฝนเสมอ ที่พระแท่นมีรอยจารึกเป็นอักษรไทยโบราณนอกจากพระพุทธรูปองค์ดำแล้ว วัดกลางยังมีพระพุทธรูปจำลองขนาดกว้าง 1 สอก ยาว 4 สอก ทำด้วยศิลาแดง สันนิษฐานว่าในสมัยละโว้ปกครอง เดิมอยู่ริมลำปาวใกล้แก่งสำโรงได้มีการสมโภชน์ทุกปี แต่ต่อมาตลิ่งลำปาวพังเข้ามาทุกปี ชาวเมืองเกรงจะถูกน้ำเซาะทำลาย จึงได้อัญเชิญมาไว้ในพระอุโบสถร่วมกับพระพุทธรูปองค์ดำ

1.2 วัดศรีบุญเรือง (วัดเหนือ)

เป็นวัดเก่าแก่ในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์แห่งหนึ่ง ซึ่งมีเสมาประจำหลักเมืองฟ้าแดดสงยางจำนวนหนึ่งเก็บรักษาไว้ โดยปักไว้รอบพระอุโบสถ หลักเสมาจำหลักที่สวยงามคือ หลักที่จำหลักเป็นรูปเทวดาเหาะ อยู่เหนือปราสาททำเป็นซุ้มเรือนแก้ว (ศิลปะแบบทวารวดี) ซ้อนกันเป็น 2 ชั้น ล่างสุดมีรูปกษัตริย์ พระมเหสี และพระโอรส

1.3 อนุสาวรีย์พระยาชัยสุนทร (ท้าวโสมพะมิตร)

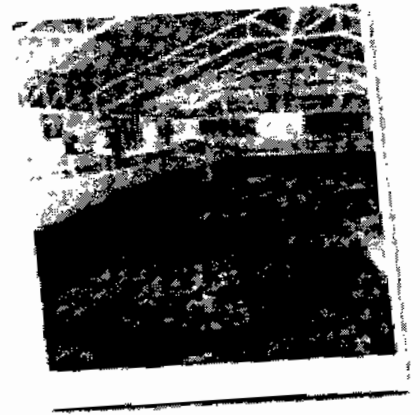

ตั้งอยู่หน้าที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอนุสาวรีย์หล่อด้วยสัมฤทธิ์เท่าตัวจริงยืนบนแท่นมือขวาถือคาน้ำ มือซ้ายถือดาบอาญาสิทธิ์ ชาวกาฬสินธุ์ทุกหมู่เหล่าได้สละทรัพย์ก่อสร้างอนุสาวรีย์ เพื่อเป็นการแสดงกตเวทิตาต่อผู้ให้กำเนิดเมืองกาฬสินธุ์

2) กิ่งอำเภอนาคู

2.1 แหล่งรอยเท้าโคโนเสาร์

เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2539 เด็กหญิงสองคนพร้อมด้วยผู้ปกครองไปทานข้าวในวันหยุด ได้พบรอยเท้าประหลาดกลางลานหิน ล้ำห้วยเห้งคู้ เขิงเขาภูแฝก บริเวณเทือกเขาภูพาน บ้านน้ำคำ ตำบลภูแล่นช้าง กิ่งอำเภอนาคู หลังจากนั้นได้แจ้งให้เจ้าหน้าที่นักธรณีวิทยา พร้อมด้วยส่วนราชการ และเอกชน จ.กาฬสินธุ์ ได้เดินทางไปสำรวจจึงพบว่า เป็นรอยเท้าโคโนเสาร์ ประเภทเทอร์โรพอด 7 รอย จัดอยู่ในกลุ่มคาร์โนซอร์ชนิดกินเนื้อ อายุประมาณ 140 ล้านปี

3. อำเภอกลมลาไสย

3.1 พระธาตุคุยาคู

เดิมเรียกว่า “ธาตุใหญ่” เป็นพระสถูปสมัยทวาราวดี (ราวพุทธศตวรรษที่ 13-15) ตั้งอยู่กลางทุ่งนาทิศเหนือบ้านเสมา อำเภอกลมลาไสย ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ประมาณ 19 กิโลเมตร เป็นศิลปะการก่อสร้างแบบทวาราวดี ทำด้วยอิฐดิน ฐานเป็นรูป 8 เหลี่ยม ย่อมุมไม้สิบสอง ขนาดฐานกว้าง 10 เมตร ยาว 10 เมตร สร้างซ้อนกัน เป็นลักษณะแบบจตุรมุขสูงจากฐานถึงยอด 8 เมตร เชื่อกันว่าเป็นเจดีย์บรรจุอัฐิของพระเถระผู้ใหญ่ที่ชาวเมืองเคารพนับถือ สังเกตได้จากเมื่อเมืองเชียงโตมชนะสงคราม ได้ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างในเมืองฟ้าแดดแต่ไม่ได้ทำลายพระธาตุคุยาคู จึง

เป็นโบราณสถานที่ยังคงสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ซึ่งต่อมาได้มีการบูรณะ ชาวบ้านจะจัดให้มีงานเทศกาลเป็นประจำทุกปีในระหว่างเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม เพื่อเป็นการขอฝนและความร่มเย็นของหมู่บ้าน

3.2 เมืองฟ้าแดดสูงยาง

ตั้งอยู่ในเขตอำเภอกุมลาไสย

ฟ้าแดดสูงยาง หรือเรียกเพี้ยนไปเป็นฟ้าแดดสูงยาง บางแห่งเรียกว่า เมืองเสมา เนื่องจากมีผังเมืองรูปร่างคล้ายใบเสมา เป็นเมืองโบราณ มีซากอิฐปูนดิน คูเมืองสองชั้นมีลักษณะเป็นท้องน้ำที่พอมองเห็น คือพระธาตุยาอุ ผังเมืองรูปไข่แบบทวารวดีแต่มีตัวเมืองสองชั้น เชื่อว่าเกิดจากการขยายตัวเมือง ชาวนามักขุดพบใบเสมาหินทรายมีลวดลายบ้าง ไม่มีบ้าง ที่ขึ้นทะเบียนไว้ทางกรมศิลปากร 130 แผ่น พระพิมพ์ดินเผามีลักษณะเป็นอิทธิพลของสกุลช่างคุปตะรุ่นหลัง อายุประมาณ 1,000-2,000 ปี มีอยู่ทั่วไป นอกจากนี้ยังพบกลีงยาสุบดินเผา ลวดลายอมราวดี ก้านขดเป็นรูปตัวมังกร อายุ 7,000 ปี ที่น่าสนใจคือกลีงยาสุบชนิดเดียวกันแต่ทำด้วยทองสัมฤทธิ์ อายุประมาณ 5,000-6,000 ปี ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันว่ายุคโลหะของสุวรรณภูมิได้เริ่มมาก่อนทุกๆ แห่งในโลกนี้เมืองฟ้าแดดสูงยาง จึงเป็นเมืองโบราณที่มีอายุระหว่าง พ.ศ. 1300-1600 ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านเสมา ตำบลหนองเปิน ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 19 กิโลเมตร เดินทางตามเส้นทาง 214 (กาฬสินธุ์-ร้อยเอ็ด) แยกขวามือเข้าทางโรงเรียนกุมลาไสย ประมาณ 13 กิโลเมตร แยกขวามือเข้าไปตามทางลูกรังอีก 600 เมตร นับเป็นสถานที่สำคัญในการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับโบราณสถานโบราณวัตถุที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัด

3.3 วัดโพธิ์ชัยเสมาราม หรือ วัดบ้านก้อ

อยู่ในอาณาเขตเมืองฟ้าแดดสูงยางไม่ไกลจากพระธาตุยาอุ เป็นวัดโบราณ สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด ได้แก่ ใบเสมาหินสมัยทวารวดี ที่ปักอยู่เป็นแนว กำแพงและที่เก็บรวบรวมไว้ในวัดเป็นบางส่วน ที่ใบเสมาจำหลักเป็นภาพต่างๆ ส่วนมากสลักเป็นภาพเกี่ยวกับพุทธศาสนา

4. อำเภอภูฉินารายณ์

หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยโคกโก่ง

เดินทางจากอำเภอภูฉินารายณ์ ไปตามถนนหมายเลข 2042 ประมาณ 12 กม. ถึงบ้านนาไคร้ เลี้ยวซ้ายเข้าไปประมาณ 3 กม. หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยโคกโก่ง เป็นหมู่บ้านที่มีการอนุรักษ์วัฒนธรรม

ชาวผู้ไทย เปิดต้อนรับนักท่องเที่ยวที่สนใจท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้พักแรม (home stay) สัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน กิจกรรมที่จัดให้ได้แก่ พิธีบายศรีสู่ขวัญ พิธีเหยา (การรักษาผู้ป่วย) ประเพณีลงช่วง รับประทานอาหารพื้นบ้านแบบพาแลง ชมการแสดงศิลปพื้นบ้าน และเพลิดเพลินกับการเดินชมป่าเขาถ้ำนาไพร น้ำตกตาดสูง-ตาดยาว ศึกษาธรรมชาติพรรณไม้และพืชสมุนไพรท้องถิ่น ตามเส้นทางเดินป่าในวนอุทยานภูผาวัว เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูสีฐาน ผู้สนใจสามารถสอบถามรายละเอียดได้ที่ โทร. (043) 819500

5. อำเภอคำม่วน

กลุ่มทอผ้าไหมแพรวา

บ้านโพน อำเภอคำม่วน ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ 70 กิโลเมตร ผ้าแพรวาทอจากผ้าไหมด้วยลายมัดหมี่ละเอียดลายเฉพาะตัว เป็นงานฝีมือทอผ้าของชาวผู้ไทย ต่อมาสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงสนับสนุนจนเป็นที่แพร่หลาย ลักษณะลายผ้าอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มทอผ้าชาวผู้ไทยบ้านโพนนั้น แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ลายหลัก และลายแถบ ส่วนสีของผ้าแพรวามีได้มีเพียงสีแดงเท่านั้น ปัจจุบันนี้มีการให้สีต่างๆ มากขึ้นตามความต้องการของตลาด เช่น สีครีม สีชมพูอ่อน สีม่วง สีนํ้าเงิน สีเขียว เป็นต้น ซึ่งนับได้ว่าการทอผ้าแพรวาเป็นงานศิลปหัตถกรรมประเภทสิ่งทอที่หาได้น้อยแห่งในประเทศไทย

6. อำเภอท่าคันโท

6.1 วนอุทยานภูพระ

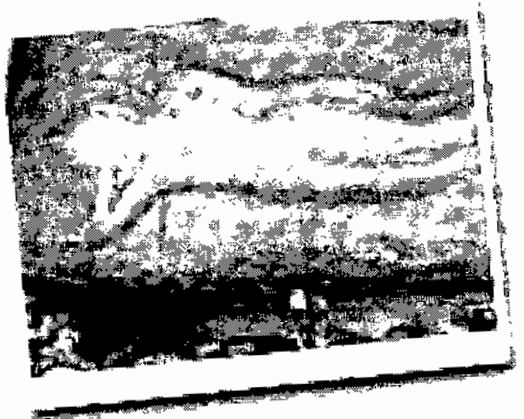
อยู่ที่ตำบลท่าคันโท อำเภอท่าคันโท จากตัวเมืองใช้เส้นทาง อำเภอเมือง-อำเภอวังคลาด-อำเภอท่าคันโท อยู่ห่างจากตัวเมืองท่าคันโทไป 4 กิโลเมตร ภายในวนอุทยานประกอบด้วยสวนหินรูปร่างแปลกตา อยู่ท่ามกลางป่าเต็งรัง ครอบคลุมพื้นที่ 65,900 ไร่ อำเภอเมือง บ้านลุงเปลื้อง นายรัศมี บ้านลุงเปลื้อง นายรัศมีศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง ประเภทดนตรีพื้นบ้าน ประจำปี พ.ศ.2529 ภายในบ้านจัดแสดงการผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านหลายชนิด เช่น พิณ แคน ซอ โปงกลาง เป็นต้น เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านอีสานที่สำคัญยิ่งอีกแห่งหนึ่งของภาคอีสาน ผู้สนใจสามารถเข้าศึกษาหา

ความรู้เกี่ยวกับเครื่องดนตรีประเภทต่างๆได้ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ จังหวัดกาฬสินธุ์ วันจันทร์ - ศุกร์ ตั้งแต่เวลา 08.00 - 16.00 น.

6.2 พุทธสถานภูป้อ

ตั้งอยู่ตำบลภูป้อ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ไปทางทิศเหนือประมาณ 28 กิโลเมตร ตามเส้นทางหมายเลข 2319 เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปโบราณปางไสยาสน์ ฝีมือช่างจากสมัยทวารวดี จำหลักบนหน้าผา 2 องค์ เป็นที่เคารพบูชาของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์และใกล้เคียง องค์แรกประดิษฐานอยู่บนเชิงเขาทางขึ้น องค์ที่ 2 ประดิษฐานอยู่บนภูป้อ นอกจากภูป้อจะเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปปางไสยาสน์อันศักดิ์สิทธิ์แล้ว ยังมีทิวทัศน์ตามธรรมชาติที่สวยงามเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจอย่างยิ่งประชาชนในท้องถิ่นจัดงานสมโภชน์พระพุทธรูปปางไสยาสน์ขึ้นประมาณเดือนเมษายนของทุกปี

7. อำเภอสหัสขันธ์

7.1 พิพิธภัณฑิ์ไดโนเสาร์ภูกุ่มข้าว

ตั้งอยู่ที่เชิงภูกุ่มข้าว อำเภอสหัสขันธ์ สามารถเดินทางโดยใช้เส้นทางกาฬสินธุ์-สหัสขันธ์ (ทางหลวง 227) ประมาณ 28 กิโลเมตร (ก่อนถึงสหัสขันธ์ 2 กิโลเมตร) มีทางแยกขวาไปวัดสักวันอีก 1 กิโลเมตร วัดนี้เป็นสถานที่ค้นพบกระดูกไดโนเสาร์จำนวนมาก โดยซากกระดูกบางส่วนได้นำมาจัดแสดงที่ศาลาวัดมีการ จัดนิทรรศการแสดงความ เป็นมาของบการเกิดไดโนเสาร์ยุคต่างๆ รวมทั้งรูปภาพการขุดค้นพบซากกระดูกเหล่านี้ นอกจากนั้น ห่างจากศาลาวัดไปประมาณ 100 เมตร มีโครงกระดูกไดโนเสาร์ฝังอยู่ในพื้นดินบริเวณเชิงเขา ได้รับการขุดแต่งโดยเจ้าหน้าที่กรมทรัพยากรธรณีเป็นซากกระดูก ไดโนเสาร์ชนิดซอโรพอด ประมาณ 7 ตัว ซึ่งอยู่ในยุคครีเทเชียส อายุประมาณ 130 ล้านปี และในพิพิธภัณฑิ์ยังมีซากปลาโบราณพันธุ์ใหม่ของโลกซึ่งอยู่ในสภาพสมบูรณ์ซึ่งเป็นปลาน้ำจืดมีชื่อว่า "เลปิโดเทส" มีความยาวประมาณ 30-60 เซนติเมตรอยู่ในยุคมีโซโซอิก หรือ 65 ล้านปีที่แล้วซึ่งเป็นช่วงเดียวกับไดโนเสาร์ คาดว่าบริเวณที่พบคงเป็นบึงขนาดใหญ่และเกิดภัยแล้งทำให้ปลาตายและ

ซากถูกโคลนทับไว้กลายเป็นฟอสซิลจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ภายในบริเวณเดียวกันยังมีวัดสักกะวัน ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อบันดาลฤทธิ์ผล (หลวงพ่อบ้านด่าน) เป็น พระพุทธรูปปางมารวิชัย สมัยทวารวดี ซึ่งชาวบ้านใน ท้องถิ่นถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง

7.2 พุทธสถานภูสิงห์

อยู่บนยอดเขาภูสิงห์ ห่างจากตัวเมืองไปทางเหนือประมาณ 34 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 2319 มีทางขึ้น 2 ทาง คือ ทางลาดยางกวดเดี่ยวขึ้นตามไหล่เขาทางทิศตะวันตก และทางเดินเท้าทำเป็นบันได 401 ขั้น ทางทิศตะวันออก เป็นสถานที่พักผ่อนที่ร่มรื่นล้อมรอบด้วยธรรมชาติ ทั้งยังมองเห็นทิวทัศน์ของทุ่งนา หมู่บ้านและน้ำในเขื่อนลำปาวอันสวยงามอีกด้วย พุทธสถานภูสิงห์เป็นที่ประดิษฐานพระพรหมภูมิปาโล ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 10.5 เมตร มีพระวรกายสง่างามเป็นสถานที่พักผ่อนที่ร่มรื่น

7.3 วัดศาลแม่นายเทพนิมิตร

ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลโนนบุรี เป็นวัดที่มีศิลปะของสิ่งก่อสร้างที่หลากหลายสวยงาม ตั้งอยู่ลาดเขา มีธรรมชาติที่สวยงามร่มรื่น

7.4 วัดพุทธนิมิตถุ์ถ้าว

ตั้งอยู่บ้านนาสีนวล ตำบลสหสหัสขันธ์ ห่างจากตัวอำเภอสหสหัสขันธ์ประมาณ 7 กิโลเมตร เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์คะแดงซ้าย ไม่มีเศกมุลา ยาวประมาณ 2 เมตร กว้าง 50 ซม. เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนทั่วไป ภายในวัดยังมีอุโบสถไม้แบบเปิด แกะสลักลวดลายงดงาม ตามประคูดู หน้าต่างเพดาน เป็นภาพพุทธประวัติ ทศชาติชาดก และยังมีวิหารสังฆนิมิตร ซึ่งเป็นที่เก็บพระพุทธรูป และพระเครื่องรุ่นต่างๆ ที่หายาก เปิดให้เข้าชมทุกวัน

7.5 แหลมโนนวิเศษ

เป็นผืนดินที่ขึ้นเข้าไปในอ่างเก็บน้ำ เขื่อนลำปาว ตั้งอยู่ที่ ต. โนนบุรี อ. สหสหัสขันธ์ ห่างจากตัวอำเภอไปทางทิศตะวันตกประมาณ 6 กิโลเมตร เป็นจุดชมพระอาทิตย์อัสดงที่สวยงามมาก ปัจจุบันแหลมโนนวิเศษมีแพขนานยนต์ที่ใช้สัญจรข้ามฟากระหว่าง อ.สหสหัสขันธ์ กับ อ. หนองกงศรี จ. กาฬสินธุ์ ซึ่งสามารถบรรทุกได้ทั้งรถ 6 ล้อ และ 4 ล้อ ครั้งละ 4-10 คัน ใช้เวลาข้ามฟากประมาณ 15-20 นาที

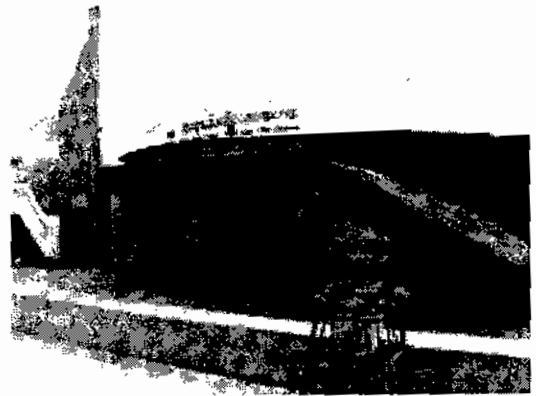
2. จังหวัดขอนแก่น

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแยกออกเป็นรายอำเภอ ดังนี้

1) อำเภอเมือง

1.1 โฮงมูนมังเมืองขอนแก่น

"โฮง คือหอเก็บสมบัติ" โฮงมูนเมืองขอนแก่น คือ หอเก็บสมบัติที่เก็บรวบรวมเรื่องราวอันเป็นที่มาของเมืองขอนแก่น ตั้งอยู่บริเวณบึงแก่นนคร อ.เมือง เป็นพิพิธภัณฑ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตและเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองขอนแก่น โดยแบ่งออกเป็น 5 โซน คือ

- โซนที่ 1 แนะนำเมืองขอนแก่น
- โซนที่ 2 ประวัติศาสตร์เมืองขอนแก่นและวัฒนธรรมชาวขอนแก่น
- โซนที่ 3 การตั้งเมือง
- โซนที่ 4 บ้านเมืองและวิถีชีวิตของชาวขอนแก่น
- โซนที่ 5 ขอนแก่นวันนี้

ค่าเข้าชม เด็ก คนละ 10 บาท ผู้ใหญ่ คนละ 20 บาท ชาวต่างชาติ คนละ 90 บาท เปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา 12.00-20.00 น. ยกเว้นวันจันทร์ สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่สำนักงานเทศบาลนครขอนแก่น โทร. 0 4327 1173, 0 4322 4031 ต่อ 1603 ในวันและเวลาราชการ

1.2 คู้แก้ว

ตั้งอยู่ที่ตำบลคอนช้าง เป็นศาสนสถานเขมรขนาดเล็กร้างขึ้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 ในพุทธศาสนานิกายมหายาน ประกอบด้วย "บรรณาลัย" (ห้องสมุด) และองค์ปรางค์ประธาน ภายในกำแพงแก้ว ส่วนนอกกำแพงแก้วด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มี "บาราย" (สระน้ำ) ก่อด้วยศิลาแลง ระหว่างการบูรณะพบศิลาจารึกสลักเป็นภาษาสันสกฤตกล่าวถึงพระประสงค์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในการสร้างศาสนสถานเพื่อเป็นทั้งที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และรักษาโรคภัยไข้เจ็บแก่ประชาชนด้วยเรียกว่า "อโรคยาศาล" นอกจากนี้ยังพบรูปสลักหินทรายพระโพธิสัตว์ พระนารายณ์ทรงครุฑ และพรหมทรงกระบือ

1.3 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น

ตั้งอยู่ที่ถนนหลังศูนย์ราชการ ตำบลในเมือง จัดแสดงเรื่องราวท้องถิ่นอีสานเหนือ ในทางด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรมพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยา โดยแบ่งเรื่องราวตามหัวข้อ ดังนี้

1) สถาปัตยกรรมและธรณีวิทยาอีสานเหนือ

1.1 สมัยก่อนประวัติศาสตร์

- การตั้งถิ่นฐาน เครื่องมือเครื่องใช้ พิธีกรรม การฝังศพ แหล่งโบราณคดีที่สำคัญ
- เมืองและชุมชนโบราณ

1.2 สมัยประวัติศาสตร์ แบ่งเป็นวัฒนธรรมทวารวดี วัฒนธรรมเขมรหรือลพบุรีและวัฒนธรรมไทยลาว

2) วรรณกาการศิลปะในประเทศไทย

3) เมืองขอนแก่น ประกอบด้วย ร่องรอยอดีต ประวัติชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน

โบราณวัตถุชิ้นเยี่ยม ที่แสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์ฯ มี

- ใบเสมาหินจำหลักสมัยทวารวดี ชิ้นที่งามที่สุด คือ ใบเสมาหินจำหลักนูนต่ำ พระพุทธเจ้าเสด็จสู่กรุงกบิลพัสดุ เป็นภาพจำหลักที่ชัดเจนและสมบูรณ์กว่าแผ่นอื่น ภาพพระนางพิมพาสายพระเกศาเช็ดพระบาท เป็นภาพแสดงการถวายความเคารพบูชาอย่างสูง ได้จากการขุดค้นที่เมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ พระพุทธรูปสำริด ภาพปูนปั้นและพระพิมพ์ดินเผาสมัยทวารวดี ได้จากการขุดแต่งเมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์แผ่นเงินคุณ ภาพพระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ ภาพบุคคล และเจดีย์บรรจุอยู่ในหม้อดินเผา ได้จากการขุดค้นเมืองกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

- โบราณวัตถุสมัยลพบุรี ประมาณพุทธศตวรรษที่ 17-18 เช่น

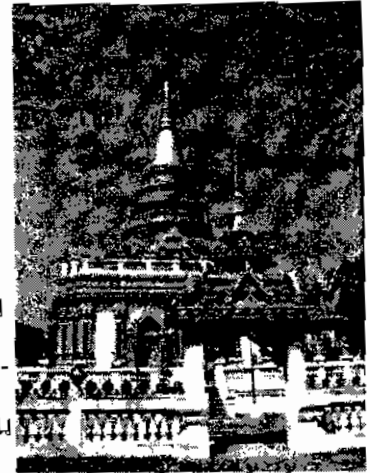
- เทวรูปพระอิศวรหินทราย พบที่บริเวณคู่น้อย เมืองนครจำปาศรี อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม

- เทวรูปพระนารายณ์สี่กร ขุดพบระหว่างการขุดแต่งบูรณะโบราณสถาน เมืองนครจำปาศรี ได้พบแต่องค์ไม่พบเศียร พระโพธิสัตว์หินทราย ศิลปะลพบุรี หน่วยศิลปากรที่ 7 ขุดพบที่ทุ่งสำริด เมืองนครจำปาศรี ทับหลังหินจำหลัก จากโบราณสถานทุ่งสวนแดง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นภาพพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ เป็นตัวอย่างฝีมือการจำหลักหินซึ่งเป็นชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมปราสาทหินสมัยลพบุรี พิพิธภัณฑ์ฯนี้เปิดให้เข้าชมทุกวัน ตั้งแต่เวลา 09.00 – 16.00 น. ปิดวันจันทร์วันอังคาร และวันหยุดนักขัตฤกษ์ อัตราค่าเข้าชมชาวไทย 10 บาท ชาวต่างประเทศ 30 บาท รายละเอียดเพิ่มเติม ติดต่อ โทร. 0 4324 6170

2) กิ่งอำเภอโคกโพธิ์ไชย

วัดอุดมคงคาคีรีเขต

ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านโคก เป็นวัดป่าของหลวงปู่ผางซึ่งเคยเป็น พระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ปัจจุบันท่านมรณภาพแล้ว แต่มีอนุสรณ์สถานที่บรรจุอัฐิของหลวงปู่ผางอยู่ในบริเวณวัด วัดนี้ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาไม้ต้นไม้ป่าขึ้นอยู่ร่มรื่น เป็นวัดที่เน้นการปฏิบัติวิปัสสนา การเดินทาง ไปตามเส้นทางขอนแก่น-ชุมแพ (ทางหลวงหมายเลข 12) ประมาณ 14 กิโลเมตร แยกซ้ายเข้าเส้นทางสายบ้านห่ม-มัญจาคีรี (ทางหลวงหมายเลข 2062) อีกประมาณ 44 กิโลเมตร แล้วยกเขาเส้นทางสายมัญจาคีรี-ชัยภูมิ (ทางหลวงหมายเลข 229) ประมาณ 12 กิโลเมตร เลี้ยวขวาเข้าวัดอีก 12 กิโลเมตร

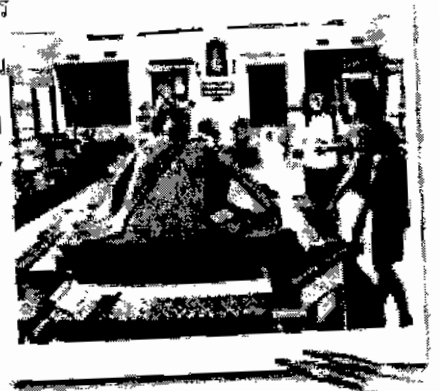

3) อำเภอชนบท

ศาลาใหม่ไทย หรือ “อาคารเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา มหาราชินี”

ตั้งอยู่บริเวณวิทยาลัยการอาชีพขอนแก่น เป็นหนึ่งในโครงการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ (12 สิงหาคม 2535) เพื่อเป็นศูนย์สืบสานพระราชปณิธานงาน ศิลปอาชีพด้านผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ไหมของภาคอีสาน รวมทั้งเป็นศูนย์อนุรักษ์ศิลปาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสาน ภายในอาคารจัดแสดงกรรมวิธีการผลิตตั้งแต่มัดข้อมจนถึงวิธี การทอ อุปกรณ์เครื่องใช้เกี่ยวกับไหม และของเก่าแก่ควรอนุรักษ์ รวมถึงผ้าไหมมัดหมี่โบราณลายต่างๆ ที่พิเศษที่สุดคือที่นี้จัดแสดงผ้าไหมมัดหมี่ที่แพงที่สุดในโลกฝีมือชาวอ.ชนบท และเคยชนะการประกวดผ้าไหมของเอเชีย พร้อมทั้งได้รับพระราชทานถ้วยรางวัลจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี

ศาลาใหม่ไทย เปิดให้นักท่องเที่ยวชมทุกวันในเวลาราชการ รายละเอียดติดต่อที่วิทยาลัยการอาชีพขอนแก่น อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น 40180 โทร. 0 4328 6160

การเดินทาง จากขอนแก่น ใช้ทางหลวงหมายเลข 2 (ขอนแก่น-โคราช) 44 กิโลเมตร เลี้ยวขวาที่สี่แยกบ้านไผ่ เข้าทางหลวงหมายเลข 229 ไปอีก 11 กิโลเมตร ศาลาใหม่ไทยอยู่ทางซ้ายมือ (ตรงข้ามกับหนองกองแก้ว หนองน้ำค้างของอำเภอชนบท

4) อำเภอชุมแพ

เมืองโบราณโนนเมือง

เป็นการพบร่องรอยทางโบราณคดี ยุคสมัยศิลปะทวารวดีที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดขอนแก่น ซึ่งความจริงสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 9 ขอนแก่นได้จัดเป็นโบราณสถานที่สำคัญของขอนแก่นไว้นานแล้วแต่เพิ่งจะขุดค้นพบเป็นบางส่วนไปเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2525 พบว่าได้ดินลึกลงไปจากบริเวณโนนเมืองเป็นร่องรอยถิ่นฐานของสังคมประวัติศาสตร์สมัยหนึ่งในอดีตเมืองโบราณสมัยทวารวดีแห่งนี้ตั้งอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า โนนเมือง เขตบ้านนาโพธิ์ อำเภอชุมแพ ห่างจากจังหวัด

ขอนแก่นประมาณ 80 กิโลเมตร เดิมทีชาวบ้านเล่าสืบต่อกันมาว่าบริเวณเนินดินกว้างที่เรียกว่าโนนเมืองนั้นเป็นเมืองเก่าเมืองโบราณจากการสำรวจของสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 9 ขอนแก่นพบใบเสมาหินทรายศิลปะทวารวดี 3 ใบ ตั้งใกล้เตียงและบนผิวพื้นดินทั่วไปของเนินพบเศษภาชนะดินเผาเหล่านี้มีทั้งชนิดเขียนสีแดง ชนิดลายจุดขีด และลายเชือกทาบลักษณะของเนินเป็นเนินดินรูปไข่ พื้นที่ประมาณ 170 ไร่ มีคูเมือง 2 ชั้น ระยะห่างกันประมาณ 200 เมตรการขุดค้นของสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 9 ขอนแก่น โดยเปิดหลุมขุด 2 หลุมขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 4 เมตร ได้พบว่าตรงความลึกประมาณ 270 เซนติเมตร เป็นโครงกระดูกมนุษย์ที่มีพิธีฝังศพตามประเพณีโบราณ ที่มีธรรมเนียมการฝังเครื่องมือเครื่องใช้ลงไปพร้อมกับศพ เช่น หม้อและภาชนะดินเผาเขียนสีและลายจุดขีด ลายเชือกทาบ กำไลสำริด กำไลกระดูกสัตว์เช่น กระดุกหมู กระดุกควาย เขากวาง และกระดองเต่าใกล้กับโครงกระดูกด้วย สำหรับหลุมแรกพบโครงกระดูกจำนวน 5 โครงและหลุมที่ 2 จำนวน 2 โครง อย่างไรก็ตามขณะนี้เพียงสันนิษฐานว่าโครงกระดูกมนุษย์ที่ขุดค้นพบน่าจะเป็นคนในยุคสมัยทวารวดีจนกว่าจะมีการพิสูจน์ วิเคราะห์ตามหลักวิชาการที่ถูกต้องด้านโบราณคดีต่อไปในภายหลัง

5) อำเภอน้ำพอง

5.1 คู้ประภาชัย หรือ คู้บ้านนาคำน้อย

ตั้งอยู่ที่บ้านนาคำน้อย ตำบลบัวใหญ่ การเดินทาง ไปทางเดียวกับ พระธาตุดูขามแก่น ตรงไปก่อนถึงสะพานข้ามคลองส่งน้ำจากลำน้ำพอง เลี้ยวซ้ายตามถนนเลียบคลองส่งน้ำแล้วเลี้ยวขวาข้ามสะพานเข้าหมู่บ้านนาคำน้อย คู้จะอยู่ภายในวัดคู้บ้านนาคำน้อย หรือจะขับรถข้ามสะพานข้ามคลองส่งน้ำ ตรงไปตามถนนลาดยางประมาณ 6 กิโลเมตร ก็จะมีป้ายบอกทางให้เลี้ยวซ้ายผ่านหมู่บ้านไปประมาณ 1 กิโลเมตร ก็จะถึงคู้ประภาชัยคู้ประภาชัย คือกลุ่มโบราณสถานที่มีลักษณะแผนผังอย่างเดียวกันกับโบราณสถานที่ยพบหลักฐาน

แสดงโรคยาสาธหรือสถานพยาบาลที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรเขมรโบราณโปรดฯให้สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 18 (พ.ศ. 1720-1780) คือประกอบด้วยปราสาทประธานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีมุขยื่นทางด้านหน้า ด้านขวามือเอียงไปข้างหน้าเป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมที่เรียกว่า บรรณาลัย อาคารทั้งสองล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว โดยมีโคปุระหรือซุ้มประตูทางเข้าออกด้านหน้าหรือทางด้านทิศตะวันออกเพียงด้านเดียว นอกกำแพงที่มุมซ้ายมีสระน้ำ 1 สระทั้งหมดสร้างด้วยศิลาแลง โดยมีเสาประดับประตูทับหลังเป็นหินทราย ปัจจุบันหักพังแต่ได้รับการดูแลรักษาจากทางวัดเป็นอย่างดี ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อวันที่ 8 มีนาคมพ.ศ.2478

5.2 พระธาตุขามแก่น

สร้างขึ้นประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ตั้งอยู่ในวัดเจติยภูมิ

คำบลบ้านขาม ตามประวัติโดยย่อกล่าวว่ามีริษยชาติริษย์เจ้าเมืองโมริย์ซึ่งเป็นเมืองอยู่ในอาณาเขตของประเทศกัมพูชา มีความประสงค์ที่จะนำพระอังคารของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ได้ไว้เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าปรินิพพานใหม่ๆ มาบรรจุพระธาตุพนม จึงโปรดให้พระอรหันต์และพระเถระเจ้าคณะรวม 9 องค์นำขบวนอัญเชิญพระอังคารมาในครั้งนี้ เมื่อผ่านมาถึงคอนมะขามแห่งหนึ่งซึ่งมีต้นมะขามใหญ่ที่ตายแล้วเหลือแต่แก่น เนื่องจากเป็นเวลาพลบค่ำแล้วและบริเวณนี้ภูมิประเทศราบเรียบดีจึงหยุดคณะพักชั่วคราว รุ่งเช้าจึงเดินทางต่อไปถึง ภูกำพร้าวปรากฏว่า พระธาตุพนมได้สร้างเสร็จแล้ว จึงเดินทางกลับและตั้งใจว่าจะนำพระอังคารธาตุกลับไปประดิษฐานไว้ที่บ้านเมืองของตน แต่เมื่อเดินทางผ่าน คอนมะขามอีกครั้งปรากฏว่าแก่นมะขามที่ตายแล้วนั้นกลับยืนต้นแตกกิ่งก้านผลิบานเขียว ชุ่มเป็นที่น่าอัศจรรย์ คณะอัญเชิญพระอังคารธาตุจึงพร้อมใจกันสร้างเจดีย์ครอบต้นมะขามนี้ พร้อมกับนำพระอังคารธาตุและพระพุทธรูปบรรจุไว้ในองค์พระธาตุและให้นามว่า พระธาตุขามแก่นมาจนทุกวันนี้พระธาตุขามแก่นถือว่าเป็นโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดขอนแก่น ทุกปีในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 จะมีงานฉลองและนมัสการพระธาตุเป็นประจำ

การเดินทาง ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 209 (ขอนแก่น-กาฬสินธุ์) ห่างจากตัวเมืองไปประมาณ 12 กิโลเมตร เมื่อข้ามลำน้ำพองแล้ว เลี้ยวซ้ายเข้าบ้านโลกสีไปอีกประมาณ 14 กิโลเมตร หรืออีกเส้นทางหนึ่ง ไปตามถนนกสิกรทุ่งสร้าง-ค่ายศรีพัชรินทร์-บ้านโลกท่า ถึงสะพานข้ามแม่น้ำพอง เลี้ยวขวาจะเจอป้ายไปพระธาตุขามแก่นอีกประมาณ 10 กิโลเมตร

5.3 หมู่บ้านงูจงอาง

บ้านโคกสง่า ต.ทรายมูล ชาวบ้านโคกสง่าแต่

เดิมมีอาชีพขายยาสมุนไพรควบคู่กับการทำนามาแต่รุ่นปู่ย่า คายขาย การขายยาสมุนไพรในสมัยก่อนต้องเดินเท้าไปเร่ขายยาตามหมู่บ้าน ต่างๆ ด้วยความยากลำบาก แต่เมื่อปี พ.ศ. 2494 พ่อใหญ่เคน ยงลา หมอยาบ้านโคกสง่าจึงได้คิดหาญเห่ามาแสดงเพื่อเป็นการดึงดูดคนมา ดู แทนที่จะต้องเดินไปขายยาในทุกๆ หมู่บ้านเช่นเคย ปรากฏว่าการ แสดงประสบความสำเร็จสามารถเรียกคนมาดูได้มากพอสมควร แต่ เนื่องจากงูเห่านั้นมีอันตรายมากสามารถพันพิษได้ไกลถึง 2 เมตรพ่อ ใหญ่จึงเปลี่ยนมาใช้งูจงอางแสดงแทนและถ่ายทอดวิชาแสดงงูให้คนใน

หมู่บ้าน เมื่อว่างเว้นจากการเกษตรชาวบ้านจะรวมกลุ่มเดินทางออกเร่แสดงงูเพื่อขายยาสมุนไพร ส่วนการ แสดงที่หมู่บ้านนั้นจะจัดขึ้นบริเวณลานวัดศรีธรรมมา และรอบๆ บริเวณก็จะมีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับงู จงอาง รวมทั้งมีโรงเรือนเพาะเลี้ยงงูจงอางอยู่ด้วยปัจจุบันการแสดงงูจงอางบ้านโคกสง่าเป็นที่รู้จักกันแพร่ หลายมาก ชาวบ้านเกือบทุกหลังคาเรือนจะเลี้ยงงูจงอางไว้ได้ดูบ้าน มีการจัดแสดงหลายรูปแบบเพื่อดึงดูด ให้คนสนใจยิ่งขึ้น เช่นการแสดงละครงูตาม จังหวะเพลง การชกมวยระหว่างคนกับงูจงอางจนชาวบ้านที่มีชื่อ เสียงทางการแสดงงูมีฉายาประจำ เช่น กระห่องน้อย เมืองอีสาน, ทองคำ ลูกทองชัย ฯลฯ บ้านโคกสง่าอยู่ ห่างจากตัวจังหวัดเป็นระยะทาง 49 กิโลเมตร เดินทางไปตามทางหลวงหมายเลข 2(ถนนมิตรภาพ) ถึงหลัก กิโลเมตรที่ 33 เลี้ยวขวาเข้าเส้นทางไปอำเภอกระนวน ตามทางหลวงหมายเลข 2039 ถึงหลักกิโลเมตรที่ 14 เมื่อสังเกตเห็นป้ายยามตำรวจฝั่งซ้ายทางด้านซ้าย ให้เลี้ยวขวาไปตามถนนลูกรังผ่านบ้านนางาม วัดสระแก้ว เมื่อถึงสี่แยกที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านแล้วเลี้ยวซ้ายไปประมาณ 600 เมตร จะถึงประตูทางเข้าหมู่บ้าน

5.4 หอเกียรติยศรัฐบุรุษพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

ตั้งอยู่ภายในบริเวณค่ายเปรมติณสูลานนท์ตามเส้นทางหลวงหมายเลข 2039 (น้ำพอง-กระนวน) จาก ตัวเมืองขอนแก่น ประมาณ 50 กิโลเมตร หอเกียรติยศแห่งนี้ขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความดี และจิตใจที่เคียงมา ที่ท่านมีต่อประชาชนคนไทยทุกคน จนได้รับการยกย่องเกียรติยศสูงสุด ในฐานะที่สามัญชนที่พึงได้รับจาก สถาบันพระมหากษัตริย์และจากความรักอาชองมหาชนบนแผ่นดินไทย โดยมีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อ วันที่ 26 สิงหาคม 2543 ซึ่งตรงกับวันเกิดครบ 80 ปี ของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ภายในอาคารได้รวบรวม และเรียบเรียงชีวประวัติตลอดจนผลงานสำคัญของท่านไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา เพื่อจะนำคุณงามความดี ทั้งหลายที่ท่านได้ทำเป็นแบบอย่างไปเป็นตัวอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนตามเจตนารมณ์ของ พลเอกเปรม

ดิณสุลต่านนท์ ที่ว่า "ทุกคนเกิดมาต้องตอบแทนบุญคุณของแผ่นดินนักท่องเที่ยงที่สนใจเข้าเยี่ยมชมเป็นหมู่คณะ ติดต่อล่วงหน้าได้ที่ โทร. 0 4324 9490, 0 1873 8952

6) อำเภอเป็ญน้อย

คูเป็ญน้อย

ถึงแม้จะเป็นปราสาทหินที่มีขนาดไม่ใหญ่เท่ากับ

ปราสาทหินพิมายหรืออีกหลายแห่งที่พบทางอีสานตอนใต้แต่นับเป็นปราสาทเขมรที่สมบูรณ์มากแห่งหนึ่ง ปราสาทเป็ญน้อยหรือ ที่ชาวบ้านเรียกว่า พระธาตุคูทอง สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 16-17 เป็นศิลปะผสมระหว่างศิลปะเขมรแบบบาเวมและแบบนครวัด สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเทวสถานในศาสนาฮินดูแผนผังการก่อสร้างมีความหมายเป็น เขาพระสุเมรุซึ่งถือเป็นแกนจักรวาลอันเป็นที่สถิตย์ของเทพเจ้าที่เรียกว่า

“ศาสนบรรพต” สิ่งก่อสร้างภายในบริเวณปราสาทเป็นไปตามแบบแผนของศาสนสถานขอมโบราณ หน้าบันขององค์ปรางค์ประธานสลักเป็นพระยานาคราชมีลวดลายสวยงามมาก ทับหลังสลักเป็นรูปนารายณ์บรรทมสินธุ์ที่นับว่ายังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ “โคปุระ” (ซุ้มประตู) อยู่ทางทิศตะวันออก และ ทิศตะวันตก ด้านข้างโคปุระเจาะเป็นช่องหน้าต่าง “กำแพงแก้ว” มีฐานเป็นบัวคว่ำบัวหงาย มีการสลักศิลาแลงเป็นร่องแบบลาดบัว การเดินทางจากขอนแก่นจะใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 2 (ขอนแก่น-บ้านไผ่) ระยะทาง 44 กิโลเมตร เข้าทางหลวงหมายเลข 23 (บ้านไผ่-บรบือ) ไปอีกประมาณ 11 กิโลเมตร แล้วแยกขวาเข้าสู่อำเภอเป็ญน้อยอีก 24 กิโลเมตร

7) อำเภอมัญจาคีรี

7.1 สิม (โบสถ์) วัดสระทองบ้านบัว

ตั้งอยู่ที่บ้านบัว ตำบลกุคเค้า เป็นอาคารทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมที่แสดงลักษณะเด่นชัดของพื้นที่อีสาน มีการแต้มสีภาพ โดยภายนอกอาคารประดับแว่นแก้วฐานชุกชี ภายในประดิษฐานพระประธานศิลาทรายรูปแบบอีสาน โดยในปี 2545 ได้รับรางวัลอาคารทรงคุณค่าด้านการอนุรักษ์มรดกและวัฒนธรรมแห่งเอเชียแปซิฟิกจากองค์การยูเนสโก (UNESCO)

7.2 หมู่บ้านเต่า

จะมีเต่าบกชนิดหนึ่ง (ชาวบ้านแถบนั้นเรียกว่า “เต่าเพ็ก”) ลักษณะกระดองจะมีสีเหลืองแก่ปนน้ำตาลอยู่เป็นจำนวนมาก บ้างก็จะอยู่บริเวณใต้ถุนบ้านเพื่อรออาหารจากชาวบ้าน บ้างก็เดินอยู่ตามถนนภายในหมู่บ้านซึ่งจะหาคุได้ไม่ยาก เมื่อเดินทางไปถึงจากขอนแก่นไปตามทางหลวงหมายเลข 12 (ขอนแก่น-ชุมแพ) ประมาณ 10 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลข 2062 (ขอนแก่น-มัญจาคีรี) ประมาณ 54 กิโลเมตร (ก่อนถึงอำเภอมัญจาคีรี 2 กิโลเมตร) ถึงบริเวณบ้านกอก ปากทางเข้าหมู่บ้านเต่าอยู่ด้านซ้ายจะสังเกตเห็นเป็นรูปเต่าจำลอง 2 ตัว วางอยู่บนแท่นหินสูงจากพื้นดินประมาณ 2 เมตร ตั้งอยู่ ตรงข้ามวัดศรีสุมัง จากนั้น เลี้ยวซ้ายใช้เส้นทางลูกรังข้างวัดเข้าสู่เขตหมู่บ้านกอก ประมาณ 50 เมตร ก็จะถึงหมู่บ้านเต่า

8) อำเภอหนองสองห้อง

วัดสระบัวแก้ว

ตั้งอยู่ที่บ้านวังคูณ ลักษณะเด่นของวัดแห่งนี้คงจะเป็นภาพจิตรกรรมและประติมากรรม ตรงเชิงบันไดทางขึ้นสู่โบสถ์ ประดับด้วยประติมากรรมสิงห์หมอบทั้งซ้ายและขวา ด้านหน้าสิงห์ทั้งสองมีรูปปั้นคนนั่งเหยียดเท้ารูปปั้นทั้งสองล้วนเป็นฝีมือของหลวงพ่อดุข พระอุปัชฌาย์ วัดสระบัวแก้ว ส่วนผนังของโบสถ์แห่งนี้ก็อ้ออิฐถือปูน บริเวณภายในและภายนอกผนังทั้งสี่ด้านจะปรากฏจิตรกรรมฝาผนังเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คน ชาดก สวรรค์ นรก หรือนิทานพื้นบ้านเป็นต้น มีการแบ่งองค์ประกอบของภาพออกเป็นตอนๆ โดยช่างแต้ม จะใช้เส้นแถบหรือสีเทาเป็นตัวแบ่งเรื่อง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วรูปแต้มอีสานมักไม่ปรากฏว่ามีสีเทา สีเทานี้มีรูปร่างเหมือนสายฟ้าแลบ สามารถเห็นได้ในงานจิตรกรรมฝาผนังสมัยกรุงศรีอยุธยา และต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สิ่งที่น่าสนใจและเกิดความประทับใจเป็นพิเศษสำหรับรูปแต้มวัดสระบัวแก้ว ก็คือช่างแต้มคู่ออกจะมีอิสระเสรี สามารถที่จะแสดงฝีมือของคนได้อย่างเต็มที่ต่อการเขียนภาพต้นไม้ ใบไม้ และภาพสัตว์นานาชนิด ซึ่งลักษณะนี้จะคล้ายกับงานจิตรกรรมตะวันตก ในสมัยอิมเพรสชันนิสม์สังเกตได้จากฝีแปรงการแตะแต้ม ส่วนสีที่ใช้จะเป็นสีเหลือง คราม ดินแดง เขียว ฟ้า ดำ

การเดินทาง จากขอนแก่น ใช้ทางหลวงหมายเลข 2 (มิตรภาพ) มุ่งสู่อำเภอพล ระยะทางประมาณ 75 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 207 ไปยัง อ.หนองสองห้อง ประมาณ 17 กิโลเมตร (ระหว่างกม.ที่ 27-28) ก็จะถึงบ้านวังคูณ แล้วเลี้ยวขวาเข้าไปประมาณ 1 กิโลเมตร ก็จะถึงวัดสระบัวแก้ว

3. จังหวัดชัยภูมิ

1. ข้อมูลทั่วไป

จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่บนสันขอบที่ราบสูงอีสาน ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับภาคกลางและภาคเหนือ เป็นดินแห่งทุ่งดอกกระเจียวแสนงาม และสายน้ำตกชุ่มฉ่ำยามหน้าฝน เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ป่ามากที่สุดจังหวัดหนึ่งในภาคอีสาน มีเทือกเขาที่สำคัญได้แก่ ภูพังเหย ภูแล่นคร ภูผญาฝ่อ อันเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำชีด้านประวัติศาสตร์ ชัยภูมิมีอารยธรรมซ้อนทับกันหลายสมัย ตั้งแต่สมัยทวารวดี สมัยขอม จนถึงอิทธิพลลาวล้านช้าง มีการค้นพบโบราณสถานโบราณวัตถุมากมายในหลายพื้นที่ของจังหวัด ต่อมาปรากฏชื่อเป็นเมืองหน้าด่านในสมัยกรุงศรีอยุธยาในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชภายหลังจึงร้างไปและมาปรากฏชื่ออีกครั้งในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ โดยมีชาวเวียงจันทน์เข้ามาสร้างบ้านแปงเมือง มีผู้นำชื่อ แล ซึ่งต่อมาได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองคนแรกของชัยภูมิชัยภูมิอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 342 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 12,778 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองเป็น 15 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอบ้านเขว้า อำเภอคอนสวรรค์ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอจัตุรัส อำเภอภูเขียว อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอบ้านแท่น อำเภอแก้งคร้อ อำเภอคอนสาร อำเภอเทพสถิต อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอภักดีชุมพล อำเภอเนินสง่า และกิ่งอำเภอซับใหญ่

2. คำขวัญประจำจังหวัด

“ชัยภูมิ เมืองผู้กล้า พะยาแล”

3. หมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ

- โรงพยาบาลชัยภูมิ โทร. 0 4481 1005-8
- ศูนย์บริการข่าวสารการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ โทร. 0 4481 2516, 0 4481 1376
- สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ โทร. 0 4481 1573
- สถานีขนส่งชัยภูมิ โทร. 0 4481 1493
- สถานีตำรวจ โทร. 0 4481 1242

4. แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแยกเป็นรายอำเภอ

1. อำเภอเมือง

1.1 อนุสาวรีย์พระยาภักดีชุมพล (แล)

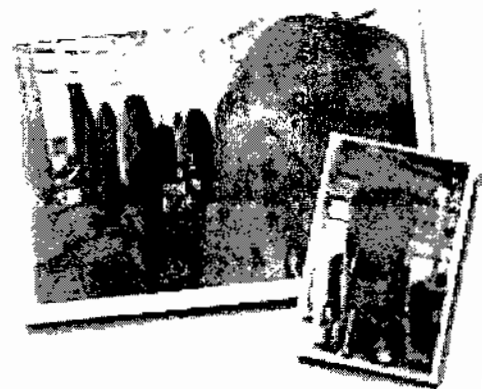
ตั้งอยู่กลางวงเวียนศูนย์ราชการ ในตัวเมือง ชัยภูมิ

ได้ร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่เจ้าเมืองคนแรกของชัยภูมิ ตามประวัติเล่าว่า ในปี 2360 ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 2 นายแล ซึ่งเป็นข้าราชการสำนักเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ ได้อพยพครอบครัวและบริวารข้ามลำน้ำโขงมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านน้ำขุ่น บริเวณอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมาในปัจจุบัน ต่อมาจึงได้ย้ายชุมชนมาตั้งใหม่ที่โนนน้ำอ้อม บ้านชีลอง ห่างจากตัวเมืองชัยภูมิ 6 กิโลเมตร ได้ส่งส่วยต่อ เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ ต่อมาจึงย้ายชุมชนมาอยู่ที่บ้านหลวงในเขตอำเภอเมืองปัจจุบัน และได้หันมาขึ้นตรงต่อเมืองนครราชสีมา ส่งส่วยแก่รัชกาลที่ 3 ไม่ขึ้นแก่เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์อีกต่อไป จึงโปรดเกล้าฯ ยกบ้านหลวงเป็นเมืองชัยภูมิ และแต่งตั้ง ขุนภักดีชุมพล (แล) เป็นเจ้าเมืองคนแรกของชัยภูมิครั้ง พ.ศ. 2369 เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ก่อการกบฏยกทัพเข้าตีเมืองนครราชสีมา ขุนภักดีชุมพลพร้อมเจ้าเมืองใกล้เคียงยกทัพไปสมทบกับคุณหญิงโม ตีกระหนาบทัพเจ้าอนุวงศ์จนแตกพ่าย เจ้าอนุวงศ์เกิดความแค้นจึงย้อนกลับมาจับขุนภักดี ชุมพลประหารชีวิตที่บริเวณใต้ต้นมะขามริมหนองปลาเฒ่า ด้วยความดีที่ขุนภักดีชุมพลมีต่อแผ่นดินไทยจึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น พระยาภักดีชุมพล (แล)

1.2 ไบเสมาบ้านกุดโง้ง

อยู่ในท้องที่ตำบลนาเสียว ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศเหนือตามทางหลวงหมายเลข 201 ประมาณ 13 กิโลเมตร มีทางแยกซ้ายไปอีก 4 กิโลเมตร ถึงโรงเรียนบ้านนาวัง แยกขวาอีก 4 กิโลเมตร เมื่อถึงลานจอดรถต้องเดินเท้าอีก 300 เมตร เป็นน้ำตกที่ตั้งอยู่เชิงเขาภูอิเฒ่า ในเขตอุทยานแห่งชาติตาไผ่ตอนต้นตะวันออก ลักษณะเป็นลานหินกว้างประมาณ 15-20 เมตร ยาวโดยตลอด 80-90 เมตร ลาดชันประมาณ 30 องศา ลักษณะคล้ายกระดานหินธรรมชาติ มีน้ำมากในช่วงปลายฤดูฝน ส่วนฤดูแล้งน้ำแห้ง ตอนล่างมีแอ่งน้ำให้เล่นน้ำได้ เก็บรักษาอยู่ภายในบริเวณโรงเรียนวัดกุดโง้ง ตำบลกุดดู่ จากตัวเมืองชัยภูมิไปตามทางหลวงหมายเลข 202 ประมาณ 12 กิโลเมตร มีทางแยกขวาไปอีก 3 กิโลเมตรถึงบ้านกุดดู่ แล้วแยกขวาเข้าเส้นทางสาย กุดดู่-บึงคล้า อีก 4 กิโลเมตร ไบเสมา

หินทรายศิลปทวารวดีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-15 ที่พบเป็นจำนวนมากในบริเวณรอบๆ หมู่บ้านได้ถูกนำมารวบรวมไว้ในอาคารอย่างเป็นระเบียบ ส่วนมากมีลักษณะเป็นแผ่นใหญ่ ด้านหน้าจำหลักลายและบางแผ่นมีจารึกอยู่ที่ด้านหลังด้วยลวดลายที่ปรากฏเป็นเรื่องราวทางพุทธศาสนาเล่าเรื่องชาดกตอนต่างๆ หรือเป็นภาพรูปเคารพ เช่น ภาพพระโพธิสัตว์ประทับยืนบนดอกบัว ภาพพระพุทธรูปเจ้าประทับนั่งบนบัลลังก์ใต้ต้นโพธิ์ นับเป็นกลุ่มเสมาที่สวยงามแห่งหนึ่งในอีสาน

1.4 ปรากฏการณ์

ตั้งอยู่ที่บ้านหนองบัว ตำบลในเมือง จากตัวเมืองใช้ทางหลวงหมายเลข 202 (ชัยภูมิ-บัวใหญ่)

ประมาณ 1 กิโลเมตร มีทางแยกขวาเข้าปรากฏการณ์ตามทางหลวง 2158 เป็นระยะทางอีก 2 กิโลเมตรปรากฏการณ์เป็นปราสาทหินสมัยขอมที่มีแผนผังและลักษณะเช่นเดียวกับปราสาทอื่นที่เป็น อโรคยาศาล หรือสถานพยาบาลที่สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 18 นั่นคือ มีปรากฏการณ์ประฐานอยู่ตรงกลาง 1 องค์ วิหารหรือบรรณาลัยด้านหน้า 1 หลัง ล้อมรอบด้วยกำแพงศิลาแลง นอกกำแพงตรงมุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือมีสระน้ำ 1 สระ ปรากฏการณ์ประฐานมีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 5 เมตร ขอบมุมไม้สิบสอง ด้านหน้ามีประตูเข้าออกทำเป็นมุขยื่นออกมา ผนังปรากฏการณ์อีก 3 ด้านเป็นประตูหลอเหนือประตูหลอกด้านทิศเหนือยังคงมีทับหลังติดอยู่ จำหลักภาพตรงกลางเป็น พระพุทธรูป

ประทับนั่งปางสมาธิเหนือหน้ากาล ซึ่งจับท่อนพวงมาลัยไว้ด้วยมือทั้งสองข้าง ด้านหน้ามีทับหลังชนกันแต่ลบเลือนไปมาก ที่ช่องประตูหลอกด้านทิศเหนือมี พระพุทธรูปศิลาปางสมาธิ ศิลปะแบบทวารวดี สูง 1.75 เมตร ประดิษฐานอยู่ โดยเคลื่อนย้ายมาจากที่อื่น ชาวชัยภูมิให้การเคารพสักการะ มีการจัดงานประจำปีในช่วงกลางเดือน 5 ของทุกปี

1.5 วัดศิลาอาสน์ ภูพระ

ตั้งอยู่ที่บ้านนาไก่อ้เขา ตำบลนาเสียว ห่างจากตัวเมืองชัยภูมิไปตามทางหลวงหมายเลข 201 (ชัยภูมิ-ภูเขียว) ประมาณ 13 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายตามทางสายนาเสียว-ห้วยชันประมาณ 5 กิโลเมตร และแยกซ้ายเข้าวัดอีก 1 กิโลเมตร ภายบริเวณวัดมีเพิงผาหินซึ่งมีภาพจำหลักกลุ่มพระพุทธรูป อันเป็นที่มาของชื่อ

ภูพระ และเป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านมาช้านาน ปัจจุบันมีการสร้างหลังคาครอบไว้ ประกอบด้วยพระพุทธรูปองค์ใหญ่ประทับนั่งขัดสมาธิเพชร หน้าตักกว้าง 5 ฟุต สูง 7 ฟุต พระหัตถ์ขวาวางอยู่ที่พระเพลา

พระหัตถ์ซ้ายพาดอยู่ที่พระขงฆ์ (พระหัตถ์อยู่ในท่าตรงข้ามกับปางมารวิชัย) เรียกกันว่า **พระเจ้าตื้อ** มีพระพุทธรูปหินทรายขนาดเล็กสูง 7 นิ้วลักษณะเดียวกันอีก 1 องค์ตั้งวางอยู่ด้านหน้า ใกล้กันมีพระพุทธรูปอีก 7 องค์จำลองรอบเสาหินทราย ประทับนั่งเรียงแถวปางสมาธิ 5 องค์ ปางเดียวกับพระเจ้าตื้อ 2 องค์ พระพุทธรูปเหล่านี้มีพุทธลักษณะเป็นแบบพระพุทธรูปอุ้มทอง มีอายุอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18-19 ร่วมสมัยอยุธยาตอนต้น 2ทุกปีมีงานนมัสการพระพุทธรูปที่ภูพระในกลางเดือน 5 เริ่มต้นวันขึ้น 14 ค่ำ รวม 3 วัน

1.6 วัดสระหงษ์

ตั้งอยู่ที่ตำบลนาเสียว ห่างจากตัวเมือง 12 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 2051 มีทางแยกเข้าทางเดียวกับไปอ่างเก็บน้ำช่อระกา บริเวณวัดเป็นลาดหินเนินเขา มีหินก้อนหนึ่งรูปร่างคล้ายหงษ์ ซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ถัดจากศาลาวัดไปด้านหลังมีสระน้ำโบราณกว้างประมาณ 10 เมตร มีน้ำตลอดปี

2. อำเภอบ้านเขว้า

2.1 ภูแดง

ตั้งอยู่ในวัดกุศยาง ตำบลตลาดแร้ง จากตัวเมืองชัยภูมิ ใช้ทางหลวงหมายเลข 225 ผ่านอำเภอ บ้านเขว้าจนถึงบ้านหลุมโพธิ์ประมาณ 30 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวขวาไปบ้านกุศยางอีก 8 กิโลเมตร เป็นโบราณสถานสมัยขอม ปัจจุบันคงเหลือเพียงฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุม ก่อสูงด้วยศิลาแลง มีร่องรอยบันไดทางขึ้นทั้ง 4 ด้าน ผนังก่ออิฐแต่หักพังหมด คงเหลือเสากรอบประตูทั้ง 4 ด้าน พบทับหลังสลักเป็นภาพพระกฤษณะ ประลองกำลังกับช้าง ส่วนทางด้านเหนือถูกคิดแปลงโดยทางวัด ได้สร้างพระพุทธรูปประทับนั่งพร้อมบันไดทางขึ้นครอบอาคารเดิม โบราณสถานแห่งนี้ประมาณอายุจากลวดลายทับหลังอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 16 ตรงกับศิลปะเขมรแบบบาปวน

2.2 บ้านเขว้า

เป็นแหล่งทอผ้าไหมที่มีชื่อเสียงของชัยภูมิ โดยเฉพาะผ้าไหมมัดหมี่ซึ่งเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย ในหมู่ผู้ที่นิยมใช้ผ้าพื้นเมืองของไทย มีทั้งลวดลายดั้งเดิมและลายที่คิดขึ้นใหม่ มีจำหน่ายทั้งผ้าผืนและตัดเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป ผู้สนใจเลือกซื้อหาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพเหล่านี้สามารถติดต่อร้านจำหน่ายผ้าไหมในตัว อำเภอบ้านเขว้าซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายร้าน อำเภอบ้านเขว้าอยู่ห่างจากอำเภอเมืองชัยภูมิไปตามทางหลวงหมายเลข 225 ประมาณ 13 กิโลเมตร

3. อำเภอภูเขียว

3.1 พระธาตุหนองสามหมื่น

เป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญและน่าสนใจมากแห่งหนึ่งของชัยภูมิ ตั้งอยู่ที่บ้านแก้ง จากตัวเมืองชัยภูมิดำเนินทางไปตามทางหลวงหมายเลข 201 ผ่านอำเภอภูเขียวไปจนถึงบ้านหนองสองห้องระยะทางประมาณ 80 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 2055 อีก 9 กิโลเมตรถึงบ้านแก้งและแยกซ้ายไปวัดพระธาตุหนองสามหมื่นอีกประมาณ 5 กิโลเมตร พระธาตุหนองสามหมื่น เรียกชื่อตามหนองน้ำ ซึ่งอยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของวัด เป็นพระธาตุที่มีลักษณะสวยงาม และสมบูรณ์ที่สุดองค์หนึ่ง ไม่

ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใด แต่จากลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่ปรากฏเกิดจากการผสมผสานกันระหว่างศิลปะล้านนา ล้านช้าง และอยุธยา สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 21-22 ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชแห่งราชอาณาจักรลาว พระธาตุหนองสามหมื่นมีลักษณะเป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง ตั้งอยู่บนฐานเขียง รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีความสูงประมาณ 45 เมตร มีบันไดทางขึ้นทั้งสี่ด้าน ฐานเขียงเป็นฐานบัวคว่ำบัวหงายรองรับองค์พระธาตุ ซึ่งมีซุ้มทั้งสี่ทิศ ประดิษฐานพระพุทธรูปปางรำพึง และปางลีลา ภายในองค์พระธาตุบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า รูปแบบดังกล่าวอาจเปรียบเทียบกับพระธาตุอื่นๆ ทั้งในนครเวียงจันทน์และในเขตไทย เช่น พระธาตุวัดเทพพล เมืองเวียงคุก จังหวัดหนองคาย พระธาตุศรีเมืองนครเวียงจันทน์ เป็นต้น จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่าบริเวณนี้เคยเป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่สมัยทวารวดี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 ปรากฏร่องรอยของคูน้ำ คันดิน และโคกเนิน โบราณสถานหลายแห่ง โบราณวัตถุสำคัญที่พบทั้งในและนอกเขตคูเมืองหลายชิ้นได้นำมาเก็บรักษาไว้ที่วัด เช่น กลุ่มใบเสมาหินทรายบางแผ่นก็มีจารึกอักษรปัลลวะภาษาสันสกฤต อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-14 และมีแผ่นหนึ่งนำไปตั้งเป็นหลักเมืองประจำอำเภอภูเขียวด้วย นอกจากนี้ยังมีประติมากรรมรูปเคารพอีก 2 ชิ้น สภาพชำรุดชิ้นหนึ่งคล้ายเศียรพระพุทธรูปนาคปรกในศิลปะขอมแบบบายน อายุราวพุทธศตวรรษที่ 18

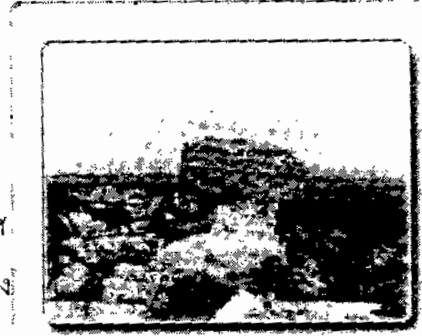
3.2 แหล่งทอผ้าขิดบ้านโนนเสลา

ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลหนองคู เป็นแหล่งทอผ้าขิดแหล่งใหญ่ที่สุดของชัยภูมิ จากอำเภอภูเขียวใช้ทางหลวงหมายเลข 2037 ทางไปเกษตรสมบูรณ์ ประมาณ 8 กิโลเมตร มีทางแยกขวาอีก 3 กิโลเมตร ชาวบ้านโนนเสลาสืบทอดการทอผ้าขิดมาแต่ครั้งปู่ย่าตายาย โดยทอผ้าใช้เองแทบทุกครัวเรือน มีการตั้งกลุ่มแม่บ้านขึ้นเมื่อปี 2521 และได้พัฒนาตลอดสาย สี สัน ผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีจำหน่ายทั้งผ้าฝ้ายมัดหมี่ ผ้าขิดไหม ผ้าคลุมไหล่ ผ้าปูโต๊ะ กระเป๋าผ้า และหมอนขิด

4.อำเภอเทพสถิต

4.1 อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม

ตั้งอยู่บนเทือกเขาพังเหย ภูมิประเทศเป็นเนินเขาสลับซับซ้อน ระดับความสูงประมาณ 200-800 เมตรจากระดับน้ำทะเล ปกคลุมด้วยป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง และป่าเบญจพรรณ มีความหลากหลายของระบบนิเวศ และมีไม้ดอกจำพวกกุติดา เอนอ้าและกล้วยไม้ ขึ้นอยู่จำนวนมาก จุดท่องเที่ยวในเขตอุทยานได้แก่ ลานหินงาม เป็นบริเวณที่มีโขดใหญ่รูปร่างแปลกๆ กระจายอยู่เต็มไปหมดในเนื้อที่กว่า 10ไร่ เกิดจากการ กัดเซาะของเนื้อดินและหินเป็นรูปลักษณะแตกต่างกัน สามารถจินตนาการเป็นรูปต่าง ๆ เช่น หินรูปตะปู รูปเรดาร์ รูปแม่ไก่ รูปถ้วยไฟฟ้า ฯลฯ

ทุ่งดอกกระเจียว หรือ ทุ่งบัวสวรรค์ เหมาะมาเที่ยวชมในช่วงฤดูฝน ประมาณเดือนมิถุนายน-สิงหาคม บนท้องทุ่งหญ้าเพ็กสีเขียวจะมีดอกกระเจียวสีชมพูอมม่วงขึ้นแซมอยู่ทั่วไป มองดูสวยงามมาก สุดแผ่นดิน เป็นจุดที่สูงที่สุดของเทือกเขาพังเหย ห่างจากที่ทำการอุทยานราว 2 กิโลเมตร มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 846 เมตร เป็นแนวหน้าผาซึ่งเป็นรอยต่อระหว่างภาคกลางและภาคอีสาน ที่จุดชมวิวดุสิตแผ่นดินจะมองเห็นทิวทัศน์สันเขาสลับซับซ้อน และมีสายลมพัดเย็นสบายตลอดวัน อุทยานแห่งชาติป่าหินงามมีบ้านพักและสถานที่กางเต็นท์สำหรับนักท่องเที่ยว ในอุทยานฯด้วย ติดต่ออุทยาน

แห่งชาติป่าหินงาม ตู้ไปรษณีย์ 2 ปทจ. เทพสถิต จ. ชัยภูมิ 36230 หรือ สำนักงานป่าไม้จังหวัดชัยภูมิ โทร. 0 4481 1478, 0 4482 2497หรือ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรุงเทพฯ โทร. 0 2562 0760 การเดินทาง อุทยานแห่งชาติป่าหินงามอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 270 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางกรุงเทพฯ สระบุรี-พุแค-ลำน้ำราชนิยม-เทพสถิต ระยะทาง 240 กิโลเมตร มีทางแยกซ้ายที่วะตะแบก อำเภอเทพสถิตเข้าไปอีก 30 กิโลเมตร หรือใช้เส้นทางกรุงเทพฯ-สระบุรี-สีคิ้ว-ด่านขุนทด (ทางหลวงหมายเลข 2217) ผ่านวัดบ้านไร่ เลี้ยวซ้ายไปอำเภอเทพสถิต หากเดินทางจากตัวเมืองชัยภูมิ ใช้เส้นทางสายจตุรัส-บ้านเหน็จณรงค์-เทพสถิต ระยะทางห่างจากชัยภูมิประมาณ 100 กิโลเมตร ถึงบ้านวะตะแบกแยกขวาไปอีก 30 กิโลเมตร นอกจากนี้ จากทางหลวงหมายเลข 225 (ชัยภูมิ-นครสวรรค์) บริเวณอำเภอหนองบัวระเหวก็มีทางแยกไปซ้ายใหญ่และต่อไปยังอุทยานฯ ได้เช่นกันผู้ที่เดินทางโดยรถประจำทาง สามารถใช้บริการรถสองแถวซึ่งจอดรับส่งนักท่องเที่ยวอยู่ที่ปากทางบริเวณวะตะแบกเข้าไปยังตลาดใกล้ที่ทำการอุทยาน ในช่วงเทศกาลดอกกระเจียวบาน มีบริการรถสองแถววิ่งรับส่งนักท่องเที่ยวตามจุด ท่องเที่ยวต่างๆ ภายในบริเวณอุทยานฯ ด้วย

4. จังหวัดนครพนม

1. ข้อมูลทั่วไป

นครพนม เมืองนครแห่งอีสาน ดินแดนสองฝั่งแม่น้ำโขงแถบนี้ เดิมทีเป็นที่ตั้งของอาณาจักรศรีโคตรบูรตัวเมืองตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของลำน้ำโขง(ฝั่งลาว) บริเวณทางใต้ปากเซบั้งไฟ ตรงข้ามกับพระธาตุพนมในปัจจุบัน ตามประวัติเล่ากันว่าเมื่อพญานันทเสนผู้ครองศรีโคตรบูรสวรรคต เสนาอำมาตย์และประชาชนต่างก็เห็นว่าบ้านเมืองเกิดเภทภัยหลายครั้ง ควรที่จะย้ายไปสร้างเมืองใหม่อยู่ตรงข้ามกัน ซึ่งเป็นบริเวณที่มีป่าไม้รวกขึ้นอยู่เป็นดงจึงได้เรียกชื่อเมืองใหม่นี้ว่า "มรุกขนคร" หมายถึงเมืองที่อยู่ในดงไม้รวก มรุกขนครในสมัยพญาสุมิตรธรรมเมื่อ พ.ศ. 500 นั้นรุ่งเรืองมาก มีเมืองขึ้นมากมายและมีการบูรณะพระธาตุพนมขึ้นเป็นครั้งแรกด้วย โดยการก่อพระลานอุบมุงชั้นที่ 1 และชั้นที่ 2 แล้วสร้างกำแพงล้อมรอบ มีงานสมโภชใหญ่โต หลังจากพญา สุมิตรธรรมแล้วก็มีผู้ครองนครต่อมาอีก 2 พระองค์ แต่ก็เกิดมีเหตุอาเพศแก่อาณาจักรศรีโคตรบูรจนกลายเป็นเมืองร้าง กระทั่งถึง พ.ศ. 1800 เจ้าศรีโคตรบูรได้สร้างเมืองมรุกขนครขึ้นใหม่ได้เมืองท่าแขก บนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ในพ.ศ. 2057 ผู้ครองเมืองมรุกขนครคือพระเจ้านครหลวงพิชิตทศพิศ ราชธานีศรีโคตรบูรหลวง ได้เปลี่ยนชื่อเมืองใหม่กลายเป็น "เมืองศรีโคตรบูร" ตรงตามชื่ออาณาจักรดั้งเดิม ในยุคสมัยนี้ยังได้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์พระธาตุพนมอีกด้วย ต่อมา พ.ศ. 2280 พระธรรมราชาเจ้าเมืองศรีโคตรบูรองค์สุดท้ายได้ย้ายเมืองมาตั้งบนฝั่งขวา (ฝั่งไทย) เยื้องเมืองเก่าขึ้นไปทางเหนือ แล้วให้ชื่อว่า "เมืองนคร" ซึ่งก็เจริญรุ่งเรืองขึ้นเรื่อยๆ ถึงแม้ว่าจะมีการโยกย้ายอีกหลายครั้ง ดังเช่น พ.ศ.2321 ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็ได้มีการย้ายเมืองอีกครั้งไปตั้งที่บ้านหนองจันทร์ ห่างขึ้นไปทางทิศเหนือ 52 กิโลเมตร จนถึงสมัยรัชกาลที่ 1 พ.ศ. 2333 เมื่อผู้ครองเมืองนครถึงแก่พิราลัย เมืองนครก็ได้ขอขึ้นตรงต่อกรุงเทพมหานคร โดยรัชกาลที่ 1 พระราชทานนามให้ใหม่ว่า "นครพนม" ชื่อนครพนมนั้นมีข้อสันนิษฐานว่าเคยเป็นเมืองลูกหลวงมาก่อนและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์จึงได้ใช้คำว่า "นคร" ส่วนคำว่า "พนม" ก็มาจากพระธาตุพนมปูชนียสถานที่อยู่คู่บ้านคู่เมืองมาช้านาน บ้างก็ว่ามรุกขนครเดิมที่อยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงตั้งอยู่ในบริเวณที่มีภูเขาสลับซับซ้อนจึงนำคำว่า "พนม" ซึ่งแปลว่าภูเขามาใช้ ส่วนคำว่า "นคร" ก็เป็นการดำรงชื่อเมืองไว้คือเมืองมรุกขนคร นครพนมจึงหมายถึง "เมืองแห่งภูเขา" นั่นเอง จังหวัดนครพนมมีพื้นที่ประมาณ 5,512.668 ตารางกิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 740 กิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองนครพนม ชาติพนม นาแก ท่าอุเทน เรณูนคร บ้านแพง ปลาปาก ศรีสงคราม นาหว้า โพนสวรรค์ นาทม และกิ่งอำเภอวังยาง

2. คำขวัญประจำจังหวัด

“พระธาตุลำดู่ วัฒนธรรมหลากหลาย เรณูสุโขทัย เรือไปโสภางามตาฝั่งโขง”

3. หมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ

- ท่าอากาศยานนครพนม โทร. 0 4251 3264
- บริษัทการบินไทย จำกัด มหาชน โทร. 0 4251 2494, 0 4251 3014
- ประชาสัมพันธ์จังหวัดนครพนม โทร. 0 4251 1730, 0 4252 0797
- สำนักงานจังหวัดนครพนม โทร. 0 4251 1287, 0 4251 1574
- สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมือง โทร. 0 4251 1266, 0 4251 5680, 0 4251 24

4. แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ แยกเป็นรายอำเภอ

1. อำเภอเมือง

1.1 วัดนักบุญอันนา หนองแสง

ตั้งอยู่บนถนนสุนทรวิจิตร เลียบเขื่อนหน้าเมืองนครพนม สร้างขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1926 โดยคุณพ่อเอทวร์ร์ นาลาก อธิการโบสถ์ วัดนักบุญอันนาหนองแสงนี้เป็นสัญลักษณ์ของเมืองนานาชาติที่มีคนหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่สถาปนาปีคยกรรมที่สวยงามแปลกตา ในช่วงก่อนวันคริสต์มาส ชาวคริสต์แต่ละชุมชนจะประดิษฐ์ดาวรูปแบบต่าง ๆ แล้วแห่มาร่วมกันไว้ที่นี่

1.2 วัดโพธิ์ศรี

ตั้งอยู่ริมถนนสุนทรวิจิตร เลียบริมแม่น้ำโขง ภายในกุฏิเจ้าอาวาสเป็นที่ประดิษฐานพระทอง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปทองสำริด ปางมารวิชัย และเป็นพระพุทธรูปโบราณสกุลช่างล้านช้าง ตรงกับสมัยอยุธยาตอนต้น ในอดีตเคยทำพิธีสงฆ์น้ำพระทองในวันสงกรานต์ แต่มักจะเกิดพายุและฝนตกหนักทุกครั้ง ภายหลังจึงเปลี่ยนเป็นพระพุทธรูปองค์อื่นแทน ปัจจุบันทุกวันเพ็ญเดือนหกจะนิมนต์มาตั้งไว้ที่หน้าโบสถ์ให้ชาวบ้านมาสงฆ์น้ำ และในวันออกพรรษาชาวบ้านห้อมจะมาทอดปราสาทผึ้งที่วัดนี้ทุกปี

1.3 วัดมหาธาตุ

ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมือง บนถนนสุนทรวิจิตร เลียบเขื่อนหน้าเมืองนครพนม มีพระธาตุนคร เป็นปูชนียสถาน มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างประมาณ 5.85 เมตร สูงประมาณ 24 เมตร วัดมหาธาตุสร้างในปี พ. ศ. 1150 โดยพระยามหาอำมาตย์ (ป้อม) แม่ทัพใหญ่ที่มาจากเวียงจันทน์ และยังมีโบสถ์เก่าแก่สวยงามมาก

1.4 วัดศรีเทพประดิษฐาราม

ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง ถนนศรีเทพ เยื้องโรงเรียนชุมชนเทศบาล 3 สร้างขึ้นเมื่อ พ. ศ. 2402 ภายในโบสถ์มีจิตรกรรมฝาผนังรูปพุทธประวัติที่สวยงาม และยังเป็นທີ່ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ พระแสง ดำนานเล่าว่าสร้างขึ้นพร้อมกับพระสุกและหลวงพ่อพระใส (วัดโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย) ช้าง ๆ โบสถ์มีเจดีย์บรรจุอัฐิของหลวงปู่จันทร์ (พระเทพสิทธิอาจารย์) พระเกจิอาจารย์ที่ชาวนครพนมเคารพนับถือ ส่วนรูปปั้นนั้นจะอยู่ในตึกเทพสิทธิาราม และที่น่าชมอีกอย่างหนึ่งคือ อาคารที่สร้างขึ้นใน พ. ศ. 2464 ซึ่งได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมในด้านปูชนียสถานและวัดวาอาราม จากสมาคมสถาปนิกสยามฯ

1.5 วัดโอกาสศรีบัวบาน

ตั้งอยู่ริมฝั่งโขงเขตเทศบาลเมืองนครพนม เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองมาแต่โบราณ บริเวณกลางวัดจะมีหอประดิษฐานพระศิวกับพระเทียมอยู่คู่กัน พระศิวจะประทับอยู่ด้านขวาของพระเทียม พระศิวเป็นพระพุทธรูปปางเพชรมารวิชัย ทำด้วยไม้ค้ำบุทองคำ สร้างโดยเจ้าผู้ครองนครศรีโคตรบูร พ.ศ. 1328 ส่วนพระเทียมนั้นไม้ค้ำบุทองคำแต่ลงรักปิดทองเปลวใครเป็นผู้สร้างเมื่อใดไม่ปรากฏ ในวันเพ็ญเดือนหก จะมีประชาชนมานมัสการพระศิวและพระเทียมจำนวนมาก

2. อำเภอท่าอุเทน

2.1 พระธาตุท่าอุเทน

ตั้งอยู่ที่บ้านท่าอุเทน ใกล้กับที่ว่าการอำเภอท่าอุเทน องค์พระธาตุก่ออิฐถือปูนเป็นผังรูปสี่เหลี่ยมคล้ายพระธาตุพนม สร้างเป็น 3 ชั้น ชั้นแรกเป็นอุโมงค์บรรจุของมีค่าต่าง ๆ ชั้นที่ 2 สร้างครอบอุโมงค์ ชั้นที่ 3 คือเจดีย์องค์ใหญ่ สูงประมาณ 15 เมตร พระอาจารย์ศรีหัตถ์เป็นผู้สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2454 พระธาตุนี้เป็นศิลปกรรมและปูชนียสถานอันสำคัญยิ่งองค์หนึ่ง บรรจุพระธาตุของพระอรหันต์ ซึ่งพระอาจารย์ศรีหัตถ์ได้อัญเชิญมาจากเมืองย่างกุ้ง จะมีงานนมัสการพระธาตุในวันขึ้น 13 ค่ำ ถึงแรม 1 ค่ำ เดือน 4 ของทุกปี

การเดินทาง จากตัวเมืองนครพนมไปตามทางหลวงหมายเลข 212 ประมาณ 26 กิโลเมตร

2.2 พระบางวัดไตรภูมิ

เป็นพระพุทธรูปยืนปางห้ามสมุทร พุทธศิลป์แบบลาว สูง 80 นิ้ว แพนสูง 2 นิ้วครึ่ง ฐานรูป 8 เหลี่ยม สูง 15 นิ้ว และฐานตั้งอยู่บนช้าง 8 เชือก สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2008 เป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์มาก เชื่อกันว่าถ้านำออกมาแห่จะทำให้ฝนตก ประชาชนที่สนใจจะเข้าไปนมัสการต้องขออนุญาตจากเจ้าอาวาสก่อน อำเภอธาตุพนม พระธาตุพนม ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุพนมวร มหาวิหาร ในเขตอำเภอธาตุพนม ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 50 กิโลเมตร การเดินทางใช้ทางหลวงหมายเลข 212 ผลจากการขุดค้นทางโบราณคดีลงความเห็นว่าพระธาตุพนมสร้างขึ้นระหว่าง พ.ศ. 1200–1400 ตามตำนานกล่าวว่าผู้สร้างคือ พระมหากัสสปะ

พระอรหันต์ 500 องค์ และท้าวพระยาเมืองต่าง ๆ ภายในองค์พระธาตุบรรจุพระอรังคธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้ ลักษณะของสถาปัตยกรรมมีแหล่งที่มาที่เดียวกันกับปราสาทของขอม และได้ทำการบูรณะเรื่อยมา ในปี พ.ศ. 2485 ได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นเอกขึ้นเป็น “วรมหาวิหาร”

พระธาตุพนมไม่เพียงแต่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวนครพนมเท่านั้น พระธาตุพนมยังเป็นที่เคารพของชาวไทยภาคอื่น ๆ และชาวลาวอีกด้วย ว่ากันว่าถ้าใครได้มานมัสการพระธาตุครบ 7 ครั้ง จะถือว่าเป็น “ลูกพระธาตุ” เป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและจะมีความเจริญรุ่งเรือง หรือแม้แต่การได้มากราบพระธาตุพนม 1 ครั้ง ก็ถือเป็นมงคลแก่ชีวิตแล้วในวันที่ 11 สิงหาคม 2518 เวลา 19.38 น. พระธาตุพนมได้ล้มทลายลงทั้งองค์ เนื่องจากความเก่าแก่ขององค์พระธาตุพนมและประจวบกับระหว่างนั้นฝนตกพายุพัดแรงติดต่อกันมาหลายวัน ประชาชนทั้งประเทศได้ร่วมบริจาคทุนทรัพย์และรัฐบาลได้ก่อสร้างองค์พระธาตุขึ้นใหม่ตามแบบเดิม การก่อสร้างนี้เสร็จสิ้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2522 นอกจากพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุในองค์พระธาตุแล้ว ยังมีของมีค่ามากมายนับหมื่นชิ้น โดยเฉพาะฉัตรทองคำบนยอดพระธาตุ ปัจจุบันองค์พระธาตุมีฐานกว้างด้านละ 12.33 เมตร สูง 53.60 เมตร เป็นเจดีย์ทรงสี่เหลี่ยมสูงเสียดฟ้า งานนมัสการองค์พระธาตุเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 10 ค่ำ เดือน 3 ถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี การเดินทาง จากสถานีขนส่งในอำเภอเมืองฯ มีรถปรับอากาศและรถธรรมดา คิวรถอยู่ข้างธนาคารทหารไทย

3 อำเภอนาแก

พระธาตุศรีคุณ

ห่างจากอำเภอธาตุพนมตามทางหลวงสาย 212 ประมาณ 7 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวขวาเข้าทางหลวงสาย 223 ประมาณ 20 กิโลเมตร ถึงอำเภอนาแก และเลี้ยวซ้ายถึงวัดพระธาตุศรีคุณ เป็นที่ประดิษฐานพระธาตุศรีคุณซึ่งเป็นปูชนียสถานคู่บ้านคู่เมืองของชาวอำเภอนาแก ลักษณะส่วนบนของพระธาตุคล้ายพระธาตุพนม ต่างกันตรงที่ชั้นที่ 1 มี 2 ตอน เป็นรูปสี่เหลี่ยม ประดับลวดลายปูนปั้น และชั้นที่ 2 สั้นกว่าพระธาตุพนม วัดภูเก้าพระอยู่ห่างจากบ้านนาแกน้อยไปประมาณ 6 กิโลเมตร เป็นที่ประดิษฐานเจดีย์ปราสาททอง บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า และพระอรหันต์ เดิมเป็นวัดที่พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะเถระใช้เป็นปฏิบัติธุดงค์กรรมฐาน

4. อำเภอนาหว้า

พระธาตุประสิทธิ์

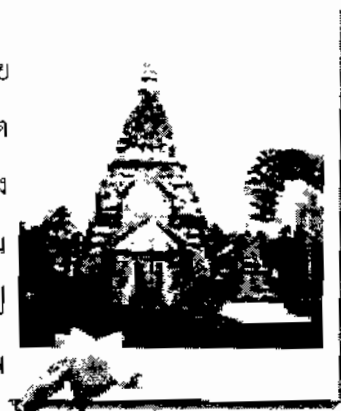
ประดิษฐานอยู่ที่วัดพระธาตุประสิทธิ์ หมู่ที่ 13 ตำบลนาหว้า ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 98 กิโลเมตร สามารถเดินทางจากตัวเมืองนครพนมไปตามทางหลวงหมายเลข 212 ผ่านอำเภอท่าอุเทนถึงบ้านนาขมิ้น ถึงทางหลวงหมายเลข 2032 แยกซ้ายมือเข้าอำเภอศรีสงคราม ระยะทางประมาณ 72 กิโลเมตร เป็นที่บรรจุพระอุรังคธาตุของพระพุทธเจ้า ประชาชนในท้องถิ่นใกล้เคียงเคารพนับถือมาก

5. อำเภอปลาปาก

วัดพระธาตุมหาชัย

ประดิษฐานอยู่บ้านมหาชัย ตำบลมหาชัย ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 39 กิโลเมตร ตามเส้นทางนครพนม-สกลนคร ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 22 แล้วแยกเข้าทางหลวงหมายเลข 2276 เข้าวัดอีก 1.8 กิโลเมตร ทางเข้าวัดเป็นถนนคอนกรีต องค์พระธาตุสูง 37 เมตร เป็นปูชนียสถานที่สำคัญยิ่งแห่งหนึ่ง เพราะเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุและพระอรหันต์สารีริกธาตุ ภายในพระอุโบสถนอกจากพระประธานคือ พระพุทธไชยสิทธิ์แล้วยังมี พระพุทธรูปปางห้ามญาติสลักจากไม้ต้นสะเดาหวานที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และภาพเขียนบนฝาผนังอุโบสถแสดงพุทธประวัติ มีลวดลายศิลปกรรมที่งดงามมากในภาคอีสานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนิน

ทรงประกอบพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ที่พระธาตุมหาชัย เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา และที่วัดนี้ยังเป็นที่พักพระมาของพระสุนทรธรรมการ (หลวงปู่คำพันธ์ โฆสปัญโญ) พระเกจิอาจารย์สายวิปัสณาที่สำคัญองค์หนึ่ง ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวนครพนมและชาวอีสานทั่วไป

6. อำเภอเรณูนคร

6.1 พระธาตุเรณู

ประดิษฐานอยู่วัดพระธาตุเรณู ณ บ้านเรณูนคร องค์พระธาตุจำลองมาจากองค์พระธาตุพนมองค์เดิม แต่มีขนาดเล็กกว่า สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2461 โดยพระอุปัชฌาย์อินภูมิโย สูง 35 เมตร กว้าง 8.37 เมตร มีซุ้มประตู 4 ด้าน ภายในเป็นโพรงบรรจุพระไตรปิฎก พระพุทธรูปทองคำ พระพุทธรูปเงิน ของมีค่า และเครื่องกุธภัณฑ์ของพระยาและเจ้าเมือง นอกจากนี้ภายในโบสถ์ยังประดิษฐานพระองค์แสน ซึ่งเป็นพระพุทธรูปทองคำศิลปะแบบลาว ปางสมาธิ พระคู่บ้านของอำเภอเรณูนคร มีพุทธลักษณะสวยงามมาก *การเดินทาง* จากสถานีขนส่ง ยังไม่มีรถจากอำเภอเมืองฯ ไปอำเภอเรณูนครโดยตรง ต้องขึ้นรถสายที่ไปวัดพระธาตุพนม และลงตรงแยกบ้านหลักศิลา จากนั้นเหมารถสามล้อเครื่องเข้าไปที่วัด ระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร

6.2 เรณูนคร

อยู่ห่างจากพระธาตุพนม 15 กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดนครพนมไปทางใต้ 51 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 212 ถึงประมาณกิโลเมตรที่ 44 เลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข 2031 อีกประมาณ 7 กิโลเมตร ทางลาดยางตลอด เรณูนครเป็นถิ่นที่อยู่ของชาวไทย ซึ่งยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นไว้เป็นอย่างดี อาทิ ธรรมเนียมการต้อนรับด้วยการบายศรีสู่ขวัญ การเลี้ยงอาหารแบบพาแลง การชวนดูคู การฟ้อนรำชาวไทย นอกจากนี้ยังมีร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกต่างๆ ไว้บริการนักท่องเที่ยว และประชาชนจากจังหวัดใกล้เคียงอีกมากมาย โดยเฉพาะบริเวณวัดพระธาตุเรณูนคร และตลาดอำเภอเรณูนครการฟ้อนรำไทยนับเป็นการแสดงศิลปะและวัฒนธรรมแบบพื้นเมืองอย่างหนึ่งของชาวไทยที่ได้รับการถ่ายทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน จากบรรพบุรุษของชาวเผ่าชาวไทย ในสมัยก่อนเรียกการฟ้อนรำแบบนี้

ว่า “*เพื่อนละครไทย*” เป็นการแสดงออกให้เห็นถึงความสามัคคีในหมู่คณะเดียวกัน โดยการจับกลุ่มเล่นเพื่อนรำกันอย่างสนุกสนานในงานเทศกาลเดือนห้าและเดือนหก ซึ่งจะมีประเพณีบุญบั้งไฟและมีการเฉลิมฉลองเพื่อนมัสการองค์พระธาตุเรณู ในการเพื่อนรำสมัยก่อนนั้น เป็นการเพื่อนรำตามความถนัดและความสามารถ ความชำนาญของแต่ละบุคคล ไม่ได้เน้นความเป็นระเบียบหรือความพร้อมเพรียงกัน แต่เน้นลีลาท่าเพื่อนรำต่างๆ ที่แสดงออกมา ส่วนมากเป็นผู้ชายล้วนๆ จับกลุ่มเพื่อนรำกันเพื่ออวดสาวๆ ปัจจุบันเป็นการเพื่อนรำของหญิงชายคู่กัน โดยยึดการรำแบบดั้งเดิมเป็นหลัก นับเป็นศิลปะที่สวยงามละเอียดอ่อนหาได้ยากยิ่งในปัจจุบัน

5. จังหวัดนครราชสีมา

1. ข้อมูลทั่วไป

นครราชสีมา หรือที่เรียกว่า “โคราช” เปรียบเสมือนประตูสู่ภาคอีสาน อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 259 กิโลเมตร เป็นเมืองใหญ่บนดินแดนที่ราบสูง ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ผู้มาเยือนจะเพลิดเพลินกับกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งเดินป่าศึกษาธรรมชาติ พักผ่อนหย่อนใจริมอ่างเก็บน้ำ ชื่นชมความยิ่งใหญ่ของอารยธรรมขอมโบราณ และเรียนรู้วัฒนธรรมพื้นบ้าน ทั้งยังได้อิ่มอร่อยกับอาหารอีสานต้นตำรับ ก่อนกลับยังได้ซื้อหาสินค้าเกษตรหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีให้เลือกอีกมากมาย คำว่า **นครราชสีมา** เกิดจากการรวมชื่อเมืองโบราณสองเมือง คือ เมืองโคราชและเมืองเสมา ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอโนนสูง นครราชสีมาเคยเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณหลายแห่งตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จนถึงสมัยที่มีการเผยแพร่ของวัฒนธรรมทวารวดีและวัฒนธรรมแบบขอมเข้ามาในดินแดนแถบนี้ เคยมีฐานะเป็นเมือง “เจ้าพระยามหานคร” เช่นเดียวกับเมืองนครศรีธรรมราชทางภาคใต้ มีอำนาจปกครองหัวเมืองน้อยใหญ่ในอีสานหลายแห่ง จนมาถึงปัจจุบันก็ยังคงความสำคัญอย่างต่อเนื่องในฐานะที่เป็นเมืองศูนย์กลางทางด้านคมนาคม เศรษฐกิจของภาคอีสานจังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่ประมาณ 20,494 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 26 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครราชสีมา ปากช่อง สีคิ้ว สูงเนิน ขามทะเลสอ ด่านขุนทด โนนไทย โนนสูง ขามสะแกแสง พิมาย คง โนนแดง ประทาย ชุมพวง บัวใหญ่ แก้งสนามนาง บ้านเหลื่อมจักราช ห้วยแถลง ปักธงชัย โชคชัย ครบุรี เติ่งสูง หนองบุญนาก วังน้ำเขียว เฉลิมพระเกียรติ และอีก 6 กิ่งอำเภอ คือ กิ่งอำเภอเมืองยาง เทพารักษ์ ลำทะเมนชัย พระทองคำ บัวลายและสีดา

2. คำขวัญประจำจังหวัด

“เมืองหญิงกล้า ผ้าไหมดี หมี่โคราช ปราสาทหิน ดินด่านเกวียน”

3. หมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ

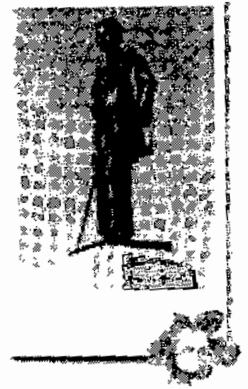
- ดำรวจท่องเที่ยว โทร. 1155, 0 4434 1777-9
- ทำอากาศยานนครราชสีมา โทร. 0 4425 9524
- บมจ. การบินไทย (สนามบิน) โทร. 0 4425 5425
- ประชาสัมพันธ์จังหวัด โทร. 0 4425 1818
- โรงพยาบาลมหาสาร โทร. 0 4425 4990-1

4. แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแยกรายอำเภอ

1. อำเภอเมือง

1.1 อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

เป็นอนุสรณ์แด่วีรกรรมผู้กล้าหาญของวีรสตรีไทย หรือย่าโม ซึ่งเป็นชื่อที่เรียกกันติดปากโดยทั่วไป สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2476 ตั้งอยู่กลางเมือง ชาวต่างถิ่นที่แวะมาเยือนและชาวเมือง โคราชนิยมมาสักการะและขอพรจากย่าโมอยู่เสมอ อนุสาวรีย์หล่อด้วยทองแดงรมดำ สูง 1.85 เมตรหนัก 325 กิโลกรัม แต่งกายด้วยเครื่องยศพระราชทาน ในท่ายืน มือขวากุมดาบ ปลายดาบจรดพื้น มือซ้ายท้าวสะเอว หันหน้าไปทางทิศตะวันตกซึ่งเป็นที่ตั้งของกรุงเทพฯ ตั้งอยู่บนฐานไพทีสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองซึ่งบรรจุอัฐิของท่านท้าวสุรนารีมีนามเดิมว่า คุณหญิงโม เป็นภรรยาปลัดเมืองนครราชสีมา เมื่อปี พ.ศ. 2369 เจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ได้ยกทัพเข้ายึดเมืองโคราช คุณหญิงโมได้รวบรวมชาวบ้านเข้าสู้รบและต่อต้านกองทัพของเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ไม่ให้อพยพมาตีกรุงเทพฯ ได้เป็นผลสำเร็จ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาคุณหญิงโมเป็นท้าวสุรนารี ประชาชนพร้อมใจกันจัดงานเฉลิมฉลองวันแห่งชัยชนะของท้าวสุรนารี ขึ้นระหว่างวันที่ 23 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน เป็นประจำทุกปีเพื่อเป็นการระลึกถึงคุณความดีของท่าน

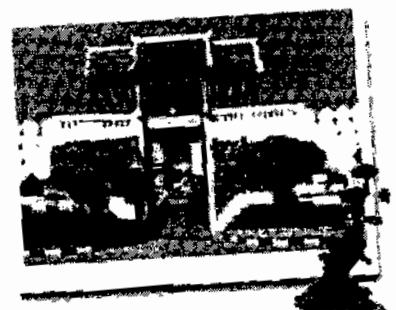
1.2 อนุสรณ์สถานนางสาวบุญเหลือ

ตั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียนบุญเหลือวิทยานุสรณ์ ตำบลโคกสูง อำเภอเมือง ห่างจากตัวเมือง ประมาณ 12.5 กิโลเมตร อยู่ทางด้านซ้ายมือตามเส้นทางสายนครราชสีมา-ชัยภูมิ ทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2529 อนุสาวรีย์หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์สูง 175 เซนติเมตร สร้างขึ้นเพื่อรำลึกถึงวีรกรรมของนางสาวบุญเหลือและเหล่าบรรพบุรุษของชาวนครราชสีมาที่ได้พลีชีพเพื่อปกป้องชาติเมื่อครั้งสงครามเจ้าอนุวงศ์ ปี พ.ศ. 2369 ที่ทุ่งสัมฤทธิ์ ด้วยการใช้อาวุธพื้นดินไฟโยนเข้าใส่กองเกวียนดินดำของกองทัพลาวจนระเบิดเสียหายหมดสิ้นและ ตัวนางได้สิ้นชีวิตในการสู้รบในครั้งนั้น

1.3 ประชุมพล

ตั้งอยู่ด้านหลังอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี สมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองนครราชสีมาเป็นเมืองหน้าด่านเมื่อ พ.ศ. 2199 อันเป็นปีที่พระองค์เสด็จขึ้นครองกรุงศรีอยุธยา และสร้างกำแพงประคูเมืองอย่างแข็งแรง โดยมีช่างชาวฝรั่งเศส ซึ่งเป็นมิตร

ประเทศกับกรุงศรีอยุธยาในขณะนั้น เป็นผู้ออกแบบผังเมือง เมืองนครราชสีมาในขณะนั้นมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด 1,000 x 1,700 เมตร เดิมมีประตูเมืองทั้งหมด 4 ประตู ได้แก่ ประตูพลแสนด้านทิศเหนือ ประตูพลล้านด้านทิศตะวันออก ประตูไชยณรงค์ด้านทิศใต้ และประตูชุมพลด้านทิศตะวันตก ปัจจุบันเหลือเพียงประตูชุมพลเท่านั้นที่เป็นประตูเมืองเก่า ส่วนอีกสามประตูได้สร้างขึ้นใหม่ ลักษณะประตูชุมพลเป็นประตูเชิงเทิน ก่อด้วยหินก้อนใหญ่และอิฐ ฉาบด้วยปูน ส่วนบนเป็นหอรบสร้างด้วยไม้แก่นหลังคามุงกระเบื้อง ประดับด้วยช่อฟ้า กระจังและนาคสะดุ้ง กำแพงค่อจากประตูทั้งสองข้างก่อด้วยอิฐ ส่วนบนสุดทำเป็นรูปใบเสมา

1.4 ศาลหลักเมือง

ตั้งอยู่ที่หัวมุมสี่แยกถนนจอมพลตัดกับถนนประจักษ์ ลักษณะเป็นศาลเจ้าแบบจีน ประดิษฐานศาลหลักเมืองนครราชสีมา เป็นที่สักการะบูชาของชาวไทยและจีน สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชระหว่าง พ.ศ.2199-2231 ตัวศาลและเสาหลักเมืองทำด้วยไม้ ผนังศาลด้านทิศตะวันออกเป็นกระเบื้องดินเผา ปีนลวดลายปูนดำเป็นเรื่องราวการสู้รบของท้าวสุรนารีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในสมัยโบราณ

1.5 ศาลเจ้าพ่อช้างเผือก

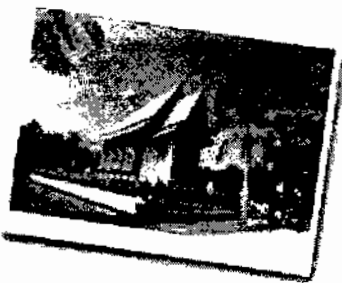
เป็นศาลเจ้าเล็กๆ ตั้งอยู่ริมคูเมืองด้านทิศเหนือ ตรงมุมถนนมนัสศักดิ์กับถนนพลแสน สร้างครอบหลักตะเคียนหินซึ่งเดิมเป็นหลักที่ชาวเมืองภูเขียวนำช้างเผือกมาผูกไว้เพื่อให้พนักงานกรมคชบาลตรวจดูลักษณะช้างก่อนกราบทูลถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เพื่อทรงรับไว้เป็นพระราชพาหนะ

1.6 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏนครราชสีมา

ตั้งอยู่ที่ถนนสุรนารายณ์ เมื่อผ่านเข้ามาในบริเวณสถาบันราชภัฏให้แยกซ้ายตามป้ายจะพบเรือนไม้สองชั้นและเรือนโคราช อันเป็นสถานที่รวบรวมและจัดเก็บข้อมูล สิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ รวมทั้งวัตถุโบราณ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาข้อมูล ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวโคราชและชาวอีสานทั่วไปในอดีต การจัดแสดงแบ่งเป็นห้องตามหัวข้อ อาทิ เมืองโคราช เอกสารโบราณ อาชีพพื้นบ้าน ผ้าอีสาน ของดีโคราช คนตรี กนดิศรีโคราช เป็นต้น เปิดให้เข้าชมในวันและเวลาราชการ สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม โทร. 0 44 24 6341 ต่อ 1216 โทรสาร 0 4424 4739

1.7 วัดศาลาลอย

ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของตัวเมือง โดยแยกจากถนนรอบเมืองไปประมาณ 500 เมตร วัดนี้ตั้งอยู่ติดกับลำตะคองซึ่งไหลพาดผ่านตอนเหนือของตัวเมือง ไปลงสู่มแม่น้ำมูล ท้าวสุรนารีกับท่านปลัดสามีสสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2370 จุดเด่นของวัดอยู่ที่พระอุโบสถซึ่งได้รับรางวัลดีเด่นแนวบุกเบิกอาคารทางศาสนา จากสมาคม

สถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ และรางวัลจากมูลนิธิเสฐียรโกเศศและนาคะประทีป ในปี พ.ศ. 2516 เป็นอุโบสถที่สร้างแบบศิลปะไทยประยุกต์ เป็นรูปสำเภาได้คลี่น ใช้วัสดุพื้นเมืองคือกระเบื้องดินเผาด้านเกวียนนำมาประดับตกแต่ง เช่น ผนังด้านหน้าอุโบสถเป็นภาพพุทธประวัติคอนมารผจญ ผนังด้านหลังเป็นภาพตอนพระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากดาวดึงส์ ส่วนบานประตูเป็นโลหะลายนูน ภาพเล่าเรื่องเวชตันครชาดก (13 กัณฑ์) ภายในมีพระประธานปูนปั้นสีขาว ปางห้ามสมุทร เป็นพระพุทธรูปยืนประทับ ณ ประตูเมือง สังกัสนคร หน้าประตูอุโบสถมีปูนปั้นรูปท้าวสุรนารีนั่งพนมมือนกกลางสระน้ำ ค้ำอุโบสถล้อมรอบด้วยกำแพงแก้วรูปเสมา สัญลักษณ์ของเมืองเสมาเดิม ด้านข้างมีสถูปขนาดเล็กซึ่งเคยใช้เป็นที่บรรจุอัฐิท้าวสุรนารี

1.8 ปราสาทพนมวัน

ตั้งอยู่ที่บ้านมะค่า ตำบลโพธิ์ จากตัวเมืองไปตามทางหลวงหมายเลข 2 (นครราชสีมา-ขอนแก่น) ประมาณ 15 กิโลเมตร จะมีป้ายบอกทางด้านขวามือ แยกเข้าไปอีกประมาณ 5 กิโลเมตร เป็นปราสาทขอมที่น่าชมอีกแห่งหนึ่ง สันนิษฐานว่าเดิมก่อสร้างด้วยอิฐในราวพุทธศตวรรษที่ 15 ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 จึงได้สร้างอาคารหินซ้อนทับลงไป จากจารึกที่ค้นพบ เรียกปราสาทแห่งนี้ว่า “เทวาศรม” เป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ต่อมาจึงได้เปลี่ยนแปลงให้เป็นพุทธสถาน ปัจจุบันแม้จะหักพังไปมาก แต่ยังคงเห็นซากโบราณสถานหลงเหลือเป็นเค้าโครงค่อนข้างชัดเจนเช่น ปรากฏจตุรมุขของค์ประธานหลักซึ่งหันหน้าไปทางทิศตะวันออกโดยมีมณฑปอยู่เบื้องหน้าและมีฉนวน (ทางเดิน) เชื่อมต่อระหว่างอาคารทั้งสองทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของปรากฏมีอาคารก่อด้วยหินทรายสีแดงเรียกว่า “ปรากฏน้อย” ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปหินขนาดใหญ่ บริเวณโดยรอบปราสาทมีระเบียงคดสร้างด้วยหินทรายและศิลาแลงล้อมเป็นกำแพงอยู่ มีโคปุระ (ประตูทางเข้าเทวสถาน) ก่อสร้างเป็นรูปหอยสูงทั้งสี่ทิศ บริเวณรอบนอกปราสาททางด้านทิศตะวันออกห่างจากโบราณสถานเกือบ 300 เมตร มีร่องรอยของคูน้ำและเนินดินเรียกว่า “เนินอรพิม” นอกจากนี้ยังพบศิลาแลงจัดเรียงเป็นแนวคล้ายซากฐานอาคารบนเนินแห่งนี้ด้วย

1.9 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มหาวิทยาลัย

ตั้งอยู่ในบริเวณวัดสุทธจินดา ตรงข้ามศาลากลางจังหวัด จัดแสดงศิลปวัตถุทั้งที่สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ อดิศัยอวาสวดีสุทธจินดารวบรวมไว้ โบราณวัตถุที่กรมศิลปากรได้สำรวจขุดพบในเขตจังหวัดนครราชสีมา ตลอดจนจังหวัดใกล้เคียงและที่มีผู้บริจาค ส่วนใหญ่เป็นพระพุทธรูป มีทั้งพระศิลาสมัยขอม พระพุทธรูปสมัยอยุธยา พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ เครื่องเคลือบดินเผา เครื่องใช้สมัยโบราณ ภาพไม้แกะสลัก เปิดให้เข้าชมระหว่างเวลา 09.00-16.00 น. ในวันพุธถึงวันอาทิตย์ ปิดวันจันทร์ วันอังคารและวันหยุดนักขัตฤกษ์ อัตราค่าเข้าชม ชาวไทย 5 บาท ชาวต่างประเทศ 10 บาท ติดต่อสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม โทร.0 4424 2958

1.10 อุทยานไม้กลายเป็นหิน

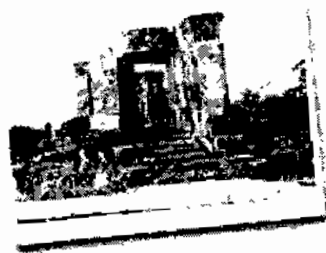
ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลสุรนารี การเดินทางใช้ทางหลวงหมายเลข 304 (นครราชสีมา-ปักธงชัย) ระยะทาง 19 กิโลเมตร แยกขวาเข้าไปทางมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี (ประตูที่ 2) อีก 3 กิโลเมตร แยกซ้ายเข้าถนนเลียบเมืองสายมิตรภาพ-หนองปลิงอีก 2 กิโลเมตรถึงวัดโคกรกเดือนห้าซึ่งปัจจุบันเป็นที่เก็บไม้กลายเป็นหินซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากกว่าหมื่นชิ้น ในบริเวณนี้มีการขุดพบเศษไม้ ก่อนไม้กลายเป็นหินตั้งแต่ระดับผิวดินถึงระดับความลึก 8 เมตร มีขนาดต่างๆ กัน ตั้งแต่ขนาดกรวดจนถึงขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางมากกว่า 50 เซนติเมตร และบางชิ้นมีความยาวมากกว่า 1 เมตร มีสีน้ำตาลหลากหลาย ทั้งในก้อนเดียวจนถึงต่างก้อนกัน มีอายุอยู่ในช่วงประมาณ 1 ถึง 70 ล้านปี จังหวัดนครราชสีมามีโครงการจัดสร้างเป็นอุทยานไม้กลายเป็นหินและพิพิธภัณฑ์แห่งแรกของเอเชีย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ซากดึกดำบรรพ์นี้ไว้ให้เป็นมรดกให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

2. อำเภอโชคชัย

2.1 ปราสาทพะโค

ตั้งอยู่ที่ตำบลกระโทก จากตัวเมืองใช้ทางหลวงหมายเลข 224 (นครราชสีมา-โชคชัย) ระยะทาง 29 กิโลเมตร ต่อด้วยทางหลวงหมายเลข 2071 อีกประมาณ 3 กิโลเมตร อยู่ริมถนนทางด้านขวามือ เป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ก่อสร้างด้วยหินทรายสีขาว ประกอบด้วยกลุ่มโบราณสถาน 3 หลัง แต่ปัจจุบันเหลือให้เห็นเพียง 2 หลัง มีคูน้ำล้อมรอบเป็นรูปเกือกม้า ทางเข้าอยู่ทางด้านทิศตะวันออก ได้พบชิ้นส่วนหน้าบันที่แสดงถึงอิทธิพลวัฒนธรรมเขมรแบบบาปวนในราวพุทธศตวรรษที่ 16 ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พิมาย ลานदानเกวียน ศูนย์หัตถกรรม "ลานदानเกวียน" ตั้งอยู่ตำบลदानเกวียนซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมือง 15 กิโลเมตรตามทางหลวงสาย 224 (โคราช-โชคชัย) ในสมัยโบราณदानฉบับนี้เป็นที่พักกองเกวียนที่ค้าขายระหว่างโคราช-เขมร มีแม่น้ำมูลไหลผ่าน ชาวบ้านใช้ดินริมฝั่งแม่น้ำมาปั้นภาชนะใช้สอยและได้ทำสืบทอดกันมาจนปัจจุบันนี้ นับเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน ปัจจุบันदानเกวียนมีชื่อเสียงมากในฐานะที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่สวยงามมีรูปแบบที่แปลก และหลากหลาย แต่ยังคงลักษณะดั้งเดิมของกรรมวิธีในการปั้นและใช้ดินคำสัมฤทธิ์ ที่มีเอกลักษณ์ของสีเป็นเครื่องปั้นแบบदानเกวียนไว้โดยเฉพาะ

2.2 ศูนย์หัตถกรรมลานดำนเกวียน

เป็นแหล่งรวบรวมศิลปหัตถกรรมไทยและสินค้าพื้นบ้านแห่งใหม่ในตำบลด่านเกวียนได้ เปิดดำเนินกิจการเมื่อเดือนมิถุนายน 2545 บนเนื้อที่ 8 ไร่ ภายในศูนย์ประกอบด้วยร้านค้าต่างๆ มากมายกว่า 70 ร้านค้า มีสินค้าให้เลือกสรรหลากหลาย อาทิ เช่น เครื่องปั้นดินเผา งานหินทรายจากผู้ผลิตโดยตรง ผลิตภัณฑ์จากทองเหลือง ผ้าไหมไทย และผ้าพื้นบ้านนาชนิค ศิลปะภาพวาดติดผนัง งานไม้จากภาคเหนือ ผลิตภัณฑ์เรซิน ดอกไม้ยางพารา งานประดิษฐ์สร้างสรรค์จากเศษโลหะและอื่นๆ จากฝีมือคนไทยสินค้าตกแต่งบ้าน และสวนของฝากของที่ระลึก สอบถามรายละเอียดได้ที่ คุณทศพร เดชถาวรกุล โทร.0 1929 8368, 0 4433 8444

2.3 หมู่บ้านทำเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน

อยู่ห่างจากตัวเมือง 15 กิโลเมตร ตามทางหลวงสาย 224 (นครราชสีมา-โชคชัย) ในสมัยโบราณตำบลนี้เป็นที่พักกองเกวียนที่ค้าขายระหว่างโคราช-เขมร มีแม่น้ำมูลไหลผ่าน ชาวบ้านใช้ดินริมฝั่งแม่น้ำมาปั้นภาชนะใช้สอย และได้ทำสืบต่อกันมานับเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน ปัจจุบันด่านเกวียนมีชื่อเสียงมากในฐานะที่เป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่สวยงาม มีรูปแบบที่แปลกและหลากหลาย แต่ยังคงลักษณะดั้งเดิมของกรรมวิธีในการปั้นและใช้ดินคำสัมฤทธิ์ที่มีเอกลักษณ์ของ

สีแบบดินเผาด่านเกวียน โดยเฉพาะ

3. อำเภอปักธงชัย

วัดหน้าพระธาตุ (วัดตะคุ)

ภาพการสักการะพระพุทธรูป

ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลตะคุ การเดินทางจากตัวเมืองนครราชสีมาใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 314 ประมาณ 30 กิโลเมตร (ผ่านสี่แยกปักธงชัย) มีทางแยกด้านขวามือเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 2238 ไปบ้านตะคุ ระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร วัดตั้งอยู่ทางซ้ายมือ วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 ประกอบด้วยสิ่งก่อสร้างต่างๆ ได้แก่ เจดีย์อุโบสถ และหอไตรกลางน้ำที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี มีศิลปะแบบท้องถิ่นปะปนอยู่มาก อุโบสถหลังเก่ามีจิตรกรรมฝาผนังสมัยคันทรินโกสินทร์ ปรากฏให้เห็นอยู่เกือบสมบูรณ์ทั้งบริเวณผนังด้านหน้าข้างนอกและผนังด้านในทั้งสี่ด้าน เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับทศชาติชาดก และเป็นนอกจากนั้นยังแทรกภาพชีวิตประจำวันของชาวบ้านในสมัยนั้นด้วย เช่น

การทำนา การหาปลา เป็นต้น ทางด้านหน้าอุโบสถหลังเก่า มีสระน้ำรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ที่กลางสระมีหอไตร 1 หลัง ทรงเตี้ยแบบหอไตรพื้นเมืองอีสานซึ่งมีภาพลายรดน้ำที่บานประตูเป็นลวดลายวิจิตรสวยงามมาก ระหว่างหอไตรและอุโบสถหลังเก่า ยังมีเจดีย์ศิลปะแบบลาวเก่าอีก 1 องค์ สร้างโดยชุมชนที่อพยพมาจาก นครเวียงจันทน์

4. อำเภอสูงเนิน

4.1 โบราณสถานเมืองเสมา

ตั้งอยู่ที่ตำบลเสมา ห่างจากนครราชสีมาประมาณ 37 กิโลเมตร จากตลาดอำเภอสูงเนิน เดินทางข้ามลำตะคอง และผ่านบ้านหินตั้งไปจนถึงเมืองเสมาเป็นระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร แผลผังเมืองเสมาเป็นรูปไข่กว้าง 3 กิโลเมตร ยาว 4 กิโลเมตร ปัจจุบันยังเห็นร่องรอยคูเมืองและกำแพงดินล้อมรอบเป็นบางส่วน

เมืองนี้เป็นเมืองโบราณสมัยทวารวดี ตั้งขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 12 และมีพัฒนาการสืบเนื่องมาถึงพุทธศตวรรษที่ 16-17 ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมขอมโบราณ บริเวณเมืองเสมามีซากโบราณสถานก่อด้วยศิลาแลงและหินทรายหลงเหลืออยู่ มีการขุดค้นพบโบราณวัตถุต่างๆ เป็นจำนวนมาก ที่ได้รับความสนใจมากที่สุดคือ พระนอนหินทรายและธรรมจักรเก่าแก่ซึ่งปัจจุบันอยู่ในบริเวณวัดธรรมจักรเสมาราม เมืองโบราณที่ตำบลโคราช หรือ เมืองโคราชเก่า ถือเป็นจุดเริ่มต้นของอารยธรรมขอมในอดีตที่พบในเขตนครราชสีมา มี ร่องรอยโบราณสถานหลงเหลือให้เห็น 3 แห่งด้วยกันคือ ปราสาทโนนกู่ ปราสาทเมืองแขก ปราสาทเมืองเก่า การเดินทางจากตัวเมืองใช้ทางหลวงหมายเลข 2 (นครราชสีมา-สระบุรี) ไปจนถึงกิโลเมตรที่ 221-222 เลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข 2161 (เข้าสู่อำเภอสูงเนิน) ไปประมาณ 3 กิโลเมตร ให้สังเกตทางแยกขวามือข้างวัดญาณโสภิตวนาราม(วัดป่าสูงเนิน) ซึ่งเป็นเส้นทางเข้าสู่โบราณสถานเหล่านี้ คือ ปราสาทโนนกู่ ตั้งอยู่ที่บ้านกกกอก หมู่ที่ 7 ตำบลโคราช ห่างจากแยกวัดญาณโสภิตวนาราม 3 กิโลเมตร เป็นโบราณสถานขนาดเล็กก่อด้วยอิฐและหินทราย มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ประกอบด้วยปราสาทหลังเตี้ยบนฐานสูง ด้านหน้ามีวิหารหันเข้าหาปราสาทประธานอยู่ 2 หลัง ล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว มีซุ้มประตูทิศตะวันออกและทิศตะวันตกเป็นทางเข้า-ออก และที่ลานระหว่างวิหารทั้งสองนั้นพบโคนนทิหมอบในอาการเคารพปราสาทประธานอันเป็นที่สถิตของพระศิวะมหาเทพตามคติความเชื่อของศาสนาฮินดู จากการขุดแต่งปราสาทแห่งนี้ในปี.ศ.2534-2535 ได้พบหลักฐานทางโบราณคดีเป็นจำนวนมาก สันนิษฐานว่าน่าจะเป็น ศาสนสถานในศาสนาฮินดู ที่สร้างขึ้นตามแบบศิลปะเขมรโบราณ ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 15

4.2 วัดธรรมจักรเสมาราม

ตั้งอยู่ที่บ้านคลองขวาง ตำบลเสมา แต่เดิมบริเวณนี้เป็นศาสนสถานในสมัยทวารวดี มีโบราณวัตถุที่สำคัญคือ พระพุทธรูปปางไสยาสน์ ก่อสร้างด้วยหินทรายแดงขนาดใหญ่หลายๆ ก้อนประกอบกันขึ้นตามแนวทิศเหนือทิศใต้ มีความยาว 13.30 เมตร สูง 2.80 เมตร อายุราว พ.ศ. 1200 พระเศียรอยู่ทางทิศใต้ หันหน้าไปทางทิศตะวันออก พระพักตร์ค่อนข้างเหลี่ยมประกอบด้วยหินทรายสีแผ่นวางซ้อนกัน พระวรกายประกอบด้วยหินทรายรวมกันเป็นแผ่นในแนวตั้ง นอกจากนี้ยังมีธรรมจักรหินทรายเก่าแก่ รูปสี่เหลี่ยมคางหมู คอลงสลักลายคล้ายหน้าพนัสบดี (เจ้าป่า ดันโพธิ์ ดันไทร) เก็บรักษาไว้ในศาลา ส่วนโบราณวัตถุอื่นๆ ได้แก่พระพุทธรูปสำริด พระพิมพ์ดินเผา ลูกปัดแก้ว และดินเผาที่ใช้ปั้นด้าย และศิลาจารึก จัดแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พิมาย

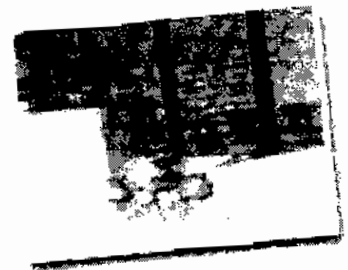
5. อำเภอโนนสูง

5.1 ผลิตภัณฑ์จากกกจันทบูรณบ้านปราสาทใต้

ตั้งอยู่ที่หมู่ 7 ตำบลธารปราสาท ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 45 กิโลเมตร ตาม เส้นทางสาย นครราชสีมา-ขอนแก่น บริเวณหลัก กม. ที่ 44 แล้วแยกซ้ายเข้าไปอีก 1 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านที่นักท่องเที่ยวสามารถไปสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้านได้อย่างใกล้ชิดในลักษณะโฮมสเตย์ นอกจากนี้จะได้ชมโครงกระดูกมนุษย์โบราณอายุ 3,000 ปี สมาชิกกลุ่มแม่บ้านบ้านปราสาทใต้ ยังดำเนินกิจกรรมแปรรูปกกจันทบูรณ เป็นกระเป๋า เพิ่มเอกสาร ก่องกระดาษชำระ รองเท้า หมวก ฯลฯ สนใจเดินทางไปชมติดต่อ สำนักงานเกษตรอำเภอโนนสูง โทร. 0 4437 9269

5.2 แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท

ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านปราสาทใต้ ตำบลธารปราสาท จากตัวเมืองใช้ทางหลวงหมายเลข 2 (นครราชสีมา-ขอนแก่น) ถึงกิโลเมตรที่ 44 มีทางแยกซ้ายเข้าไปอีก 1 กิโลเมตร หากเดินทางโดยรถประจำทางจากกรุงเทพฯหรือนครราชสีมา ให้นั่งรถสายที่จะไป ขอนแก่น อุดรธานี หนองคาย หรือ กาสินธุ์ ลงรถที่กม.44 แล้วต่อรถจักรยานยนต์รับจ้างจากปากทางเข้าหมู่บ้านบ้านปราสาทนับเป็นแหล่งโบราณคดีแห่งที่สองต่อบ้านเชียง ที่ได้จัดทำในลักษณะพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง จากหลักฐานที่ค้นพบสันนิษฐานว่า มีชุมชนอาศัยอยู่ในบริเวณนี้มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยประวัติศาสตร์ มีหลักฐานของกลุ่มวัฒนธรรมแบบทวารวดีและแบบเขมรโบราณ ช่วงระหว่าง 1,500-3,000 ปีมาแล้ว หลุมขุดค้นที่ตกแต่งและเปิดให้ชม มีทั้งหมด 3 แห่ง คือ

- หลุมขุดค้นที่ 1 มีโครงกระดูกฝังอยู่ในชั้นดินแต่ละสมัย แต่ละยุคมีลักษณะการฝังที่ต่างกัน ไป ยุค 3,000 ปี อยู่ในชั้นดินระดับต่ำสุดลึก 5.5 เมตร โครงกระดูกจะหันหัวไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ยุค 2,500 ปี หันหัวไปทางทิศตะวันออก ยุค 2,000 ปีหันหัวไปทางทิศใต้ แต่คดีในการฝังจะคล้ายกันก็จะนำเครื่องประดับ เช่น กำไลเปลือกหอย ลูกปัด แหวนสำริด กำไลสำริด เครื่องประดับศีรษะทำด้วยสำริดและภาชนะของผู้ตายฝังร่วมไปด้วยกับผู้ตาย ในช่วงสามระยะแรกนี้เป็นภาชนะดินเผาเคลือบน้ำดินสีแดง แบบลายเชือกทาบ ลักษณะหลักของภาชนะเป็นแบบคอแคบปากบาน แต่บางใบมีทรงสูงเหมือนคนโท บางชิ้นมีลักษณะเป็นทรงกลมสั้น ต่อมาในยุค 1,500ปี นั้นลักษณะภาชนะจะเปลี่ยนเป็นแบบพินายดำ คือ มีสีดำ ผิวขัดมัน เนื้อหยาบบาง
- หลุมขุดค้นที่ 2 ในดินชั้นบนพบร่องรอยของศาสนสถานในพุทธศตวรรษที่ 13-16 เรียกกันว่า “คูธราปราสาท” และพบเศียรพระพุทธรูปในสมัยเดียวกัน ศิลปะทวารวดีแบบท้องถิ่น นอกจากนี้ยังพบรูปปั้นดินเผา ผู้หญิงครึ่งตัวเอามือกุมท้องลักษณะคล้ายตั้งครุฑ และชิ้นส่วนลายปูนปั้นประดับปราสาท
- หลุมขุดค้นที่ 3 พบโครงกระดูกในชั้นดินที่ 5.5 เมตร เป็นผู้หญิงทั้งหมด เป็นที่น่าสังเกตว่ากระดูกทุกโครง ในหลุมนี้ไม่มีศีรษะ และ ภาชนะนั้นถูกทุบให้แตกก่อนที่จะนำไปฝังด้วยกัน นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าเป็นโครงกระดูกของผู้หญิงที่ถูกประหารชีวิตและนำศีรษะไปแห่ประจาน และได้พบส่วนกะโหลกอยู่รวมกันในอีกที่หนึ่ง ซึ่งห่างจากจุดเดิมเพียง 500 เมตร ชาวบ้านปราสาทจะร่วมกันทำบุญอุทิศส่วนกุศลในวันที่ 21 เมษายน ของทุกปี

6. อำเภอสีคิ้ว

วัดเขาจันทน์งาม

ตั้งอยู่ที่บ้านเลิศสวัสดิ์ จากตัวเมืองใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 2 (นครราชสีมา-สระบุรี) ประมาณ 50 กิโลเมตร บริเวณกิโลเมตรที่ 200-201 มีทางแยกซ้ายเข้าไปประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นแหล่งศิลปภาพเขียนก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งอยู่บริเวณด้านหลังวัด โดยเดินเท้าผ่านสวนหินและป่าธรรมชาติอันร่มรื่นและเงียบสงบเข้าไปประมาณ 150 เมตร จะพบภาพเขียนลงสีแบบเงาที่บสีแดงเป็นแนวปรากฏอยู่บนเพิงผาหินทรายด้านหนึ่ง อยู่สูงจากพื้นดินประมาณ 4 เมตร เป็นรูปคนและสัตว์ที่แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่หรือกิจกรรมบางอย่าง

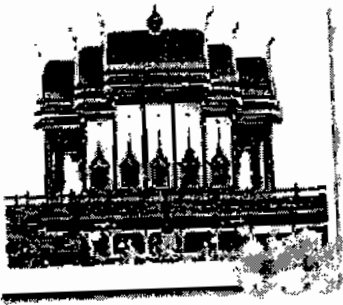
ของกลุ่มคน เช่น ลักษณะการแต่งกาย การดำรงชีวิต การล่าสัตว์ สันนิษฐานว่าเป็นศิลปะที่สร้างขึ้นโดยชุมชนเกษตรกรรมที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้มีอายุระหว่าง 3,000 – 4,000 ปี แหล่งหินตัดสีคิ้ว ตั้งอยู่บนถนนมิตรภาพ (ทางหลวงหมายเลข 2) ห่างจากตัวเมืองประมาณ 40 กิโลเมตร บริเวณกิโลเมตรที่ 206-207 ด้านซ้ายมือเป็น

เนินเขาที่เต็มไปด้วยหินทรายสีขาว ปรางค์รูปร่างของการสกัดหินเป็นร่องลึกรูปสี่เหลี่ยมขนาดต่างๆ อยู่หลายแนวและยังทิ้งร่องรอยของคมสิ่วที่ใช้เป็นเครื่องมือในการสกัด สันนิษฐานว่าเดิมคงจะนำหินทรายบริเวณนี้ไปสร้างปราสาทหินที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง เช่น ปราสาทเมืองแขก ปราสาทโนนกู่ ปราสาทเมืองเก่า

7. อำเภอคำชะโนด

วัดบ้านไร่

ตั้งอยู่ที่ตำบลกุคพิมาน จากตัวเมืองเดินทางตามถนนมิตรภาพ ถึงกิโลเมตรที่ 237 แยกขวาผ่านอำเภอลาดบัวหลวงและบ้านหนองสรวงไปจนถึงอำเภอคำชะโนด ระยะทางประมาณ 60 กิโลเมตร จากโรงพยาบาลคำชะโนดใช้ทางหลวงหมายเลข 2217 เป็นระยะทางอีกประมาณ 11 กิโลเมตร วัดบ้านไร่เป็นวัดที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเป็นสถานที่จำพรรษาของ หลวงพ่อคุณ ปริสทุโช เกจิอาจารย์ชื่อดัง ในแต่ละวันมีผู้คนจากทั่วทุกสารทิศเดินทางมานมัสการ หลวงพ่อคุณกันเป็นจำนวนมาก

8. อำเภอพิมาย

8.1 อนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์

ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 บ้านสัมฤทธิ์ตะวันออก ต. สัมฤทธิ์ ห่างจากตัวเมือง 46 กิโลเมตร การเดินทางใช้ทางหลวงหมายเลข 2 (นครราชสีมา-ขอนแก่น) ถึงหลักกิโลเมตรที่ 43-44 แยกขวาเข้าไปประมาณ 3 กิโลเมตร บริเวณที่โล่งกว้างนี้เคยเป็นสนามรบระหว่างชาวโคราชและทหารลาวเมื่อครั้งสงครามเจ้าอนุวงศ์ในสมัยรัชกาลที่ 3 ปัจจุบันมีการสร้าง ศาลสถิตย์ดวงวิญญานนางสาวบุญเหลือและวีรชน ซึ่งชาวบ้านสัมฤทธิ์ร่วมกันสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2531 เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ดวงวิญญานของนางสาวบุญเหลือและวีรชนชาวโคราชที่ได้ทำการต่อสู้กับกองทัพลาวจนได้ชัยชนะ มีการจัดงานฉลองและรำลึกถึงวีรกรรมทุกปี ระหว่างวันที่ 3-5 มีนาคม

8.2 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พิมาย

ตั้งอยู่ในตัวอำเภอพิมาย บริเวณเชิงสะพานท่าสงกรานต์ ก่อนถึงปราสาทหินพิมายเล็กน้อย จากตัวเมืองนครราชสีมาเดินทางมาตามทางหลวงหมายเลข 2 (นครราชสีมา-ขอนแก่น) ระยะทาง 50 กิโลเมตร ถึงทางแยกตลาดแคเลี้ยวขวาไปตามทางหลวง 206 อีก 10 กิโลเมตร หากใช้บริการรถโดยสารสามารถขึ้นรถได้ที่สถานีขนส่งแห่งที่ 2 ในตัวเมือง นครราชสีมาพิพิธภัณฑ์แห่งนี้เป็นที่รวบรวมหลักฐานทางโบราณคดีและจัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับ

ความเจริญรุ่งเรืองของ วัฒนธรรมอีสานในอดีต โดยเฉพาะโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่ค้นพบในเขตอีสานตอนล่าง แบ่งการจัดแสดงออกเป็น ส่วนอาคารพิพิธภัณฑ์ และ ส่วนอาคารเก็บทับหลัง

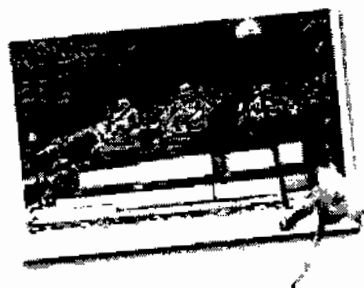
8.3 อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

ตั้งอยู่ในตัวอำเภอพิมาย ประกอบด้วยโบราณสถานสมัยขอมที่ใหญ่โตและงดงามอลังการนั้นคือ “ปราสาทหินพิมาย” แหล่งโบราณคดีที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ บนพื้นที่ 115 ไร่ วางแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง 565 เมตร ยาว 1,030 เมตรชื่อ “พิมาย” น่าจะมาจากคำว่า “วิมาย” หรือ “วิมายปุระ” ที่ปรากฏในจารึกภาษาเขมรบนแผ่นหินตรงกรอบประตูระเบียงคดด้านหน้าของปราสาทหินพิมาย และยังปรากฏชื่อในจารึกอื่นอีกหลายแห่ง อาจจะเป็นคำที่ใช้เรียกรูปเคารพหรือศาสนสถานสิ่งที่เป็นลักษณะพิเศษของปราสาทหินพิมาย คือ ปราสาทหินแห่งนี้สร้างหันหน้าไปทางทิศใต้ต่างจากปราสาทหินอื่นที่มักหันหน้าไปทางทิศตะวันออก สันนิษฐานว่าเพื่อให้หันรับกับเส้นทางที่ตัดมาจากเมืองยโสธรปุระเมืองหลวงของอาณาจักรเขมรซึ่งเข้าสู่เมืองพิมายทางด้านทิศใต้จากหลักฐานศิลาจารึกและศิลปะการก่อสร้าง บ่งบอกว่าปราสาทหินพิมายคงจะเริ่มสร้างขึ้นในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 16 ในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 รูปแบบทางศิลปกรรมของตัวปราสาทเป็นแบบปาวนซึ่งเป็นศิลปะที่รุ่งเรืองในสมัยนั้น โดยมีลักษณะของศิลปะแบบนครวัด ซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยต่อมาปนอยู่บ้าง และมาดัดเดิมอีกครั้งในราวต้นพุทธศตวรรษที่ 18 สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งครั้งนั้นเมืองพิมายเป็นเมืองซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอาณาจักรเขมร ปราสาทหินแห่งนี้สร้างเป็นศาสนสถานในพุทธศาสนาเถรวาทมาโดยตลอด เนื่องจากพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 และพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงนับถือพุทธศาสนาเถรวาท

9. อำเภอปากช่อง

วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม

ตั้งอยู่บริเวณเขาสี่เสียด้า ตำบลกลางดง แยกจากทางหลวงหมายเลข 2 (นครราชสีมา-สระบุรี) หลักกิโลเมตรที่ 150 ไปตามถนนลาดยางอีก 3 กิโลเมตร เป็นวัดที่ประดิษฐาน “พระพุทธสกุลสีมามงคล” เป็นชื่อที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ชาวบ้านทั่วไปมักเรียกว่า “หลวงพ่อขาว” หรือ “หลวงพ่อใหญ่” เป็นพระพุทธรูปใน

พระอิริยาบถนั่งปางประทานพรสีขาวยขนาดใหญ่ ขนาดหน้าตัก กว้าง 27 เมตร สูง 45 เมตร สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก โคดเด่นอยู่บนยอดเขาสูงจากระดับพื้นดิน 112 เมตรหรือ 56 วา หมายถึง พระพุทธคุณ 56 ประการ ส่วนความสูงขององค์พระ 45 เมตร หมายถึง พระพุทธองค์โปรดเวไนยสัตว์อยู่ 45 พรรษา หรือเรียกว่าทรงทำพุทธกิจอยู่ 45 พรรษา หลังจากที่ได้ตรัสรู้แล้วทางขึ้นไปนมัสการองค์พระเป็นบันไดแยกออกสองข้าง เป็นรูปโค้งเว้าเหมือนขอบใบโพธิ์ นับรวมทั้งด้านซ้ายและขวาทั้งหมด 1,250 ขั้นซึ่งหมายถึง จำนวนพระอรหันต์ที่ไปชุมนุมกัน โดยมีได้นี้คดหมายในวัน

10. อำเภอประทาย

ปราสาทนางรำ

ตั้งอยู่ที่บ้านนางรำ ตำบลนางรำ ไปตามทางหลวงหมายเลข 2 (นครราชสีมา-ขอนแก่น) ประมาณ 62 กิโลเมตร จนถึงแยกบ้านวัด เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 207 ไปประมาณ 22 กิโลเมตรถึงบ้านหญ้าคา (หรือก่อนถึงตัวอำเภอประทาย 11 กิโลเมตร) จากนั้นเลี้ยวซ้ายทางเข้าวัดปราสาทนางรำอีก 4 กิโลเมตร ชื่อ *ปราสาทนางรำ* มาจากว่าเดิมเคยมีรูปนางรำ เป็นหินสีเขียวทำแบบเทวรูป อยู่ทางทิศตะวันตกของวิหารห่างไป 1.5 กิโลเมตร ปัจจุบันเหลือแต่ร่องรอยของเทวสถานและแท่นหิน ปราสาทนางรำเป็นโบราณสถานสมัยขอมที่เรียกว่าเป็น อโรคยาศาล (โรงพยาบาล) สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 18 ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ประกอบด้วยกลุ่มโบราณสถาน 2 กลุ่มตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน กลุ่มปราสาทที่สมบูรณ์กว่าหลังอื่นประกอบด้วยปราสาทองค์กลาง มีมุขยื่นออกไปข้างหน้าหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ส่วนทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของปราสาทมีวิหารก่อด้วยศิลาแลงหันหน้าไปทางทิศตะวันตก มีกำแพงศิลาแลงล้อมรอบ ส่วนซุ้มโคปุระหรือประตูทางเข้าอยู่ทางด้านทิศตะวันออก มีแผนผังเป็นรูปกากบาท นอกกำแพงด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือมีสระน้ำขนาดเล็กก่อด้วยศิลาแลง ถัดจากปราสาทนางรำไปทางทิศใต้ มีปราสาทอีก 3 หลังเรียงกันในแนวเหนือ-ใต้ ซึ่งเหลือเพียงฐานและมีกรอบประตูและทับหลังหินทรายตั้งแสดงอยู่ มีกำแพงศิลาแลงและคูน้ำรูปเกือกม้าล้อมรอบ

11. อำเภอห้วยแถลง

หมู่บ้านปลูกหม่อนเลี้ยงไหมบ้านหลุ่งประดู่สามัคคี

ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ต. หลุ่งประดู่ บนทางหลวงหมายเลข 2163 (เส้นทางพิมาย-หินลาด) บริเวณหลัก กม. ที่ 21 แยกขวามือมีป้ายบอกทางเข้าหมู่บ้านทอผ้าไหมบ้านหลุ่งประดู่ รวมระยะทางจากจังหวัดนครราชสีมา ประมาณ 90 กิโลเมตร มีการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ทอผ้า ในลักษณะครบวงจร ชมกระบวนการฟอก ย้อมสี

จากธรรมชาติและสี่เคมี รวมทั้งการสาวไหม การทอผ้าลวดลายโบราณ และสมัยใหม่ สนใจเยี่ยมชม ติดต่อ นางชูศรี ตะเรียงรัมย์ โทร. 0 4423 4797, 0 1265 7306

12. อำเภอบัวใหญ่

ปราสาทคู่

ตั้งอยู่ในโรงเรียนวัดบ้านกู่ ตำบลคอนตะหนัก จากตัวเมืองใช้ทางหลวงหมายเลข 2 (นครราชสีมา-ขอนแก่น) ไปประมาณ 74 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายตรงตู้ยามตำรวจทางหลวงบ้านโนนตาเถรไปอีกประมาณ 6 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวขวาเข้าไปทางโรงเรียนวัดบ้านกู่ ลักษณะเป็นปราสาทสมัยขอมขนาดเล็ก ฐานสี่เหลี่ยม ก่อด้วยศิลาแดงวางซ้อนกัน จากฐานถึงยอด แต่ปัจจุบันสภาพปรักหักพังไปแล้ว หลงเหลือเพียงซาก

ฐานไม่สูงนัก ภายในองค์ปราสาทมีพระพุทธรูปดินเผาซึ่งยังหลงเหลือให้เห็นอยู่ 4-5 องค์

13 อำเภอสีดา

ปราสาทสีดา

ตั้งอยู่ในบริเวณวัดพระปราสาทสีดา ตำบลสีดา จากตัวเมืองใช้ทางหลวงหมายเลข 2 (นครราชสีมา-ขอนแก่น) ไปประมาณ 84 กิโลเมตร ถึงบริเวณสี่แยกสีดาเลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข 202 (ไปทางอำเภอประทาย) ประมาณ 1.5 กิโลเมตร มีทางแยกซ้ายเข้าวัดอีกราว 2 กิโลเมตร ปราสาทสีดามีลักษณะคล้ายปราสาทคู่ที่ตำบลคอนตะหนัก แต่ปราสาท สีดาปิดทับทั้งสี่ด้าน เป็นโบราณสถานในศาสนาพราหมณ์ ศิลปะแบบเขมร โบราณ ก่อด้วยศิลาแดง

จำนวน 1 หลัง มีลวดลายปูนปั้นประดับหันหน้าไปทางทิศตะวันออกล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17-18

6. จังหวัดบุรีรัมย์

1. ข้อมูลทั่วไป

บุรีรัมย์เป็นเมืองแห่งความรื่นรมย์ตามความหมายของชื่อเมือง เป็นเมืองแห่งปราสาทหิน ดินแดนแห่งอารยธรรมขอมโบราณ ตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางรถยนต์ประมาณ 410 กิโลเมตร จังหวัดบุรีรัมย์มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 10,321 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 21 อำเภอ และ 2 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองบุรีรัมย์ นางรอง ลำปลายมาศ ประโคนชัย พุทไธสง สตึก กระสัง บ้านกรวด คูเมือง ละหานทราย หนองกี่ ปะคำ นาโพธิ์ หนองหงส์ พลับพลาชัย ห้วยราช โนนสุวรรณ เฉลิมพระเกียรติ ชำนิ โนนดินแดง บ้านกรวด ละหานทราย บ้านใหม่ไชยพจน์ กิ่งอำเภอแคนดง และกิ่งอำเภอบ้านด่านในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีเกี่ยวกับการอยู่อาศัยของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยทวารวดี และที่สำคัญที่สุด คือ ปราสาทขอมน้อยใหญ่กว่า 60 แห่ง ซึ่งพบกระจายอยู่ทั่วไป อันแสดงถึงความรุ่งเรืองของบุรีรัมย์มาแต่ครั้งอดีตกาล รวมทั้งได้พบแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ คือ เตาเผาภาชนะดินเผาสมัยขอม กำหนดอายุได้ประมาณพุทธศตวรรษที่ 15-18 หลังจากสมัยของวัฒนธรรมขอมหรือเขมรโบราณแล้ว หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของบุรีรัมย์เริ่มมีขึ้นอีกครั้งตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยเป็นเมืองขึ้นของนครราชสีมา และปรากฏชื่อต่อมาในสมัยกรุงธนบุรี ถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยบุรีรัมย์มีฐานะเป็นเมืองๆ หนึ่ง จนถึง พ.ศ. 2476 ได้มีการจัดระเบียบราชการบริหารส่วนภูมิภาคใหม่ จึงได้เปลี่ยนเป็นจังหวัดบุรีรัมย์มาจนถึงปัจจุบันนี้

2. คำขวัญประจำจังหวัด

“เมืองปราสาทหิน ถิ่นภูเขาไฟ ผ้าไหมสวย รวยวัฒนธรรม”

3. หมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ

- ท่าอากาศยานจังหวัดบุรีรัมย์ โทร.0 4461 4123
- ประชาสัมพันธ์จังหวัดบุรีรัมย์ โทร.0 4461 1957
- ไปรษณีย์บุรีรัมย์ โทร.0 4461 1142
- โรงพยาบาลบุรีรัมย์ โทร. 0 4461 1262
- ตำรวจทางหลวง โทร.0 4461 1992, 1193
- สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์ โทร. 0 4461 1449
- สถานีตำรวจจังหวัดบุรีรัมย์ โทร. 0 4461 1234
- สถานีขนส่งจังหวัดบุรีรัมย์ โทร. 0 4461 2534

4. แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแยกรายอำเภอ

1. อำเภอเมือง

1.1 พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

ตั้งอยู่ในตัวเมืองทางไปอำเภอประโคนชัย สร้างในปี พ.ศ. 2539 เพื่อเฉลิมพระเกียรติรัชกาลที่ 1 ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ผู้ทรงก่อตั้งเมืองบุรีรัมย์ เมื่อครั้งยังทรงเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก พระบรมราชานุสาวรีย์มีขนาดเท่าครึ่งของพระองค์จริง หล่อด้วยโลหะสัมฤทธิ์ ฉลองพระองค์แบบนักรบตาม ขัตติยราชประเพณีโบราณ ประทับบนช้างศึก จากจดหมายเหตุประชุมพงสาวดาร ภาคที่ 7 กล่าวว่า ใน พ.ศ. 2321 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี โปรดให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกยกทัพไปปราบพระยานางรองซึ่ง ทรยศกับเจ้าโอ เจ้าอินแห่งจำปาศักดิ์ ขณะเดินทางพบเมืองร้างอยู่ที่ลุ่มน้ำห้วยจระเข้มาก มีชัยภูมิดีแต่ไร้ป่า ชุกชุม ชาวเขมรป่าดงไม่กล้าเข้ามาอยู่อาศัย แต่ตั้งบ้านเรือนอยู่โดยรอบ จึงรวบรวมผู้คนตั้งเป็นเมืองแปะ และ ให้บุตรเจ้าเมืองพุทไธสมันซึ่งติดตามมาด้วยเป็นเจ้าเมือง ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นพระยานครภักดี ต่อมาจึง เปลี่ยนชื่อเป็น “เมืองบุรีรัมย์”

1.2 ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้

ตั้งอยู่ภายในสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ ถนนจิระ เป็นสถานที่ รวบรวมจัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุอันมีค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้ความรู้แก่ผู้สนใจและเป็นแหล่งข้อมูล เพื่อการค้นคว้าวิจัย นิทรรศการที่จัดแสดงมีหลากหลายหัวข้อ อาทิ นิทรรศการเกี่ยวกับช้าง ชาวส่วย ผ้าพื้นเมือง จิตรกรรมฝาผนัง เครื่องถ้วย และเตาเผาโบราณ วิถีชีวิตชาวอีสาน สถาปัตยกรรมศาสตร์ ชุมชนโบราณของ บุรีรัมย์ เปิดทุกวันยกเว้นวันหยุดนักขัตฤกษ์ เวลา 8.30-19.00 น. วันเสาร์-อาทิตย์เปิดถึงเวลา 16.00 น. สอบถามรายละเอียด โทร. 0 4561 1211, 0 4561 7588 ต่อ 159

2. อำเภอสตึก

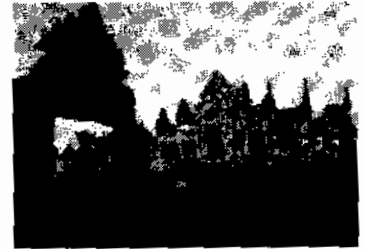
พระพุทธรูปใหญ่ (พระพุทธรูปปฏิมาสันตยาภิรมย์สถึกอุดมราชภูรินิมิตมุนี)

เป็นพระยืนขนาดใหญ่ริมแม่น้ำมูล ตรงข้ามที่ว่าการอำเภอสตึก เป็นที่เคารพสักการะของชาวสตึก และจังหวัดใกล้เคียง ในช่วงงานงานประเพณีแข่งเรือยาวซึ่งจัดที่อำเภอสตึกมีทั้งชาวเรือและผู้มาเที่ยวงานแะ มานมัสการพระพุทธรูปใหญ่กันเป็นจำนวนมาก

3. อำเภอประโคนชัย

ปราสาทหินเมืองต่ำ

ตั้งอยู่ที่ตำบลจรเข้มาก ห่างจากปราสาทหินพนมรุ้ง 8 กิโลเมตร เส้นทางลาดยางตลอด เป็นปราสาทขอมที่มีสถาปัตยกรรมสวยงามโดดเด่นน่าชมอีกแห่งหนึ่งของบุรีรัมย์ ประวัติความเป็นมาของปราสาทหินเมืองต่ำยังไม่ทราบชัดเพราะไม่พบหลักฐานที่แน่นอนว่าสร้างขึ้นเมื่อใด หรือใครเป็นผู้สร้าง มีลักษณะของศิลปะขอมแบบบาปวน ซึ่งมีอายุอยู่ในราว พ.ศ. 1550-1625 โดยมีลักษณะของศิลปะขอมแบบคลังซึ่งมีอายุราว พ.ศ. 1508-1555 ประปนอยู่ด้วย ภาพสลักส่วนใหญ่เป็นภาพเทพในศาสนาฮินดู จึงอาจกล่าวได้ว่า ปราสาทแห่งนี้สร้างขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 15-17 เพื่อใช้เป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู

4. อำเภอพุทไธสง

พระเจ้าใหญ่วัดหงษ์

เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ปางสมาธิขนาดหน้าคัก 1.6 เมตร สูง 2 เมตร สร้างด้วยศิลาแลง มีลักษณะของศิลปะพื้นเมือง ประดิษฐานอยู่ที่วัดหงษ์ หรือวัดศิระชะแรด เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังพบพระพิมพ์รูปใบขนุน “รวมปาง” สำริด และพระพุทธรูปแกะสลักจากนอแรดที่ได้ฐาน พระเจ้าใหญ่ด้วย ในวันขึ้น 14 ค่ำ หรือวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี จะจัดงานเฉลิมฉลองขึ้น โดยมีชาวอำเภอพุทไธสง และจังหวัดต่างๆ ไปนมัสการกราบไหว้เป็นจำนวนมากที่เรียกว่า “พระเจ้าใหญ่” ในภาษาไทยอีสาน มิใช่เพราะเป็นพระพุทธรูปที่มีขนาดใหญ่ แต่หมายถึง

ถึงความยิ่งใหญ่ ความศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะการสาบานและอธิษฐาน เล่ากันว่า

ผู้ที่ผิดคำสาบานมักได้รับภัยพิบัติต่างๆ จึงมีผู้ไปสาบานงคนถนบายมุขเล็กดื่มสุราและสักการะกราบไว้ขอให้คุ้มครองรักษาอยู่มิได้ขาด

การเดินทางไปวัด จากตลาดพุทไธสง ถึงทางแยกเลี้ยวขวา ใช้เส้นทางที่จะไปพยัคฆภูมิพิสัย ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร และมีทางแยกเข้าวัดอีก 2 กิโลเมตร

5. อำเภอบ้านกรวด

5.1 แหล่งเตาโบราณ

ในบริเวณอำเภอบ้านกรวด ซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองบุรีรัมย์ไปตามทางหลวงหมายเลข 2075 ประมาณ 66 กิโลเมตร นักโบราณคดีได้สำรวจพบเศษเผา และเครื่องปั้นดินเผาโบราณจำนวนมาก เตาโบราณเหล่านี้มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 14-19 เป็นแหล่งผลิตเครื่องถ้วยช่อม เพื่อเป็นสินค้าป้อนให้กับเมืองต่างๆ โดยมีการทำเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และขยายขอบเขตการผลิตไปยังพื้นที่ใกล้เคียงอีกด้วย กรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่งเตาโบราณ 2 แห่ง คือ เตาสวายและเตานายเจียน ซึ่งอยู่ห่างจากอำเภอบ้านกรวดเป็นระยะทาง 5 และ 10 กิโลเมตร ตามลำดับ ส่วนเครื่องปั้นดินเผาที่ขุดพบสามารถชมได้ที่ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์หรือที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

5.2 แหล่งหินตัด

ตั้งอยู่ในเขตอำเภอบ้านกรวด ติดแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ห่างจากตัวอำเภอบ้านกรวด 7 กิโลเมตร บนเส้นทางบ้านกรวด-ตาพระยา และแยกจากถนนใหญ่ไปอีก 3 กิโลเมตร ทางลาดยางตลอดสาย เป็นแหล่งหินทรายที่คนสมัยขอม ตัดหินเอาไปสร้างปราสาทต่างๆ ในเขตอีสานใต้ อยู่บริเวณเขากลอยและเขากระเจียว มีเนื้อที่กว่า 3,000 ไร่ ที่น่าสนใจคือ หินบางก้อนปรากฏรอยดอกเนื้อหินให้เป็นรูเรียงกันเป็นแนวยาว หินบางก้อนถูกชะสัดเป็นร่องขาดจากกัน และยังมีหินที่ถูกตัดและจัดขึ้นมาเป็นแท่งสี่เหลี่ยมอยู่ทั่วไป

6. อำเภอเฉลิมพระเกียรติ

6.1 วัดเขาอังคาร

ตั้งอยู่บนเขาอังคารซึ่งเป็นภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว อยู่ห่างจากปราสาทหินพนมรุ้งไปอีกประมาณ 20 กิโลเมตร จากบุรีรัมย์ใช้เส้นทางสาย บุรีรัมย์-นางรอง-บ้านตะโก-บ้านตาเป็ก (ทางเดียวกับไปปราสาทหินพนมรุ้ง) เมื่อเดินทางถึงบ้านตาเป็ก เลี้ยวขวาตามทางไปอำเภอละหานทรายประมาณ 13 กิโลเมตร จะพบทางแยกขวาไปวัดเขาอังคารอีก 7 กิโลเมตร ภายในบริเวณวัดเคยมีการค้นพบโบราณสถานเก่าแก่และใบเสมาหินทรายสมัยทวารวดีหลายชิ้น ปัจจุบันเป็นวัดที่สวยงามใหญ่โตแห่งหนึ่งของบุรีรัมย์ มีการก่อสร้างโบสถ์ ศาลาและอาคารต่างๆ เลียนแบบสถาปัตยกรรมสมัยต่างๆ หลายรูปแบบ ภายในโบสถ์ มีภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องราวพุทธชาดกเป็นภาษาอังกฤษด้วย

6.2 อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

อยู่ห่างจากตัวเมืองบุรีรัมย์ลงมาทางทิศใต้ประมาณ 77 กิโลเมตร ประกอบด้วยโบราณสถานสำคัญ คือ ปราสาทหินพนมรุ้ง ตั้งอยู่บนยอดภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว สูงประมาณ 200 เมตร (คำว่า “พนมรุ้ง” หรือ “วนรุ้ง” เป็นภาษาเขมรแปลว่า “ภูเขาใหญ่”) ปราสาทหินพนมรุ้งเป็นเทวสถานในศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย มีการบูรณะก่อสร้างต่อเนื่องกันมาหลายสมัย ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 15 ถึงพุทธศตวรรษที่ 17 และในพุทธศตวรรษที่ 18 พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรขอมได้หันมานับถือพุทธศาสนาเถรวาทมหานิกาย เทวสถานแห่งนี้จึงได้รับการดัดแปลงเป็นศาสนสถานในพุทธศาสนาในช่วง

7. อำเภอนาโพธิ์

หมู่บ้านทอผ้าไหมอำเภอนาโพธิ์

การเดินทางใช้เส้นทางสายบุรีรัมย์-พุทไธสง ทางหลวงหมายเลข 2074 ไปบรรจบกับทางหลวงหมายเลข 202 บริเวณกิโลเมตรที่ 21 มีทางแยกเข้าตัวอำเภอนาโพธิ์ เป็นระยะทาง 10 กิโลเมตร เป็นแหล่งทอผ้าไหมโดยเฉพาะผ้าไหมมัดหมี่ ได้รับความสนับสนุนช่วยเหลือในด้านการพัฒนาฝีมือให้ได้มาตรฐานทั้งรูปแบบ วิธีการผลิต ตลอดจน ภาษีให้สี จากศูนย์ศิลปาชีพพิเศษ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

8. อำเภอปะคำ

ปราสาทวัดโคกจิว

อยู่บนทางสายนางรอง-ปะคำ (ทางหลวงหมายเลข 348) ก่อนถึงอำเภอปะคำ 3 กิโลเมตร เป็นโบราณสถานสมัยขอม ด้านหลังวัดโคกจิว เป็นอโรคยาศาลหรือโรงพยาบาลที่สร้างขึ้นตามพระราชดำริของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 ตามคติในพุทธศาสนาเถรวาทมหานิกาย

9. อำเภอโนนดินแดง

9.1 ปราสาทหนองหงษ์

อยู่ทางด้านซ้ายของแนวสันเขื่อนลำนางรอน ห่างจากตัวเขื่อนประมาณ 500 เมตร เป็นโบราณสถานขนาดเล็กประกอบด้วยปราสาท 3 องค์ ก่อด้วยอิฐ ตั้งบนฐานก่อด้วยศิลาแลงต่อเนื่องเป็นฐานเดียวกันหันหน้าไปทางทิศตะวันออกมีประตูเข้า-ออกทางด้านหน้าอีก 3 ด้าน เป็นประตูหลอก ปราสาททั้งสามมีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุมไม้สิบสอง องค์กลางขนาดใหญ่กว่าสององค์ที่ขนาบข้าง แต่เดิมเคยมีทับหลังประดับจำหลักลายอย่างสวยงาม คือ องค์ทิศเหนือสลักเป็นรูปพระนารายณ์ทรงครุฑเหนือหน้ากาล ซึ่งมีอียักษ์ท่อนพวงมาลัยแวดล้อมด้วยลายพันธุ์พฤกษา อีก 2 องค์ที่เหลือ คือ องค์กลางและองค์ด้านทิศใต้ก็มีลักษณะคล้ายกันต่างกันที่ภาพตรงกลาง คือ ทับหลังปราสาทองค์กลางสลักเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ องค์ทิศใต้เป็นรูปพระอิศวรทรงโค ด้านหน้าของปราสาทองค์กลาง มีทางเดินยื่นยาวออกไป มีบันไดทางด้านหน้าและด้านข้างทั้งสอง นอกจากนี้ยังมีวิหารหรือบรรณาลัยอีก 1 หลัง ก่อด้วยศิลาแลงหันหน้าเข้าหาปราสาทองค์ทิศใต้ อาคารทั้งหมดล้อมรอบด้วยกำแพงศิลาแลง มีซุ้มประตูด้านหน้าและด้านหลัง มีคูน้ำรูปตัวยู (U) ล้อมรอบอีกทีหนึ่ง การกำหนดอายุ สมัยของปราสาทนั้น กำหนดจากลักษณะการก่อสร้าง และศิลปกรรมที่พบซึ่งตรงกับศิลปะเขมรแบบบาปวน ซึ่งมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 16

9.2อนุสาวรีย์เราสู้

อนุสาวรีย์เราสู้ตั้งอยู่ที่อำเภอโนนดินแดง ริมทางสายสะพานทราย-ตาพระยา (ทางหลวงหมายเลข 348) สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2522 เพื่อรำลึกถึงวีรกรรมของประชาชน ตำรวจ ทหาร ที่เสียชีวิตจากการต่อสู้ผู้ก่อการร้ายที่ขัดขวางการสร้างเส้นทางยุทธศาสตร์สายนี้

10. อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์

กุสุวานแดง

ตั้งอยู่ตรงข้าม โรงเรียนกุสุวานแดงวิทยาคม บ้านคอนหวาย ตำบลคอนหวาย การเดินทางจะใช้เส้นทางบุรีรัมย์-พัคฆภูมิพิสัย ทางหลวงหมายเลข 219 ระยะทาง 70 กิโลเมตร แยกซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 202 ทางไปอำเภอประทายอีกประมาณ 40 กิโลเมตร จะพบทางแยกเข้าสู่กุสุวานแดงด้านซ้ายมือ เลี้ยวเข้าไปอีก 1.5 กิโลเมตร หรือจากบุรีรัมย์ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 2074 ผ่านอำเภอคูเมือง ไปอำเภอพุทไธสง แยกซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 202 ไปอีก 20 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายเข้ากุสุวานแดงอีก 1.5 กิโลเมตร กุสุวานแดงเป็นโบราณสถานแบบขอมอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยปราสาทอิฐ 3 องค์ ตั้งเรียงในแนวเหนือ-ใต้ บนฐานศิลาแลงเดียวกัน อาคารทั้งหมดหันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีประตูหน้าเพียงประตูเดียว อีก 3 ด้านสลักเป็นประตูหลอก ปราสาทองค์กลางมีขนาดใหญ่และมีสภาพที่ค่อนข้างสมบูรณ์เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ด้านหน้าที่मुखยื่นออกมาเล็กน้อย ตรงหน้าบันเหนือประตูหลอกทั้ง 3 ด้าน มีลักษณะยื่นออกมาและมีแผ่นศิลาทวารรองรับ ส่วนปราสาทอีก 2 องค์ มีขนาดเล็กกว่า ฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีประตูเดียวทางด้านหน้าเช่นกัน ส่วนผนังอีก 3 ด้าน ก่อเรียบทึบสำหรับบนพื้นหน้าปราสาทมีส่วนประกอบสถาปัตยกรรมหินทรายอื่นๆ ตกหล่นอยู่ เช่น ฐานบัวยอดปราสาท กลีบขมุนรูขนาด 6 เซียน อายุของกุสุวานแดงสามารถกำหนดได้จากทับหลังของปราสาท ซึ่งปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครและที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17 เนื่องจากภาพสลักบนทับหลังทั้งหมดมีลักษณะตรงกับศิลปะขอมแบบนครวัด ที่มีอายุอยู่ในช่วงเวลาดังกล่าว อาทิ ทับหลังสลักภาพพระนารายณ์ตรีวิกรม (ตอนหนึ่งในวามนาวดาร แสดงภาพพระนารายณ์อย่างพระบาท 3 ก้าว เหยียบโลกบาลาโล โลกมนุษย์ และโลกสวรรค์) ทับหลังภาพศิวนาฏราช ทับหลังภาพการกวนเกษียรสมุทร ทับหลังภาพนารายณ์บรรทมสินธุ์ ฯลฯ แต่ละชั้นมีขนาดใหญ่สวยงามน่าสนใจยิ่ง

7. จังหวัดมุกดาหาร

1. ข้อมูลทั่วไป

ในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาทางฝั่งซ้ายของลำน้ำโขงแขวงสวันเขต มีหมู่บ้านชุมชนใหญ่ชื่อบ้านหลวง โพนสิน ซึ่งตั้งอยู่ที่บริเวณพระราชอุรังคัง แขวงสวันเขตในปัจจุบัน โดยมีเจ้าจันทรสุนทรวิวงศ์ปกครอง มีบุตรชายชื่อเจ้ากินรี ซึ่งต่อมาได้ข้ามลำน้ำโขงมาฝั่งขวาที่บริเวณปากห้วยมุก สร้างบ้านแปลงเมืองขึ้น ณ ที่นั่นในปี พ.ศ. 2310 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2313 และตั้งชื่อเมืองว่า “มุกดาหาร” อันเกิดจากสุกนิมิตรที่พบเห็นในขณะที่กำลังสร้างเมือง ชาวเมืองทั่วไปเรียกมุกดาหารว่า เมืองมุกในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช ได้พระราชทานบรรดาศักดิ์ ให้เจ้ากินรีเป็นพระยาจันทรสุนทรราช อุปราชามณฑลอุดร ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองคนแรกของเมืองมุกดาหาร เมื่อปี พ.ศ. 2321 เดิมเมืองมุกดาหารมีฐานะเป็นเมืองขึ้นการปกครองกับมณฑลอุดร ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2450 มีการปรับปรุงการปกครองมณฑลอุดรเป็นจังหวัด และเมืองมุกดาหารจึงถูกยุบเป็นอำเภอเมืองมุกดาหาร ขึ้นการปกครองกับจังหวัดนครพนม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2525 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัดมุกดาหารขึ้นเป็นจังหวัดที่ 73 ของประเทศไทย และเป็นจังหวัดที่ 17 ของภาคอีสาน จังหวัดมุกดาหารเป็นประตูด่านสำคัญสู่กลุ่มประเทศอินโดจีน มีความสัมพันธ์ฉันท์บ้านพี่น้องกับแขวงสวันเขต สปป.ลาว มาช้านาน โดยมีแม่น้ำโขงซึ่งมีความยาวถึง 70 กิโลเมตร เป็นเส้นกั้นพรมแดน และมีความโดดเด่นในด้านชนเผ่าพื้นเมืองต่างๆ ที่มีถึง 8 เผ่าได้แก่ เผ่าไทยอีสาน ภูไท ไทยข่า กระโซ่ ไทยย้อ ไทยแสกและไทยกุลา และยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม มุกดาหารมีพื้นที่ประมาณ 4,339.830 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ คือ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอกำชะอี อำเภอดอนตาล อำเภอนิคมน้ำอ้อย อำเภอดงหลวง อำเภอหว้านใหญ่ และอำเภอหนองสูง

2. คำขวัญประจำจังหวัด

“หอแก้วสูงเสียดฟ้า ผาเทิบแก่งกะเบา แปรผ้าขนพื้นเมือง ลือเลื่องมะขามหวาน
ถิ่นกำเนิดลำผญา ตระการดาชายโขง เชื้อโขงอินโดจีน”

3. หมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ

- ประชาสัมพันธ์จังหวัดมุกดาหาร โทร. 0 4261 2297, 0 4263 2379
- เทศบาลเมืองมุกดาหาร โทร. 0 4261 1227
- ตำรวจท่องเที่ยว โทร. 1155
- ตำรวจทางหลวง โทร. 1193
- สภอ.เมืองมุกดาหาร โทร. 0 4263 3533
- โรงพยาบาลมุกดาหาร โทร. 0 4261 2977

- ด้านตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดมุกดาหาร โทร. 0 4263 2878
- สถานีขนส่ง โทร. 0 4261 1478, 0 4263 0486

4. แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแยกเป็นรายอำเภอ

1. อำเภอเมือง

1.1 วัดศรีบุญเรือง (บ้านใต้)

ตั้งอยู่ที่ถนนสำราญชายโขงในตัวเมืองมุกดาหาร ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปสอง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ ขนาดหน้าตักกว้าง 1 เมตร ส่วนสูงเฉพาะองค์ถึงยอดพระเมาลี 1.20 เมตร ประวิติความเป็นมาของพระพุทธรูปสองนั้น มีหลักฐานว่า ในสมัยที่เมืองมุกดาหารยังเป็นเมืองใหม่ เจ้ากินรีได้เดินทางไปนครเวียงจันทน์ เพื่ออัญเชิญพระพุทธรูปสองมาประดิษฐานไว้ที่พระอุโบสถของวัดศรีมงคลใต้ ต่อมาเจ้ากินรีได้สร้างวัดขึ้นใหม่ที่บ้านศรีบุญเรือง จึงได้อัญเชิญย้ายมาประดิษฐานบนแท่นในพระอุโบสถวัดศรีบุญเรือง เพื่อสักการบูชาสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ในงานสงกรานต์ของอำเภอเมืองมุกดาหาร ชาวอำเภอเมืองมุกดาหารได้กระทำพิธีอัญเชิญพระพุทธรูปสองจากพระอุโบสถวัดศรีบุญเรืองแห่รอบเมือง แล้วนำไปประดิษฐานบนแท่นที่จัดไว้เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้สรงน้ำเป็นประจำทุกปี

1.2 วัดศรีมงคลใต้

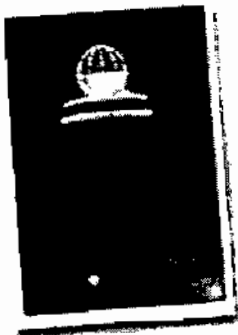
ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงในตัวเมืองมุกดาหาร ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระเจ้าองค์หลวง พระพุทธรูปก่ออิฐถือปูน เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง สร้างขึ้นก่อนตั้งเมืองมุกดาหาร แต่ไม่ปรากฏว่าสร้างในสมัยใด มีขนาดหน้าตักกว้าง 2.20 เมตร ส่วนสูงเฉพาะองค์ถึงยอดพระเมาลี 2 เมตร ตามตำนานเล่าว่า เมื่อ พ.ศ. 2310 ขณะที่เจ้ากินรีคุมบ่าวไพร่ตากถางอยู่ใกล้ต้นตาลเจ็ดยอด เมื่อครั้งสร้างเมืองใหม่นั้นได้พบพระพุทธรูปสององค์ องค์ใหญ่เป็นพระพุทธรูปก่ออิฐถือปูน องค์เล็กเป็นพระพุทธรูปเหล็กอยู่ใต้ต้นโพธิ์ เจ้ากินรีจึงสร้างวัดขึ้นบริเวณนั้น เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปทั้งสององค์ วันหนึ่งเมื่อพระภิกษุประจำวัดเข้าไปสักการะ ปรากฏว่าไม่พบพระพุทธรูปเหล็ก เมื่อค้นดูรอบๆ บริเวณวัด พบว่าพระพุทธรูปเหล็กไปประดิษฐานอยู่ใต้ต้นโพธิ์ตามเดิม และจมลงในดินเหลือแต่ยอดพระเมาลีเป็นที่น่าอัศจรรย์ เจ้ากินรีจึงสร้างแท่นสักการบูชาไว้ ณ ที่นั้น และถวายนามว่า “พระหลุมเหล็ก” ส่วนพระพุทธรูปองค์ใหญ่ประดิษฐานอยู่ในโบสถ์ เรียกนามว่า “พระเจ้าองค์หลวง” เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองมุกดาหารนับแต่นั้นมา

1.3 ศาลเจ้าพ่อเจ้าฟ้ามุงเมือง

ตั้งอยู่บนถนนสองนางสถิตย์ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร ในบริเวณศาลเจ้าพ่อเจ้าฟ้ามุงเมืองนี้ มีหลักเมืองประดิษฐานอยู่ด้วย ศาลเจ้าพ่อเจ้าฟ้ามุงเมืองนี้ไม่มีผู้ใดทราบความเป็นมาว่าสร้างในสมัยใดสันนิษฐานว่าคงจะสร้างขึ้นพร้อมกับการสร้างเมืองมุกดาหาร แต่เดิมเป็นเพียงศาลไม้ต่อมาได้มีการบูรณะก่อสร้างเป็นศาลคอนกรีต ชาวเมืองมุกดาหารถือว่าศาลเจ้าพ่อเจ้าฟ้ามุงเมืองเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ปกป้องรักษาเมืองมุกดาหารให้ร่มเย็นเป็นสุข ศาลเจ้าแม่สองนางพี่น้อง ตั้งอยู่บนถนนสำราญชายโขง ริมน้ำโขง ติดกับท่าด่านตรวจคนเข้าเมือง จังหวัดมุกดาหาร ศาลแห่งนี้เดิมเป็นศาลไม้ไม่ทราบประวัติความเป็นมา ต่อมาได้มีการบูรณะเป็นศาลคอนกรีต ชาวจังหวัดมุกดาหารถือว่าศาลเจ้าแม่สองนางพี่น้อง เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์คู่กับศาลเจ้าพ่อเจ้าฟ้ามุงเมือง ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี ชาวจังหวัดมุกดาหารจะจัดให้มีพิธีบวงสรวงเจ้าพ่อเจ้าฟ้ามุงเมืองและเจ้าแม่สองนางพี่น้องพร้อมกัน

1.4 หอแก้วมุกดาหารเฉลิมพระเกียรติกาญจนาภิเษก

อยู่ในตัวเมืองมุกดาหารเป็นหอสูง ภายในมีห้องจัด แสดงนิทรรศการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเมืองมุกดาหาร วิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมของชนเผ่าพื้นเมืองของชนสองฝั่งโขง ชั้นบนสุด (ชั้น7) เป็นหอพระประดิษฐานพระพุทธรูปนวมิ่งมงคลมุกดาหารและสามารถชมทัศนียภาพรอบตัวเมืองแม่น้ำโขงและฝั่งลาวได้อย่างสวยงาม เปิดทุกวัน เวลา 08.00-18.00 น ค่าเข้าชม 20 บาท

1.5 อุทยานแห่งชาติมุกดาหาร (ภูผาเทิบ)

เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 59 ของประเทศไทยมีเนื้อที่ 48.5 ตารางกิโลเมตร หรือ 30,312.5 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเมืองมุกดาหารและอำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร ห่างจากตัวเมืองประมาณ 17 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางมุกดาหาร-ดอนตาล(ทางหลวงหมายเลข 2034) แยกเข้าทางขวามืออีกประมาณ 2 กิโลเมตร จะถึงที่ทำการอุทยานฯ หรือ นั่งรถจากกรุงเทพฯ ไปลงที่สถานีขนส่งมุกดาหาร และต่อรถสองแถว (สีเหลือง) ค่าโดยสารประมาณ 5 บาทไปลงที่ตลาดพรเพชร แล้วต่อรถสองแถวสายมุกดาหาร - ดอนตาล ค่าโดยสารประมาณ 10 บาท ลงที่ปากทางเข้าอุทยานแห่งชาติมุกดาหารหรือบอกให้คนขับรถเข้าไปส่งที่อุทยานฯก็ได้

ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาหิน

ทรายประกอบด้วยเทือกเขาน้อยใหญ่หลายลูกติดต่อกัน แบบลูกคลื่นและเป็นส่วนปลายสุดของเทือกเขาภูพาน เทือกเขาเหล่านี้วางตัวในลักษณะแนวเหนือ-ใต้ขนานและห่างจากชายฝั่งแม่น้ำโขงประมาณ 4 กิโลเมตร ภายในอุทยานมุกดาหารประกอบด้วยภูหมากยาง ภูมโน ภูโปร่ง ภูรัง ภูจอมนาง ภูหมากมี ภูผาเทิบ ภูนางหงส์ ภูเก้าพระ ภูหลักเสและยอดเขาสูงสุดคือ ยอดภูจอมศรี มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 170-420 เมตร สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าไม้เต็งรัง และป่าเบญจพรรณ และยังเป็นแหล่งกำเนิดของลำห้วยหลายสาย เช่น ห้วยคาเหล็ก ห้วยสิงห์ ห้วยเรือ ห้วยมะเล ห้วยช้างชน เป็นต้น แถบบริเวณเชิงเขาเป็นป่าไผ่ขึ้นสลับเป็นแนวหลายบริเวณเป็นหน้าผาสูงและลานหินกว้าง มีหินรูปร่างแปลกๆ มากมาย

2. อำเภอคอนคา

2.1 กลองมโหระทึก

ลองเก็บรักษาไว้อย่างมั่นคง

เป็นกลองสัมฤทธิ์หน้าเดียว เส้นผ่าศูนย์กลาง 86 เซนติเมตร ตัวกลองยาว 90 เซนติเมตร หน้ากลองเป็นรูปตะวันนูน มีแฉก 14 แฉก มีรูปกบติดขอบกลองจำนวน 4 ตัว กลองดังกล่าวเชื่อว่าอายุไม่ต่ำกว่า 3,000 ปี และเป็นกลองที่พวกข่าและขอมโบราณชอบเก็บสะสมไว้ ค้นพบเมื่อปี พ.ศ. 2481 ที่บริเวณริมตลิ่งแม่น้ำโขงที่น้ำเซาะพังตรงบ้านนาทาม โดยคนแรกเก็บได้ที่วัดเวินไชยมงคล อำเภอคอนคา แต่ปัจจุบันได้เก็บรักษาไว้ที่วัดมณีมาวาส (วัดกลาง) อยู่ไม่ไกลจากที่ว่าการอำเภอคอนคา โดยสร้างเป็นหอ

2.2 หอยสมัยหิน

มีลักษณะคล้ายหอยสังข์จำนวนมาก ฝังอยู่ในดินลึกประมาณ 40 ฟุต พบที่โลกหินแดง บ้านนาขอดีบลเหล่าหมี อำเภอคอนคา การเดินทางใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 2034 เลี้ยวซ้ายตรงหลักกิโลเมตรที่ 17-18 ปากทางเข้าบ้านนาโพธิ์ จากการวิจัยของกรมทรัพยากรธรณีโดยนำหอยไปวัดความหนาแน่นแล้วทำให้ทราบว่า เปลือกโลกบริเวณนี้มีอายุประมาณ 27 ล้านปี ซึ่งจุดพบเป็นแห่งที่ 3 ของโลก บริเวณที่พบเปลือกหอยนี้ปรากฏว่าเป็นชั้นหินปูนหนาประมาณ 1 ฟุต เหมาะสำหรับผู้สนใจทางด้านธรณีวิทยา

3. อำเภอนิคมน้ำจืด

วัดภูค่าน้ำ หรือ วัดพุทธโธธรรมะโร

ตั้งอยู่ริมทางหลวงหมายเลข 212 ที่บ้านชัยมงคล ตำบลโชคชัย อำเภอนิคมน้ำจืด ห่างจากตัวอำเภอเมืองประมาณ 15 กิโลเมตร ตรงหลักกิโลเมตรที่ 134 ด้านขวามือเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่ มีธรรมจักรเปล่งรัศมีอยู่ด้านบนมีความอ่อนช้อยสวยงาม สามารถมองเห็นได้

แต่ไกล บริเวณวัดเป็นหินดานธรรมชาติ มีประชาชนจากที่ต่างๆ เข้าไปนมัสการและชมความงามของบริเวณวัดกันอยู่เสมอ

4. อำเภอห้วยใหญ่

4.1 วัดพระศรีมหาโพธิ์

วัดพระศรีมหาโพธิ์เป็นวัดเก่าแก่อยู่ที่อำเภอห้วยใหญ่ มีโบสถ์เก่าแก่หลังเล็กๆ สร้างขึ้นปี พ.ศ. 2467 ศิลปะผสมตะวันตก ไทย เวียดนาม ฝรั่งเศส ภายในโบสถ์มีจิตรกรรมฝาผนังสมัยโบราณอันวิจิตรสวยงามเรื่องพระเวสสันดรชาดกในตอนต่างๆ ฝีมือช่างพื้นบ้าน

4.2 วัดมโนภิรมย์

วัดมโนภิรมย์ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง ในเขตตำบลชะโนด เป็นวัดเก่าแก่สร้างขึ้นโดยช่างสถาปัตยกรรมจากนครเวียงจันทน์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2447 เกิดไฟไหม้วัดเสียหายอย่างมาก และได้บูรณปฏิสังขรณ์แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2454 ที่วัดมีสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจ เช่น วิหาร พระอุโบสถ พระพุทธรูป และซุ้มบันไดโบสถ์ที่เก่าแก่และสวยงาม สักการสถานพระมารดาแห่งมรณะสักขี

4.3 วัดสองคอน

เป็นโบสถ์คริสต์สร้างแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ที่มีความสวยงามและใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เคยได้รับรางวัลสถาปัตยกรรมดีเด่น สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปี 2539 มีหุ่นขี้ผึ้งของนักบุญราศรี ทั้งเจ็ด ที่อุทิศชีวิตในป่าศักดิ์สิทธิ์เพื่อพิสูจน์ศรัทธาที่มีต่อพระเจ้า มีบริเวณกว้างขวางและมีพื้นที่ติดกับแม่น้ำโขง เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมและสักการะทุกวันระหว่างเวลา 09.00-17.00 น. การเดินทาง จากมุกดาหารใช้ทางหลวงหมายเลข 212 (หนองคาย-อุบลฯ) ไปทางนครพนมประมาณ 21 กิโลเมตร แยกขวาที่บ้านสองคอน อำเภอห้วยใหญ่ ตรงไปยังริมแม่น้ำโขง ตัวโบสถ์คริสต์อยู่ริมน้ำ

8. จังหวัดยโสธร

1. ข้อมูลทั่วไป

จังหวัดยโสธรตามตำนานเมืองยโสธรได้บันทึกไว้ว่า เมื่อราวๆ ปี พ.ศ. 2340 พระเจ้าวรวงศา (พระวอ)เสนาบดีเก่าเมืองเวียงจันทน์กับสมัครพรรคพวกเดินทางอพยพจะไปอาศัยอยู่กับเจ้านครจำปาศักดิ์ เมื่อเดินทางถึงดงผีสิงห์เห็นเป็นทำเลดี จึงได้ตั้งหลักฐานและสร้างเมืองที่นี่เรียกว่า “บ้านสิงห์ท่า” หรือ “เมืองสิงห์ท่า” ต่อมาใน พ.ศ. 2357 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ ยกฐานะบ้านสิงห์ท่าแห่งนี้ขึ้นเป็น “เมืองยโสธร” ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ มีเจ้าเมืองดำรงบรรดาศักดิ์เป็น พระสุนทรราชวงศาในปี พ.ศ. 2515 ได้ยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดยโสธร โดยประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 70 ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2515 ได้แยกอำเภอยโสธร อำเภอกำเขื่อนแก้ว อำเภอมหาชนะชัย อำเภอป่าดัว อำเภอเลิงนกทา และอำเภอกุดชุม ออกจากจังหวัดอุบลราชธานี และรวมกันเป็นจังหวัดยโสธร ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2515

จังหวัดยโสธรมีเนื้อที่ประมาณ 4,161 ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กที่สุดในเขตอีสานตอนล่าง จังหวัดยโสธรแบ่งการปกครองออกเป็น 9 อำเภอ คือ อำเภอเมืองยโสธร กำเขื่อนแก้ว มหาชนะชัย ป่าดัว เลิงนกทา กุดชุม คือวัง ทรายมูล และไทยเจริญ

2. คำขวัญจังหวัดยโสธร

“เมืองบั้งไฟ แดงโมหวน หมอนขวานผ้าขิด แหล่งผลิตข้าวหอมมะลิ”

3. หมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ

- โรงพยาบาลยโสธร โทร. 0 4571 2580, 0 4572 2486-7
- ประชาสัมพันธ์จังหวัด โทร. 0 4571 1093
- สำนักงานจังหวัด โทร. 0 4571 2722
- สถานีตำรวจภูธรจังหวัดยโสธร โทร. 0 4571 1683-4

4. แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแยกเป็นรายอำเภอ

1. อำเภอเมือง

1.1 บ้านทุ่งนางโกล

ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง ห่างจากตัวจังหวัด
ประมาณ 8 กม. ตามทางหลวงหมายเลข 2169 (ยโสธร-กุฉินท)
มีชื่อเสียงในการจักสานไม้ไผ่ เพื่อเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน
และของที่ระลึกพระราชกุศลของข้าวน้อย ตั้งอยู่ในทุ่งนา
ตำบลคาคทอง ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 9 กม. ไปตามทาง

หลวงหมายเลข 23 (ยโสธร-อุบลราชธานี) ประมาณหลักกิโลเมตรที่ 194 เลี้ยวซ้ายไปอีก 1 กิโลเมตร
พระราชกุศลของข้าวน้อยเป็นเจดีย์เก่าสมัยขอม สร้างในพุทธศตวรรษที่ 23-25 ตรงกับสมัยอยุธยาตอนปลาย
ตั้งอยู่ในเขตวัดพระราชกุศลของข้าวน้อย ซึ่งแต่เดิมเป็นเพียงทุ่งนาในเขตตำบลคาคทอง พระราชกุศลของข้าวน้อยเป็น
เจดีย์ก่ออิฐถือปูน รูปทรงแปลกไปจากเจดีย์โดยทั่วไป ก็มีลักษณะเป็นก่อข้าว องค์พระธาตุเป็นเจดีย์เหลี่ยม
ย่อมุมไม้สาม ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างด้านละ 2 เมตร ก่อสูงขึ้นไปประมาณ 1 เมตร ช่วงกลางขององค์
พระธาตุมีลวดลายทำเป็นซุ้มประตูทั้งสี่ด้าน ถัดจากช่วงนี้ไปเป็นส่วนยอดของเจดีย์ที่ค่อยๆ สอบเข้าหากัน
ส่วนยอดรอบนอกของพระราชกุศลของข้าวน้อยมีกำแพงอิฐล้อมรอบขนาด 5x5 เมตร นอกจากนี้บริเวณด้านหลัง
พระธาตุมีพระพุทธรูป อยู่องค์หนึ่งก่อด้วยอิฐ ชาวบ้านนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์มากและในเดือนห้าจะมีผู้คนนิยม
มาสงฆ์พระและปิดทอง ซึ่งเชื่อกันว่าถ้าไม่ทำเช่นนี้ฝนจะแล้งในปีนั้นพระราชกุศลของข้าวน้อยมีประวัติความ
เป็นมาที่น่าสนใจ ซึ่งผิดไป จากปุชนิยสถานแห่งอื่นๆ ที่มีเกี่ยวข้องกับเรื่องพุทธศาสนา แต่ประวัติความเป็น
มาของพระราชกุศลของข้าวน้อยกลับเป็นเรื่องของหนุ่มชานาที่ทำงานตั้งแต่เช้าจนเพล มารดาส่งข้าวสวยเกิดหิว
ข้าวจนตาลาย อารมณ์ชั่ววูบทำให้เขากระทำมาตุมาตด้วยสาเหตุเพียงว่าข้าวที่เอามาส่งจะน้อยไปไม่พอกิน
ครั้งเมื่อกินข้าวอิ่มแล้ว ข้าวยังไม่หมดจึงได้สติคิดสำนึกผิดที่กระทำรุนแรงต่อมารดาของตนเองจนถึงแก่
ความตายจึงได้สร้างพระราชกุศลของข้าวน้อยแห่งนี้ขึ้น เพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลขอโทษกรรมและล้างบาปที่
ตนกระทำมาตุมาตนอกจากนี้ที่บริเวณบ้านคาคทอง กรมศิลปากรได้ดำเนินการขุดค้นเรื่องราวของมนุษย์สมัย
ก่อนประวัติศาสตร์ ได้ค้นพบโครงกระดูกมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และภาชนะลายเขียนสีแบบบ้าน
เชียงซึ่งกรมศิลปากรกำลังดำเนินการจัดตั้งอุทยานก่อนประวัติศาสตร์ขึ้นย่านเมืองเก่าบ้านสิงห์ท่า บริเวณคุ้ม
บ้านสิงห์ท่า ซึ่งตั้งอยู่ภายในเขตเทศบาลเมืองเป็นย่านเมืองเก่าที่ปรากฏนามอยู่ในประวัติศาสตร์การก่อตั้ง
เมืองปัจจุบันในบริเวณดังกล่าวยังคงมีตึกแถวโบราณที่มีรูปทรงและลวดลายงดงามและได้รับการอนุรักษ์ไว้
เป็นอย่างดีซึ่งเหมาะแก่การท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นเมือง

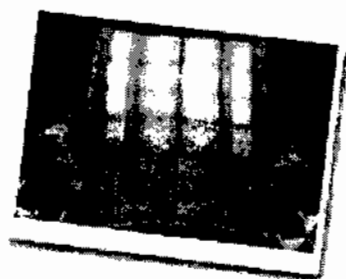
1.2 วัดมหาธาตุ

ตั้งอยู่ภายในเขตเทศบาลเมือง โบราณสถานที่สำคัญในวัดคือพระพุทธรูปบุษยรัตน์ หรือพระแก้วหยดน้ำค้าง เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ศิลปะสมัยเชียงแสน เป็นพระพุทธรูปบ้านคูเมืองของยโสธรที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้า ฯ พระราชทานให้พระสุนทรราชวงศาเจ้าเมืองยโสธรคนแรกพระธาตุยโสธร หรือพระธาตุอานนท์ ตั้งอยู่หน้าอุโบสถ เป็นพระธาตุรุ่นเก่าที่สำคัญองค์หนึ่งในภาคอีสาน เจดีย์ทรงสี่เหลี่ยมส่วนยอดคล้ายพระธาตุพนม ภายในพระธาตุบรรจุอัฐิธาตุของพระอานนท์ การก่อสร้างได้รับอิทธิพลศิลปะลาวที่นิยมสร้างขึ้นเมื่อปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์ ซึ่งตรงกับประวัติการตั้งเมืองและประวัติของวัดมหาธาตุฉบับหนึ่งว่า สร้างราว พ.ศ. 2321 โดยท้าวหน้า ท้าวคำสิงห์ ท้าวคำผา ซึ่งเดิมเป็นเสนาบดีเก่าของกรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) ต่อมาได้อพยพผู้คนภายใต้การนำของพระวอ พระตา ราว พ.ศ. 2313-2319 มาตั้งถิ่นฐาน ณ ที่นี้ ลักษณะพระธาตุ ฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ยาวด้านละ 81 เมตร ก่ออิฐถือปูนเอวฐานคอคอดเป็นรูปบัวคว่ำบัวหงาย เหนือขึ้นไปเป็นเรือนธาตุ มีซุ้ม 4 ทิศ ประดิษฐานพระพุทธรูปประทับยืน ส่วนยอดธาตุมียอดปลีเล็กแซมทั้ง 4 ด้าน ยอดกลางทรงสี่เหลี่ยมสอบ มี 2 ชั้น รูปแบบการก่อสร้างคล้ายกับพระธาตุก่องข้าวน้อยและทางวัดจะจัดให้มีงานสมโภชพระธาตุอานนท์ขึ้นเป็นประจำทุกปีในเดือนมีนาคม หอไตร เป็นที่เก็บคัมภีร์ไบสถานของวัด ตั้งอยู่ตรงกลางสระทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระธาตุ แผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลักษณะแบบหอไตรภาคอีสานทั่วไป มีทางเดินโดยรอบติดกันได้ชายคา บริเวณนี้เป็นที่เก็บรักษาตู้พระธรรม หีบพระธรรม เสาตั้งชั้นวางคัมภีร์ซึ่งนำมาจากเวียงจันทน์ ซุ้มประตูและบานประตูไม้สลักลวดลายเครือเถาลงรักปิดทองอย่างสวยงาม การตกแต่งฝาผนังมีลวดลาย ซึ่งเป็นลักษณะผสมแบบภาคกลางสันนิษฐานว่าหอไตรน่าจะสร้างขึ้นประมาณสมัยรัชกาลที่ 4-5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

2. อำเภอป่าดิว

หมู่บ้านท่าหมอนจิดบ้านศรีฐาน

ห่างจากตัวเมืองยโสธร 20 กิโลเมตร ตามเส้นทางยโสธร-ป่าดิว-อำนาจเจริญ (ทางหลวงหมายเลข 202) ระหว่างหลักกิโลเมตรที่ 18-19 แยกทางขวามือเข้าไปทางลูกรังอีก 3 กิโลเมตร หลังฤดูทำนาชาวบ้านแทบทุกครัวเรือนมีอาชีพทอผ้าและท่าหมอนจิด นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปชมและซื้อหมอนจิดไว้เป็นที่ระลึก ซึ่งขณะนี้ได้รับความนิยมอย่างมาก ส่งเป็นสินค้าออกไปขายต่างประเทศ นับเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่นำรายได้เป็นอันคืบสองรองจากการทำนา

3. อำเภอทรายมูล

หอไตรวัดสระไตรนุรักษ์

ตั้งอยู่ที่วัดสระไตรนุรักษ์ บ้านนาเวียง หมู่ที่ 1 ตำบลนาเวียง ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 25 กิโลเมตร เป็นหอไตรเก่าแก่อยู่กลางสระน้ำ สร้างมาประมาณร้อยกว่าปี เป็นสถาปัตยกรรมแบบพม่าหรือไทยใหญ่ เป็นอาคารไม้ขนาดกว้าง 8.30 เมตร ยาว 10.50 เมตร หลังคามุมสังกะสี มีชายคายื่นทั้ง 4 ทิศ หลังคามี 4 ชั้นลดหลั่นกันขึ้นไปมีประตูด้านหน้า 1 ช่อง บานประตูแกะสลักลวดลายสวยงาม ใช้เป็นที่เก็บพระไตรปิฎกแต่มาโบราณ

4. อำเภอกำแพงแสน

กุ๋งาน

ตั้งอยู่ที่บ้านจิว ตำบลกุ๋งาน ห่างจากตัวอำเภอ 12 กิโลเมตร กุ๋งานเป็นเจดีย์เก่าเจดีย์หนึ่งในจังหวัด มีลักษณะคล้าย ๆ กับพระธาตุพนม ตามตำนานเล่าว่ากุ๋งานมีมาตั้งแต่ครั้งสร้างพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม แหล่งโบราณสถานบ้านสงเปือยอยู่ห่างจากตัวเมืองยโสธร 25 กิโลเมตร ตามเส้นทางยโสธร-กำแพงแสน-อุบลราชธานี (ทางหลวงหมายเลข 23) จะมีทางแยกขวาเข้าไปอีกราว 10 กิโลเมตร สิ่งสำคัญและปูชนียสถานที่น่าสนใจมีดังนี้

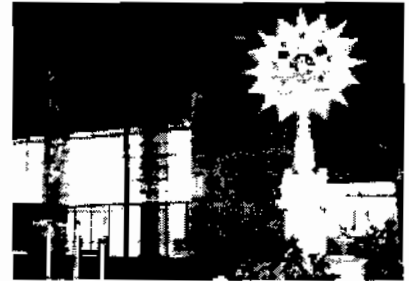
- พระพุทธรูปใหญ่ เป็นพระประธานในอุโบสถวัดสงเปือย มีขนาดหน้าตักกว้าง 3 เมตร สูง 8 เมตร เป็นพระพุทธรูปปั้นด้วยอิฐ ปูน มีอายุไม่น้อยกว่า 200 ปี เป็นที่สักการะของประชาชนในท้องถิ่น
- เจดีย์บรรจุดินจากสังเวชนียสถาน เดิมเป็นเจดีย์เก่า อายุประมาณ 200 ปีขึ้นไป ในปี พ.ศ. 2498 ได้ต่อเติมขึ้นใหม่ โดยเงินทุนของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม พระปลัดเขียน อัมมาพันธ์ นำดินจากสังเวชนียสถาน 4 ตำบล คือ ที่ประสูติ ตรีศูรี แสดงปฐมเทศนา และปรินิพพาน จากประเทศอินเดียมาบรรจุไว้
- รอยพระพุทธรบาทจำลอง จัดสร้างโดยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม และท่านผู้หญิง ในวันสงกรานต์ของทุกปีมีประชาชนในท้องถิ่นมาสร้างน้ำเป็นจำนวนมาก
- พิพิธภัณฑของโบราณ เป็นสถานที่รวบรวมของโบราณซึ่งเก็บและขุดได้จากดงเมืองเคยเมืองเก่าสมัยขอม ในพิพิธภัณฑนี้มีเพียงบรรทมเจ้าเมือง (เป็นศิลา) และศิลาจารึก สันนิษฐานว่าเป็นอักษรขอมโบราณ

- **ซากเมืองโบราณดงเมืองเตย** อยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านสงเป็ยห่างจากหมู่บ้านประมาณ 1 กิโลเมตร และห่างจากตัวอำเภอประมาณ 7 กิโลเมตร ภายในบริเวณดงเมืองเตยมีซากวัด สระน้ำ กำแพงเมือง ซึ่งปัจจุบันได้ชำรุดลงไปมากแล้ว แต่ยังมีเค้าโครงเดิมพอจะสันนิษฐานได้ว่าเดิมเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณสมัยเจนละทวารวดี ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 จากข้อความที่พบในจารึกของกษัตริย์เจนละ แสดงว่าโบราณสถานแห่งนี้สร้างขึ้นเป็นศาสนสถานในศาสนาพราหมณ์ที่นับถือพระศิวะ ในช่วงเวลานั้น บริเวณดงเมืองเตย รวมทั้งชุมชนใกล้เคียงก็คงจะเคยเป็นเมืองที่มีชื่อว่า “สังขะปุระ” ซึ่งคงจะมีความสัมพันธ์ในฐานะเมืองในปกครองของอาณาจักรเจนละ ซึ่งก็คืออาณาจักรขอมในสมัยต่อมาที่แผ่อำนาจเข้ามาในเขตลุ่มแม่น้ำมูล-ชี ในช่วงเวลาดังกล่าว

5. อำเภอไทยเจริญ

โบสถ์คริสต์บ้านซ่งแย้ (มุมมองใหม่สิ่งศักดิ์สิทธิ์)

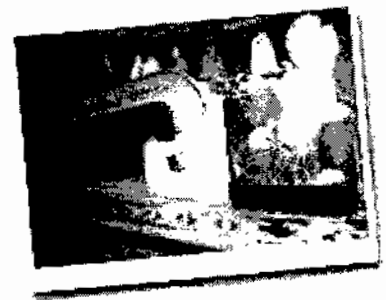
เป็นโบสถ์ไม้ขนาดใหญ่มีเสาถึง 336 ต้น ใช้กระดานทำเป็นเกร็ดมูมหลังคา 80,000 แผ่น สามารถจุคริสตศาสนิกชนได้ร่วม 500 คน มิได้เพียงแต่ขนาดใหญ่โตเท่านั้น โบสถ์นี้ยังได้ชื่อว่าเป็นโบสถ์คริสต์นิกายคาทอลิก ที่ก่อสร้างด้วยไม้และมีหน้าจั่วประดับกระจกซึ่งใหญ่ที่สุดในภาคอีสาน โบสถ์นี้มีชื่อเป็นทางการว่า "วัดอัครเทวดามิคาแอล" การเดินทาง จากยโสธรใช้ทางหลวงหมายเลข 2169 เลี้ยวซ้ายเข้าไปประมาณ 7-8 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายเข้าไปอีกราว 600 เมตร ถึงบริเวณโรงเรียนซ่งแย้พิทยาและ โบสถ์ซึ่งอยู่บริเวณเดียวกัน

6. อำเภอเลิงนกทา

ภูถ้ำพระ

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านกุดแห่ หรือ กุดแห่ ตำบลกุดเชียงหมี ห่างจากอำเภอเลิงนกทา 12 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 212 และห่างจากอำเภอเมือง 85 กิโลเมตร ที่เรียกว่า “ภูถ้ำพระ” เนื่องจากมีพระพุทธรูปอยู่ในถ้ำจำนวนมาก ถ้ำพระนี้เป็นถ้ำใหญ่กว้างประมาณ 3 วา ยาวประมาณ 8 วา ตั้งอยู่ชะง่อนภูด้านทิศใต้ มีทางเข้าไปตามซอกหินเป็นอุโมงค์ จากปากถ้ำเลยไปทางทิศเหนือสามารถเดินลอดไปได้บนภูเขาถ้ำนี้ นอกจากจะมีบรรยากาศร่มเย็นและร่มรื่นไปด้วยป่าไม้หนาทึบแล้ว บริเวณโดยรอบยังมีถ้ำอื่นๆ อีก อาทิ ถ้ำเต็ง ถ้ำงูขวาง ถ้ำเกลี้ยง และถ้ำพรหมบุตร

9. จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ข้อมูลทั่วไป

ร้อยเอ็ด เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของภาคอีสานมานานกว่า 200 ปี อดีตเคยเป็นเมืองใหญ่ที่รุ่งเรืองมาก ชื่อว่า สาเกตุนคร มีประตูเข้าเมือง 11 ประตู เมืองขึ้น 11 เมือง แต่ปัจจุบันได้มีการพัฒนาในด้านต่างๆ มากมาย เมืองร้อยเอ็ดเป็นเมืองแห่งบึงพลาญชัย และมีส่วนหนึ่งของทุ่งกุลาร้องไห้ที่มีชื่อเสียง ซึ่งมีเนื้อที่กว้างใหญ่ถึงสองล้านไร่เศษ ขณะนี้กำลังได้รับการพัฒนาเพื่อให้เป็นแผ่นดินแห่งความอุดมสมบูรณ์จนแทบจะหาร่องรอยแห่งอดีตไม่พบประวัติศาสตร์ของเมืองร้อยเอ็ดเริ่มปรากฏขึ้นในราวสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย โดยมีเจ้าลาวจากนครจำปาศักดิ์ได้เดินทางมาตั้งบ้านเรือนในบริเวณที่เป็นอำเภอสุวรรณภูมิในปัจจุบัน ต่อมาได้มาพึ่งพระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระบรมราชาที่ 3 แห่งกรุงศรีอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้ย้ายเมืองใหม่มาตั้งที่บริเวณเมืองร้อยเอ็ดปัจจุบัน ส่วนเมืองสุวรรณภูมิเดิมก็ยังคงมีอยู่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์คิดกบฏต่อกรุงเทพฯ ได้ยกทัพเข้ามาตีหัวเมืองรายทางจนถึงนครราชสีมาแต่ก็ถูกทัพไทยตีแตกพ่ายไปในที่สุด

นอกจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้ว ยังพบหลักฐานทางโบราณคดีแสดงการอยู่อาศัยของคนมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เช่นกันและรวมทั้งเคยเป็นดินแดนที่อยู่ในเขตอิทธิพลของอาณาจักรขอมโบราณ เพราะพบโบราณสถานแบบขอมหลายแห่ง เช่น กู่พระโกนา อำเภอสุวรรณภูมิ กู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย ปรากฏกู่ อำเภอวิษบุรี เป็นต้น ร้อยเอ็ด มีเนื้อที่ 8,299 ตารางกิโลเมตร และแบ่งการปกครองออกเป็น 17 อำเภอ และ 3 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเกษตรวิสัย อำเภอปทุมรัตน์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน อำเภอวิษบุรี อำเภอพนมไพร อำเภอโพนทอง อำเภอเสลภูมิ อำเภอสุวรรณภูมิ อำเภออาจสามารถ อำเภอหนองพอก อำเภอเมืองสรวง อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอโพนทราย อำเภอเมยวดี อำเภอศรีสมเด็จ อำเภอจังหาร กิ่งอำเภอเชียงขวัญ กิ่งอำเภอหนองฮี และกิ่งอำเภอทุ่งเขาหลวง

2. คำขวัญจังหวัดร้อยเอ็ด

“ร้อยเอ็ดเพชรอีสาน ผลิตูชัยบึงงาม เรืองนามพระสูงใหญ่ ผ้าไหมชั้นดี
สตรีโสภา ทุ่งกุลาสดใส งานใหญ่บุญพะเหวด”

3. หมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ

- ที่ว่าการอำเภอ โทร. 04351 1689
- โรงพยาบาลร้อยเอ็ด โทร. 04351 1336
- เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด โทร. 0 4351 1222, 0 4351 1420

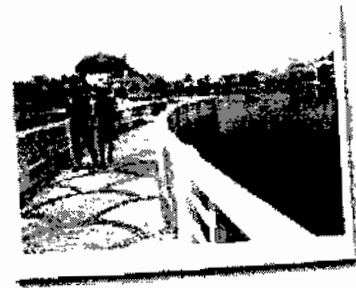
- ประชาสัมพันธ์จังหวัด โทร. 0 4351 5374, 0 4352 7117
- สถานีตำรวจภูธร โทร. 0 4351 1766, 191, 0 4351 3536, 0 4351 1984
- สถานีขนส่ง โทร. 0 4351 1939
- ตำรวจท่องเที่ยว โทร. 1155, 0 4323 6937-8

4. แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแยกเป็นรายอำเภอ

1. อำเภอเมือง

1.1 บึงพลาญชัย

ตั้งอยู่บริเวณกลางเมืองร้อยเอ็ด ถือเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด มีลักษณะเป็นเกาะอยู่กลางบึงน้ำขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ประมาณ 2 แสนตารางเมตร เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ตกแต่งเป็นสวนไม้ดอกขนาดใหญ่ มีพันธุ์ไม้ต่างๆ รมรื่น และในบึงน้ำมีปลาชนิดต่างๆ หลายพันธุ์มากมาย มีเรือสำหรับให้ประชาชนได้พายเล่นในบึง นอกจากนี้ยังใช้เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลของจังหวัด รวมทั้งจัดมหรสพต่างๆ ภายในบึงพลาญชัยยังมีสิ่งก่อสร้างที่น่าสนใจคือ

- ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นที่เคารพบูชาของชาวร้อยเอ็ด
- พระพุทธรูปปางลีลาขนาดใหญ่ กลางสวนดอกไม้
- พานรัฐธรรมนูญ และนาฬิกาดอกไม้
- ภูพลาญชัย มีลักษณะเป็นสวนสัตว์และน้ำตกจำลอง
- สนามเด็กเล่น นกชนิดต่างๆ สวนสุขภาพ เป็นสวนออกกำลังกาย เพื่อให้ประชาชนได้ออกกำลังกาย อันเป็นการเสริมสร้างพลานามัยแก่ชาวร้อยเอ็ด

1.2 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติร้อยเอ็ด

เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่จัดตั้งขึ้นตาม โครงการการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

ประจำเมืองเป็นสถานที่จัดแสดงและรวบรวมเรื่องราวความรู้ทุกด้านของจังหวัดแห่งนี้ เดิมทีเดิยวนั้น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติร้อยเอ็ด จัดตั้งขึ้นตามคำริของท่านศาสตราจารย์ ดร.ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ ในอันที่จะเป็นพิพิธภัณฑ์ฯ ศิลปหัตถกรรมอีสาน โดยเฉพาะผ้าไหมและผ้าพื้นเมือง ต่อมาเมื่อกรมศิลปากร มีนโยบายในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำเมืองจึงได้ทำการปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหาในการจัดแสดงให้

ครอบคลุมข้อมูลเรื่องราวของจังหวัดทุกด้านทั้งด้านภูมิศาสตร์ทรัพยากรธรณีโบราณคดี ประวัติศาสตร์ บุคคลสำคัญ วิถีชีวิต ประเพณี และศิลปหัตถกรรม เริ่มโครงการจัดตั้งมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2536 ซึ่งเป็นปีที่ได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารต่อเนื่องมาจนกระทั่งปี 2540 จึงดำเนินการได้แล้วเสร็จสมบูรณ์ ประกอบด้วยงบประมาณด้านการจัดแสดงนิทรรศการถาวร ปรับสภาพภูมิทัศน์ ติดตั้งระบบไฟฟ้าและระบบปรับอากาศ จัดทำห้องประชุมและนิทรรศการพิเศษปรับปรุงบ้านพักเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้เฉพาะการจัดแสดงได้มีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้แก่ ระบบสารสนเทศ การทำหุ่นจำลอง และฉากวิถีชีวิตต่าง ๆ เข้ามาประกอบการนำเสนอเรื่องราว ทำให้จากกล่าวได้ว่าเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่ทันสมัยที่สุดแห่งหนึ่งในความดูแลของกรมศิลปากรพิพิธภัณฑ์นี้ตั้งอยู่ที่ถนนเพลินจิต ด. ในเมือง อ. เมือง จ. ร้อยเอ็ด 45000 เปิดทุกวันเวลา 09.00-16.00 น. เว้นวันจันทร์-อังคาร และวันหยุดนักขัตฤกษ์ สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ โทร. 0 4351 4456

1.3 วัดกลางมิ่งเมือง

ตั้งอยู่บนเนินในเมือง เป็นวัดเก่าแก่สันนิษฐานว่าสร้างก่อนตั้งเมืองร้อยเอ็ด ส่วนอุโบสถสร้างในสมัยอยุธยาตอนปลายในอดีตเคยใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ปัจจุบันเป็นสถานที่ศึกษาปริยัติธรรม และสถานที่สอบธรรมสถาน ชื่อโรงเรียนสุนทรธรรมปริยัติ บริเวณผนังรอบอุโบสถมีลวดลายภาพวาด แสดงถึงพุทธประวัติ สวยงามและมีค่าทางศิลปะ

1.4 วัดบูรพาภิราม

อยู่ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญเดิมชื่อ วัดหัวรอ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น วัดบูรพาภิราม มีพระพุทธรูปปางประทานพรที่สูงที่สุดในประเทศไทยคือ พระพุทธรัตนมงคลมหายานี หรือหลวงพ่อใหญ่ สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ที่ฐานพระพุทธรูปองค์นี้ เป็นห้องพิพิธภัณฑ์จำนวนหลายห้อง ความสูงขององค์พระวัดจากพระบาทถึงยอดเศสูงถึง 59 เมตร 20 เซนติเมตร และมีความสูงทั้งหมด 67 เมตร 85 เซนติเมตร นอกจากนี้หลวงพ่อใหญ่ยังเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัด และปรากฏอยู่ในคำขวัญของเมืองร้อยเอ็ดด้วย ด้านทิศตะวันออกของบริเวณวัดอยู่ติดกับคูรอบเมืองสมัยเก่า ซึ่งเป็นที่สร้างศาลาศาลเจ้าพ่อมเหศักดิ์คานูภาพ ซึ่งชาวเมืองร้อยเอ็ดเคารพนับถือมาก

1.5 วัดสระทอง

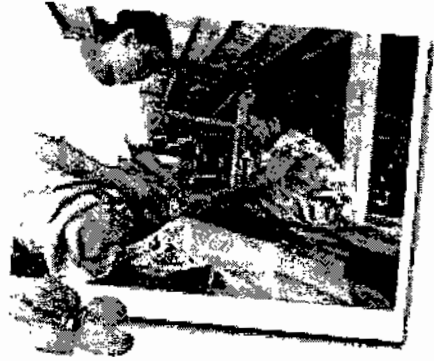
ตั้งอยู่ในตัวเมือง เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อพระสังกัจจายน์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ชาวร้อยเอ็ดเคารพสักการะสร้างในสมัยใดไม่ปรากฏ เมื่อปี พ.ศ. 2325 พระยาขัตติยะวงษา (ท้าวชน) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองร้อยเอ็ดคนแรก ได้พบพระองค์นี้เห็นว่ามีความเก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์มาก จึงได้นำมาประดิษฐานที่วัดสระทอง

และยกให้เป็นพระคู่บ้านคู่เมือง ในอดีตข้าราชการทุกคนต้องมาสาบานตนต่อหน้าหลวงพ่อกว่าจะซื้อสตั๊กคือบ้านเมืองเป็นประจำทุกปี

2. อำเภอรัชบุรี

2.1 บ้านหวายหลิม

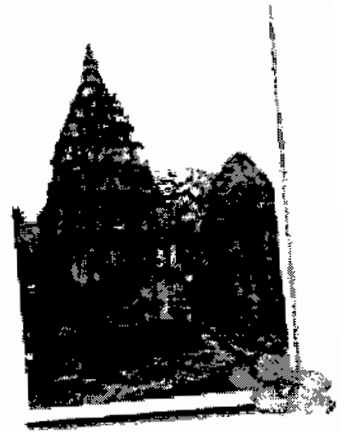
ตั้งอยู่ที่ตำบลมะป้า อำเภอรัชบุรี บนเส้นทางสายร้อยเอ็ด-ยโสธร บริเวณกิโลเมตรที่ 145-146 ห่างจากตัวเมืองร้อยเอ็ด 25 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านทอผ้าไหม มีการจัดตั้ง "กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต" เป็นศูนย์รวมและจำหน่ายผลิตภัณฑ์

2.2 ปรากฏ์กู๋ หรือ ปราสาทหนองกู๋

ตั้งอยู่ที่บ้านยางกู๋ ตำบลมะเอี การเดินทางจากตัวเมืองใช้ทางหลวงหมายเลข 23 (ร้อยเอ็ด-ยโสธร) ประมาณ 10 กิโลเมตร ถึงที่ว่าการอำเภอรัชบุรี ฝั่งตรงข้ามมีทางแยกซ้ายไปปรากฏ์กู๋ ระยะทาง 6 กิโลเมตร หรือใช้ทางหลวงหมายเลข 2044 (ร้อยเอ็ด-โพนทอง) ไปประมาณ 8 กิโลเมตร มีทางแยกขวาไปปรากฏ์กู๋อีก 1 กิโลเมตร

ปรากฏ์กู๋ คือ กลุ่มอาคารที่มีลักษณะแบบเดียวกันกับอาคารที่เชื่อกันว่าคือโรคยาสาธิตตามที่ปรากฏในจารึกปราสาทตาพรหมอันประกอบด้วยปรากฏ์ประธาน บรรณาลัย กำแพงพร้อมซุ้มประตูและสระน้ำนอกกำแพง โดยทั่วไปนับว่าคงสภาพเดิมพอควร โดยเฉพาะปรากฏ์ประธานชั้นหลังคาคงเหลือ 3 ชั้น และมีฐานบัวยอดปรากฏ์อยู่ตอนบน อาคารอื่นๆ แม้หักพังแต่ทางวัดก็ได้จัดบริเวณให้ดูร่มรื่นสะอาดตานอกจากนี้ภายในกำแพงด้านหน้าทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ยังพบโบราณวัตถุอีกหลายชิ้นวางเก็บรักษาไว้ได้อาคารไม้ ได้แก่ทับหลังหินทราย สลักเป็นภาพบุคคลนั่งบนหลังช้างหรือวัว ภายในซุ้มเรือนแก้วหน้ากาล จากการสอบถามเจ้าอาวาสวัดศรีรัตนาราม กล่าวว่าเป็นทับหลังหน้าประตูมุขของปรากฏ์ประธานเสากรอบประตู 2 ชั้น ชั้นหนึ่งมีภาพสลักรูปฤๅษีที่โคนเสาสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่พร้อมฐานที่ได้จากทุ่งนาด้านนอกออกไป และชั้นส่วนบัวยอดปรากฏ์ ซึ่งถูกตัดแปลงเป็นฐานของพระสังกัจจายน์ปูนปั้น กำหนดอายุว่าสร้างราวพุทธศตวรรษ ที่ 18

3. อำเภอสุวรรณภูมิ

คูพระโกนา

ตั้งอยู่ที่บ้านคู วัดคูพระโกนา หมู่ 2 ตำบลสระคู การเดินทางจากจังหวัดร้อยเอ็ด เดินทางตามทางหลวงสาย 215 ผ่านอำเภอเมืองสรวง อำเภอสุวรรณภูมิ จากนั้นเข้าสาย 214 ไปประมาณ 12 กิโลเมตร ถึงคูพระโกนา ระยะทางประมาณ 60 กิโลเมตรจากจังหวัด ปัจจุบันมีวัดสร้างอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีถนนเป็นทางแยกเข้าไปทางด้านซ้ายมือ ด้านหน้าเป็นสวนยางคูพระโกนา ประกอบด้วย ปรารงค์อิฐ 3 องค์ บนฐานศิลาทราย เรียงจากเหนือ-ใต้ ทั้งหมดหันหน้าไปทางทิศตะวันตก มีกำแพงล้อมและซุ้มประตูเข้า-ออกทั้ง 4 ด้าน ก่อด้วยหินทรายเช่นกัน

3.2 สิมวัดไตรภูมิคณาจารย์

ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านตากแดด ตำบลหัวโตน อำเภอสุวรรณภูมิ ลักษณะทางศิลปกรรม เป็นสิมแบบพื้นเมืองอีสาน ประเภทสิมทึบ มีกำแพงแก้วเตี้ย ๆ ล้อมรอบหน้าบันและรังผึ้งของสิมมีลายแกะสลักสวยงามภายในมีจิตรกรรมหรือ อูบแต้ม แสดงเรื่องในพุทธศาสนา สันนิษฐานว่ามีอายุในราวสมัยอยุธยา-รัตนโกสินทร์ตอนต้น ด้านนอกสิมมีพระพุทธรูปแบบอีสานขนาดใหญ่ ซึ่งย้ายมาจากวัดใต้วิไลธรรม ในเขตอำเภอเดียวกัน (สิมวัดไตรภูมิคณาจารย์ ได้รับการบูรณะโดยกรมศิลปากรเมื่อ พ.ศ.2541 และได้รับรางวัลสถาปัตยกรรมดีเด่นจากสมาคมสถาปนิกสยามประจำปี 2541)

4. อำเภอหนองพอก

4.1 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาน้ำทิพย์

ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอหนองพอก ครอบคลุมดูแลพื้นที่ประมาณ 151,242 ไร่ หรือประมาณ 242 ตารางกิโลเมตร โดยสภาพพื้นที่จะเป็นเทือกเขาหินทรายสูงชันและสลับซับซ้อน ประกอบด้วยป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่าที่พบในพื้นที่ป่าแห่งนี้ ได้แก่ ไก่ฟ้าพญาลอ หมูป่า สุนัขจิ้งจอก เป็นต้น จุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจในบริเวณเขตห้ามล่าฯ คือ ผาพยอม ซึ่งเป็นจุดที่ใช้สำหรับชมพระอาทิตย์ขึ้น และผาน้ำทิพย์ซึ่งเป็นจุดที่ใช้ชมพระอาทิตย์ตกดิน

4.2 ฝายน้ำย้อย (พุทธอุทยานอีสาน)

ตั้งอยู่ที่บ้าน โลกกลาง ตำบลฝายน้ำย้อย อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอ เดินทางโดยรถยนต์สายร้อยเอ็ด-อำเภอโพนทอง-อำเภอหนองพอก ระยะทาง 62 กิโลเมตร จากตัวเมืองร้อยเอ็ด ตามทางหลวงหมายเลข 2044 และ 2136 ซึ่งมีสถานที่ที่น่าสนใจได้แก่ **ฝายน้ำย้อย** เป็นฝายหินขนาดใหญ่ ซึ่งมีน้ำไหลตกและซึมตลอดปีอยู่บนภูเขาเขียว บ้านโลกกลาง ตำบลโลกสว่าง มีเนื้อที่ป่ารอบๆ บริเวณหน้าฝายพื้นที่ประมาณ 20,000 ไร่ เป็นป่าไม้เนื้อแข็งนานาชนิด นับเป็นป่าที่มีค่าและหายากยิ่ง มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่หลายชนิด เช่น หมูป่า เก้ง กวาง ไก่ป่า ฯลฯ ฝายน้ำย้อยอยู่สูงจากระดับพื้นดินประมาณ 200 เมตร และอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 380-500 เมตร เป็นภูเขาแบ่งพรมแดนระหว่างอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร และอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ บนเขาลูกนี้มีวัดอยู่วัดหนึ่งสร้างในพื้นที่ 2,500 ไร่ ตามไหล่เขามีศาลาการเปรียญที่ใหญ่โตมาก มีขนาดกว้าง 40 เมตร ยาว 80 เมตร วัดนี้มีชื่อว่า "วัดฝาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม" โดยมีพระอาจารย์ศรีมหาวิโร ซึ่งเป็นศิษย์ของพระอาจารย์มั่น ภูริทัต เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง

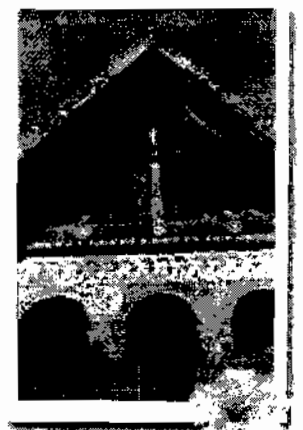
4.3 พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

เป็นพระเจดีย์ที่ใหญ่องค์หนึ่งของประเทศไทย มีความกว้าง 101 เมตร ความยาว 101 เมตร ความสูง 101 เมตร สร้างในเนื้อที่ 101 ไร่ เป็นพระเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งดวงศพระธาตุได้แบ่งเป็น 5 ชั้น และได้ตกแต่งลวดลายงามวิจิตรของศิลปะยุคใหม่และยุคเก่าผสมเป็นศิลปะร่วมสมัยที่หาดูได้ยาก พระมหาเจดีย์ชัยมงคลนี้ตั้งอยู่ในบริเวณวัดฝาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม

5. อำเภออาจสามารถ

สิมวัดจักรวาลภูมิพิณีจ (วัดหนองหมื่นถ่าน)

ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านหนองหมื่นถ่าน ตำบลหนองหมื่นถ่าน มีลักษณะทางศิลปกรรมเป็นสิมแบบพื้นเมืองอีสาน ประเภทสิมทึบ หน้าบันหรือรังผึ้งมีลวดลายแกะสลักไม้ ภายนอกมี "ซูปแต้ม" เป็นภาพพุทธประวัติตอนมารผจญ ภาพขุมนรก และภาพพระพุทธรองค์ ขณะปลงพระเกศา มีพระอินทร์มารับนำไปประดิษฐานยังเจดีย์จุฬามณี ภายในมีภาพวรรณคดีพื้นเมืองเรื่องสังข์ศิลป์ชัย สันนิษฐานว่ามีอายุในราวสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

6. อำเภอเกษตรวิสัย

6.1 กู่กาสิงห์

ตั้งอยู่ในวัดบูรพากู่กาสิงห์ ตำบลกู่กาสิงห์ สามารถเดินทางได้ 2 ทาง คือ ใช้เส้นทางร้อยเอ็ด-เกษตรวิสัย ทางหลวงหมายเลข 214 ระยะทาง 47 กิโลเมตร เดินทางต่อไปตามทางหลวงสายเกษตรวิสัย-สุวรรณภูมิ ประมาณ 10 กิโลเมตร มีทางแยกขวากู่กาสิงห์เป็นระยะทางอีก 10 กิโลเมตร หรืออาจใช้เส้นทางสายร้อยเอ็ด-สุวรรณภูมิ-สุรินทร์ (ทางหลวงหมายเลข 215 ค่อยด้วย 214) ระยะทาง 60 กิโลเมตร ถึงวัดกู่พระโกนา ด้านตรงข้ามวัดมีทางแยกไปกู่กาสิงห์ ระยะทางอีก 18 กิโลเมตร กู่กาสิงห์ เป็นสถาปัตยกรรมแบบเขมรอีกแห่งหนึ่ง มีขนาดค่อนข้างใหญ่และยังอยู่ในสภาพดีพอควร ขณะนี้สำนักงาน โบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 8 อุบลราชธานี กรมศิลปากรได้ดำเนินการขุดแต่งและบูรณะให้เห็นสภาพชัดเจนสวยงามยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในภาคอีสาน ประกอบด้วย ปรังก่า 3 องค์ ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงเดียวกัน มีวิหารหรืออาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่เรียกว่าบรรณาลัย อยู่ทางด้านหน้าทั้งสองข้าง ทั้งหมดล้อมรอบด้วยกำแพงซึ่งมีซุ้มประตูทั้ง 4 ทิศ ถัดออกไปเป็นคูน้ำรูปเกือกม้าล้อมรอบอีกชั้นหนึ่ง

6.2 ทุ่งกุลาร้องไห้

เป็นทุ่งกว้างใหญ่ของภาคอีสาน มีอาณาเขตครอบคลุมถึง 5 จังหวัด คือ ในแนวทิศเหนือนั้นครอบคลุมอำเภอปทุมรัตน์ อำเภอเกษตรวิสัย อำเภอสวรรณภูมิ และอำเภอโพนทราย ของจังหวัดร้อยเอ็ด ในแนวทิศใต้มีลำน้ำมูลทอดยาวตลอดพื้นที่อำเภอหุมพลบุรี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ในแนวทิศตะวันตกผ่านอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร และอำเภอพยัคฆภูมิพิสัยของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ประมาณ 3 ใน 5 นั้นอยู่ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ทุ่งกุลาร้องไห้มีเนื้อที่กว้าง 2,107,681 ไร่ สาเหตุที่ทุ่งกว้างแห่งนี้ได้ชื่อว่าทุ่งกุลาร้องไห้นั้น ก็ด้วยมีเรื่องเล่ากันว่า พวกกุลาสซึ่งเป็นพวกที่เดินทางค้าขายระหว่างเมืองต่างๆ ในสมัยโบราณได้ชื่อว่าเป็นนักต่อสู้ คือ มีความเข้มแข็งอดทน เป็นเยี่ยม แต่เมื่อพวกกุลาเดินทางมาถึงทุ่งนี้ ได้รับความทุกข์ยากเป็นอันมากถึงกับร้องไห้ เพราะตลอดทุ่งนี้ไม่มีน้ำหรือดินไม้ไผ่เลย ฤดูแล้งแผ่นดินก็แห้งแตกกระแหง ปัจจุบันท้องทุ่งอันกว้างใหญ่นี้ได้รับการพัฒนาจากส่วนราชการและหน่วยงานต่างๆ บางแห่งก็ทำการเกษตรกรรม บางแห่งก็ใช้เป็นทุ่งเลี้ยงสัตว์ ซึ่งนับแต่จะมีความอุดมสมบูรณ์ขึ้นเรื่อยๆ ศูนย์พัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ห่างจากที่ว่าการอำเภอสวรรณภูมิ 6 กิโลเมตร เลยกู่พระโกนาไปเล็กน้อย

10. จังหวัดเลย

1. ข้อมูลทั่วไป

จังหวัดเลยเมืองท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่โอบล้อมด้วยภูเขาสลับซับซ้อนท่ามกลางสายหมอกปกคลุมเหนือยอดภู อุณหภูมิด้วยพิชพรรณป่าไม้นานาชนิดที่รู้จักกันดีคือ ภูกระดึง ภูหลวงและภูเรือ อากาศอันเย็นสบาย ภูมิประเทศทั้งดงาม ประเพณีวัฒนธรรมอันแตกต่างไปจากถิ่นอื่นซึ่งได้แก่การเล่นผีตาโขน ที่รอคอยนักเดินทางมาสัมผัสเมืองแห่งขุนเขาดินแดนมหัศจรรย์แห่งนี้ เลยอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 520 กิโลเมตร มีพื้นที่ 11,424 ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดชายแดนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ริมฝั่งแม่น้ำโขง ในอดีตนั้นเป็นเพียงชุมชนเล็กๆของอาณาจักรที่มีความรุ่งเรืองควบคู่กับกรุงศรีอยุธยาของไทย ภายหลังอาณาจักรล้านช้างเริ่มอ่อนแอลง จึงมาขึ้นอยู่กับกรุงศรีอยุธยา ต่อมาชุมชนนี้ได้รับการยกฐานะเป็นเมืองเลยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จังหวัดเลยแบ่งการปกครองออกเป็น 12 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองเลย วังสะพุง ปากชม เชียงคาน ท่าลี่ ภูเรือ ด่านซ้าย ภูกระดึง นาแห้ว นาด้วง ภูหลวง ผาขาว กิ่งอำเภอเอราวัณ และกิ่งอำเภอหนองหิน

2. คำขวัญจังหวัดเลย

“เมืองแห่งทะเลภูเขา หนาวสุดในสยาม ดอกไม้งามสามฤดู”

3. แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแยกเป็นรายอำเภอ

1. อำเภอเมือง

1.1 ศาลหลักเมืองเจ้าพ่อกุดป่อง

เป็นศาลเก่าแก่เชื่อกันว่าเป็นที่สถิตดวงวิญญาณเจ้าพ่อทองคำองค์เสาศาลหลักเมืองทำด้วยไม้ราชพฤกษ์ ความสูงจากฐานถึงยอด 179 เซนติเมตร ยอดเสาแกะสลักลงรักปิดทองทั้งองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระสุหร่ายและทรงเจิมศาลเมื่อ พ.ศ. 2525 มีประชาชนเคารพนับถือเป็นจำนวนมาก

1.2 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย

ตั้งอยู่ในสถาบันราชภัฏเลย เป็นอาคาร 2 ชั้น รวบรวมและเผยแพร่เรื่องราวทางด้านศาสนา ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวเลยในหลาย ๆ ด้าน ภายในตัวอาคารศูนย์วัฒนธรรมมีการจัดแสดงแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรก ห้องประชุมและฉายสไลด์เกี่ยวกับเมืองเลยและแสดงข้าวของเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในอดีต ส่วนที่สอง ห้องนิทรรศการชั่วคราวจัดแสดงเกี่ยวกับพระพุทธรูปเก่าที่ทำมาจากไม้ หินทราย ดินเผา และเงิน หน้ากากผีตาโขน ข้าวของเครื่องใช้โบราณ ซึ่งของทั้งหมดได้มาจากชาวบ้านในห้องถิ่นเมืองเลย

นอกจากนี้ยังมีส่วนนิทรรศการหมุนเวียนทุก 3 เดือน โดยจัดแสดงเรื่องราวต่างๆของเมืองเลยตามเทศกาล ประเพณี ส่วนที่สาม มีห้อง “เบิ่งไทยเลย” เป็นห้องจัดแสดงนิทรรศการถาวรถือเป็นส่วนสำคัญและจัดแสดง ได้โดดเด่นที่สุดภายในห้องขนาดใหญ่นี้จัดแสดงเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับจังหวัดเลย เนื้อหาของนิทรรศการ ครอบคลุมในทุกด้านทั้งธรณีวิทยา ภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ ประเพณีและกลุ่มชาติพันธุ์ ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดเลย เปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา 08.30-16.30 น. ถ้าต้องการเข้าชมเป็นหมู่คณะต้องทำหนังสือแจ้งล่วงหน้าเพื่อความสะดวกในการเข้าชม ติดต่อที่ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย สถาบันราชภัฏเลย

2. อำเภอวังสะพุง

2.1 พระเจดีย์วัดป่าสัมมานุสรณ์

อยู่บ้าน โคนมน ตำบลผาน้อย ห่างจากที่ว่าการอำเภอวังสะพุงไปตามถนนลาดยางสายอำเภอ วังสะพุง-อุดรธานี ถึงสี่แยกโรงเรียนบ้านวังไผ่ แยกซ้ายไปตามถนน รพช. อีก 8 กิโลเมตร พระเจดีย์วัดป่า สัมมานุสรณ์ สร้างตามแบบของกรมศิลปากรขนาดฐานองค์พระเจดีย์กว้างยาวด้านละ 25 เมตร สูง 33 เมตร ก่อสร้างด้วยโครงเหล็ก ก่ออิฐถือปูนและเคลือบด้วยกระเบื้องอย่างดี วัดป่าสัมมานุสรณ์นี้เป็นวัดป่าวิปัสสนา กัมมัฏฐาน สายพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต

2.2 พระพุทธรูปท่าถ้ำผาบึง

อยู่บริเวณวัดถ้ำผาบึง บ้านผาบึง ตำบลนาแก ห่างจากอำเภอวังสะพุง 9 กิโลเมตร กรมศิลปากร จดทะเบียนเป็นโบราณสถานพร้อมกับพระธาตุศรีสองรัก เมื่อ พ.ศ. 2498 เมื่อนักท่องเที่ยวเดินเข้าไปในถ้ำจะ มองเห็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่อยู่บนเพดานถ้ำ ลวดลายและนิ้วพระบาทไม่ปรากฏเด่นชัด ขนาดกว้าง 2 ฟุต ยาว 3 ฟุต การเดินทาง ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 201 (อำเภอเมือง-วังสะพุง) แล้วเลี้ยวขวาเข้าไปอีก 7 กิโลเมตร จะเห็นวัดอยู่ทางขวามือ

2.3 ศูนย์ศิลป์สิรินธร

อยู่ภายในโรงเรียนศรีสงครามวิทยา บนเนื้อที่ประมาณ 6 ไร่ ศูนย์นี้เป็นสถานที่แสดงภาพเขียนของนักเรียน ที่มีความสวยงามโดยสร้างชื่อเสียงทั้งในประเทศและระดับโลกมาแล้ว ทั้งยังเป็นแหล่งความรู้ทางศิลปะ วัฒนธรรมประกอบด้วยหอนิทรรศการถาวรและหมุนเวียน อาคารฝึกปฏิบัติงานศิลปะ และร้านจำหน่าย ผลงานศิลปะและของที่ระลึก โดยได้รับชื่อพระราชทานนามว่า"ศูนย์ศิลป์สิรินธร" จากสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การเดินทาง จากอำเภอวังสะพุงใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 210 (วังสะพุง-กิ่งอำเภอเอราวัณ) ไปประมาณ 1 กิโลเมตร ศูนย์นี้จะอยู่ทางด้านขวามือ

2.4 เสาหินทรายที่บ้านปากแบ่งและบ้านนาหลัก

บ้านปากแบ่งและบ้านนาหลัก ตำบลวังสะพุงอยู่ห่างกัน 4 กิโลเมตร โดยบ้านนาหลัก ตั้งอยู่ทางทิศเหนือและ บ้านปากแบ่งอยู่ทางทิศใต้ ทั้งสองแห่งเป็นหมู่บ้านเก่าแก่มานาน ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเลย ไบเสมาบ้านปากแบ่ง

พบครั้งแรกเมื่อปลายปี พ.ศ. 2508 ลักษณะใบเสมามีลาดตายสลักรูปบัวบนฐานแบบที่มีรูปพระศอุปเจดีย์ประทับอยู่ตรงกลางแผ่นเสมา โดยส่วนบนมีลักษณะรูปกรวยคล้ายกับยอดเจดีย์ที่พบในดินแดนอีสานทั่วไป ส่วนที่บานนาหลัก เป็นเสมานหินปักคู่สองหลัก แบบที่มีคู่สลักนูนขึ้นไปจากยอดเสมา เป็นรูปคล้าย ๆ กับศอุปเท่านั้นโดยไม่มีลวดลายใด ๆ และปี พ.ศ. 2519 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่นได้นำไปเก็บรักษาไว้ 1 หลัก จึงเหลือไว้ในสถานที่เดิมเพียง 1 หลักเท่านั้น กลุ่มเสมานหินที่พบในภาคอีสานแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมในภูมิภาคตั้งแต่โบราณ เสมานหินที่พบส่วนมากเป็นศิลปะวัตถุแบบทวารวดีและลพบุรี

3. อำเภอท่าลี่

พระธาตุสังฆะ

ตั้งอยู่บริเวณวัดลาดปู่ บ้านท่าลี่ ตำบลท่าลี่ ไปตามทางหลวงหมายเลข 201 แยกซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 2115 สายท่าลี่-อาฮี ห่างจากที่ว่าการอำเภอท่าลี่ประมาณ 2 กิโลเมตร องค์ประกอบของพระธาตุสังฆะ ประกอบด้วยดอกบัวบานมีกลีบ 3 ชั้น สูงประมาณ 1 เมตร ตั้งอยู่รอบองค์พระธาตุสังฆะ องค์พระธาตุสูง 33 เมตร มีสัญลักษณ์คล้ายคลึงกับพระธาตุพนม มีเศวตฉัตร 7 ชั้น ประดิษฐานไว้บนยอดสุดของพระธาตุสังฆะ

4. อำเภอเชียงคาน

4.1 แก่งकुคู้

เป็นแก่งหินใหญ่ขวางอยู่กลางลำน้ำโขง ในช่วงโค้งของลำน้ำโขงพอดี ทำให้เกิดกระแสน้ำเชี่ยวไหลผ่านแก่ง ในหน้าน้ำ น้ำจะท่วมจนมองไม่เห็นแก่ง เวลาที่เหมาะสมจะชมแก่งकुคู้คือเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นเวลาที่น้ำแห้งมองเห็นเกาะแก่งชัดเจนมีโค้งสันทรายริมแม่น้ำ สำหรับนักท่องเที่ยวที่อยากสัมผัสสายน้ำโขงและธรรมชาติสองฝั่งอย่างใกล้ชิด ที่เรือบริเวณสถานจยครดมีบริการเช่าเรือยนต์ล่องแม่น้ำโขง โดยใช้เวลาไป-กลับประมาณ 1 ชั่วโมง นอกจากนี้ยังมีร้านอาหารเช่นไก่ย่าง ส้มตำ ลาบ โดยเฉพาะปล่า กุ้งเต้น ดัมป์ปลาจากลำน้ำโขงเป็นอาหารแนะนำในราคาไม่แพง การเดินทางจากตัวอำเภอเชียงคานนักท่องเที่ยวสามารถนั่งรถสายรอบเมืองไปแก่งकुคู้ได้ซึ่งห่างจากตัวอำเภอเชียงคานประมาณ 3 กิโลเมตร

4.2 วัดท่าแขก

เป็นวัดเก่าแก่อยู่อริมฝั่งแม่น้ำโขง ห่างจากอำเภอเชียงคาน 2 กิโลเมตร ก่อนถึงหมู่บ้านน้อยและแก่งकुคู้ ปัจจุบันเป็นวัดธรรมยุติ ภายในโบสถ์มีพระพุทธรูป 3 องค์สกัดจากหินทรายทั้งก้อน เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์ มีอายุประมาณ 300 กว่าปี

4.3 วัดพระพุทธรบาทภูควายเงิน

อยู่ที่บ้านอุมุง ตำบลบุสม การเดินทาง ใช้เส้นทางสายเชียงคาน-ปากชม ระยะทาง 6 กิโลเมตร ถึงหมู่บ้านผาแบ่นมีทางแยกเข้าบ้านอุมุง 3 กิโลเมตร จะถึงทางขึ้นเขาเป็นทางลูกรังระยะทาง 1 กิโลเมตร พระพุทธรบาทภูควายเงินเป็นรอยพระพุทธรบาทยาวประมาณ 120 เซนติเมตร กว้าง 65 เซนติเมตร ประดิษฐานบนหินลับมิด ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อพ.ศ. 2478 รอยพระพุทธรบาทภูควายเงินเป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านในแถบนี้มาก สมัยก่อนครั้งที่การเดินทางมาลำบากยิ่งลำบาก เชื่อกันว่าคนที่มิบุญวาสนาเท่านั้นจึงจะเดินทางมาราบไหว้ได้ คนที่วาสนาไม่ถึงจะต้องมีเหตุให้มาไม่ได้ ทั้งที่ตั้งใจไว้อย่างเต็มที่ก็ตามบางคนก็หลงทาง ทุกปีในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ทางวัดจะจัดงานสมโภชประจำปีถือเป็นงานสำคัญของชาวบ้านในแถบนี้

4.3 วัดศรีคุณเมือง

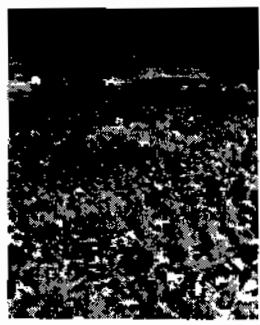
อยู่ที่ถนนชายโงง ซอย 7 สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2485 วัดนี้เป็นแหล่งรวมงานศิลปะทั้งแบบล้านนาและล้านช้างดั้งจะเห็นได้จากโบสถ์ ซึ่งหลังคาลดหลั่นอย่างศิลปะล้านนา ศิลปวัตถุที่สำคัญมีหลายชิ้น เช่น พระพุทธรูปไม้จำหลัก ลงรักปิดทองปางประทานอภัยแบบ ล้านช้าง พระพุทธรูปดังกล่าวมีพระเกศาเป็นปุ่มแหลมเล็กพระกรรณค่อนข้างแหลมและยาว สันนิษฐานว่ามีอายุในราว พุทธศตวรรษที่ 24-25

นอกจากนี้ในวัดยังมีธรรมาสถูปและสลักไม้ลงรักปิดทองทุกด้านที่ผนังหลังมียอดคล้ายปราสาท ด้านหน้าโบสถ์มีภาพจิตรกรรมฝาผนังอยู่เต็มหน้าบัน ภาพทั้งหมดเป็นภาพนิทานชาดกชุดพระเจ้าสิบชาติซึ่งวาดขึ้นใหม่แทนของเดิม

5. อ่างกู่เรือ

อุทยานแห่งชาติกู่เรือ

เป็นภูเขาสูงใหญ่ บนยอดเขาเป็นที่ราบกว้างใหญ่ มีดินสนขึ้นสลับซับซ้อน มีลักษณะแปลกก็มีส่วนหนึ่งเป็นผาชะโงกยื่นออกมาเหมือนหัวเรือสำเภาใหญ่ อุทยานแห่งชาติกู่เรือ ตั้งอยู่ในเขตตำบลหนองบัว อ่างกู่เรือ มีเนื้อที่ประมาณ 75,525 ไร่ ประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2522 เดือนที่เหมาะสมมาเที่ยวคือเดือนตุลาคม ถึงมีนาคม การเดินทาง จากตัวเมืองเลยใช้ทางหลวงหมายเลข 203 (เลย-กู่เรือ) ระยะทางประมาณ 50 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวขวาบริเวณหลักกิโลเมตร 49-50 ตรงที่ว่าการอ่ากู่เรือ เข้าไปเป็นทางลาดยางประมาณ 8 กิโลเมตร รถยนต์สามารถขึ้นได้ และมีทางเดินเท้า 700 เมตร ก็จะถึงยอดกู่เรือ

จุดที่น่าสนใจบนอุทยานแห่งชาติภูเรือ

จุดชมทิวทัศน์เคโซ เป็นจุดชมพระอาทิตย์ขึ้น ในวันที่อากาศดีนักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นภูต่างๆ ของเมืองเลยได้

ผาโหล่นน้อย อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นจุดชมพระอาทิตย์ขึ้นที่สวยงามมาก จากจุดนี้จะมองเห็นภูหลวง ภูผาสาด ภูครึ่ง และทะเลภูเขาสลับซับซ้อน

ผาช่าทอง อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ประมาณ 2.5 กิโลเมตร เป็นหน้าผาสูงชัน และแหล่งน้ำซับที่มีพีชน้ำไหลเย็นสีเหลืองคล้ายสีทองขึ้นเต็มไปทั่ว จึงเรียกว่า ผาช่าทอง

น้ำตกห้วยไผ่ ตั้งอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นน้ำตกที่ไหลลงมาจากหน้าผาสูงชัน มีความสูงประมาณ 30 เมตร น้ำตกแห่งนี้นำไปใช้ทำน้ำประปาในอำเภอภูเรือด้วย

ยอดภูเรือ เป็นจุดที่สูงที่สุดในอุทยานฯ อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1,365 เมตร บริเวณโดยรอบเป็นลานหินที่มีทุ่งหญ้าขึ้นแซมสลับกับป่าสน มีทั้งสนสองใบที่ขึ้นตามธรรมชาติและสนสามใบที่เป็นสนปลูก จากจุดนี้ในวันที่ท้องฟ้าแจ่มใสนักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นแม่น้ำโขงและแม่น้ำโขงที่กั้นพรมแดนระหว่างไทย-ลาวได้ นอกจากนี้ยังมีจุดที่น่าสนใจอีกหลายแห่ง เช่น ถ้ำหินแตก หินค้างหม้อ หินววนอน หินพานขันหมาก หินพระศิวะ ลานหินเต่า ซึ่งหินเหล่านี้มีรูปร่างตามชื่อเรียก ตั้งอยู่ท่ามกลางทุ่งหญ้าช่วงปลายฝนต้นหนาวมีดอกไม้เล็กๆ ขึ้นอยู่ทั่วไปน่าชมมากที่พักรบนอุทยานฯ ติดต่อที่กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช โทร. 0 2562 0760

6. อำเภอด่านซ้าย

6.1 พระธาตุศรีสองรัก

ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำหมัน ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 1 กิโลเมตร หรือห่างจากตัวจังหวัด 83 กิโลเมตร ไปตามทางหลวงหมายเลข 203 แล้วแยกขวาตรงกิโลเมตรที่ 66 เข้าทางหลวงหมายเลข 2013 อีก 15 กิโลเมตร ถึงอำเภอด่านซ้ายจากนั้นแยกขวาเข้าเส้นทาง 2113 อีก 1 กิโลเมตร พระธาตุศรีสองรักมีรูปทรงลักษณะศิลปกรรมแบบล้านช้าง องค์พระธาตุสูง 19.19 เมตร ฐานกว้างด้านละ 10.89 เมตร ฐานเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส ย่อมุมไม้สิบสอง องค์ระฆังทรง “บัวเหลี่ยม” คล้ายพระธาตุพนม พระธาตุหลวง (เวียงจันทน์) พระธาตุศรีโคตรบอง (แขวงคำม่วน) และอีกมากมายแถบลุ่มน้ำโขง พระธาตุศรีสองรักสร้างขึ้นถวายเป็นอุเทสิกเจดีย์ (หมายถึงเจดีย์สร้างขึ้นโดยเจตนาอุทิศให้พระศาสนา โดยไม่กำหนดว่าต้องเก็บรักษาสิ่งใด) สร้างขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. 2103 เสร็จใน

ปีพ.ศ.2106 พระชาตุศรีสองรักสร้างขึ้นเพื่อเป็นสักขีพยานในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างกรุงศรีอยุธยา(สมัยพระมหาจักรพรรดิ)และกรุงศรีสัตนาคณหุต(เวียงจันทน์) สมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช

นอกจากนี้ภายในวัดยังมีพระพุทธรูปปางนาคปรกศิลปะขอมด้วย ทุกวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 ชาวบ้านชายหรือ “ลูกฝั่งลูกเทียบ” จะร่วมกันจัดงานสมโภชพระชาตุศรีสองรักขึ้น โดยจะนำต้นฝั่ง (ประดิษฐ์จากโครงไม้ไผ่เป็นทรงห่อปราสาทขนาดกว้างราว 2 ฟุต สูง 2 ฟุตเศษ กรอบด้วยลวดลายงานแทงหยวกจากนั้นประดับด้วย “ดอกฝั่ง” ซึ่งทำจากแผ่นเทียบกลมๆ บางๆ คากแดดแล้วจับเป็นกลีบ ตรงกลางติดดอกบานไม่รู้โรย หรือขมิ้นหั่นเล็กๆ ต่างเกสรดอกไม้สีสดใส) เทียนเวียนหัว (เทียนแท่งที่พันยาวพอคาดได้รอบศีรษะ) มาถวายองค์พระชาตุถือเป็นประเพณีอันศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี

ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับองค์พระชาตุศรีสองรัก คือ ไม่ควรนำสิ่งของหรือดอกไม้สีแดงขึ้นบูชา ไม่ควรแต่งกายด้วยชุดสีแดงขึ้นไปนมัสการ เพราะองค์พระชาตุสร้างขึ้นเพื่อสัจจะและไมตรี สีแดงเป็นสัญลักษณ์ของเลือดและความรุนแรง ไม่ควรกางร่ม สวมหมวกและสวมรองเท้าขึ้นไปบนพระชาตุ ไม่ควรนำเด็กต่ำกว่า 3 ปีขึ้นไปนมัสการ

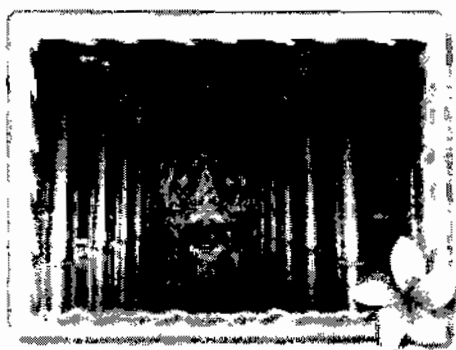
6.2 พิพิธภัณฑ์ผีตาโขน

ตั้งอยู่ในวัดโพธิ์ชัย ถนนแก้วอาสา ห่างจากอำเภอด่านซ้ายประมาณ 2 กิโลเมตรตัวพิพิธภัณฑ์เป็นบ้านเรือนไม้ จัดแสดงเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเมืองด่านซ้าย นิทรรศการผีตาโขน การสาธิตทำหน้ากากผีตาโขนและสินค้าของที่ระลึกผีตาโขนในรูปแบบต่างๆ สามารถเข้าชมและเลือกซื้อสินค้าได้ทุกวัน

6.3 วัดนรมิตรวิปัสสนา

ตั้งอยู่สูงเด่นอยู่บนเนินเขา ห่างจากพระราชคูศรีสองรักเพียงเล็กน้อย พระอุโบสถและเจดีย์ภายในวัดก่อสร้างด้วยศิลาแลงทั้งหลัง ที่เกิดจากจินตนาการสร้างสรรค์ ออกแบบโดยพระและเณร ภายในพระอุโบสถตกแต่งไว้ตามแบบศิลปะส่วนกลาง มีพระพุทธรชินราชจำลองเป็นพระประธาน และมีหุ่นขี้ผึ้งของหลวงพ่อมหาพันธ์ สิวสุทโธ ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มและได้มรณภาพแล้วประดิษฐานอยู่และมีภาพจิตรกรรมที่สวยงามประดับอยู่โดยรอบพระอุโบสถ นอกจากนี้บริเวณพื้นที่โดยรอบมีการจัดแต่งสวนต้นไม้ที่ร่มรื่นสวยงาม และมีต้นไม้ที่สำคัญทางพุทธศาสนาชื่อ "ต้นสาละ" เป็นต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าทรงประสูติ

6.4 วัดโพธิ์ชัย

อยู่ที่ตำบลนาพิง การเดินทางใช้ทางหลวงหมายเลข 2113 (ด่านซ้าย-นาแห้ว) วัดนี้สันนิษฐานว่าสร้างเมื่อประมาณปลายกรุงศรีอยุธยา พระพุทธรูปองค์แสนที่ประดิษฐานอยู่ในกุฏิเข้าอาวาสนั้น เป็นพระพุทธรูปโบราณคู่บ้านคู่เมืองมาหลายชั่วอายุคน ประทับขัดสมาธิราบ พระพักตร์ยาวรี ยอดพระเมฬีเป็นเปลวเพลิง พระสังฆาฏิเป็นทองนาค สันนิษฐานว่าเป็นพระเชียงแสน นอกจากนี้ ภายในวิหารหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า อาราม มีจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับพุทธประวัติและวรรณกรรมท้องถิ่นที่ผนังด้านทิศเหนือมีจารึกว่าภาพเขียนดังกล่าวเขียนขึ้นเมื่อจุลศักราช 1214 ตรงกับ พ.ศ. 2395 ตรงกับช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและที่ด้านนอกพระอุโบสถหลังเดียวกันนี้ยังมีภาพจิตรกรรม ซึ่งเขียนขึ้นในสมัยหลังคือเมื่อปี พ.ศ. 2459 นับเป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีค่ายิ่งแห่งหนึ่งของจังหวัดเลย

7. กิ่งอำเภอหนองหิน

7.1 ถ้ำโพธิ์สัตว์หรือกู่หลินเมืองเลย

ตั้งอยู่ในบริเวณบ้านปวนพุด ตำบลปวนพุด การเดินทางใช้เส้นทางเดียวกับสวนหิน ห่างจากปากทางราว 9 กิโลเมตร จะมีทางแยกขวาเข้าไปตามทางลูกรัง 600 เมตร แล้วเลี้ยวซ้ายอีก 1.4 กิโลเมตร ก็จะถึง ถ้ำแห่งนี้มีถ้ำเล็กถ้ำน้อยเรียงรายอยู่ได้ยอดเขาทั้งหมด 15 คูหา แต่ละคูหามีชื่อเรียกต่างๆ กัน เช่น เขาวงกต ถ้ำลับแล สวรรค์ชั้นต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหินข่อยรูปร่างสวยงามแปลกตาอีกมากมาย การเข้าชมนั้นควรติดต่อกับทางเจ้าหน้าที่ อบรมก่อน เนื่องจากไม่มีไฟฟ้า และการเดินถ้ำวุ่นมาก ใช้เวลาในการเดินชมอย่างน้อย 1 ชั่วโมง

7.2 ถ้ำมโหฬาร

อยู่ที่บ้านหนองหิน ตำบลหนองหิน อยู่ในบริเวณวัดถ้ำมโหฬาร การเดินทาง ใช้ทางหลวงหมายเลข 201 (เลย-ชุมแพ) พอถึงกิโลเมตรที่ 162-163 เลี้ยวซ้ายเข้าไปตามทางลาดยาง ประมาณ 2 กิโลเมตร ภายในถ้ำมีบริเวณกว้างขวาง มีถ้ำเล็กถ้ำน้อยสลัซบซับซ้อนมากมาย

7.3 น้ำตกเพียงดิน หรือ น้ำตกวิสุทธารา

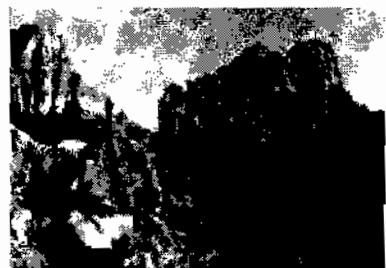
อยู่เลยสวนหินไป 2 กิโลเมตร น้ำตกเพียงดินเป็นน้ำตกขนาดกลาง แต่มีหลายชั้น บางชั้นก็ต้องปีนป่าย บางชั้นก็มีน้ำใสไหลเป็นแอ่ง ลงเล่นน้ำได้ไม่อันตราย บรรยากาศโดยรอบร่มรื่น เหมาะสำหรับพักผ่อนนั่งรับประทานอาหาร

7.4 น้ำตกสวนห้อมหรือน้ำตกสันติธารา

อยู่ที่บ้านสวนห้อม การเดินทางใช้เส้นทางเดียวกับสวนหิน แต่อยู่เลยเข้าไปอีกประมาณ 300 เมตร น้ำตกสวนห้อมเป็นน้ำตกขนาดกลาง มองเห็นได้แต่ไกล ไหลตกลงมาเป็นชั้น ๆ บริเวณน้ำตกร่มรื่นเหมาะสำหรับพักผ่อน

7.5 สวนหินผางามหรือขุนหมิงเมืองเลย

อยู่ที่บ้านผางาม หมู่ 10 ตำบลปวนพูนุ จากกิ่งอำเภอหนองหิน เข้าไปประมาณ 18 กิโลเมตร สวนหินผางาม ภายในมีเส้นทางเดิน สลับซับซ้อน บางช่วงคูคูลึกลับน่าตื่นเต้นคล้ายกับผจญภัยอยู่ในเขาวงกต บางช่วงต้องปีนป่ายเพิงหิน หรืออาจต้องมุดลอดโพรงถ้ำ นอกจากนี้ ตลอดเส้นทางยังมีโอกาสพบเห็นต้นไม้หายากและต้นไม้ยักษ์อย่างประหลาดที่มีอายุหลายร้อยปี สวนหินแห่งนี้จึงมีชื่อเรียกอีกชื่อว่า “ขุนหมิงเมืองเลย” นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อเจ้าหน้าที่เพื่อนำชมสวนหินผางามที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

11. ศรีสะเกษ

1. ข้อมูลทั่วไป

ศรีสะเกษ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคอีสานตอนล่างที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน เคยเป็นชุมชนที่มีอารยธรรมรุ่งเรืองมานับพันปี นับตั้งแต่สมัยขอมเรืองอำนาจ และมีชนเผ่าต่างๆ อพยพมาตั้งรกรากในบริเวณนี้ ได้แก่ พวกส่วย ลาว เขมร และเขอ

ศรีสะเกษเดิมเรียกกันว่า เมืองขุขันธ์ เมืองเก่าตั้งอยู่ที่บริเวณบ้านปราสาทสี่เหลี่ยมดงลำดวน ตำบลดงใหญ่ อำเภอวังหินในปัจจุบัน ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นเมืองเมื่อ พ.ศ. 2302 สมัยกรุงศรีอยุธยาโดยมีหลวงแก้วสุวรรณซึ่งได้รับบรรดาศักดิ์เป็นพระยาไกรภักดีเป็นเจ้าเมืองคนแรก ล่วงถึงรัชสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ย้ายเมืองขุขันธ์มาอยู่ที่บ้านเมืองเก่า ตำบลเมืองเหนือ อำเภอเมืองศรีสะเกษในปัจจุบัน แต่ยังคงใช้ชื่อว่าเมืองขุขันธ์จนถึง พ.ศ. 2481 จึงเปลี่ยนเป็นจังหวัดศรีสะเกษตั้งแต่นั้นมา

2. คำขวัญจังหวัดศรีสะเกษ

“ศรีสะเกษแดนปราสาทขอม หอมกระเทียมดี มีสวนสมเด็จ เขตดงลำดวน หลากล้วนวัฒนาธรรม เลิศล้ำสามัคคี ”

3. หมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ

- สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ โทร. 0 4561 1531
- ประชาสัมพันธ์จังหวัดกาฬสินธุ์ โทร. 0 4561 1574
- ศูนย์ประสานการท่องเที่ยวจังหวัดศรีสะเกษ โทร. 0 4561 2732 , 0 4561 1331
- ที่ว่าการอำเภอเมืองศรีสะเกษ โทร. 0 4561 2866
- โรงพยาบาลอำเภอเมืองศรีสะเกษ โทร. 0 4561 2502

4. แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

1. อำเภอเมือง

1.1 ดึกขุนอำไพพาณิชย์

ตั้งอยู่ภายในเขตเทศบาลเมืองฯ ที่ถนนอุบล เป็นดึกเก่าของขุนอำไพพาณิชย์ (อินทร์ นาคสีหราช) คหบดีชาวศรีสะเกษ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2468 โดยช่างชาวจีนและชาวมอญ ตัวอาคารมีรูปทรงและลวดลายปูนปั้นที่งดงามตามคติความเชื่อของชาวจีน ได้รับการบูรณะและอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดีจนได้รับรางวัลชนะเลิศโครงการดีเด่นการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในเมืองเมื่อปี พ.ศ. 2530 ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน

1.2 ปราสาทวัดสระกำแพงน้อย

ตั้งอยู่ที่บ้านกลาง ตำบลขยง ห่างจากตัวจังหวัด 8.7 กิโลเมตร อยู่ด้าน
ขวามือ ติดเส้นทางสายศรีสะเกษ-อุทุมพรพิสัย (ทางหลวง 226) ปราสาทหิน
สระกำแพงน้อยประกอบด้วยปราสาทและวิหารก่อด้วยศิลาแลง ด้านหน้าปราสาทมี
สระน้ำใหญ่ ทั้งปราสาท วิหาร และสระน้ำ ล้วนล้อมรอบด้วยกำแพงศิลาแลง เคย
มีทับหลังประคองสลักเป็นพระวรุณเทพเจ้าแห่งฝนประทับบนแท่น มีหงส์แบก 3

ตัว อยู่เหนือเศียรเศียรคติมูข เป็นศิลปะแบบบาปวนมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 16
สันนิษฐานว่าปราสาทหินแห่งนี้เดิมเป็นศาสนสถานมาก่อน แล้วต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 18 รัชสมัยของพระ
เจ้าชัยวรมันที่ 7 อาจมีการบูรณะหรือสร้างเพิ่มเติมขึ้นใหม่ สังกัดได้จากมีสถาปัตยกรรมแบบบาปวนอยู่ด้วย
สิ่งก่อสร้างดังกล่าวเรียกกันในสมัยนั้นว่า “อโรคยาศาล” หมายถึง สถานพยาบาล หรือสุขาตาสาประจำชุมชน
นั่นเอง

1.3 พระธาตุเรืองรอง

ตั้งอยู่ที่บ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง ห่างจากเมืองไป
ตามทางหลวงหมายเลข 2373 สายศรีสะเกษ-ยางชุมน้อย ประมาณ 7.5
กิโลเมตร เป็นพระธาตุที่สร้างขึ้นโดยผสมศิลปะอีสานใต้สีเฝ้าไทย ได้
แก่ ลาว ส่วย เขมร เยอ มีความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์อย่างลงตัว
พระธาตุมีความสูง 49 เมตร แบ่งออกเป็น 6 ชั้น ชั้นที่ 1 ใช้สำหรับ
ประกอบพิธีทางศาสนา ชั้นที่ 2-3 เป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านสีเฝ้าไทย ชั้นที่
4 เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ ชั้นที่ 5 ใช้สำหรับการทำสมาธิ และชั้นที่ 6 เป็นที่ประดิษฐานพระบรม
สารีริกธาตุและเป็นที่พักศนียภาพของพื้นที่โดยรอบ

1.4 วัดมหาพุทธาราม

ตั้งอยู่ใจกลางเมืองศรีสะเกษ มีวิหารซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองและเป็นที
เคารพสักการะของชาวศรีสะเกษ “หลวงพ่อโต” เป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่ปางมารวิชัย มีความสูงจากฐานถึง
ยอดเกศ 6.85 เมตร หน้าตักกว้าง 3.50 เมตร

1.5 สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์

ตั้งอยู่ในวิทยาลัยเกษตรกรรม จังหวัดศรีสะเกษ ถนนกสิกรรม ตำบลหนองครก ห่างจากศาลากลางจังหวัดประมาณ 2 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 237 ไร่ ลักษณะเป็นสวนป่าในเขตเมือง มีต้นลำควน ขึ้นอยู่หนาแน่นเป็นดงใหญ่จำนวนมากว่าสี่หมื่นต้น เหมาะแก่การทัศนศึกษาในเชิงพฤกษศาสตร์ ต้นลำควนซึ่งเป็นพันธุ์ไม้หอมนี้จะผลิดอก

หอมอบอวลไปทั่วในราวเดือนมีนาคมของทุกปี และเนื่องจากต้นไม้นี้มีความเกี่ยวข้องกับชื่อ ศรีนคร ลำควน ในอดีต จึงได้นำเอาต้นลำควนมาเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด นอกจากนี้ในพื้นที่ยังมีสวนสัตว์และสวนสาธารณะตกแต่งสวยงามร่มรื่น เป็นแหล่งพักผ่อนของประชาชนทั่วไป มีบึงน้ำสำหรับพายเรือเล่นและพักผ่อนหย่อนใจ

2. อำเภอกันทรลักษ์

2.1 ปราสาทเขาพระวิหาร

ตั้งอยู่บนเทือกเขาพนมดงรักในเขตประเทศกัมพูชาบริเวณที่ติดกับผามออีแดงของประเทศไทย โดยตัวปราสาทหันหน้ามายังด้านที่ติดกับประเทศไทย ดังนั้นการเข้าชมปราสาทในทางบกจึงต้องใช้เส้นทางที่ผ่านผามออีแดงของประเทศไทยเท่านั้นปราสาทเขาพระวิหาร เป็นเทวสถานขนาดใหญ่มีความยาวประมาณ 900 เมตร ประกอบด้วยปราสาท 4 ชั้น แต่ละชั้นตั้งอยู่บนแนวเขาที่เป็นเนินสูงลดหลั่นกันขึ้นไปตามลำดับทั้ง 4 ชั้น ทางเดินระหว่างชั้นของปราสาทได้อาศัยแผ่นศิลาบนผิวพื้นภูเขาเป็นแนวถนน และขั้นบันได โดยตกแต่งให้มีระดับต่อเนื่องกันจนถึงยอดสูงสุดอันเป็นที่ตั้งของปราสาทชั้นที่ 4 ซึ่งเป็นปราสาทองค์ประธานอยู่ชิดกับหน้าผา สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 657 เมตรจากหลักฐานที่ปรากฏในจารึกแสดงว่าเขาพระวิหารแห่งนี้เป็นศิเวสถานสร้างขึ้นในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 15 และต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 16-17 ก็ได้มีการสร้างเสริมเพิ่มเติมโดยลำดับจนสำเร็จในรัชกาลพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ซึ่งเป็นผู้ให้บันทึกคำประกาศของทางราชการไว้บนแผ่นศิลาจารึกด้วยปราสาทเขาพระวิหารแห่งนี้เดิมเคยอยู่ในความปกครองดูแลของไทย และกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2483 ตั้งแต่วันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 เป็นต้นมาได้เปลี่ยนไปอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของประเทศกัมพูชาสืบมาจนถึงปัจจุบันการเข้าชมปราสาทเขาพระวิหาร นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปยังอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหารที่อยู่ในเขตแดนไทย โดยคนไทยเสียค่าธรรมเนียมการเข้าอุทยานคนละ 20 บาท ชาวต่างประเทศ 200 บาท และ

ค่าผ่านแดนออกนอกประเทศคนละ 5 บาท เมื่อจะเข้าชมปราสาทเขาพระวิหาร กัมพูชาเก็บค่าธรรมเนียมชาวไทยคนละ 50 บาท ชาวต่างประเทศคนละ 200 บาท

2.2 เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติที่น้ำตกภูละออ

อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก ตำบลเสาธงชัย การเดินทาง ใช้ทางหลวงหมายเลข 221 (กันทรลักษ์-ผามออีแดง) ระยะทางประมาณ 23 กิโลเมตร ถึงบ้านภูมิซรอล-น้ำตกสำโรงเกียรติ ประมาณ 8 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวซ้ายสู่น้ำตกภูละอออีก 2.5 กิโลเมตร เป็นทางลาดยางตลอดสายน้ำตกภูละออ เป็นน้ำตกขนาดเล็กจะสวยงามในช่วงเดือนกันยายน-กุมภาพันธ์ ทางเดินเท้าจากบริเวณลานจอดรถถึงน้ำตกในระยะทางไป-กลับประมาณ 4 กิโลเมตร ได้รับการพัฒนาให้เป็นเส้นทางที่ให้ความรู้เรื่องพืชพันธุ์และสภาพภูมิประเทศ ซึ่งเหมาะแก่การท่องเที่ยวในลักษณะเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

2.3 เส้นทางเที่ยวชมสวนชิมผลไม้ศรีสะเกษ

ห่างจากอำเภอกันทรลักษ์ประมาณ 5 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 226 (กันทรลักษ์-ผามออีแดง) ทางด้านขวามือมีเส้นทางที่ตัดผ่านหมู่บ้านทุ่งใหญ่ บ้านทุ่งสว่าง บ้านร่องคาซุน บ้านชำม่วง และบ้านหนองเก่า รวมระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร (ทางลาดยางประมาณ 16 กิโลเมตร) นับเป็นแหล่งสวนเกษตร-สวนผลไม้ ที่สำคัญของจังหวัดศรีสะเกษที่ให้ผลผลิตหลากหลายประเภท เช่น เงาะ ทุเรียน ลองกอง มังคุด สะตอ และยางพารา เป็นต้น ในช่วงเดือนมิถุนายนของทุกปีสวนเกษตรดังกล่าวจะมีผลผลิตออกสู่ตลาดและเป็นช่วงที่เหมาะสมแก่การเดินทางท่องเที่ยวในลักษณะชมสวนชิมผลไม้ และซื้อผลผลิตจากสวนโดยตรง ซึ่งสวนเกษตรที่น่าสนใจ ได้แก่ สวนเงาะบ้านชำม่วง สวนทุเรียน บ้านชำจีเหล็ก และสวนสะตอ สวนมะม่วงนอกฤดูบ้านหนองเก่า

2.4 อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร

ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเขาพระวิหาร มีเนื้อที่ประมาณ 130 ตารางกิโลเมตรครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัดคือ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ และกิ่งอำเภอน้ำขุ่น กับอำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานีได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 83 ของประเทศไทยเมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2541 สภาพภูมิประเทศทั่วไปส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาตามแนวทิวเขาพนมดงรักกันชายแดนไทย-กัมพูชา พื้นที่ปกคลุมด้วยป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์ป่าจำนวนมากที่อาศัยหากินข้ามไปมาในผืนป่าระหว่างสองประเทศได้แก่ หมูป่า กวาง เก้ง กระต่าย กระรอก ชะนี ชะมด เป็นต้น

2.5 ผามออีแดง ตั้งอยู่ที่ชายแดนไทย กัมพูชา เป็นหน้าผาหินสีแดงที่มีทัศนียภาพกว้างไกลสุดตา และจากจุดนี้นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นปราสาทเขาพระวิหารได้ นับเป็นจุดชมวิวนามูสูงที่สวยงามแห่งหนึ่งในภาคอีสาน

2.6 ภาพสลักนูนต่ำ รูปแกะสลักโบราณ ซึ่งซ่อนตัวอยู่ใต้หน้าผาตามันับพันปี อยู่ทางทิศใต้ของ

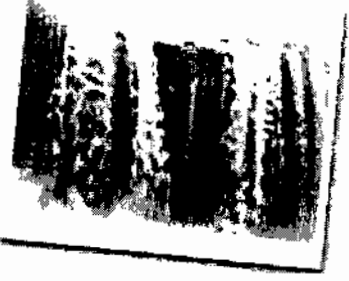

ผามออีแดง มีบันไดให้ลงไปชมได้สะดวก เป็นภาพเทพสามองค์ เชื่อว่าเป็นที่ซ่อนมือของช่างในการแกะสลักก่อนเริ่มการแกะสลักจริงที่ปราสาทเขาพระวิหารสลูปลูกู ชาวบ้านเรียกว่าพระธาตุ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของผามออีแดง ตัวสลูปลูกูทำจากหินทรายตัดเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมลูกบาศก์ด้านบนกลมมนตั้งอยู่คู่กัน ข้างในเป็นโพรงบรรจุสิ่งของ เชื่อกันว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ของสมัยนั้น

2.7 ปราสาทโคกควด สร้างราวพุทธศตวรรษที่ 15-16 อยู่บริเวณบ้านภูมิซรอล เป็นปราสาทหินแบบขอม ตั้งอยู่ในเขตประเทศไทยห่างจากหน้าผาชายแดนไทย-กัมพูชา ประมาณ 300 เมตร มีตำนานเล่าว่านางนมใหญ่ (เนียงเคาหม) ได้แวะพักที่แห่งนี้ในขณะที่เดินทางไปเฝ้ากษัตริย์พระองค์หนึ่ง

3. อำเภอขุนหาญ

3.1 ปราสาทตำหนักไทร (ปราสาททามจาน)

ตั้งอยู่ที่บ้านตำหนักไทร ตำบลบักดอง ริมทางหลวงหมายเลข 2127 (ขุนหาญ-บ้านสำโรงเกียรติ) ห่างจากอำเภอขุนหาญ 20 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัด 81 กิโลเมตร ปราสาทตำหนักไทร เป็นปราสาทอิฐหลังเดียวบนฐานศิลาทราย พื้นทีรอบๆ มีการปรับสภาพจนราบเรียบ ปราสาทก่อด้วยอิฐเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดกว้าง-ยาว 4 เมตร ย่อมุมไม้สิบสอง มีประตูเข้าออกได้ด้านเดียว คือ ด้านทิศตะวันออก ซึ่งเป็น

ด้านหน้า อีก 3 ด้าน เป็นประตูหลอก คือ สลักเป็นรูปบานประตูสูงในเนื้ออิฐ บริเวณทางเข้ามีสิ่งจำหลักสองตัว เฉพาะด้านหน้ากรอบประตูเป็นหินทราย แต่เดิมเคยมีทับหลังเป็นภาพพระนารายณ์บรรทมสินธุ์ มีพระชายาสลักมีนั่งอยู่ที่ปลายพระบาท และมีพระพรหมมุคมาจากพระนาภี สองข้างพระพรหมเป็นรูปฤาษีและบุคคลนั่งในซุ้มเรือนแก้ว ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย ปราสาทตำหนักไทรเป็นเทวาลัยในศาสนาพราหมณ์ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 16

3.2 วัดป่ามหาเจดีย์แก้ว (วัดถ้ำนาค)

ตั้งอยู่ในเขตสุขาภิบาล การเดินทางจากศรีสะเกษไปอำเภอขุนหาญสามารถใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 211 และ 2111 ผ่านอำเภอพยุห์ อำเภอไพรบึงไปขุนหาญระยะทางประมาณ 61 กิโลเมตร สังกปลูกสร้างภายในตกแต่งด้วยขวิดแก้วหลากสีหลายแบบนับล้านๆใบที่ชาวบ้านได้ช่วยกันบริจาค นับเป็นวัดที่มีลักษณะสวยงามแปลกตา โดย

เฉพาะอย่างยิ่งศาลาใหญ่ที่เรียกว่า ศาลาฐานสโม มหาเจดีย์แก้วซึ่ง มีความวิจิตรงดงามมาก ขณะนี้ได้มีการสร้างสิมน้ำ(โบสถ์) ที่มีลักษณะสวยงามซึ่งสร้างด้วยขุดทั้งหมด

4. อำเภอขุขันธ์

ปราสาทตาเล็ง

ตั้งอยู่ที่หมู่ 6 บ้านปราสาท ตำบลกันทรารมย์ การเดินทางจากจังหวัดศรีสะเกษ ตามทางหลวงสาย 220 จนถึงอำเภอขุขันธ์เลี้ยวขวาผ่านสถานีตำรวจไป 3 กิโลเมตร ถึงสามแยกเลี้ยวซ้าย 300 เมตร แล้วเลี้ยวขวาตรงไปอีกประมาณ 8 กิโลเมตร จนถึงบ้านปราสาท แล้วเลี้ยวขวาอีกครั้ง ปราสาทตั้งอยู่ด้านขวามือ ปราสาทตาเล็งลักษณะเป็นปราสาทองค์เดียวตั้งอยู่บนฐานองค์ปรางค์มีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุมไม้สิบสองหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ปัจจุบันเหลือเพียงผนังด้านหน้าและผนังด้านข้างบางส่วน มีประตูเข้าได้เพียงประตูเดียวด้านหน้า อีกสามด้านเป็นประตูหลอก ที่สำคัญคือเสาติดผนังของประตูหน้าทั้งสองข้างยังคงมีลวดลายก้านขดสลักเต็มแผ่นอย่างสวยงาม สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 16-17 นอกจากนี้บนพื้นรอบ ๆ ยังมีทับหลังวางอยู่หลายชิ้น ชิ้นหนึ่งวางอยู่หน้าประตูด้านทิศเหนือ สลักเป็นภาพพระอินทร์ทรงช้างในขุมเรือนแก้วเหนือหน้ากาล ซึ่งคายท่อนพวงมาลัยออกมาจากปากและยึดท่อนพวงมาลัยนั้นไว้ด้วยมือทั้งสองข้าง ทับหลังชิ้นอื่นๆ ลักษณะคล้ายกัน ทับหลังชิ้นหนึ่งมีแนวภาพตอนบนสลักเป็นรูปฤๅษีนั่งเรียงกันในท่าสมาธิ 7 ตอน จากลักษณะทางสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมที่ปรากฏกล่าวได้ว่าปราสาทตาเล็ง สร้างขึ้นในศิลปะขอมแบบบาปวน ซึ่งมีอายุราว พ.ศ. 1560-1630

5. อำเภอปรางค์กู่

5.1 ปราสาทบ้านสมอ

ปราสาทบ้านสมอ ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านทามจาน ตำบลสมอ ห่างจากตัวจังหวัดไปตามทางหลวงหมายเลข 220 และ 2167 ประมาณ 52 กิโลเมตร ก่อนถึงตัวอำเภอประมาณ 8 กิโลเมตร เป็นปราสาทขอมโบราณขนาดเล็ก ภายในขององค์ปรางค์มีรูปประติมากรรมจำหลัก สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 18

5.2 ปราสาทปรางค์กู่

ตั้งอยู่ที่บ้านกู่ อยู่ห่างจากศรีสะเกษเป็นระยะทาง ประมาณ 70 กิโลเมตร สามารถเดินทางเข้าถึงได้สองเส้นทางคือ ใช้เส้นทางศรีสะเกษ-สุรินทร์ แล้วแยกซ้ายเข้าทางหลวง 2234 หรือใช้เส้นทางศรีสะเกษ-ขุขันธ์ แล้วแยกขวาเข้าเส้นทาง 2167 ปรางค์กู่อยู่ห่างจากตัวอำเภอ 10 กิโลเมตร ปรางค์องค์นี้สร้างด้วยอิฐเรียงแผ่นโตๆ เหมือนปราสาทศรีขรภูมิที่จังหวัดสุรินทร์ซึ่งเป็นศาสนสถานสมัยขอมที่เก่าแก่มาก มีอายุกว่าพันปีมาแล้ว ด้านหน้าปรางค์กู่มีสระน้ำขนาดใหญ่ เป็นทำเลพักหากินของนกเป็ดน้ำ ซึ่งมีมากในช่วงฤดูแล้งตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์เป็นต้นไป

6. อำเภอห้วยทับทัน

ปราสาทบ้านปราสาท (ปราสาทห้วยทับทัน)

ตั้งอยู่ที่วัดปราสาทพนาราม บ้านปราสาท จากตัวเมืองศรีสะเกษเดินทางไปตามทางหลวงสาย 226 ประมาณ 39 กิโลเมตร ถึงอำเภอห้วยทับทัน แล้วเลี้ยวขวาตามทางลูกรังไปอีก 8 กิโลเมตรปราสาทห้วยทับทัน เป็นโบราณสถานแบบขอมแห่งหนึ่งที่ถูกคิดแปลงในสมัยหลังเช่นเดียวกับปราสาทศรีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

โดยเฉพาะส่วนหลังคาซึ่งคล้ายคลึงกันมากแต่มีขนาดสูงกว่าประกอบ ด้วยปราสาทอิฐ 3 องค์ ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงเดียวกันในแนวเหนือ-ใต้ มี กำแพงล้อมรอบพร้อมซุ้มประตูก่อด้วยศิลาแลง สันนิษฐานว่าเดิมมี 3 หรือ 4 ทิศ ปัจจุบันคงเหลือเพียงด้านทิศใต้เท่านั้น ปราสาทองค์กลาง ขนาดใหญ่กว่าปราสาทอีก 2 องค์ ที่ขนาดข้างเล็กน้อยแต่ส่วนหลังคา เดียวกัน เป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัสย่อมุมไม้สิบสอง มีประตูเดียวด้านหน้า ทางทิศตะวันออก มีกรอบประดุษินทราย และทับหลังติดอยู่เป็นภาพ

บุคคลยืนอยู่เหนือหน้ากาล ส่วนตอนพวงมาลัยมีลายมาแบ่งที่เสียหายบุคคลยืนในซุ้มเรือนแก้ว ไม่อาจ สันนิษฐานว่าเป็นผู้ใดด้วยลายสลักยังไม่แล้วเสร็จปราสาทสององค์ที่ขนาดข้างขนาดเดียวกันได้รับการตัด แปลงรูปแบบไปมากโดยเฉพาะส่วนหลังคาและประตูซึ่งก่อหีบหมดทุกด้าน ยังคงปรากฏกรอบประดุษิน ทราย และชิ้นส่วนทับหลังสลักภาพการกวนเกษียรสมุทรคอยู่หน้าประตูปราสาทองค์ที่อยู่ด้านทิศใต้ จาก ลักษณะทางด้านศิลปกรรมของทับหลังที่ปรากฏอาจสันนิษฐานได้ว่าปราสาทแห่งนี้มีอายุอยู่ในราวพุทธ ศตวรรษที่ 16 ร่วมสมัยศิลปะขอมแบบคลัง-บาปวนของเขมร และในสมัยหลังต่อมาได้รับการดัดแปลง

7. อำเภออุทุมพรพิสัย

ปราสาทวัดสระกำแพงใหญ่

ตั้งอยู่ที่บ้านกำแพงใหญ่ ตำบลสระกำแพงใหญ่ ริมทางหลวงหมายเลข 226 ห่างจากจังหวัด 26 กิโลเมตร ห่างจากตัวอำเภอ 2 กิโลเมตร เป็นปราสาทขอมที่มีขนาดใหญ่และสมบูรณ์ที่สุดของจังหวัด ลักษณะเป็นปราสาท 3 องค์บนฐานเดียวกัน เรียงกันในแนวทิศเหนือ-ใต้ หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ปราสาท ีประธานอยู่ตรงกลาง ก่อด้วยหินทราย มีอิฐแซมบางส่วน มีทับหลัง จำหลักภาพพระอินทร์ทรงช้างบนแท่นเหนือหน้ากาล ส่วนปราสาทอีก 2 องค์ เป็นปราสาทอิฐ มีส่วนประกอบตกแต่งที่เป็นหินทราย เช่น ทับ หลัง กรอบหน้าบันและกรอบเสาประตู ด้านหลังปราสาทองค์ทิศใต้มี ปราสาทก่ออิฐอีก 1 องค์ ด้านหน้ามีวิหารก่ออิฐ 2 หลัง ล้อมรอบด้วย

ระเบียงคดก่อด้วยศิลาแลงและหินทราย มีโคปุระหรือประตูซุ้มทั้ง 4 ทิศ ส่วนวิหารที่ก่อด้วยอิฐซึ่งอยู่ทางด้านทิศเหนือมีทับหลังสลักภาพพระนารายณ์บรรทมสินธุ์อยู่เหนือพระยานันตนาคราชท่ามกลางเกษียรสมุทร และที่วิหารก่อด้วยทางด้านทิศใต้มีทับหลังรูปพระอิศวรกับพระกฤษณะประทับนั่งเหนือนนทิ

ปัจจุบันปราสาทแห่งนี้อยู่ในความดูแลของกองโบราณคดี กรมศิลปากร และได้มีการขุดค้นพบโบราณวัตถุจำนวนมาก เช่นทับหลังจำหลักภาพศิวะนาฏราช, พระกฤษณะยกเขาไถวรรชนะและยังพบพระพุทธรูปนาคปรก, พระพุทธรูปปางสมาธิ, พระพิมพ์ดินเผา ฯลฯ

จากหลักฐานลวดลายที่ปรากฏบนหน้าบัน ทับหลัง และโบราณวัตถุต่างๆ โดยเฉพาะจารึกที่ขุดออกประตูปราสาทสระกำแพงใหญ่ สรุปได้ว่าปราสาทแห่งนี้สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 16 ตรงกับศิลปะขอมแบบบาปวน เพื่อเป็นเทวาลัยถวายแด่พระศิวะ และเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นวัดในพุทธศาสนาเถรวาท

12. จังหวัดสกลนคร

ข้อมูลทั่วไป

สกลนคร เป็นเมืองพุทธศาสน์ พระธาตุห้าแห่ง แหล่งอารยธรรมสามพันปี ตามตำนานเล่าว่าเมืองหนองหานหลวงในอดีต หรือสกลนครในปัจจุบันนั้น สร้างขึ้นเมื่อพุทธศตวรรษที่ 16 ในยุคที่ขอมมีอำนาจในดินแดนนี้ ต่อมาเมื่ออิทธิพลขอมเสื่อมลง เมืองหนองหานหลวงตกไปอยู่ในความปกครองของอาณาจักรล้านช้าง เรียกชื่อเมืองว่า “เมืองเชียงใหม่หนองหาน” และเมื่อมาอยู่ในความปกครองของไทย ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “เมืองสกลทวาปี” ต่อมา ในปี พ.ศ. 2373 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้เปลี่ยนชื่อจากเมืองสกลทวาปี เป็น “เมืองสกลนคร” ในปัจจุบัน จังหวัดสกลนครยังได้รับการขนานนามว่าเป็น “แอ่งธรรมะแห่งอีสาน” ดังเห็นหลักฐานได้จากวัดวาอารามเก่าแก่ที่มีอยู่มากมาย แสดงถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาที่มีมาตั้งแต่ครั้งอดีต เป็นถิ่นกำเนิดและบ้านเกิดของอริยสงฆ์ที่สำคัญเป็นที่เคารพบูชาของชาวไทยหลายท่าน อาทิ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร พระอาจารย์วัน อุตตโม หลวงปู่หลุย จันทสาโร หลวงปู่เทศก์ เทศก์รังสี เป็นต้น

จังหวัดสกลนคร อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 647 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 9,605 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 18 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอกุสุมาลย์ อำเภอกุดบาก อำเภอพรรณานิคม อำเภอวาริชภูมิ อำเภอส่องดาว อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอวานรนิวาส อำเภออากาศอำนวย อำเภอบ้านม่วง อำเภอพังโคน อำเภอคำตากล้า อำเภอนิคมน้ำอูน อำเภอเต่างอย อำเภอโคกศรีสุพรรณ อำเภอเจริญศิลป์ อำเภอโพนนาแก้ว และอำเภอภูพาน

2. หมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ

- สำนักงานจังหวัดสกลนคร ถ.ศูนย์ราชการ โทร. 0 4271 1065, 0 4271 1763
- บริษัท พีบี แอร์ จำกัด ถ.ยูวพัฒนา โทร. 0 4271 6217
- โรงพยาบาลจังหวัดสกลนคร ถ.เจริญเมือง โทร. 0 4271 1636, 0 4271 1615
- สถานีเดินรถโดยสารประจำทาง ถ.รัฐพัฒนา โทร. 0 4271 2860

3. คำขวัญประจำจังหวัด

“ พระธาตุเชิงชุมคู่บ้าน พระตำหนักภูพานคู่เมือง งามลือเลื่องหนองหาร
แลดระการปราสาทผึ้งสวยสุดซึ้งสาวผู้ไท ถิ่นมั่นในพุทธธรรม ”

4. สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

1.1 อำเภอเมือง ชาวผู้ไท บ้านโนนหอม

ตำบลโนนหอม อยู่ห่างจากตัวเมืองไปตามเส้นทางสกลนคร- นาแก (ทางหลวงหมายเลข 223) ประมาณ 13 กิโลเมตร มีทางแยกขวาอีกประมาณ 2 กิโลเมตร ชาวผู้ไทที่บ้านโนนหอมนี้อพยพมาจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง เมื่อประมาณ 100 กว่าปีแล้ว และยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวผู้ไทไว้ คิดต่อการแสดงจัดพาแลง (พาแลง หมายถึง การร่วมรับประทานอาหารเย็นกับชาวผู้ไท) และการฟ้อนรำของชาวผู้ไทล่วงหน้าที่ ศูนย์สาธิตการตลาดบ้านโนนหอม เลขที่ 5 หมู่ที่ 2 ตำบลโนนหอม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร 47000

1.2 ปราสาทพระธาตุนารายณ์เจงเวง

ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดพระธาตุนารายณ์เจงเวง บ้านธาตุ ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 5 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางสายสกลนคร-อุดรธานี ทางหลวงหมายเลข 22 ถึงบริเวณบ้านธาตุซึ่งอยู่ก่อนถึงสี่แยกถนนเลียงเมืองเล็กน้อยแล้วเลี้ยวซ้ายเข้าไปอีก 400 เมตร เป็นพระธาตุประกอบด้วยปราสาทองค์เดียว สร้างด้วยหินทรายบนฐานศิลาแลงขนาดใหญ่ สลักลวดลายลงบนเนื้อหิน มีทับหลังจำหลักภาพพระกฤษณะฆ่าสิงห์ ในรูปแบบศิลปะเขมร สมัยบาปวน ลักษณะคล้ายกับปราสาทหินของขอมที่ปรากฏหลายแห่งภาคอีสาน ลวดลายสลักหินบนซุ้มประตู หน้าต่างยังมีลักษณะสมบูรณ์ปรากฏชัด ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นฝีมือของผู้หญิงสร้างทั้งหมด เพื่อแข่งขันกับผู้ชายที่สร้างพระธาตุนุเพ็ก รูปแบบและศิลปะกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 16-17 งานประเพณีของพระธาตุเจงเวงจะเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 11 ค่ำ-15 ค่ำ เดือน 4 ของทุกปี

1.3 พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์

ตั้งอยู่กลางเทือกเขาภูพาน บนเส้นทางหลวงสายสกลนคร-กาฬสินธุ์ เส้นทางหลวงหมายเลข 213 ห่างจากตัวเมืองสกลนคร 13 กิโลเมตร มีทางแยกเข้าไปทางด้านขวามือ ตามเส้นทางหลวงหมายเลข 2106 เป็นสถานที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ตลอดจนพระราชวงศ์ ในคราวเสด็จแปรพระราชฐานเยี่ยมพสกนิกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บริเวณสถานที่ตั้งเป็นป่าไม้ร่มรื่น มีไม้ดอกไม้ประดับตกแต่งไว้อย่างสวยงาม ในระหว่างที่ไม่ได้ประทับอยู่ที่พระตำหนัก อนุญาตให้ประชาชนทั่วไปเข้าชมได้ทุกวัน โดยทำหนังสือ

ถึงสำนักเลขาธิการพระราชวังพระบรมมหาราชวัง ถนนหน้าพระลาน กรุงเทพฯ 10200 และเมื่อได้รับหนังสือตอบรับแล้วจึงจะเดินทางไปชมได้

1.3 พระธาตุเชิงชุม

ตั้งอยู่ในวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ปลายถนนเจริญเมือง ในเขตเทศบาลเมืองสกลนคร เป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูน ฐานรูปสี่เหลี่ยม สูงประมาณ 24 เมตร ยอดฉัตรทองคำเหนือองค์พระธาตุเชิงชุมทำด้วยทองคำบริสุทธิ์มีน้ำหนัก 247 บาท มีซุ้มประตู 4 ด้าน ข้างในทึบ สร้างครอบรอยพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าสี่พระองค์ ซึ่งหมายถึง พระกกุสันตะ พระโกนาคม พระกัสสะปะ และพระโคตม หรือพระศรีอารียเมตตรัย (คือ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ชาวพุทธศาสนิกชนเคารพสักการะบูชาอยู่ทุกวันนี้) สร้างขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนนับเป็นปูชนียสถานสำคัญคู่บ้านคู่เมืองสกลนครมาแต่โบราณ ภายในวิหารใกล้พระธาตุเชิงชุม เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อกิ่งแสนอันศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพนับถือ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดสกลนคร ทุกวันพระในคอนถ้ำจะมีประชาชนไปบูชากราบไหว้พระธาตุและหลวงพ่อกิ่งแสนเป็นจำนวนมาก งานประจำปีของพระธาตุเชิงชุมจะเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 9 ค่ำ ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนยี่ของทุกปี (กำหนดตามจันทรคติ)

1.4 พระธาตุคูม

อยู่ที่วัดพระธาตุคูม บ้านธาตุคูม ตำบลจิวัดคอน ถนนสาย รพช. ทางไปโรงเรียนพัฒนาศึกษา ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 5 กิโลเมตร มีปราสาทองค์เดียวสร้างด้วยศิลาแลงสมัยเดียวกับพระธาตุนารายณ์เจงเวง แต่องค์ปราสาทเล็กกว่ามีเพียงยอดเดียวไม่มีฐานรองรับ พบทับหลังทั้ง 4 ด้าน ด้านทิศเหนือเป็นภาพนารายณ์บรรทมสินธุ์ นอกจากนี้ยังมีภาพเทวดาทรงพาหนะเหนือหน้ากาลประกอบด้วยสัตว์ต่าง ๆ เช่น ช้าง สิงห์ และลายใบไม้มีวน การกำหนดอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 16-17 ศิลปะเขมรแบบบาปวน

1.5 พิพิธภัณฑ์อาจารย์มั่น ภูริทัตโต

ตั้งอยู่ในวัดป่าสุทธาวาส การเดินทาง ไปตามถนนสุขเกษมจนถึงศูนย์ราชการจังหวัดมีทางแยกซ้ายไปอีกประมาณ 250 เมตร ตัวพิพิธภัณฑ์มีลักษณะการก่อสร้างแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ประยุกต์ สร้างด้วยกระเบื้องดินเผา ภายในพิพิธภัณฑ์มีรูปหล่อเหมือน

องค์ของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ในท่านั่งสมาธิ และมีผู้กระจบบรรจุอุฐิของท่านที่แปรสภาพเป็นแก้วผลึกใสสีขาว ยกฐานสูงพื้นปูด้วยหินอ่อน พร้อมทั้งผู้แสดงเครื่องอัฐบริวาร รวมทั้งประวัติความเป็นมาของท่าน ตั้งแต่เกิดจนมรณภาพ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต กำเนิดในสกุลแก่นแก้ว ที่ตำบลโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี บรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุ 15 ปี และอุปสมบทเมื่ออายุ 22 ปี ที่วัดเลียบ จังหวัดอุบลราชธานี ท่านเป็นพระที่ยึดมั่นในปฏิมาชุดังคักรรณฐานเป็นวัตร มีพระในสายเดียวกับท่านอีกหลายองค์ที่ได้เข้ามาปฏิบัติ และฝึกวิปัสสนากรรมฐานตามแนวของท่าน เช่น หลวงปู่ฝั้น อาจาโร หลวงปู่ขาว อาสนาโย หลวงปู่แหวน สุจิณฺ์โน เป็นต้น ต่อมาท่านได้ย้ายจากการชุดังคักรรณฐานเข้ามาจำพรรษาที่วัดป่าสุทธาวาส และมรณภาพเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2492

1.6 ภาพรอยสลักผาสามพันปีที่ภูผายล

ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่บ้านนาผาง ตำบลกกปลาซิว ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 38 กิโลเมตร ภูผายลเป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์ ในบริเวณนั้นมีภาพแกะสลักบนหน้าผาหินเป็นรูปภาพต่าง ๆ แสดงชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ ที่ใช้ของแข็งจุดขีดลงบนหน้าผา เช่น ภาพสัตว์ คน ไร่นา เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีธรรมชาติรอบข้างเป็นป่าเขาที่สวยงาม การเดินทาง จากตัวอำเภอต่างออกไปตามเส้นทางสายอำเภอต่าง-ศรีวิชัยไป 5 กิโลเมตร แวะเข้าสู่บ้านม่วง-นาอ่าง และเดินทางต่อผ่านบ้านโพนบก-โพนแพง และบ้านนาผางตามลำดับ รวมระยะเส้นทางประมาณ 35 กิโลเมตร ก่อนถึงภูผายล จากบ้านนาผางขึ้นไปจะเป็นถนนลาดยางจนถึงหน้าผาหิน และมีบันไดขึ้นสู่หน้าผายอดเขา ตามระยะทางสามารถแวะพักตามจุดชมวิว ซึ่งมีก้อนหินทรายตั้งวางเป็นระยะ บางแห่งรูปคล้ายเพิงพัก หรือแท่นที่นั่ง

1.7 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร

อยู่ภายในสถาบันราชภัฏสกลนคร ถนนนิคมโย ตำบลธาตุนาเวง เป็นที่แสดงสิ่งของ เครื่องใช้ของชนเผ่าต่าง ๆ พร้อมภาพประวัติ และเอกสารแสดงความเป็นมาทางศิลปวัฒนธรรม

1.8 สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์

ตั้งอยู่ติดกับหนองหาน บริเวณตำบลธาตุเชิงชุม ในตัวเมืองเป็นสวนสาธารณะที่สวยงาม มีเนื้อที่ประมาณ 120 ไร่ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้เสด็จเป็นองค์ประธานพิธีเปิด เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2530 มีลักษณะเป็นสวนล้อมสระน้ำขนาดใหญ่ ชื่อสระพังทอง เป็นสระโบราณ เชื่อกันว่าสร้างมาพร้อมกับการสร้างพระธาตุเชิงชุม ภายในบริเวณสวนประกอบด้วยสวนไม้ดอกไม้ประดับ สวนป่า สวนน้ำ สวนหิน สวนออกกำลังกาย และน้ำพุที่สูงราว 69 เมตร ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาหาความรู้ ด้านพฤกษศาสตร์ได้อีกด้วย สวนแห่งนี้เปิดตั้งแต่เวลา 04.00-21.00 น. นอกจากนั้นยังมีสวนเทิดพระเกียรติ 60 พรรษา มหาราชินี เป็นสวนขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บนพื้นที่ ประมาณ 80 ไร่ อยู่ที่บ้านหนองบัวใหญ่ ห่างจากตัวเมืองประมาณ 3 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 22 เส้นทางสายสกลนคร-

บ้านธาตุ แล้วเลี้ยวขวาเข้าไปอีกประมาณ 200 เมตร จะถึงบริเวณสวนซึ่งครอบคลุมพื้นที่คอนขาม คอนลังกา ภายในบริเวณประกอบด้วยสวน พฤษชาติ ศาลาพักผ่อน น้ำพุ จุดชมวิว ที่อาศัยของนกนานาชนิด และยังเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวสกลนคร

1.9 สะพานขอม หรือ สะพานหิน

อยู่ก่อนเข้าตัวเมือง เป็นโบราณสถานเล็ก ๆ ริมถนนสายนิคมโย ถนนเส้นทางหลวงหมายเลข 22 ใกล้กิโลเมตรที่ 161 เส้นสกลนคร-อุดรธานี สันนิษฐานว่าเป็นสะพานโบราณที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเส้นทางสัญจรจากตัวเมืองสกลนครไปยังนอกเมือง เนื่องจากบริเวณนี้เดิมเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมขัง สะพานที่เห็นในปัจจุบันก่อด้วยศิลาแลง ซึ่งสร้างขึ้นใหม่หลังจากของเดิมได้ถูกรื้อทิ้งเพื่อก่อสร้างถนน

2. อำเภอเต่างอย

2.1 อำเภอเต่างอย อุทยานแห่งชาติภูผายล

ตั้งอยู่บนเทือกเขาภูพาน มีพื้นที่ครอบคลุมอยู่ในท้องที่อำเภอเมือง อำเภอโคกศรีสุพรรณ อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม และอำเภอดงหลวง อำเภอลำชะอี จังหวัดมุกดาหาร มีพื้นที่ประมาณ 825 ตารางกิโลเมตร หรือ 517,850 ไร่ เป็นอุทยานฯ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประกาศเป็นอุทยานฯ เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 สภาพป่าทั่วไปเป็นที่ราบสูง สลับกับเทือกเขาหินทราย สภาพป่าประกอบด้วยป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง ป่าดิบเขา พรรณไม้ที่พบได้แก่ ไม้ตะเคียน ตะแบก กะบก สัตว์ป่าที่พบได้แก่ กวาง หมานไธ เป็นต้นสถานที่น่าสนใจในเขตอุทยานฯ ได้แก่

อ่างเก็บน้ำห้วยหวด เกิดขึ้นจากการสร้างเขื่อนชลประทานตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บริเวณหลังพลาฝั่งขวาของอ่างเก็บน้ำมีก้อนหินรูปร่างแปลก และยังสามารถมองเห็นน้ำตก 2 สาย ซึ่งไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำห้วยหวด

น้ำตกคำสร้าง เป็นน้ำตกที่สูงที่สุดของอุทยานฯ ถ้ายืนบนสันเขื่อนมองลงไปทางทิศใต้จะสามารถมองเห็นน้ำตกได้ น้ำตกมีความสูง 20 เมตร ตัวน้ำตกอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ 400 เมตร

ภูผายล อยู่บนเส้นทางสายอำเภอเต่างอย-ศรีวิหา แล้วเลี้ยวซ้ายบ้านนาอ่าง-ม่วงคำ เดินทางเข้าต่อบ้านโพนบก-โพนแพง ไปยังบ้านนาผาง รวมระยะทาง 35 กิโลเมตร รถยนต์สามารถเข้าถึงได้ มีจุดชมวิวที่สวยงาม บริเวณหน้าผามีรูปเกาะสลักรูปภาพต่าง ๆ ที่มีอายุประมาณ 3,000 ปี

ผาพญาเต่างอย จากที่ทำการอุทยานฯ ไปตามถนนเส้นบ้านห้วยหวด-โคกกลาง ไปประมาณ 7 กิโลเมตร จะพบผาพญาเต่างอยอยู่ริมถนน มีลักษณะเป็นหินทรายรูปร่างคล้ายเต่างอยกำลังจะลงน้ำหันหน้า

ลงสู่ลำน้ำหุง เชื่อกันว่าบริเวณใดที่มีเต่างอยแสดงว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และเป็นตำนานที่เรียกชื่อ บ้านเต่างอย

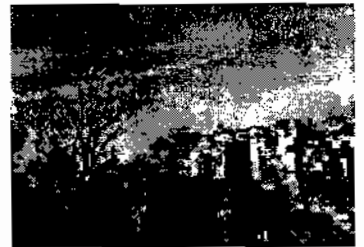
สถานดูสิตา เป็นสถานหินซึ่งมีพื้นที่กว้างขวาง ในราวปลายฤดูฝนจะมีดอกไม้เล็ก ๆ นานาพรรณขึ้น อยู่ละลานตา โดยเฉพาะ ดอกดูสิตา ซึ่งมีสีม่วง และมีดอกกระดุมเงิน สร้อยสุวรรณา เอนอ้า หยาดน้ำค้าง ซึ่ง ทางอุทยานฯ ได้จัดทำทางเดินเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมความงามของธรรมชาติ โดยไม่เหยียบย่ำไปบนพืช เล็ก ๆ ที่สวยงามเหล่านี้ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้แก่ ถ้ำหีบภูพานาง ถ้ำสาวภา อ่างเก็บน้ำดง น้อย และถ้ำพระเวทย์

การเดินทาง จากอำเภอเมืองสกลนครเดินทางไปตามทางหลวงสายสกลนคร-นาแก ประมาณ 14 กิโลเมตร เลี้ยวขวาไปอีกประมาณ 12 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอเต่างอย และเดินทางต่อไปอีกประมาณ 6 กิโลเมตร ก็จะ ถึงที่ทำการอุทยานฯ หรือใช้เส้นทางสายสกลนคร-กาฬสินธุ์ ไปประมาณ 5 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวง หมายเลข 2339 ไปอุทยานฯ อีกประมาณ 35 กิโลเมตร

3. อำเภอพรรณานิคม

3.1 พระธาตุภูเพ็ก (มูมมองใหม่สังคัลลิตี)

ตั้งอยู่ที่ตำบลนาห้าบ่อ บนเส้นทางหลวงสายสกลนคร-อุดรธานี ทางหลวงหมายเลข 22 ห่าง จากตัวเมืองสกลนครไปประมาณ 22 กิโลเมตร มีทางแยกซ้ายไปอีก 14 กิโลเมตร ผู้ที่จะไปนมัสการพระธาตุ ต้องเดินขึ้นบันไดประมาณ 491 ขั้น จะถึงองค์พระธาตุซึ่งสร้างอยู่บนยอดเขาภูพาน องค์พระธาตุสร้างด้วยหิน ทราช อยู่บนฐานศิลาแลง มีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุม ด้านหน้าเชื่อม ต่อกับมณฑป รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ชั้นที่ 1 สูงประมาณ 1.58 เมตร ชั้นที่ 2 สูง ประมาณ 0.70 เมตร ตัวปราสาทสูง 7.67 เมตร ซึ่งยังสร้างไม่แล้วเสร็จ ไม่มีหลังคา และยอดปราสาท เพียงแต่ทำซุ้มไว้เท่านั้น พระธาตุภูเพ็กสร้าง ขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 16 เพื่อเป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ภายหลัง คัดแปลงเป็นพุทธศาสนสถานและมีการยกเรื่องประวัติศาสตร์ การก่อสร้างไว้ในตำนานพระอัฐกษัตริย์ หรือตำนานพระธาตุพนม ซึ่งกล่าวไว้ว่า พระธาตุภูเพ็กสร้าง โดยกลุ่มผู้ชายเพื่อแข่งขันกับกลุ่มผู้หญิงซึ่งสร้างพระธาตุนารายณ์เจงเวงเพื่อครอบครอง พระอัฐกษัตริย์ของพระพุทธเจ้า แต่กลุ่มผู้ชายได้ยุติการสร้างเมื่อเห็นดาวเพ็กบนท้องฟ้า ซึ่งเป็นกตลวงของ กลุ่มผู้หญิงผู้สร้างพระธาตุนารายณ์เจงเวง ปราสาทหลังนี้จึงได้ชื่อว่า ปราสาทพระธาตุภูเพ็ก ตามชื่อดาว “เพ็ก”

3.2 พิพิธภัณฑ์อาจารย์ฝั้น อาจาโร

ตั้งอยู่ที่วัดป่าอุดมสมพร ตำบลพรรณานิคม ตามเส้นทางสกลนคร-อุดรธานี เส้นทางหลวงหมายเลข 22 จากสกลนครถึงอำเภอพรรณานิคมประมาณ 37 กิโลเมตร จะมีทางแยกเลี้ยวขวาผ่านตัว

อำเภอพรรณานิคมไปประมาณ 2 กิโลเมตร ลักษณะตัวพิพิธภัณฑ์เป็นรูปเจดีย์ฐานกลมกลีบบัวสามชั้น ภายในมีรูปปั้นพระอาจารย์ฝั้นมีขนาดเท่ารูปจริง ในท่านั่งห้อยเท้า และถือไม้เท้าไว้ในมือ มีตู้กระจกบรรจุอัฐิ และแสดงเครื่องอัฐบริขารที่ท่านใช้เมื่อยามมีชีวิต รวมทั้งประวัติความเป็นมาตั้งแต่เกิดจนมรณภาพ พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร กำเนิดในสกุลสุวรรณรงค์ เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2442 ที่ตำบลบ้านม่วงไข่ อำเภอพรรณานิคม และได้บรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุ 19 ปี ณ วัดโพหนอง จนอายุครบ 20 ปี จึงอุปสมบทในพุทธศาสนาฝ่ายมหานิกาย ต่อมาได้ถวายตัวเป็นลูกศิษย์ติดตามพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต

3.3 วัดคำประมง ตั้งอยู่ที่บ้านคำประมง ตำบลสว่าง เดินทางไปตามทางหลวงหมายเลข 22 สายสกลนคร-พรรณานิคมประมาณ 37 กิโลเมตร และเลี้ยวขวาไปทางอำเภออากาศอำนวยอีกประมาณ 10 กิโลเมตร อาคารต่าง ๆ สร้างตามแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ วัดนี้เป็นที่วิปัสสนาของพระครูสันติวรญาณ (หลวงปู่สิม พุทธาโร) พระเกจิอาจารย์ชื่อดังรูปหนึ่งของไทย

3.4 วัดถ้ำขาม

หรือ ภูขาม ชาวบ้านมักเรียกว่า ภูถ้ำขาม อยู่ในเขตบ้านคำป่า ตั้งอยู่บนภูขาม ซึ่งเป็นเขาลูกหนึ่งบนเทือกเขาภูพาน *กาวดินทาง* ใช้เส้นทางสายสกลนคร-อุดรธานี เส้นทางหลวงหมายเลข 22 ไปประมาณ 22 กิโลเมตร มีทางแยกซ้ายเข้าทางเดียวกับพระราชกุฎเพ็ชไปอีกประมาณ 10 กิโลเมตร ก่อนที่จะตรงขึ้นไปพระราชกุฎเพ็ชมีทางแยกขวาไปประมาณ 30 กิโลเมตร วัดถ้ำขามนี้เดิมเป็นที่ปฏิบัติธรรมของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ท่านได้จำพรรษาอยู่ที่วัดนี้จนถึงประมาณ พ.ศ. 2507 ท่านอาพาธจึงได้ไปจำพรรษาที่วัดป่าอุดมสมพร นอกจากนี้ยังเป็นวัดหนึ่งที่เก็บอัฐิของพระอาจารย์เทศก์ เทศรังสี ซึ่งมีผู้คนยังเดินทางมาสักการะบูชาอยู่เป็นประจำ

5. อำเภอกุสุมาลย์

สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ปูมเหศักดิ์ และ พิพิธภัณฑ์ไทยโส้

ตั้งอยู่บริเวณที่ว่าการอำเภอกุสุมาลย์ ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 40 กิโลเมตร อยู่ทางด่านขวามือ ตามเส้นทางสายสกลนคร-นครพนม เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สักการะบูชาของชาวไทยโส้ ซึ่งเชื่อว่า

เป็นที่สถิตย์ของเทพซึ่งช่วยคุ้มครองชาวไทยไว้ ในพิพิธภัณฑน์เป็นที่เก็บสิ่งของเครื่องใช้ของชาวไทยไว้ซึ่ง
อพยพมาจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง มีแผ่นป้ายเขียนข้อความภาษาของชาวไทยไว้เปรียบเทียบกับภาษาไทย ให้เห็น
ถึงความแตกต่างของตัวอักษร และสำเนียงการออกเสียง

6. อำเภออุคคบก เขื่อนน้ำพุง

อยู่เลยพระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ไปประมาณ 30 กิโลเมตร จากตัวเมืองไปตามถนนสายสกลนคร-
กาฬสินธุ์ประมาณ 37 กิโลเมตร จะอยู่ทางด้านซ้ายมือ ลักษณะเขื่อนเป็นเขื่อนแบบหินทิ้ง แห่งแรกใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความยาว 1,720 เมตร สูง 40 เมตร ผลิตกระแสไฟฟ้าแจกจ่ายให้ประชาชนในเขต
จังหวัดสกลนคร และนครพนม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงทำพิธีเปิดเขื่อนน้ำพุงเมื่อวันที่ 14
พฤศจิกายน พ.ศ. 2508 บรรยากาศภายในเขื่อนเงียบสงบ เย็นสบาย

7. อำเภอวาริชภูมิ

7.1 ถ้าพระพุทธรไสยาสน์ (ถ้าพระทอง หรือ ภูผาทอง)

ตั้งอยู่ที่ตำบลค้อเขียว ห่างจากที่ว่าการอำเภอวาริชภูมิประมาณ 9 กิโลเมตร บริเวณถ้ำมี
ลักษณะน่าพิงหินมาตัดแปลงก่อสร้างเพิ่มเติมเป็นศาลาการเปรียญ บริเวณใกล้ถ้ำมีหินธรรมชาติรูปร่าง
แปลก ๆ มากมาย

7.2. พระธาตุศรีมงคล

ตั้งอยู่ที่วัดพระธาตุศรีมงคล ตำบลบ้านธาตุ ริมเส้นทางสายพังโคน-วาริช
ภูมิ ห่างจากที่ว่าการอำเภอวาริชภูมิ 200 เมตร ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 65
กิโลเมตร ลักษณะเป็นเจดีย์ฐานสี่เหลี่ยม ยอดแหลม ตกแต่งด้วยศิลปกรรมยุคใหม่
ก่ออิฐถือปูนประดับด้วยลายปั้นดินเผา บริเวณฐานเป็นพุทธประวัติของพระพุทธ
เจ้าสร้างด้วยดินเผาที่สร้างขึ้นครอบพระธาตุองค์เดิม ซึ่งเป็นศิลาแลงที่ชำรุด
นับเป็นพระธาตุคู่บ้านคู่เมืองของชาวอำเภอวาริชภูมิ การคมนาคมสะดวกรถยนต์
สามารถเข้าถึงบริเวณวัด

7.3 ภูอ่างสอ อยู่ที่ตำบลคำบ่อ ห่างจากศูนย์ราชการ 18 กิโลเมตร เหมาะ

สำหรับผู้ที่ชอบตั้งแคมป์เป็นหมู่คณะ โดยเฉพาะในฤดูหนาวนั้นมีความงามไม่แพ้ภูกระดึง

8. อำเภอสว่างแดนดิน

ปราสาทบ้านพันนา

ตั้งอยู่ที่บ้านพันนา อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 70 กิโลเมตร ในเส้นทางสายสกลนคร-
อุดรธานี ลักษณะของปราสาทมียอดเดี่ยว ฐานสี่เหลี่ยมผืนผ้า สร้างด้วยศิลาแลง บริเวณใกล้กับตัวปราสาทมี

สะพานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ก่อด้วยศิลาแลงเป็นชั้น ๆ มีน้ำขังตลอดปี เชื่อว่าสร้างสมัยเดียวกับปราสาทพระธาตุ
ภูเพ็ก ปราสาทบางส่วนยังคงสภาพสมบูรณ์

9. อำเภอสองดาว

9.1 ภาพเขียนก่อนประวัติศาสตร์ผาผักหวาน

อยู่ที่บ้านภูตะคาม ตำบลท่าศิลา ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ 18 กิโลเมตร เป็นภาพเขียน
โบราณ มีอายุประมาณ 3,600 ปี อยู่บนก้อนหินใหญ่เป็นภาพลักษณะคล้ายผู้หญิงยืนเรียงกันเป็นแถวโดยใช้
มือเกาะไหล่กัน

การเดินทาง เส้นทางที่สะดวกที่สุดที่จะเข้าสู่พื้นที่ คือ เริ่มจากจังหวัดอุดรธานี ใช้เส้นทางจังหวัด
อุดรธานี-สกลนคร มาตามเส้นทางหลวงหมายเลข 22 จนถึงทางแยกหลักกิโลเมตรที่ 95 ให้เลี้ยวขวาไปตาม
ถนน รพช. สายบ้านด้าย-คอนสามโฮง ถึงทางแยกบ้านโพนสว่าง หลักกิโลเมตรที่ 17 ให้เลี้ยวขวาไปตาม
ถนน รพช. สายบ้านโพนสว่าง-ภูผาเหล็ก อีก 6 กิโลเมตร ก็จะถึงที่ทำการอุทยานฯ

9.2 วัดถ้ำอภัยดำรงธรรม หรือวัดถ้ำพวง และพิพิธภัณฑสถานอาจารย์วัน อุดตโม

การเดินทาง ใช้เส้นทางสายสกลนคร-อุดรธานี เส้นทางหลวงหมายเลข 22 ระยะทางประมาณ 84
กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอสว่างแดนดิน เลี้ยวซ้ายผ่านอำเภอสองดาวไปถึงวงเวียนอนุสาวรีย์พระเวสสันดรระยะ
ทางอีกประมาณ 27 กิโลเมตร จากอนุสาวรีย์หากแยกขวาจะไปวัดถ้ำอภัยดำรงธรรม
ตรงไปประมาณ 5 กิโลเมตร จะถึงพิพิธภัณฑสถาน พระอุดม สังวรวิสุทธิ สร้างเป็นรูป
ทรงจตุรมุข 2 ชั้น ประดับด้วยหินอ่อนทั้งหลัง ชั้นล่าง ตกแต่งเป็นห้องแสดงภาพ
วาดเกี่ยวกับประวัติของพระอาจารย์ตั้งแต่เกิด ส่วน ชั้นบน มีรูปปั้นของท่านใน
ท่านั่งขัดสมาธิ พร้อมเครื่องสักการะบูชาที่ตกแต่งสวยงาม และตู้กระจกแสดง
เครื่องอัฐบริขารของท่าน บริเวณใกล้เคียงกันมีถ้ำพวงซึ่งเป็นที่ประดิษฐาน
พระมูจรินทร์องค์ใหญ่

9.3 อุทยานแห่งชาติภูพาน ครอบคลุมพื้นที่ในส่วนของอำเภอสองดาว อำเภอวาริชภูมิ อำเภอนิคมน้ำ
อูน อำเภอกุศบาก จังหวัดสกลนคร อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี และอำเภอสมเด็จ อำเภอดำม่วง
จังหวัดกาฬสินธุ์ มีเนื้อที่ 261,875 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาภูพาน ภูเขาที่สูงที่สุดคือ
ภูอ่างสอ สภาพป่าเป็นป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ไม้หลายชนิด และสมุนไพรชนิดต่าง ๆ สัตว์ป่าที่
พบเห็นได้แก่ หมูป่า เก้ง กระซัง นกชนิดต่าง ๆ แหล่งท่องเที่ยวบนยอดภูผาเหล็กโดยเฉพาะบริเวณหน้าผา
ต่าง ๆ หอสองดาว สามารถใช้รถยนต์ขึ้นไปตามถนน รพช. จากที่ทำการอุทยานฯ ถึงหอสองดาวระยะทาง
5.5 กิโลเมตร และใช้เส้นทางเดินเท้าสู่จุดท่องเที่ยว

13. จังหวัดสุรินทร์

1. ข้อมูลทั่วไป

สุรินทร์ เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานจังหวัดหนึ่ง แต่ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่นอนว่ามีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างไร อาศัยเพียงข้อสันนิษฐานของนักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี ตลอดจนคำบอกเล่าของผู้สูงอายุที่เล่าต่อๆ กันมา โดยเชื่อกันว่าเมืองสุรินทร์ถูกสร้างขึ้นเมื่อประมาณ 2,000 ปี ล่วงมาแล้ว ในสมัยที่พวกขอมมีอำนาจอยู่ในบริเวณนี้ เมื่อขอมเสื่อมอำนาจลงเมืองสุรินทร์ได้ถูกทิ้งร้างจนกลายเป็นป่าดงอยู่นาน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2306 จึงปรากฏหลักฐานว่าหลวงสุรินทร์ภักดี (เชียงปุม) ซึ่งเดิมเป็นหัวหน้าหมู่บ้านเมืองที ได้ขอให้เจ้าเมืองพิมายกราบบังคมทูลขอพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จากพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ย้ายหมู่บ้านจากบ้านเมืองที มาตั้งอยู่บริเวณบ้านคูประทาย บริเวณซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองสุรินทร์ในปัจจุบันนี้ เนื่องจากเห็นว่าเป็นบริเวณที่มีชัยภูมิเหมาะสม มีกำแพงค่ายคูล้อมรอบ 2 ชั้น มีน้ำอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การประกอบอาชีพและอยู่อาศัย ต่อมาหลวงสุรินทร์ภักดีได้กระทำความดีความชอบเป็นที่โปรดปราน จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ใ้ยกบ้านคูประทายเป็น “เมืองประทายสมันต์” และเลื่อนบรรดาศักดิ์หลวงสุรินทร์ภักดี เป็นพระสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง ให้เป็นเจ้าเมืองปกครองในปี พ.ศ. 2329 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อ “เมืองประทายสมันต์” เป็น “เมืองสุรินทร์” ตามสร้อยบรรดาศักดิ์ของเจ้าเมืองสุรินทร์อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางรถยนต์ประมาณ 457 กิโลเมตร และโดยทางรถไฟประมาณ 420 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 8,124 ตารางกิโลเมตร

2. คำขวัญจังหวัดสุรินทร์

“สุรินทร์ถิ่นช้างใหญ่ ผ้าไหมงาม ประคำสวย ร่ำรวยปราสาท
ผักกาดหวาน ข้าวสารหอม งามพร้อมวัฒนธรรม”

3. หมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ

- สำนักงานจังหวัดสุรินทร์ โทร. 0 4271 1763
- บริษัท การบินไทย จำกัด มหาชน โทร. 0 4271 2259-60
- โรงพยาบาลจังหวัดสุรินทร์ โทร. 0 4271 1636 , 0 4271 1615
- สถานีจังหวัดสุรินทร์ โทร. 0 4271 1878 , 0 4271 1665 , 0 427 11506

4. แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

1. อำเภอเมือง

1.1 ปราสาทเมืองที

ตั้งอยู่ในบริเวณวัดจอมสุทธาวาส หมู่ที่ 1 ตำบลเมืองที ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 16 กิโลเมตร ตามเส้นทาง สุรินทร์-ศรีขรภูมิ เส้นทางหลวงหมายเลข 226 จนถึงบ้านโคกลำควน เลี้ยวซ้ายเข้าวัดจอมสุทธาวาส ปราสาทเมืองทีเป็นปราสาทแบบเขมรที่ได้รับการดัดแปลงในสมัยหลังเช่นเดียวกับปราสาทศรีขรภูมิ ปราสาทก่อด้วยอิฐฉาบปูน มี 5 หลัง สร้างรวมกันเป็นหมู่บนฐานเดียวกัน ปัจจุบันเหลืออยู่เพียง 3 หลังซึ่งมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัสย่อมุมไม้สิบสอง หลังกลางมีขนาดใหญ่ที่สุด มีบันไดทางขึ้นทั้งสี่ด้าน ตัวเรือนธาตุชั้นที่ 1 ไม่มีประตู เนื่องจากมีการดัดแปลง ส่วนหลังคาทำเป็นชั้นมี 3 ชั้นเลียนแบบตัวเรือนธาตุ ส่วนยอดบนหักหาย นับเป็นโบราณสถานเขมรอีกแบบหนึ่งที่นิยมสร้าง คือ มีปราสาทหลังกลางเทียบเท่าเขาพระสุเมรุ และมีปราสาทมุมทั้งสี่ตามความเชื่อในลัทธิศาสนาพราหมณ์ แต่ไม่พบจารึกหรือสลักลายทางศิลปะที่สามารถบอกว่าสร้างขึ้นเมื่อใด

1.2 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสุรินทร์

ตั้งอยู่ที่ถนนสุรินทร์-ปราสาท หมู่ที่ 13 ตำบลเมืองที มีการจัดแสดงเป็น 4 ส่วน คือ อาคารที่ 1 เป็นโถงทางเข้าและทางเดิน อาคารที่ 2 เป็นส่วนการศึกษา ประกอบด้วย ห้องประชุม ห้องกิจกรรม ห้องรับรอง ห้องสมุด อาคารที่ 3 เป็นอาคารจัดแสดงและสำนักงาน ประกอบด้วย ห้องนิทรรศการถาวร ห้องนิทรรศการชั่วคราว ห้องทำงานเจ้าหน้าที่ อาคารที่ 4 เป็นคลังพิพิธภัณฑ์ ประกอบด้วย ห้องคลังโบราณวัตถุ ห้องปฏิบัติการอนุรักษ์และสงวนรักษา เนื้อหาการจัดแสดงในห้องนิทรรศการของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุรินทร์ กรมศิลปากรได้รับความร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นช่วยค้นคว้าและรวบรวม โดยการจัดแสดงแบ่งออกเป็น 5 เรื่อง คือ ธรรมชาติวิทยา โบราณคดี ประวัติศาสตร์เมืองชาติพันธุ์วิทยา และมรดกคดีเด่นประจำจังหวัด โดยจัดแสดงในอาคารที่ 3 ดังนี้ ชั้นล่าง จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติวิทยา ในด้านต่างๆ ประวัติศาสตร์โบราณคดีตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา ประวัติศาสตร์เมืองตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน และมรดกคดีเด่นในเรื่องการเลี้ยงช้าง ชั้นบน จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับชาติพันธุ์ของชาวไทยเชื้อสายเขมร ชาวไทยเชื้อสายลาว ชาวไทยเชื้อสายกูย และชาวไทยโคราช ที่มีถิ่นอาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ และมรดกคดีเด่นในงานหัตถกรรมและศิลปะการแสดงพื้นบ้านในด้านต่างๆ 1. ธรรมชาติวิทยา ในส่วนนี้จัดแสดงเรื่องกายภาพของจังหวัดสุรินทร์ เนื้อหาประกอบด้วย สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ลักษณะทางธรณีวิทยา ปฐพีวิทยา ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติ

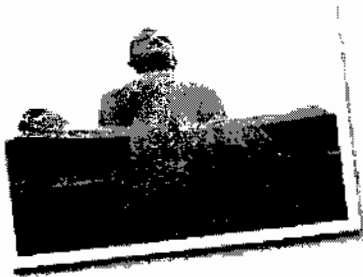
เป็นต้น นอกจากนี้ยังจัดแสดงเรื่องข้าวและการทำนาด้วย เนื่องจากพื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์เป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพดีแห่งหนึ่ง โดยใช้เทคนิคการจัดแสดงที่น่าสนใจ เพื่อให้ผู้ชมมีความเข้าใจเนื้อหา และเกิดความเพลิดเพลินในการเข้าชม 2. ประวัติศาสตร์โบราณคดี มีเนื้อหาเกี่ยวกับพัฒนาการของผู้คน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่พบหลักฐานในจังหวัดสุรินทร์ตั้งแต่เมื่อประมาณ 2,000 - 1,500 ปีมาแล้ว สมัยวัฒนธรรมทวารวดีซึ่งเริ่มประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 - 13 สมัยวัฒนธรรมขอมมีอายุประมาณตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 - 18 จนถึงสมัยวัฒนธรรมล้านช้าง-อยุธยาในพุทธศตวรรษที่ 24 ในการจัดแสดง จะจำลองสภาพชีวิต และพิธีกรรมการฝังศพครั้งที่สองในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุสมัยทวารวดี ขอม และอยุธยา-ล้านช้าง ที่พบในจังหวัดสุรินทร์ หุ่นจำลองโบราณสถานประกอบการฉายวีดิทัศน์ เพื่อให้ผู้ชมได้เกิดความเข้าใจในการศึกษาทางด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะที่พบในจังหวัดสุรินทร์ 3. ประวัติศาสตร์เมือง เนื้อหาในส่วนนี้นำเสนอเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของจังหวัดสุรินทร์ โดยเริ่มจากชาวกูยช่วยจับช้างเผือกที่หลุมมาจากกรุงศรีอยุธยา และได้รับความดีความชอบตั้งเป็นบ้านเมือง

การปฏิรูปการปกครองมาเป็นระบบเทศาภิบาลและระบอบประชาธิปไตย ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร และการศึกษา ในการจัดแสดง จะจำลองเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์ เช่น การจับช้างเผือก การเดินรถไฟมาจังหวัดสุรินทร์ สภาพตลาดการค้าในยุคแรกๆ สภาพการศึกษาในอดีต โดยจำลองลงในตู้จัดแสดง ให้ผู้ชมสามารถสัมผัสเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของเมืองสุรินทร์ในอดีตมาจนเป็นจังหวัดสุรินทร์ปัจจุบัน 4. ชาติพันธุ์วิทยา เนื้อหาจะกล่าวถึงประชากรในจังหวัดสุรินทร์ ที่ประกอบด้วยชน 4 กลุ่มใหญ่ คือ ชาวกูย กลุ่มชนที่มีความสามารถในการจับและฝึกช้าง ชาวเขมร กลุ่มชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์มานานแล้ว ชาวลาว กลุ่มชนที่อพยพเข้ามาอยู่หลังสุด และชาวไทยโคราช เป็นชนที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่แถบจังหวัดนครราชสีมา ในการจัดแสดง จะจำลองให้เห็นวิถีชีวิตของคนกลุ่มต่างๆ โดยการจำลองบ้านเรือน หุ่นจำลองการประกอบพิธีกรรมของชาวไทยกูย ไทยเขมร ภาพถ่ายและภาพวาดเกี่ยวกับขนบประเพณีและสภาพความเป็นอยู่ของชาวไทยลาวและชาวไทยโคราช ซึ่งจะสื่อถึงสภาพวิถีชีวิต ลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชนที่ประกอบกันเป็นคนสุรินทร์ในปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบรรจุอยู่ใน Computer Touchscreen ให้ศึกษาค้นคว้าได้โดยละเอียด 5. มรดกดีเด่น เนื้อหาจะกล่าวถึงมรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์ที่โดดเด่นและเป็นที่ยู่อักโดยทั่วไป คือ งานศิลปหัตถกรรม ได้แก่ การทำเครื่องประดับเงินและการทอผ้าไหม ศิลปการแสดงพื้นบ้าน ได้แก่ การแสดงเรือต่างๆ การละเล่นเจริญแบบต่างๆ รวมถึงดนตรีพื้นบ้าน เช่น วงกันตรึม และการเลี้ยงช้าง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เป็นที่ยู่อักของคนทั่วโลก ในส่วนการจัดแสดง จะใช้หุ่นจำลอง ภาพถ่าย และวีดิทัศน์ เป็นสื่อให้เห็นถึงการผลิตและใช้ประโยชน์จากงานหัตถกรรม หุ่นจำลองและวีดิทัศน์ เรื่องการจัดแสดงศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ฉากจำลองบรรยากาศหมู่บ้านเลี้ยงช้าง และวีดิทัศน์ ให้ผู้เข้าชมได้

ทราบถึงมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ที่มีมาในอดีตและยังคงรับใช้ชุมชนอยู่ในปัจจุบัน โบราณวัตถุที่จัดแสดง จัดแสดงตัวอย่างพันธุ์พืชและสัตว์ เครื่องมือ เครื่องใช้สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ประติมากรรมและชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมเขมร อาวุธโบราณ เครื่องประดับเงิน ผ้าไหม ฯลฯ พิพิธภัณฑ์นี้เปิดทุกวัน เวลา 09.00-16.00 น. เว้นวันจันทร์-อังคาร และวันนักขัตฤกษ์ สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ โทร. 0 4451 3358

1.3 วนอุทยานพนมสวาย

อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดประมาณ 22 กิโลเมตร ถนนลาดยางสายสุรินทร์-ปราสาท (ทางหลวงหมายเลข 214) ระยะทาง 14 กิโลเมตร และมีทางแยกขวาเข้าไปอีกประมาณ 6 กิโลเมตร อยู่ในท้องตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นภูเขาเดี่ยวๆ มียอดเขาอยู่ 3 ยอด ยอดที่ 1 มีชื่อว่า ยอดเขาชาย (พนมเปราะ) สูง 210 เมตร เป็นที่ตั้งของวัดพนมสวาย มีบันไดก่ออิฐถือปูนขึ้นถึงวัด มีสระน้ำกว้างใหญ่และ

ร่มรื่นด้วยต้นไม้ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปทรงสมถะปางประทานพร กปร. ยอดที่ 2 มีชื่อว่ายอดเขาหญิง (พนมสร้อย) สูงระดับ 228 เมตร ทางวัดได้จัดสร้างพระพุทธรูปองค์ขนาดกลาง ประดิษฐานไว้ ยอดที่ 3 มีชื่อว่าเขาคอก (พนมกรล) พุทธสมาคมจังหวัดสุรินทร์ได้จัดสร้างศาลาอัฐฐะ मुख เป็นอนุสรณ์ฉลองครบรอบ 200 ปี แห่งการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปจำลอง จากยอดเขาชายมาประดิษฐานไว้ในศาลา โดย

เริ่มทำการก่อสร้างตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม 2524 และสำเร็จบริบูรณ์ในวันที่ 15 กรกฎาคม 2525 ปัจจุบันได้รับการปรับปรุงเป็นวนอุทยานแล้ว บรรพบุรุษชาวสุรินทร์ถือว่าเป็นสถานที่แสวงบุญ โดยการเดินทางไปขึ้นยอดเขาในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 ซึ่งเป็นวันหยุดงานตามประเพณีของชาวจังหวัดสุรินทร์มาแต่โบราณกาล

1.4 วัดบูรพาราม

ตั้งอยู่ที่ถนนกรุงศรีใน ตำบลในเมือง ใกล้กับศาลากลางจังหวัด เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาสูงสุดของจังหวัด คือ หลวงพ่อพระชีว์ (หลวงพ่อประณี) เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 4 ศอก สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นมาพร้อมกับวัดบูรพาราม นอกจากนี้ผู้มาเยือนยังได้แวะนมัสการรูปเหมือนหลวงปู่ศุขย์ อดุลอีกด้วยวัดบูรพารามนี้เป็นวัดเก่าแก่ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี หรือในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มีอายุประมาณ 200 ปี เท่ากับอายุเมืองสุรินทร์ สร้างโดยพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง (ปุม) และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกวัดบูรพารามขึ้นเป็นพระอารามหลวงตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2520

1.5 หมู่บ้านจักสานบ้านบุทม

ตั้งอยู่ที่ตำบลเมืองที อำเภอเมือง การเดินทางใช้ทางหลวงหมายเลข 226 จากตัวเมืองไปทางอำเภอศรีขรภูมิประมาณ 12 กิโลเมตร ในช่วงนอกฤดูทำนาชาวบ้านจะมีอาชีพพิเศษด้วยการสานตะกร้าและภาชนะต่าง ๆ ที่ทำจากหวายเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ และเป็นของที่ระลึกเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว

1.6 หมู่บ้านทอผ้าไหมบ้านจันรม

ตั้งอยู่ที่ตำบลตาอ้ออง ทางตะวันออกของตัวเมือง ตามทางสายสุรินทร์-สังขะ (ทางหลวงหมายเลข 2077) ประมาณ กม.ที่ 12 ที่หมู่บ้านจันรม มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมกันเองแล้วนำมาทอเป็นผ้าไหมที่มีลวดลายและสีแบบโบราณ

1.7 หมู่บ้านทอผ้าไหมยกทอง จันทรโสมมา

บ้านท่าสว่าง หมู่บ้านที่ได้รับการยกย่องว่า"ทอผ้าไหมหนึ่งพัน

สี่ร้อยสิบหกตะกอก เมื่อครั้งทอผ้ายกทองพลุกเกลี้ยงถวายสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ จากการริเริ่มผลงานศิลปหัตถกรรมของกลุ่มทอผ้ายกทอง"จันทรโสมมา" ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูการทอผ้ายกทองชั้นสูงแบบราชสำนักไทยโบราณ โดยมี อาจารย์วิจิตรธรรม ตระกูลเงินไทย เป็นแกนนำและเป็นผู้รวบรวมชาวบ้านท่าสว่างมารวมกลุ่มกันทำงานทอผ้ายามว่างจากงานไร่งานนา ด้วยการออกแบบลวดลายที่สลับซับซ้อนงดงามและศักดิ์สิทธิ์ผสมผสานกันระหว่างลวดลายการทอแบบราชสำนักกับเทคนิคการทอผ้าแบบพื้นบ้าน จนกลายเป็นผ้าทอที่มีความงดงามอย่างมหัศจรรย์และมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก ผลงานที่โดดเด่นของที่นี่คือการได้รับการคัดเลือกจากรัฐบาลให้ทอผ้าสำหรับตัดเสื้อผู้นำและผ้าคลุมไหล่สำหรับคู่สมรสผู้นำ 21 เขตเศรษฐกิจที่มาร่วมประชุมผู้นำเอเปกเมื่อปลายปี 2546 จนเป็นที่รู้จักกันอย่างดีในชื่อ"หมู่บ้านทอผ้าเอเปก"และรางวัล OTOP ระดับ 5 ดาว ของประเทศ ความโดดเด่นของผ้าไหมยกทอง "จันทรโสมมา" เกิดจากการเลือกเส้นไหมน้อยที่เล็กและบางนำมาผ่านกรรมวิธีฟอก ดับแล้วย้อมสีธรรมชาติด้วยแม่สีหลักสามสีคือสีแดงจากครั่ง สีเหลืองจากแก่นแกแลและสีครามจากเมล็ดคราม สอดแทรกการยกดอกด้วยไหมทองที่ทำจากเงินแท้มีริ้วเป็นเส้นเล็กๆปั่นควบกับเส้นด้าย ใช้ตะกอกเส้นพุ่งพิเศษที่ทำให้เกิดลายจำนวนตะกอกมากกว่าร้อยตะกอก จนกระทั่งการวางก๊บนพื้นดินธรรมชาติมีความสูงไม่พอ ต้องขุดดินบริเวณนั้นให้เป็นหลุมลึกไป 2-3 เมตร เพื่อรองรับความยาวของตะกอกที่ห้อยลงมาจากก็ให้เป็นระเบียบ ให้คนสามารถอยู่ในหลุมเพื่อสอดตะกอกไม้ได้ค้ำย เนื่องจากไม้ตะกอกมีจำนวนมาก จึงต้องใช้คนทอถึง 4-5 คน คือจะมีคนช่วยยกตะกอก 2-3 คน คนสอดไม้ 1 คนและคนทออีก 1 คน และความซับซ้อนทางด้านเทคนิคการทอ จะได้ผลงานเพียงวันละ 6-7 เซนติเมตรเท่านั้น

1.8 หลักเมืองสุรินทร์

เป็นสถานที่สำคัญและเป็นที่นับถือคู่บ้านคู่เมืองของชาวสุรินทร์ อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดไปทางทิศตะวันตกประมาณ 500 เมตร เดิมเป็นเพียงศาลไม่มีเสาหลักเมือง มีมานานกว่าร้อยปี เมื่อปี พ.ศ. 2511 กรมศิลปากรได้ออกแบบสร้างศาลหลักเมืองใหม่ เสาหลักเมืองเป็นไม้ชัยพฤกษ์ มาจากนายประสิทธิ์ มณีกาญจน์ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เป็นเสาไม้สูง 3 เมตร วัดโดยรอบเสาได้ 1 เมตร ทำพิธียกเสาหลักเมืองและสมโภช เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2517

1.9 อนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง (ปุม)

สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2511 เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานระลึกถึงผู้สร้างเมืองท่านแรก ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์ของเมืองสุรินทร์ อนุสาวรีย์แห่งนี้ตั้งอยู่ที่ทางเข้าเมืองสุรินทร์ทางด้านใต้ ตรงบริเวณหลักกิโลเมตรที่ 0 ที่ถนนสุรินทร์-ปราสาท เป็นบริเวณที่เคยเป็นกำแพงเมืองชั้นในของตัวเมืองสุรินทร์ อนุสาวรีย์เป็นรูปหล่อทองเหลืองรมดำ สูง 2.2 เมตร มือขวาถือของ้าว อันเป็นการแสดงถึงความเก่งกล้าสามารถของท่านในการบังคับช้างศึกและเป็นเครื่องแสดงว่าสุรินทร์เป็นเมืองช้างมาแต่ดึกดำบรรพ์ รูปปั้นสะพายดาบคู่อยู่บนหลังอันหมายถึง ความเป็นนักรบ ความกล้าหาญอันเป็นคุณสมบัติที่ตกทอดเป็นมรดกของคนสุรินทร์ อนุสาวรีย์แห่งนี้ได้ทำพิธีเปิดเมื่อ วันที่ 13 เมษายน 2528

2. อำเภอปราสาท

2.1 ปราสาทบ้านไพล

ตั้งอยู่ที่บ้านปราสาท ตำบลเชื้อเพลิง ห่างจากตัวเมืองสุรินทร์ประมาณ 22 กิโลเมตร (ก่อนถึงที่ว่าการอำเภอปราสาท 6 กิโลเมตร) มีทางแยกขวาไปตามถนนลาดยางอีก 3 กิโลเมตร ตัวปราสาทมีลักษณะเป็นปรางค์ 3 องค์ สร้างด้วยอิฐขัดตั้งเรียงเป็นแนวเดียวกัน มีคูน้ำล้อมรอบ ยกเว้นทางเข้าด้านทิศตะวันออก แม้ว่าศิวิลิ่งและทับหลังบางส่วนจะหายไป แต่จากเศษทับหลังที่เก็บ

รักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย ทำให้ทราบว่าปราสาทหลังนี้คงสร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 16

2.2 ปราสาทหินบ้านพลวง

ตั้งอยู่ที่บ้านพลวง ตำบลก้งแอน ห่างจากที่ว่าการอำเภอปราสาท 4 กิโลเมตร ตามถนนสาย สุรินทร์-ปราสาท-ช่องจอม (ทางหลวงหมายเลข 214) มีทางแยกซ้ายมือที่กม. 34-35 ไปอีกราว 1 กิโลเมตร ปราสาทหินบ้านพลวงเป็นปราสาทหินขนาดเล็กแต่ฝีมือการสลักหินประณีตงดงามมาก ได้รับการขุดแต่งบูรณะเมื่อปี พ.ศ. 2515 โดยวิธอินส์ติติวส์ คือการรื้อตัวปราสาทลง เสริมความมั่นคง และประกอบขึ้นใหม่

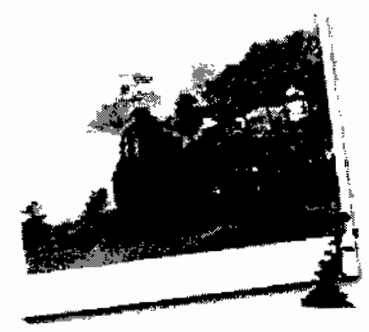
ดั้งเดิม ลักษณะของปราสาทหินองค์นี้เป็นปราสาทองค์เดียว ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงขนาดใหญ่รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีประตูทางเข้าด้านหน้าเพียงด้านเดียว ส่วนด้านอื่นอีกสามด้านทำเป็นประตูหลอก องค์ปราสาทก่อด้วยศิลาแลง หินทราย และมีอิฐเป็นวัสดุร่วมก่อสร้างในส่วนบนของปราสาท โบราณสถานแห่งนี้เป็นรูปสี่เหลี่ยมย่อมุมห้าเหลี่ยมสูงชันมาก แต่องค์ปราสาทเหลือเพียงครึ่งเดียว ส่วนยอดหักหายไป มีคูน้ำเป็นรูปตัวยูล้อมรอบ ถัดจากคูน้ำเป็นบาราย (สระน้ำขนาดใหญ่) ที่เห็นเป็นคันดิน เดิมคงเป็นที่ตั้งของ

แหล่งชุมชนมาก่อน ลักษณะของทับหลังที่พบส่วนมาก สลักเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณอยู่ภายในซุ้มเหนือหน้ากาล มีซึ่งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ ส่วนทางด้านเหนือสลักเป็นรูปพระกฤษณะฆ่านาคสันนิษฐานได้ว่า ปราสาทแห่งนี้คงสร้างขึ้นสำหรับพระอินทร์ นอกจากนี้ช่างมักสลักเป็นรูปสัตว์เรียงเป็นแนว เช่น ช้าง กระรอก หมู ลิง และวัว อยู่บนทับหลัง สำหรับด้านทิศตะวันออกสลักเป็นรูปพระกฤษณะ ยกภูเขาโควรรชณะและเช่นเดียวกัน มีรูปสลักเป็นรูปสัตว์เล็ก ๆ นอกกรอบหน้าบันอันน่าจะแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ เพราะมีแหล่งน้ำต่าง ๆ อยู่มาก ที่ผนังด้านหน้ามีรูปทวารบาลยืนกุมกระบอง ลักษณะของปราสาทหินองค์นี้คล้ายกับปราสาทน้อยบนเขาพนมรุ้ง ลวดลายเป็นลักษณะศิลปะขอมแบบบาปวน กำหนดอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 16-17 จากลักษณะของฐานรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่ มีพื้นที่ทางด้านข้างขององค์ปราสาทเหลืออยู่มาก สันนิษฐานว่า แผนผังที่แท้จริงของปราสาทแห่งนี้ น่าจะประกอบด้วยปราสาทสามองค์สร้างเรียงกัน แต่อาจยังสร้างไม่เสร็จหรืออาจถูกรื้อออกไปอย่างใดอย่างหนึ่งก็เป็นได้

3. อำเภอสังขะ

3.1 ปราสาทภูมิโปน

ตั้งอยู่ที่บ้านภูมิโปน ตำบลคม อำเภอสังขะ การเดินทางจากจังหวัดสุรินทร์ ใช้ทางหลวงหมายเลข 2077 (สายสุรินทร์-สังขะ) ระยะทาง 49 กิโลเมตร จากแยกอำเภอสังขะเข้าทางหลวงหมายเลข 2124 (สังขะ-บัวเชด) ตรงต่อไปจนถึงบ้านภูมิโปนอีก 10 กิโลเมตร จะ

เห็นปราสาทอุ้มรินนด้านซ้ายมือ ปราสาทภูมิโปนประกอบด้วยโบราณสถาน 4 หลัง คือ ปราสาทก่ออิฐ 3 หลัง และก่อศิลาแลง 1 หลัง มีอายุการก่อสร้างอย่างน้อยสองสมัย ปราสาทก่ออิฐหลังใหญ่และหลังทางทิศเหนือสุด นับเป็นปราสาทแบบศิลปะเขมรที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย คือราวพุทธศตวรรษที่ 13 ส่วนปราสาทอิฐหลังเล็กที่ตั้งตรงกลางและปราสาทที่มีฐานศิลาแลงทางด้านทิศใต้นั้นสร้างขึ้นในสมัยหลัง ปราสาทภูมิโปน คงสร้างขึ้นเพื่อเป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดูไศวนิกายเช่นเดียวกับศาสนสถานแห่งอื่นในรุ่นเดียวกัน แม้ไม่พบรูปเคารพซึ่งควรจะเป็นศิวลึงค์อยู่ภายในปรางค์ แต่ที่ปรางค์องค์ใหญ่ยังมี ท่อโสมสูตร คือ ท่อน้ำมนตร์ที่ต่อออกมาจากแท่นฐานรูปเคารพในห้องกลางติดอยู่ที่ผนังในระดับพื้นห้อง

3.2 ปราสาทขยงเหงา

ตั้งอยู่ที่บ้านสังขะ ตำบลสังขะ ห่างจากที่ว่าการอำเภอสังขะไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 4

กิโลเมตร อยู่ริมถนนสายโชคชัย-เดชอุดม (ทางหลวงหมายเลข 24) ระหว่าง กม. 189-190 แยกไปตามทางลูกรังอีก 800 เมตร เป็นศาสนสถานแบบขอมที่ประกอบด้วยปรางค์ 2 องค์ ตั้งอยู่เรียงกันในแนวทิศเหนือ-ใต้หันหน้าไปทางทิศตะวันออก องค์ปรางค์ก่อด้วยอิฐ ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลง มีการแกะสลักอิฐเป็นลวดลายเช่นที่กรอบหน้าบัน เป็นรูปมกร (สัตว์ผสมระหว่างสิงห์ ช้าง และปลา) คาบนาครหัสเศียร จากลักษณะแผนผังของ

อาคารน่าจะประกอบด้วยปราสาท 3 องค์ตั้งเรียงกัน แต่ปัจจุบันเหลือเพียง 2 องค์ บริเวณปราสาทพบกลีบขมุนยอคปรางค์ เสาประดับกรอบประตู และสลักจากหินทราย จัดแสดงไว้ด้านหน้าปราสาท

4. อำเภอศรีขรภูมิ

ปราสาทศรีขรภูมิ

ตั้งอยู่ที่ตำบลระแงง ห่างจากตัวเมืองสุรินทร์ 34 กิโลเมตร ตามเส้นทางหมายเลข 226 โดยอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอไปอีก 1 กิโลเมตร ปราสาทศรีขรภูมิประกอบด้วยปรางค์อิฐ 5 องค์ องค์กลางเป็นปรางค์ประธาน มีปรางค์บริวารล้อมรอบอยู่ที่มุมทั้งสี่บนฐานเดียวกัน ก่อด้วยหินทรายและศิลาแลง ปราสาทหันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีบันไดทางขึ้นและประตูทางเข้าเพียงด้านเดียวคือด้านทิศตะวันออกปรางค์ทั้งห้าองค์มีลักษณะเหมือนกัน คือ องค์ปรางค์ไม่มีมุข มีชั้นส่วนประดับทำจากหินทรายสลักเป็นลวดลายต่าง ๆ ทั้งส่วนที่เป็นทับหลังและเสาประดับกรอบประตู เสาติดผนัง และกลีบขมุนยอคปรางค์ ส่วนหน้าบันเป็นอิฐประดับลวดลายปูนปั้น องค์ปรางค์ประธานมีทับหลังสลักเป็นรูปศิวนาฏราช (พระอิศวรกำลังพ้อนรำ) บนแท่น มีหงส์แบก 3 ตัวอยู่เหนือเศียรเกียรติมุข มีรูปพระคเณศ พระพรหม พระวิษณุ และนางปารพดี (นางอุมมา) อยู่ด้านล่าง เสาประตูสลักเป็นลวดลายเทพธิดาลาย

กำแพงและรูปทวารบาล ส่วนปราสาทบริวารพบทับหลัง 2 ชิ้น ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย เป็นภาพกฤษณะวาดาร ทั้งสองชิ้น ชิ้นหนึ่งเป็นภาพกฤษณะฆ่าช้างและคชสีห์ ส่วนอีกชิ้นหนึ่งเป็นภาพพระกฤษณะฆ่าคชสีห์จากลวดลายที่เสาและทับหลังขององค์ปราสาท มีลักษณะปนกันระหว่างรูปแบบศิลปะขอมแบบบาปวน (พ.ศ. 1550-1650) และแบบนครวัด (พ.ศ. 1650-1700) จึงอาจกล่าวได้ว่า ปราสาทแห่งนี้คงสร้างขึ้นในราวกลางพุทธศตวรรษที่ 17 หรือต้นสมัยนครวัดโดยสร้างขึ้นเนื่องในศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย และคงถูกดัดแปลงให้เป็นวัดในพุทธศาสนาตามที่มีหลักฐานการบูรณปฏิสังขรณ์ในราวพุทธศตวรรษที่ 22 ในสมัยอยุธยาตอนปลาย ปราสาทศิขรมุมิเปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา 07.30-18.00 น. อัตราค่าเข้าชมชาวไทย คนละ 10 บาท ชาวต่างประเทศ 30 บาท

5. อำเภอจอมพระ

ปราสาทจอมพระ

ตั้งอยู่หมู่ 4 ตำบลจอมพระ ห่างจากตัวเมืองสุรินทร์ประมาณ 26 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 214 (สายสุรินทร์-ร้อยเอ็ด) เข้าตัวอำเภอจอมพระ มีทางแยกขวามือเข้าวัดป่าปราสาทจอมพระอีก 1 กิโลเมตร ปราสาทจอมพระมีลักษณะของสิ่งก่อสร้างที่เรียกว่า อโรคยาศาล มีโครงสร้างที่ยังสมบูรณ์อยู่มาก อาคารต่าง ๆ ก่อด้วยศิลาแลงและใช้หินทราย ประกอบ หันหน้าไปทางทิศตะวันออกมีส่วนประกอบหลัก 4 ส่วน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะแบบอโรคยาศาล ดังที่พบในที่อื่น คือ ปราสาทประธานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีมุขหน้า บรรณาลัยหรืออาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าตั้งอยู่ทางด้านหน้า มีกำแพงล้อมรอบพร้อมซุ้มประตูรูปกากบาทและสระน้ำนอกกำแพง โบราณวัตถุสำคัญที่พบได้แก่ เศียรพระโพธิสัตว์อโลกเศศวร 1 เศียร และรูปพระวัชรสัตว์ 1 องค์เช่นเดียวกับที่พบที่อโรคยาศาลในอำเภอพิมายและที่พระปราสาทวัดคูแก้ว จังหวัดขอนแก่น โบราณวัตถุเหล่านี้เป็นรูปเคารพในพุทธศาสนา ลัทธิมหายาน มีลักษณะตรงกับศิลปะขอมแบบบาปวน (ราว พ.ศ. 1720-1780) ซึ่งเป็นแบบศิลปะที่เจริญอยู่ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรขอม

6. อำเภอท่าตูม

หมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์

ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 และ 13 บ้านดากลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม อยู่ห่างจากจังหวัดสุรินทร์ไปทางเหนือตามทางหลวงหมายเลข 214 (สุรินทร์-ร้อยเอ็ด) ก่อนถึงอำเภอท่าตูม มีทางแยกซ้ายบริเวณหลักกิโลเมตรที่ 36 ไปตามทางราดยางอีกประมาณ 22 กิโลเมตร พื้นที่หมู่บ้านเป็นที่นาและป่าละเมาะสลับกับป่าโปร่งเหมาะกับการเลี้ยงช้าง ชาวบ้านดากลางดั้งเดิมเป็นชาวส่วย หรือ กูย หรือ กวย มีความ

ชำนาญในการคล้องช้างป่า ฝึกหัดช้างและเลี้ยงช้าง ส่วนมาต้องเดินทางไปคล้องช้างบริเวณชายแดนต่อเขตประเทศกัมพูชา ปัจจุบันสภาวะการเมืองระหว่างประเทศทำให้ชาวบ้านไม่สามารถไปคล้องช้างเช่นแต่ก่อนได้ แต่ชาวบ้านตากกลางยังคงเลี้ยงช้างและฝึกช้างเพื่อไปร่วมแสดงในงานช้างของจังหวัดทุกปี การเลี้ยงช้างของชาวบ้านตากกลางไม่เหมือนการเลี้ยงช้างของชาวภาคเหนือที่เลี้ยงไว้ใช้งาน แต่ชาวบ้านตากกลางเลี้ยงช้างไว้เป็นเพื่อน นอนร่วมชายคาเดียวกับคน ดังนั้นถ้าทำไม่ได้ไปที่บ้านตากกลาง นอกจากจะให้เห็นสภาพโรงช้างดังกล่าวแล้ว ยังได้สัมผัสการดำรงชีวิตของชาวส่วย พร้อมทั้งได้พบปะพูดคุยกับหมอช้างที่มีประสบการณ์ในการคล้องช้างมาแล้ว และยังสามารถเดินทางไปชมบริเวณที่แม่น้ำชีและแม่น้ำมูลไหลมาบรรจบกัน ซึ่งห่างออกไปเพียง 3 กิโลเมตร มีทัศนียภาพที่งดงามน่าพักผ่อนและชวนให้ศึกษาในเชิงธรรมชาติด้วย นอกจากนี้ทางจังหวัดยังได้จัดสร้างพิพิธภัณฑ์ช้างขึ้นภายในหมู่บ้านด้าย เพื่อรวบรวมประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับช้าง อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการคล้องช้าง และให้ความรู้ในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับช้าง

7. อำเภอกาบเชิง

ตลาดการค้าของจอม

ตั้งอยู่ที่บ้านค่านพัฒนา ตำบลค่าน ห่างจากตัวเมืองสุรินทร์ 69 กิโลเมตร หรือห่างจากตัวอำเภอกาบเชิง 13 กิโลเมตร เดิมอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าฝั่งซ้ายห้วยทับทัน-ห้วยสำราญและประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตั้งแต่ 30 ธันวาคม 2538 ฝั่งตรงข้ามด้านกัมพูชา เป็นชุมชนโอรส์เสม็ด อำเภอสำโรง จังหวัดอุดร มีชัยช่องจอมเป็นเส้นทางข้ามแดนที่ใหญ่และสะดวกที่สุดของจังหวัดสุรินทร์ที่จะไปยังกัมพูชา ทำให้มีการติดต่อสัญจรไปมาและซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชาวไทยและกัมพูชามาเป็นเวลานาน และเป็นที่มาของแนวความคิดในการเปิดจุดผ่านแดนเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งสองประเทศ ตลาดแห่งนี้เปิดทำการค้าขายและสัญจรไปมาเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ เวลา 8.00-16.00 น. (อนุญาตให้ข้ามแดนเฉพาะคนไทยเท่านั้น) ประเภทสินค้ามีทั้งสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และสิ่งประดิษฐ์จากไม้ เช่น ม้านั่ง หัตถกรรมไม้ เสื่อสานไม้ไผ่ ตะกร้าสานต่าง ๆ

8. อำเภอลำควน

8.1 เขตอนุรักษ์พันธุ์ไม้สนสองใบ

อยู่ที่บ้านหนองคู ตำบลโชคเหนือ อำเภอลำควน เป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์ไม้สนสองใบที่ถือว่าเป็นพันธุ์ที่หายากที่สุดในที่ราบสูง เป็นโครงการร่วมระหว่างไทย-เดนมาร์ก มีเนื้อที่ 625 ไร่ มีลักษณะเด่นคือ เป็นสนสองใบที่ขึ้นในที่ราบแห่งเดียวในประเทศไทย อยู่ห่างจากจังหวัดสุรินทร์ประมาณ 35 กิโลเมตร ตามเส้นทางสุรินทร์-สังขะ (ทางหลวงหมายเลข 2077) เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวสุรินทร์อีกแห่งหนึ่ง

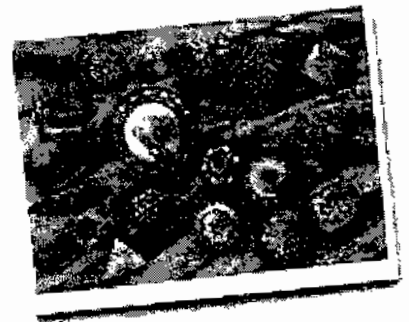
8.2 ปราสาทตะเปียงเคีย (แปลว่า หนองเปิด)

ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลโชคเหนือ ภายในบริเวณวัดปราสาทเทพนิมิตร์ หลักกม. 33-34 ทางหลวงหมายเลข 2077 แยกเข้าทางลูกรังอีก 7 กิโลเมตร ลักษณะปราสาทเป็นรูปสี่เหลี่ยม มียอดปราสาท 5 ยอด เป็นรูปบัวควม ตัวปราสาทก่อด้วยอิฐ ลักษณะการก่อสร้างเป็นสถาปัตยกรรมแบบลาว สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

9. กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์

หมู่บ้านหัตถกรรมเขวาสินรินทร์

ตั้งอยู่ทางเหนือของตัวเมืองสุรินทร์ ตามทางหลวงหมายเลข 214 (ทางสายสุรินทร์-ร้อยเอ็ด) ไปประมาณ 14 กิโลเมตร แยกขวามือไปอีก 4 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในการทอผ้าไหมพื้นเมืองและการผลิตลูกประคำเงิน ที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน เรียกกันว่า ลูกปะเก้อม นำมาทำเป็นเครื่องประดับของสุภาพสตรีที่สวยงาม มีร้านค้าจำหน่ายสินค้าในบริเวณหมู่บ้าน ราคาข่อมเขา

10. กิ่งอำเภอพนมดงรัก

10.1 โบราณสถานกลุ่มปราสาทตาเมือน

ตั้งอยู่ที่บ้านหนองคันทนา ตำบลตาเมียง เป็นโบราณสถานแบบขอม 3 หลัง ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ดินแดนชายแดนประเทศไทยและกัมพูชา การเดินทางจากจังหวัดสุรินทร์ ใช้ทางหลวงหมายเลข 214 ผ่านอำเภอปราสาท แยกไปตามทางหลวงหมายเลข 2121 ที่จะไปอำเภอบ้านกรวดประมาณ 25 กิโลเมตร มีทางแยกที่บ้านตาเมียง ไปอีก 13 กิโลเมตร ปราสาทตาเมือน เป็นสิ่งก่อสร้างที่เชื่อว่าคือที่พักคนเดินทางแห่งหนึ่งใน 17 แห่งที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 มหาราชองค์สุดท้ายแห่งเมืองพระนครโปรดให้สร้างขึ้นจากเมืองยโสธรปุระ เมืองหลวงของอาณาจักร

จักรขอม โบราณ ไปยังเมืองพิมายปราสาทตาเมือนสร้างด้วยศิลาแลงเช่นเดียวกับ โบราณสถานสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ที่พบในดินแดนประเทศไทย มีลักษณะเป็นปราสาทองค์เดียวมีหอยยาวเชื่อมต่อมาทางด้านหน้าผนังด้านหนึ่งปิดทึบ แต่สลักเป็นหน้าต่างหลอก ส่วนอีกด้านมีหน้าต่างเรียงกัน โดยตลอด เคยมีผู้พบทับหลังเป็นรูปพระพุทธรูปปางสมาธิในซุ้มเรือนแก้ว 2-3 ชั้น

10.2 ปราสาทตาเมือนโต๊ต

เป็นอโรคยาศาล สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 18 ยังคงสภาพเกือบจะสมบูรณ์ ประกอบด้วยปราสาทประธานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีมุขยื่นทางด้านหน้า ก่อด้วยศิลาแลงและหินทราย มีบรรณาลัยอยู่ทางด้านหน้าเชิงไปทางขวาขององค์ปราสาท ล้อมรอบด้วยกำแพงก่อศิลาแลงเช่นเดียวกัน มีซุ้มประตู (โคปุระ) อยู่ด้านหน้า คือ ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ นอกกำแพงด้านหน้ามีสระน้ำเช่นเดียวกับอโรคยาศาลแห่งอื่น ๆ ตรงห้องกลางของโคปุระได้พบศิลาจารึก 1 หลัก จารึกด้วยอักษรขอมภาษาสันสกฤต เป็นจารึกซึ่งพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 โปรดให้สร้างไว้ประจำอโรคยาศาลแห่งนี้ มีข้อความเช่นเดียวกับจารึกที่พบที่อโรคยาศาลแห่งอื่น ๆ คือ กล่าวนมัสการพระพุทธเจ้าพระโภชชกุโรไวชูริยะ ซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์ผู้ประทานความไม่มีโรคแก่ประชาชนผู้นับถือ และกล่าวถึงการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ประจำสถานพยาบาลในแผนกต่าง ๆ เช่น แพทย์ ผู้ดูแลสถานพยาบาล ปัจจุบันจารึกหลักนี้เก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี

10.3 ปราสาทตาเมือนชม

อยู่ถัดจากปราสาทตาเมือนโต๊ตไปทางทิศใต้ประมาณ 200 เมตร เป็นปราสาทขนาดใหญ่ที่สุดในกลุ่มปราสาทตาเมือน บนแนวเทือกเขาบรรทัด ประกอบด้วยปราสาทสามองค์ มีปราสาทประธานขนาดใหญ่ที่สุดอยู่ตรงกลาง ปราสาทอีกสององค์อยู่ติดไปด้านหลังทางด้านขวาและซ้าย ปราสาททั้งสามองค์สร้างด้วยหินทรายหันหน้าไปทางทิศใต้ ที่ปราสาทประธานมีลวดลายจำหลักทั้งหมดงาม แม้ว่าจะถูกกลักลอบทำลายและทรุดโทรมไปตามกาลเวลาทางด้านตะวันออกเฉียงใต้และตะวันตก มีวิหารสองหลังสร้างด้วยศิลาแลง อาคารทั้งหมดมีระเบียงคดซึ่งสร้างด้วยหินทรายล้อมรอบ มีโคปุระทั้งสี่ด้าน โคปุระด้านใต้มีขนาดใหญ่ที่สุดและมีบันไดทางขึ้นจากเชิงเขาด้านนั้น นอกระเบียงคดทางด้านทิศเหนือมีสระน้ำและที่ลานริมระเบียงคด

ทางมุขด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้มีศิลาจารึกภาษาขอม กล่าวถึงชื่อ พระกัลปกฤษณะ จึงสันนิษฐานได้ว่า โบราณสถานแห่งนี้คงจะสร้างขึ้นเนื่องในศาสนาพราหมณ์ จากลักษณะทางสถาปัตยกรรมและลวดลายจำหลักต่าง ๆ ทำให้ทราบได้ว่า โบราณสถานแห่งนี้คงจะสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 16 ซึ่งเก่าแก่กว่า โบราณสถานอีกสองแห่งในกลุ่มปราสาทตาเมือน เนื่องจากโบราณสถานกลุ่มนี้อยู่ใกล้ชายแดนไทย-กัมพูชา และสภาพถนนยังเป็นลูกรังขรุขระ นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้าไปชมควรคำนึงถึงความปลอดภัยในบริเวณดังกล่าว โดยสอบถามข้อมูลจากหน่วยงานทหารที่ดูแลพื้นที่ก่อนเดินทางเข้าไปด้วย

14. หนองคาย

1. ข้อมูลทั่วไป

หนองคาย เมืองชายแดนริมฝั่งแม่น้ำโขง เป็นประตูสู่เมืองเวียงจันทน์ เมืองหลวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) โดยมีสะพานมิตรภาพไทย-ลาวเชื่อมระหว่างสองประเทศ

จังหวัดหนองคายอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ 615 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 7,332 ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดแม่น้ำโขงมากที่สุดเป็นระยะทาง 320 กิโลเมตร เหมาะแก่การทำเกษตรกรรมและประมงน้ำจืด ทั้งยังเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญ สามารถเดินทางข้ามไปเที่ยวยังฝั่งลาวได้โดยสะดวก มีควาอารามและวัฒนธรรมวิถีชีวิตชาวบ้านที่น่าสนใจ โรงแรมที่พักที่สะดวกสบาย หลากหลายไปด้วยอาหารและสินค้าของฝาก ส่วนเป็นเสน่ห์ดึงดูดให้ผู้คนเดินทางมาเยือนเมืองริมโขงแห่งนี้

ภูมิอากาศ เนื่องจากจังหวัดหนองคายมีภูมิประเทศติดกับแม่น้ำโขง ทำให้มีฝนตกชุกในฤดูฝนระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม ในฤดูหนาวราวเดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์จะมีอากาศหนาวเย็นเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่สูง อุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 11 องศาเซลเซียส ส่วนในฤดูร้อนตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเมษายนอากาศจะร้อนจัด อุณหภูมิสูงสุดประมาณ 35 องศาเซลเซียส

ประวัติเมืองหนองคาย ประวัติศาสตร์ของเมืองหนองคายเริ่มต้นเมื่อกว่า 200 ปีเศษ พื้นที่บริเวณริมฝั่งโขงนี้เดิมเคยเป็นที่ตั้งของเมืองเล็ก ๆ 4 เมือง คือ เมืองพรานพร้าว เมืองเวียงคุก เมืองปะโค เมืองไผ่ (บ้านบึงค่าย) ปัจจุบันยังพบซากโบราณสถานอยู่ตามวัดต่าง ๆ ริมแม่น้ำโขงบนเส้นทางท่าบ่อ-ศรีเชียงใหม่ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เจ้าอนุวงศ์ กษัตริย์ผู้ครองนครเวียงจันทน์ได้ตั้งตนเป็นกบฏ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าให้เจ้าพระยาราชเทวี ยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ โดยมีท้าวสุวอธรรมา (บุญมา) เจ้าเมืองยโสธร และพระยาเชียงสา เป็นกำลังสำคัญในการช่วยทำศึกจนได้รับชัยชนะ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าให้ท้าวสุวอขึ้นเป็นเจ้าเมือง โดยจัดตั้งเมืองใหญ่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงคอบคลุมพื้นที่และเลือกสร้างเมืองที่บ้านไผ่ แล้วตั้งชื่อเมืองว่า หนองคาย ตามชื่อหนองน้ำใหญ่ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของเมือง

2. คำขวัญจังหวัดหนองคาย

“วีรกรรมปราบฮ่อ หลวงพ่อพระใส สะพานไทยลาว”

3. ระยะทางจากกรุงเทพฯ

ระยะทางจากกรุงเทพฯถึงหนองคาย 610 กิโลเมตร

4. สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

1. อำเภอเมือง

1.1 อนุสาวรีย์ปราบฮ่อ

ตั้งอยู่บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดหลังเก่า เป็นที่บรรจุอัฐิของผู้ที่เสียชีวิตในการปราบกบฏฮ่อเมื่อปี ร.ศ. 105 (พ.ศ. 2429) เสด็จในกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ซึ่งเป็นแม่ทัพปราบกบฏฮ่อในครั้งนั้นรับสั่งให้สร้างขึ้นเพื่อเทิดทูนความดีของผู้ที่ได้เสียสละชีวิตเพื่อชาติบ้านเมือง ที่อนุสาวรีย์ทั้ง 4 ทิศ มีคำจารึกภาษาไทย จีน ลาว และอังกฤษ มีการจัดงานบวงสรวงและฉลองอนุสาวรีย์ในวันที่ 5 มีนาคม ของทุกปี

1.2 วัดโพธิ์ชัย

เป็นพระอารามหลวง ตั้งอยู่ที่ถนนโพธิ์ชัย ในเขตเทศบาลเมือง เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อพระใส ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองที่ชาวเมืองหนองคายนับถือกันมาก หลวงพ่อพระใสเป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย หล่อด้วยทองสีสุก มีลักษณะงดงามตำนานเล่าว่า พระธิดา 3 องค์ของกษัตริย์ล้านช้างได้หล่อพระพุทธรูปขึ้น 3 องค์และขนานนามพระพุทธรูปตามพระนามของตนเอง คือ พระเสริมประจำที่ใหญ่ พระสุกประจำคนกลาง และพระใสประจำน้องสุดท้อง เดิมประดิษฐานที่กรุงเวียงจันทน์ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้อัญเชิญพระพุทธรูปทั้งสามลงเรือข้ามฝั่งมายังเมืองหนองคาย แต่เกิดพายุพัดพระสุกจมน้ำหายไป ส่วนพระเสริมและพระใสได้ถูกอัญเชิญมาประดิษฐานไว้ที่หนองคาย จนในสมัยรัชกาลที่ 4 จึงได้อัญเชิญพระเสริมลงมาประดิษฐานที่กรุงเทพฯ ส่วนพระใสยังคงประดิษฐานอยู่ที่วัดโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย ทุกปีในวันเพ็ญกลางเดือน 7 ชาวเมืองหนองคายจะมีงานประเพณีบุญบั้งไฟบูชาพระใสที่วัดโพธิ์ชัยเป็นประจำ

1.3 พระธาตุหนองคาย หรือ พระธาตุดงน้ำ

เป็นพระธาตุที่หักพังอยู่กลางลำน้ำโขง เป็นที่ประดิษฐานพระบรมธาตุฝ่าพระบาทเก้าพระองค์ตามตำนานอุรังคธาตุ (พระพนม) จากการสำรวจได้น้ำของหน่วยโบราณคดีภาค 7 พบว่าองค์พระธาตุมีฐานกว้างด้านละ 17.2 เมตร ย่อมุมที่ฐาน และมีความสูงประมาณ 28.5 เมตร หักออกเป็น 3 ท่อน สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างในราวพุทธศตวรรษที่ 20-22 เนื่องจากมีรูปร่างคล้ายพระธาตุดงน้ำพวนมากที่สุด หนังสือประชุมพงสาวดารภาค 70 บันทึกไว้ว่า “พระธาตุเมืองหนองคายได้เพ (พัง) เมื่อวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ปีพุทธศักราช 2390” และครั้งได้ถูกน้ำเซาะจนมองเห็นพระธาตุดงน้ำโขงในปัจจุบัน

1.4 ศาลาแก้วกู่

หรือที่รู้จักกันในนามวัดแขก ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองหนองคาย 3 กิโลเมตร ตามเส้นทางไป โพนพิสัย อยู่ด้านขวามือ ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของพุทธมามกะสมาคมจังหวัดหนองคาย สถานที่ซึ่งคล้าย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแสดงรูปปั้นทางศาสนาแห่งนี้ เกิดจากแรงบันดาลใจของ หลวงปู่บุญเหลือ สุริรัตน์ ซึ่งได้สร้างสถานที่แห่งนี้เมื่อราวปี พ.ศ. 2521 ความเชื่อว่าหลักคำสอนทุกศาสนา สามารถนำมาผสมผสานได้ งานปั้นอันใหญ่โตอลังการนี้มีทั้งพระพุทธรูปปางต่าง ๆ รูปเทพอินทรีต่าง ๆ รูปปั้นเกี่ยวกับ ศาสนาคริสต์ รูปปั้นเล่าเรื่องรามเกียรติ์และตำนานพื้นบ้าน เปิดให้เข้าชมทุกวัน ระหว่างเวลา 07.00–17.00 น.

1.5 พระธาตุบังพวน

ตั้งอยู่ที่วัดพระธาตุบังพวน บ้านคอนหมก ตำบลพระธาตุบังพวน ห่างจากตัวเมืองประมาณ 23 กิโลเมตร โดยเดินทางจากตัวเมืองหนองคาย มาตามทางหลวงหมายเลข 2 (หนองคาย-อุดรธานี) ประมาณ 11 กิโลเมตร แล้วแยกขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 211 ทางไปท่าบ่อ ถึงกม. 10 วัด อยู่ด้านขวามือ พระธาตุบังพวนเป็นเจดีย์เก่าแก่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ เป็นที่เคารพสักการะของชาวหนองคายมาช้านาน ตัวองค์พระธาตุเดิมสร้างด้วยอิฐเผา ลักษณะสถาปัตยกรรมแบบท้องถิ่น เป็นสถาปัตยกรรมอินเดียรุ่นเดียวกับองค์พระ ปฐมเจดีย์ ต่อมาได้พังทลายลงเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2513 เนื่องจากฐานทรุด เจดีย์องค์ปัจจุบันได้รับการบูรณะขึ้นใหม่โดยกรมศิลปากร เป็นรูปโปร่งค้ำสี่เหลี่ยมต่อกันเป็นบัวปากกระฆัง มีฐานทักษิณ 5 ชั้น กว้าง 17.20 เมตร ชั้นที่ 6 เป็นรูประฆังคว่ำ ชั้นที่ 7 เป็นรูปดาวปฐิ เหนือขึ้นไปเป็นที่ตั้งฉัตร สูงจากพื้นดิน 34.25 เมตร ชาวหนองคาย จัดงานนมัสการพระธาตุในวันขึ้น 11 ค่ำเดือนยี่ของทุกปี ภายในบริเวณวัดมีโบราณสถานอื่น ๆ ที่น่าสนใจอีก หลายแห่ง ได้แก่ สักตมหาสถาน หรือ สถานที่สำคัญ 7 แห่งในพุทธประวัติหลังจากที่สมเด็จพระสัมมา สัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้แล้วและได้เสด็จประทับเสวยวิมุตติสุขแห่งละ 7 วัน และสระปีพพพนาถ หรือ สระพญานาค ซึ่งในสมัยโบราณเมื่อมีการแต่งตั้งเจ้าเมือง ก็จะนำน้ำจากสระนี้ไปส่งเพื่อเป็นสิริมงคล

2. อำเภอท่าบ่อ

หลวงพ่อพระเจ้าองค์ดื้อ

ประดิษฐานอยู่ที่วัดศรีชมภูองค์ดื้อ บ้านน้ำโมง การเดินทางจากตัวเมืองหนองคายใช้ทางหลวงหมายเลข 2 ทางไปอุดรธานี เลี้ยวเข้าเส้นทางหมายเลข 211 สายหนองคาย-ท่าบ่อ ถึง กม.ที่ 31 จะเห็นป้ายบอกทางเข้าวัดเลี้ยวซ้ายเข้าไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร รวมระยะทางห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 43 กิโลเมตร หลวงพ่อพระเจ้าองค์ดื้อ เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่หล่อด้วยทอง ฝีมือของช่างฝ่ายเหนือและช่างล้านช้าง เป็นพระพุทธรูปที่มีลักษณะงดงามมาก นั่งขัดสมาธิปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 3.29 เมตร สูง 4 เมตร เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงเคารพนับถือมาก จากหลักฐานศิลาจารึกทำให้ทราบว่าพระเจ้าองค์ดื้อสร้างเมื่อพุทธศักราช 2105 ผู้สร้างคือ พระไชยเชษฐา กษัตริย์นครเวียง หล่อโดยใช้ทองคำทองเหลือง และเงินผสมกัน รวมน้ำหนักได้ 1 ตัน (ตัน เป็น มาตราโบราณของอีสาน) ใช้เวลาในการสร้าง 7 ปี 7 เดือน ทางจังหวัดได้จัดงานนมัสการหลวงพ่อพระเจ้าองค์ดื้อเป็นประจำทุกปี ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4

3. อำเภอศรีเชียงใหม่

3.1 พระสุธรรมเจดีย์ วัดอรุณบูรพพต

ตั้งอยู่ริมถนนสายศรีเชียงใหม่-สังคม ตำบลบ้านหม้อ อำเภอศรีเชียงใหม่ เป็นทั้งพิพิธภัณฑสถานและเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ก่อสร้างโดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเพื่อถวายหลวงปู่เหรียญ วรลาโภ เกจิอาจารย์ที่มีศิษยานุศิษย์มากมาย มีการจัดงานบุญใหญ่ในเดือนมกราคมของทุกปี

3.2 วัดหินหมากเป้ง

ตั้งอยู่ที่บ้านไทยเจริญ ตำบลพระพุทธบาท การเดินทางจากตัวเมือง ใช้ทางหลวงหมายเลข 211

(หนองคาย-ศรีเชียงใหม่) ถึง กม. 64 วัดจะอยู่ริมถนนด้านขวามือ รวมระยะทางจากตัวเมืองประมาณ 75 กิโลเมตร มีพื้นที่กว้างขวาง รมรื่นด้วยพรรณไม้ บริเวณวัดโดยรอบสะอาด เรียบร้อยและเงียบสงบ มีพื้นที่ด้านหนึ่งติดกับลำน้ำโขงซึ่งมองเห็นทัศนียภาพสวยงาม อาจารย์เทศก์ เทศรังสี เกจิอาจารย์ชื่อดังของภาคอีสาน ได้ริเริ่มจัดตั้งให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของภิกษุสงฆ์ แม่ชี และผู้แสวงบุญทั้งหลาย หลัง

จากท่านมรณภาพ มีการก่อสร้างเจดีย์ เพื่อบรรจุอัฐิของท่าน ภายในมีรูปปั้นของอาจารย์เทศก์ พร้อมจัดแสดงเครื่องอัฐบริวารและชีวประวัติของท่านอีกด้วย

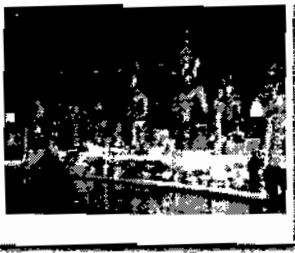
4.อำเภอปากคาด

วัดสว่างอารมณ์ (วัดถ้ำศรีชน)

จากตัวเมืองใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 212 ไป 90 กิโลเมตร ถึงอำเภอปากคาด มีทางแยกขวาเข้าวัดไปอีก 500 เมตร วัดสว่างอารมณ์ตั้งอยู่บริเวณลานหินเนินเขา ร่มรื่นด้วยต้นไม้และถ้ำธารเล็ก ๆ ไหลผ่านบริเวณได้โขดหินใหญ่ประดิษฐานพระนอนให้ผู้คนสักการบูชา บนโขดหินมีอุโบสถทรงระฆังคว่ำ หากขึ้นไปถึงด้านบนสามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้ไกลจนถึงฝั่งลาว

5. อำเภอศรีวิไล

ภูทอก

อยู่ห่างจากตัวเมืองหนองคายประมาณ 163 กิโลเมตร จากตัวเมืองใช้ทางหลวงหมายเลข 212 ผ่านอำเภอโพธิ์ชัย อำเภอปากคาด และอำเภอบึงกาฬ แล้วเลี้ยวขวาเข้าเส้นทางหลวงหมายเลข 222 ถึงอำเภอศรีวิไล จากอำเภอศรีวิไลมีทางแยกซ้ายผ่านบ้านนาสิงห์ บ้านสันทรายงาม ตำบลนาคำแคน ถึงภูทอกเป็นระยะทางอีก 30 กิโลเมตร ภูทอกในภาษาอีสานแปลว่า ภูเขาที่โดดเดี่ยว อยู่ในเขตบ้านคำแคน ตำบลนาสะแบง เป็นภูเขาหินทรายโดดเด่นมองเห็นได้แต่ไกล ประกอบด้วย ภูทอกใหญ่ และภูทอกน้อย แต่ก่อนบริเวณนี้เคยเป็นป่าทึบ มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่มากมาย พระอาจารย์จวน กุลเชฏโฐ ได้เริ่มเข้ามาจัดตั้งเป็นแหล่งบำเพ็ญเพียร เพื่อให้พุทธศาสนิกชนปฏิบัติธรรม เนื่องจากเป็นสถานที่เงียบสงบ

ภูทอกน้อยเป็นที่ตั้งของวัดเจติยาคีรีวิหาร (วัดภูทอก) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นการเดินทางขึ้นสู่ยอดภูทอก โดยต้องเดินไปตามสะพานไม้เวียนวนรอบเขาสูงชันจนถึงยอด สะพานไม้สร้างขึ้นด้วยแรงศรัทธาจากเหล่าพระ เณร และชาวบ้าน เริ่มก่อสร้างในปี พ.ศ. 2512 ใช้เวลาในการก่อสร้างนานถึง 5 ปี บันไดที่ทอดขึ้นสู่ยอดภูทอกนี้เปรียบเสมือนเส้นทางธรรมที่นำสัตบุรุษให้พ้นโลกแห่งโลกียะสู่โลกแห่งโลกุทธะหรือโลกแห่งการหลุดพ้นด้วยความเพียรพยายามและมุ่งมั่น ภูทอกยังคงเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและปฏิบัติศาสนกิจของชุมชน ดังนั้นผู้ที่มาเยือนสถานที่แห่งนี้ควรอยู่ในความสงบและเคารพสถานที่ บันไดขึ้นภูทอกแบ่งออกเป็น 7 ชั้น แตกต่างกันดังนี้

ชั้นที่ 1-2 เป็นบันไดสู่ชั้นที่ 3 ซึ่งเริ่มเป็นสะพานเวียนรอบเขา สภาพเป็นป่าเขามิคครึม มีโขดหิน ลานหิน สุดทางชั้นที่ 3 มีทางแยกสองทาง ทางซ้ายมือเป็นทางลัดไปสู่ชั้นที่ 5 ได้เลย ซึ่งเป็นทางชันมาก ผ่านหลืบหินที่มีลักษณะเหมือนอุโมงค์ ทางขวามือเป็นทางขึ้นสู่ชั้นที่ 4 ชั้นที่ 4 เป็นสะพานลอยไต่เวียนรอบเขา มองไปเบื้องล่างจะเห็นเนินเขาเตี้ยๆ สลับกัน เรียกว่า “คางหมพู”

ทิศตะวันออกจดกับภูลังกา เขตอำเภอเซกา ซึ่งมีสภาพเป็นป่าดงดิบ บนชั้นที่ 4 นี้ จะเป็นที่พักของแม่ชี รอบชั้นมีระยะทางประมาณ 400 เมตร มีที่พักผ่อนระหว่างทางเป็นระยะๆ ชั้นที่ 5 มีศาลาและกุฏิที่อาศัยของพระ ตามช่องทางเดินจะมีถ้ำอยู่หลายถ้ำ ตลอดเส้นทางสู่ชั้นที่ 6 มีที่พักเป็นลานกว้างหลายแห่ง มีหน้าผาชื่อต่าง ๆ กัน เช่น ผาเทพนิมิต ผาหัวช้าง ผาเทพสถิต เป็นต้น ถ้ามาทางด้านเหนือจะเห็นสะพานหินธรรมชาติทอดสู่พระวิหาร อันเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ด้วย มองออกไปจะเห็นแนวของภูทอกใหญ่อย่างชัดเจน ผู้คนส่วนใหญ่มักหยุดการเดินทางเพียงแค่นี้ เพราะจากชั้นที่ 6 สู่ชั้นที่ 7 เป็นสะพานไม้เวียนรอบเขายาว 400 เมตร เกะจิกอยู่ริมหน้าผาสูงชันคูน้ำหาวดเสียวอันตราย มีความยาว 400 เมตร สุดทางที่ชั้น 7 เป็นป่าไม้ร่มครึ้ม

15. หนองบัวลำภู

1. ข้อมูลทั่วไป

หนองบัวลำภู เป็นเมืองโบราณที่มีประวัติยาวนานไม่น้อยกว่า 900 ปี เดิมเป็นดินแดนที่ขึ้นต่อกรุงศรีสัตตนาคนหุต (เวียงจันทน์) มีชื่อว่า “เมืองหนองบัวลุ่มภู นครเขื่อนขันธ์ กาบแก้วบัวบาน” หนองบัวลำภู ได้รับแต่งตั้งเป็นจังหวัดอย่างเป็นทางการในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2536 เดิมเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดอุดรธานี มีพื้นที่ประมาณ 3,859 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ คือ อำเภอเมืองหนองบัวลำภู โนนสัง ศรีบุญเรือง นากลาง สุวรรณคูหา และนาหวัง

2. คำขวัญจังหวัดหนองบัวลำภู

“ศาลสมเด็จพระนเรศวร อุทยานแห่งชาติภูพานคำ แผ่นดินธรรมหลวงปู่ขาว
เด่นสกลธาธาราวัง นครเขื่อนขันธ์ กาบแก้วบัวบาน ”

3. หมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ

- สำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู โทร. 0 4231 1166

4. สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

1. อำเภอเมือง

1.1 พระอนุสาวรีย์และศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ เมื่อครั้งสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จยกกองทัพมาที่ตำบลหนองบัวลำภู เมื่อ พ.ศ. 2117 เพื่อไปช่วยพระเจ้ากรุงหงสาวดีที่กรุงศรีสัตตนาคนหุต (เมืองเวียงจันทน์) เนื่องจากขณะนั้นไทยเป็นเมืองขึ้นของกรุงหงสาวดี แต่สมเด็จพระนเรศวรทรงพระประชวร พระเจ้ากรุงหงสาวดีจึงให้ยกทัพกลับกรุงศรีอยุธยา สถานที่ดังกล่าวตั้งอยู่ในบริเวณสวนสาธารณะริมหนองบัว หน้าที่ว่าการอำเภอเมืองหนองบัวลำภู ในวันที่ 25 มกราคมถึงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ของทุกปี ทางจังหวัดจะจัดให้มีงานเฉลิมฉลองและมีพิธีถวายสักการะบวงสรวงดวงวิญญาณของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

1.2 พิพิธภัณฑ์หอยหินโบราณ

ตั้งอยู่ในบริเวณเนินเขา ที่ขุดค้นพบหอย บางส่วนนำไปจัดแสดงไว้ในอาคารพิพิธภัณฑ์ซึ่งมีการจัดแสดงนิทรรศการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังพบซากหอยดึกดำบรรพ์ยุคจูราสสิก มีอายุราว 140–150 ล้านปี ลักษณะเป็นรูปหอยอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์จำนวนมาก ภายในบริเวณใกล้เคียงยังพบซากกระดูกจระเข้โบราณ เศษหินจาไมก้าและแร่ธาตุบางชนิดอีกด้วย การเดินทางนักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการรถโดยสารประจำทางสายหนองบัวลำภู-อุดรธานี ซึ่งจะใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 210 (หนองบัวลำภู-อุดรธานี) ประมาณ 10 กิโลเมตร จะถึงหมู่บ้านห้วยเตี๋ย ด.โนนทัน อยู่ทางด้านซ้ายมือ และเดินเท้าเข้าไปอีกประมาณ 500 เมตร จะถึงบริเวณที่พบซากหอยโบราณ

1.3 สวนอุทยานน้ำตกเฒ่าไค้

ตั้งอยู่ริมถนนหนองบัวลำภู-อุดรธานี ทางหลวงหมายเลข 210 จากตัวเมืองไปทางจังหวัดอุดรธานี ประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นสถานที่พักผ่อนร่มรื่นไปด้วยป่าไม้ธรรมชาติ และโขดหินรูปร่างๆ บริเวณใกล้เคียงมีศาลเจ้า “ปู่หลุบ” ซึ่งเป็นที่เคารพและศรัทธาของชาวหนองบัวลำภู และผู้ที่เดินทางผ่านไปมา

1.4 วัดถ้ำกลองเพล

เป็นวัดป่าที่มีชื่อเสียงของจังหวัด ตั้งอยู่เชิงเขาภูพาน ห่างจากตัวเมืองตามทางหลวงหมายเลข 210 (หนองบัวลำภู-อุดรธานี) ไป 13 กิโลเมตร จากนั้นแยกขวาเข้าไปอีกประมาณ 2 กิโลเมตร เดิมสันนิษฐานว่าเป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างขึ้นในสมัยขอมเข้ามาครอบครองแผ่นดินแห่งนี้ แต่ไม่มีหลักฐานว่าสร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. ใด ต่อมาเป็นวัดร้าง ไม่มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษา จนกระทั่งเมื่อ พ.ศ. 2501 พระอาจารย์หลวงปู่ขาว อนาลโย พระวิปัสสนากรรมฐานสายพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะเถระ ได้อาศัยวัดแห่ง

นี้เป็นสถานที่ที่วิปัสสนากรรมฐาน โดยใช้พื้นที่ที่เกิดจากหมูก้อนหินขนาดใหญ่ 3-4 ก้อน ที่มีหลืบและชะงอกหิน ก่อเป็นหลังคาคอนกรีตเชื่อมถึงกัน ทำให้พื้นที่บริเวณนั้นกลายเป็นห้องโถงขนาดใหญ่ สามารถจุคนได้หลายร้อยคน เพื่อใช้เป็นที่พักพิงเพื่อสมณธรรมอยู่ที่นั่นจนกระทั่งมรณภาพเมื่อปี พ.ศ. 2526

ภายในบริเวณวัดบรรยากาสร่มรื่น เงียบสงบ มีเนื้อที่กว้างขวาง ปกคลุมไปด้วยแมกไม้ ป่าเขียว และสวนหินธรรมชาติรูปร่างประหลาดดูสวยงามกลาดเกลื่อนวัด มีถ้ำซึ่งภายในถ้ำมีกลองโบราณสองหน้า หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “กลองเพล” ภายในถ้ำมีรูปปั้นของหลวงปู่ขาว ตามซอกหินภายในถ้ำมีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ประดิษฐานอยู่หลายองค์ ประกอบด้วย พระพุทธรูปปางสมาธิ พระพุทธรูปปางไสยาสน์ พระพุทธรูปปัญญาชนนิมิตร์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางลีลาที่จำหลักลงในก้อนหิน และมีพระสังกัจจายน์องค์ใหญ่ประดิษฐานอยู่บริเวณด้านหน้าทางเข้าถ้ำกลองเพล จากวัดถ้ำกลองเพลไม่ไกลนักก็มีถนนลาดยาง ลัดเลาะไปตามแนวป่าและหมูก้อนหินรูปทรงแปลกๆ เป็นระยะทาง 2 กิโลเมตร ก็จะถึงอนุสรณ์สถานของหลวงปู่ขาว ที่ประกอบด้วย

1.4.1 พิพิธภัณฑ์อัครตบบริหารของหลวงปู่ขาว เป็นพิพิธภัณฑ์ที่สร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมเครื่องอัครตบบริหารของหลวงปู่ขาวใช้เป็นทีระลึกและสักการะบูชาของศาสนิกชนทั่วไป

1.4.2 กุฏิเก่าของหลวงปู่ขาว เป็นเรือนไม้หลังเล็กๆ ตั้งอยู่กลางคองไม้ บรรยากาศร่มรื่น ส่วนกุฏิใหม่สร้างเป็นเรือนทรงไทยทันสมัยหลังใหญ่

1.4.3 พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่ขาว สร้างขึ้นในรูปทรงของก้อนหินเรียงกัน 3 ก้อน เพื่อให้เข้ากับภูมิประเทศของวัดถ้ำกลองเพล ซึ่งเต็มไปด้วยสวนหิน รอบๆ บริเวณตกแต่งด้วยไม้ดอกและสนามหญ้าสีเขียว ภายในพิพิธภัณฑ์มีหุ่นขี้ผึ้งของหลวงปู่ประดิษฐานอยู่ในท่านั่ง ห้องข้างๆ ยังมีเครื่องอัครตบบริหารของหลวงปู่ขาวดั้งเดิมไว้ด้วย

1.4.4 เจดีย์หลวงปู่ขาว เป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นเมื่อใช้บรรจุนิพพานหลวงปู่ขาว สร้างอยู่บนลานหินมีบันไดเป็นทางเดินขึ้นไปสู่องค์เจดีย์

1.4.5 มณฑปหลวงปู่ขาว อยู่วัดถ้ำกลองเพล โดยมีทางแยกทางซ้ายมือเข้าไปประมาณ 300 เมตร เป็นมณฑปจัตุรมุขที่หลวงปู่ขาวสร้างไว้ครั้งยังมีชีวิตอยู่เพื่อใช้เป็นทีประกอบพิธีสังฆกรรม รอบๆ บริเวณเงียบสงบและร่มรื่นเจดีย์หลวงปู่ขาวและมณฑปหลวงปู่ขาว

1.4.6 ศาลหลักเมืองพระวอ พระตา อยู่ห่างจากทางหลวงหมายเลข 210 (หนองบัวลำภู-อุดรธานี) ประมาณ 100 เมตร ศาลนี้สร้างขึ้นเพื่อให้ชาวหนองบัวลำภูได้เคารพสักการะพระผู้สร้างเมือง ซึ่งหมายถึงพระวอ และพระตา อันเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูคุณเวทิตา ศาลหลักเมืองได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2518 สร้างเสร็จและประกอบพิธีเปิดเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2519

1.5 ศูนย์พัฒนาอาชีพวัดสว่างศิลา

ตั้งอยู่ที่บ้านนาล้อม ตำบลหัวนา ก่อตั้งโดยแม่ชีทองเพชร ชันติกมล ซึ่งเป็นคนท้องถิ่นบ้านนาล้อม ศูนย์พัฒนาอาชีพวัดสว่างศิลาจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยแก้ปัญหาการอพยพแรงงานของคนหนุ่มสาวที่เข้ามาทำงานในเมืองหลวงหรือต่างถิ่น โดยรวบรวมกลุ่มผู้สนใจในอาชีพต่างๆ เข้ามาฝึกอบรมที่ศูนย์ฯ แห่งนี้ ซึ่งมีหลายอาชีพ เช่น งานศิลปประดิษฐ์ กรอบรูปวิทยาศาสตร์ ผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา ซ่อมเครื่องยนต์ขนาดเล็ก ซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า ผลิตภัณฑ์อลูมิเนียม งานตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น ที่ศูนย์ฯ แห่งนี้มีกฎระเบียบที่เคร่งครัดผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนต้องงอกราบมุขทุกชนิด การสอนเน้นวิชาชีพเป็นหลักแล้วสอดแทรกจริยธรรมผสมผสานเข้าไป ศูนย์ฯ จะมีสวัสดิการเป็นอย่างดี เช่น มีที่พักและอาหารให้รับประทาน เมื่อเลิกปฏิบัติงานประจำวันต้องสวดมนต์ไหว้พระและศึกษาธรรมพื้นฐานทุกวัน นอกจากนี้จะเป็นศูนย์พัฒนาอาชีพแล้ว ทางศูนย์ฯ ยังจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่เป็นฝีมือของสมาชิกการเดินทาง จากตัวเมืองหนองบัวลำภูตามทางหลวงหมายเลข 228 (หนองบัวลำภู-ศรีบุญเรือง) กิโลเมตรที่ 19 หรือถ้าเดินทางโดยรถประจำทาง จาก

สถานีขนส่งจังหวัดอุดรธานี จะมีรถประจำทางสาย 532 (อุดรธานี-ชุมแพ) ออกทุกครึ่งชั่วโมง ไปลงหน้าศูนย์พัฒนาอาชีพวัดสว่างศิลา

1.6 ศูนย์หัตถกรรมปั้นหม้อบ้าน โค้งสวรรค์

ห่างจากตัวเมืองหนองบัวลำภูไปทางจังหวัดอุดรธานีประมาณ 17 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 210 เป็นหมู่บ้านที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาด้วยกรรมวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม

2. อำเภอากลาง

ถ้ำเอราวัณ

ตั้งอยู่ที่บ้านผาอินทร์แปลง เป็นถ้ำขนาดใหญ่มีบันไดเรียงทอดโค้งไปมา จากเชิงเขาเบื้องล่างขึ้นสู่ปากถ้ำกว่า 600 ขั้น มีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ อยู่บริเวณปากถ้ำมองเห็นได้เด่นชัดจากระยะไกล ภายในถ้ำเป็นห้องโถงขนาดใหญ่ผู้คนได้หลายร้อยคน มีทางทะลุออกสู่หน้าผามองเห็นทัศนียภาพท้องทุ่ง ถ้ำนี้ยังเป็นสถานที่แห่งตำนานนิยายพื้นบ้านเรื่อง “นางผมหอม” มีหินงอกหินย้อยสวยงาม ถ้ำเอราวัณตั้งอยู่บริเวณหลักกิโลเมตรที่ 13 ตามทางหลวงหมายเลข 210 สายหนองบัวลำภู-เลย ประมาณ 45 กิโลเมตร มีทางแยกขวามือเข้าไปอีก 2 กิโลเมตร

3. อำเภอโนนสัง

3.1 โนนวัดป่า

เป็นโบราณสถานเก่าแก่ ตั้งอยู่ที่ตำบลโนนสัง ห่างจากจังหวัดหนองบัวลำภูตามทางหลวงหมายเลข 2146 สายหนองบัวลำภู-อำเภอโนนสัง ประมาณ 20 กิโลเมตร ที่โนนวัดป่านี้สันนิษฐานว่าเคยเป็นวัดเก่า ทั้งนี้เนื่องจากขุดพบพระพุทธรูปปางนาคปรกทำด้วยศิลา และมีร่องรอยโบราณสถานโบราณวัตถุอยู่รอบบริเวณนั้น ตามหลักฐานทางโบราณคดีสันนิษฐานได้ว่าเป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุศิลปะขอมสมัยเรืองอำนาจ

3.2 แหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์บ้านกุดคอกเมย และบ้านกุดกววงสร้อย

เป็นแหล่งที่ขุดค้นพบสิ่งของเครื่องใช้ โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ ลักษณะของภาชนะเครื่องปั้นดินเผาคล้ายกับวัฒนธรรมบ้านเชียง แหล่งโบราณคดีบ้านกุดคอกเมย ตั้งอยู่ที่ตำบลกุดคู บริเวณเชิงเขาภูพานด้านทิศตะวันตก ส่วนแหล่งโบราณคดีบ้านกุดกววงสร้อย ตั้งอยู่เชิงเขาภูเก้าด้านทิศตะวันออก โบราณวัตถุประเภทเด่นๆ ที่ชาวบ้านขุดพบเป็นจำนวนมากที่แหล่งโบราณคดีทั้งสองแห่งได้แก่ โขรงกระดูกคน ภาชนะดินเผา กำไลสำริด กำไลหิน แม่พิมพ์ทำจากหินทรายสำหรับใช้หล่อหัวขวานสำริด เครื่องมือเหล็ก ลูกปัดแก้ว เป็นต้น จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่า แหล่งโบราณคดีทั้งสองแห่ง มีวัฒนธรรมที่มีลักษณะเหมือนกัน หรืออยู่ในยุคสมัยเดียวกัน

การเดินทางไปยังแหล่งโบราณคดีบ้านกุดคอกเมย ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 2146 สายหนองบัวลำภู-โนนสัง ระยะทางประมาณ 36 กิโลเมตร ถึงบ้านหนองแวงแล้วเลี้ยวซ้ายเข้าไปอีกประมาณ 5 กิโลเมตร และแหล่งโบราณคดีบ้านกุดกววงสร้อย ใช้เส้นทาง การเดินทางเดียวกันกับทางไปแหล่งโบราณคดีบ้านกุดคอกเมย ถึงบ้านหนองแวงแล้วเลี้ยวขวาเข้าไปประมาณ 7 กิโลเมตร

3.3 อุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ

อุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2528 ครอบคลุมพื้นที่ 322 ตารางกิโลเมตร โดยมีที่ทำการอุทยานฯ อยู่ที่ริมทะเลสาบเหนือเขื่อนอุบลรัตน์ ซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดขอนแก่นเชิงเขาภูพานคำ เขตอำเภอโนนสัง มีจุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 2 แห่ง คือ ภูพานคำและภูเก้า

3.3.1 ภูพานคำ เป็นเทือกเขาทอดยาวจากเหนือสู่ใต้ จากอำเภอเมืองหนองบัวลำภูจนถึงเขื่อนอุบลรัตน์ เป็นเทือกเขาที่แบ่งเขตจังหวัดหนองบัวลำภูและจังหวัดขอนแก่น ภูพานคำเป็นทิวเขาด้านตะวันออกของกลุ่มน้ำพอง และเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาภูพาน ตอนบนมีทัศนียภาพที่สวยงามของทะเลสาบเหนือเขื่อนอุบลรัตน์ ซึ่งนักท่องเที่ยวมักจะพักผ่อนโดยเดินที่ หรือที่บ้านพักของอุทยานฯ หรือที่ศาลาพักผ่อนของกรมประชาสัมพันธ์ บริเวณทะเลสาบท้ายเขื่อนอุบลรัตน์ ที่ภูพานคำนี้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดและเป็นแหล่งตกปลาที่มีชื่อเสียงของจังหวัดด้วย

3.3.2 ภูเก้า ประกอบด้วยภูเขา 9 ลูก คือ ภูผาง ภูขุมปูน ภูหัน ภูเมย ภูค้อหม้อ ภูจัน ภูเพราะ ภูลาว และภูวัด ภูทั้ง 9 ลูกนี้มีความสลับซับซ้อนมาก มีป่าไม้และสัตว์ป่านานาชนิด มีถ้ำ มีน้ำตก ลานหินลาดมากมาย มีหินลักษณะแปลกๆ คล้ายปราสาท ถ้ำพลาโฮมีภาพเขียนรูปฝ่ามือและภาพแกะสลักของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ มีศาลาบนยอดหินที่เรียกว่า หอสวรรค์ ไชยมวิว นอกจากนี้ยังมีวัดพระพุทธบาทภูเก้า ซึ่งมีรอยเท้าคนและสุนัขขนาดใหญ่สลักบนหินอันเกี่ยวโยงกับนิทานพื้นบ้านเรื่อง “พระสุพรหมวิโมชา กับหมาเก้าหาง” ภายในวัดพระพุทธบาทภูเก้ายังมีถ้ำมีม และถ้ำอาจารย์สม ซึ่งภายในถ้ำมีภาพเขียนสีและภาพสลักตามผนังถ้ำสมัยก่อนประวัติศาสตร์

การเดินทางไปยังอุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ สามารถเดินทางไปได้ 2 ทาง คือ

เส้นทางที่ 1 ตามเส้นทางสายขอนแก่น-เขื่อนอุบลรัตน์ จากตัวเมืองขอนแก่นถึงตลาดอำเภออุบลรัตน์ ระยะทางประมาณ 50 กิโลเมตร ต่อด้วยรถยนต์โดยสารประจำทางสายเขื่อนอุบลรัตน์-โนนสัง ระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร ถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ

เส้นทางที่ 2 จากตัวเมืองตามทางหลวงหมายเลข 2146 สายหนองบัวลำภู-โนนสัง ระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร ถึงสามแยกบ้านโสกจาน จากนั้นเลี้ยวซ้ายเข้าสู่เส้นทางสายบ้านโสกจาน-เขื่อนอุบลรัตน์ ระยะทางประมาณ 14 กิโลเมตร ถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ

4. อำเภอสุวรรณคูหา

4.1 ถ้ำสุวรรณคูหา

ตั้งอยู่ที่วัดถ้ำสุวรรณคูหา บ้านคูหาพัฒนา หมู่ที่ 7 ตำบลนาดี ภายในถ้ำมีโบราณวัตถุ และรูปพระเจ้าไชยเชษฐาแห่งเมืองเวียงจันทน์ประดิษฐานอยู่ในถ้ำ การเดินทางใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 210 สายหนองบัวลำภู-วังสะพุง แล้วแยกขวาไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 2097 ถึงอำเภอสุวรรณคูหา จากนั้นใช้ถนนพระไชยเชษฐาไปประมาณ 1 กิโลเมตร ถึงโรงเรียนบ้านดงยางนาตาเหลว แล้วเลี้ยวขวาเข้าไปอีกประมาณ 4 กิโลเมตร

4.2 แหล่งโบราณคดีภูผายา

ตั้งอยู่ทางเหนือของบ้านนาเจริญ ตำบลดงมะไฟ เป็นภูเขาหินปูนที่แยกตัวออกมาจากเทือกเขาภูพานมีภาพเขียนสีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ปรากฏตามผนังถ้ำเป็นจำนวนหลายส่วน ส่วนแรกบริเวณ “ถ้ำล่าง” พบกลุ่มภาพเขียนสีแดงบนผนังถ้ำผิวเรียบยาวประมาณ 5 เมตร ประกอบด้วยลวดลายเรขาคณิต ภาพสัตว์ ภาพฝ่ามือ ส่วนที่สองคือ “ถ้ำบน” พบภาพเขียนสีแดงกระจายอยู่เป็นกลุ่มๆ ที่เห็นชัดเจนเป็นภาพสีเหลี่ยมขนมเปียกปูน ภาพคน ภาพสัตว์เลื้อยคลาน ภาพโครงร่างสัตว์ขนาดใหญ่ นอกจากนี้บริเวณถ้ำผายายังมีสำนักสงฆ์อันเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านตั้งอยู่ด้วย สันนิษฐานว่าภาพเขียนถ้ำภูผายามีอายุระหว่าง 2,000-3,000 ปี ใกล้เคียงกับอายุของภาพเขียนที่ค้นพบที่อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี ลักษณะภาพเขียนคล้ายคลึงกับที่พบที่ผาสาย มณฑลกวางสี ประเทศจีน

การเดินทาง ไปแหล่งโบราณคดีภูผายา จากตัวเมืองใช้ทางหลวงหมายเลข 210 สายหนองบัวลำภู-วังสะพุง จากนั้นแยกขวาเข้าสู่เส้นทางหลวงหมายเลข 2097 ถึงอำเภอสุวรรณคูหา แล้วใช้รถโดยสารประจำทางท้องถิ่นสายอำเภอสุวรรณคูหา-บ้านนาเจริญ

16. อุดรธานี

1. ข้อมูลทั่วไป

อุดรธานี เป็นจังหวัดใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางการคมนาคมและการท่องเที่ยวทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และยังเป็นดินแดนที่มีอารยธรรมเก่าแก่แห่งหนึ่งของโลก นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและมีหัตถกรรมผ้าจิดที่มีชื่อเสียงอีกด้วย

จังหวัดอุดรธานีมีเนื้อที่ประมาณ 11,730 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 18 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองอุดรธานี อำเภอหนองวัวซอ อำเภอหนองหาน อำเภอบ้านผือ อำเภอบ้านดุง อำเภอกุมภวาปี อำเภอโนนสะอาด อำเภอเพ็ญ อำเภอโนนสะอาด อำเภอศรีธาตุ อำเภอวังสามหมอ อำเภอทุ่งฝน อำเภอสร้างคอม อำเภอไชยวาน อำเภอหนองแสง อำเภอนาหว้า อำเภอพิบูลย์รักษ์ กิ่งอำเภอกู่แก้ว และกิ่งอำเภอประจักษ์ศิลปาคม

2. คำขวัญจังหวัดอุดรธานี

“น้ำตกจากสันภูพาน อุทยานแห่งธรรมะ อารยธรรมห้าพันปี ธานีผ้าหมี่-จิด
แดนนมมิตรหนองประจักษ์ เลิศลักษณ์กล้วยไม้หอมอุดรซันไชน์ ”

3. หมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ

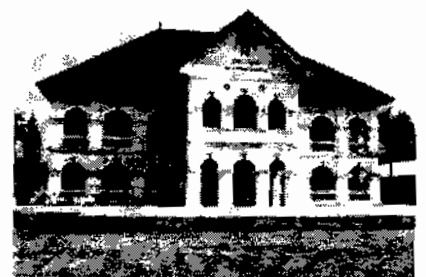
- บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) โทร. 0 4222 2845
- โรงพยาบาลจังหวัดอุดรธานี โทร. 0 4224 4252 - 3
- สถานีตำรวจจังหวัดอุดรธานี โทร. 0 4222 2285
- สถานีรถไฟจังหวัดอุดรธานี โทร. 0 4222 2061
- สถานีขนส่งจังหวัดอุดรธานี โทร. 0 4224 7950 -- 2
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี 0 4221 2538

4. แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

1. อำเภอเมือง

1.1 พิพิธภัณฑ์เมืองอุดรธานี

จัดตั้งขึ้นในอาคารราชินูทิศ ซึ่งเป็นอาคารเก่า สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 พิพิธภัณฑ์นี้จัดเปิดทำการให้บริการแก่ประชาชนเข้าเยี่ยมชมตั้งแต่วันที่ 18 มกราคม 2547 ซึ่งเป็นวันคล้ายวันสถาปนาจังหวัดอุดรธานีที่ชาวเมืองได้จัดงานเฉลิมฉลองครบรอบ 111 ปี พิพิธภัณฑ์เมืองอุดรธานี มี 2 ชั้นๆละ 6 ห้อง ประกอบด้วย

ชั้นล่าง

1.ห้องประชาสัมพันธ์และบริการ ห้องนี้เป็นการนำให้ผู้รู้จักกับอาคารจำลองของพิพิธภัณฑ์เมืองอุดรธานีและหอสูง 9 ชั้น ซึ่งจะเป็นอาคารพิพิธภัณฑ์กลางน้ำในหนองประจักษ์ ที่เชื่อมต่อด้านหลังของอาคารพิพิธภัณฑ์เมืองหลังนี้ โดยจะมีโครงการจัดสร้างขึ้นในอนาคต ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรธานีที่สวยงามอีกแห่งหนึ่ง นอกจากนี้จะมีแผนที่ หรือแผนผังที่แสดงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดอุดรธานี

2.ห้องธรรมชาติวิทยาและธรณีวิทยา ห้องนี้แสดงให้เห็นถึงสภาพดิน หิน น้ำ แร่ธาตุ ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆที่สำคัญตลอดจนซากดึกดำบรรพ์ที่ค้นพบในจังหวัดอุดรธานี ได้แก่ แร่โปแตสเซียมธรรมชาติ หินปูนและดินขาว หอยหิน

3.ห้องประวัติศาสตร์และโบราณคดี ห้องนี้แสดงให้เห็นความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณคดีที่มีอายุอันยาวนาน

-แหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคแรก ได้แก่ แหล่งอารยธรรมบ้านเชียง ซึ่งมีการขุดค้นพบซากโครงกระดูกมนุษย์โบราณ ภาชนะดินเผาที่มีลวดลายและขนาดต่างกัน พร้อมด้วยเครื่องประดับที่ทำจากสัมฤทธิ์และเครื่องใช้ในการทำมาหากินประเภท มีด หอก แหวน ขวาน ที่ทำจากเหล็ก

-แหล่งโบราณคดียุคประวัติศาสตร์ยุคที่ 2 ได้แก่ ยุคอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ซึ่งพบแหล่งอารยธรรมมนุษย์โบราณ สมัย 1,800 ปี ถึง 1,200 ปี โดยมีการพบซากโบราณวัตถุ และร่องรอยคามวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในยุคนั้น ได้แก่ ภาพเขียนสีตามผนังถ้ำ หลักระบายขนาดใหญ่ฝังอยู่รอบเสาหินตามธรรมชาติ ที่ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและร่องรอยการแกะสลักพระพุทธรูปในถ้ำหินขนาดใหญ่ เพื่อใช้เป็นที่สักการบูชา ยุคในประวัติศาสตร์ พบว่า จังหวัดอุดรธานี มีโบราณวัตถุประเภทหินแกะสลักที่วัดภูแก้ว ซึ่งเป็นลวดลายศิลปวัฒนธรรมยุคลพบุรี ยุคในประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา ยังค้นพบพระพุทธรูปทองคำเงินในเจดีย์เก่า ที่ก่อด้วยอิฐมอญขนาดใหญ่ ตามวัดต่างๆ จากพื้นที่หลายๆ อำเภอ

4.ห้องมานุษยวิทยาและชาติพันธุ์ แสดงให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุดรธานี ตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

-สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ อาศัยสร้างบ้านเรือนที่เป็นไม้ตั้งแต่หลังคาถึงเสาเรือน อยู่ใกล้กับแหล่งธรรมชาติ พื้นที่อุดมสมบูรณ์สะดวกต่อการทำมาหากิน

-เครื่องใช้ของคนอุดรฯ ตามที่พบจะมีการใช้ภาชนะดินเผาประเภท ไห หิน ใช้เครื่องจักสานไม้ไผ่ เป็นภาชนะในครัวเรือนและเครื่องใช้ในการจับปลา ล่าสัตว์ต่างๆ ใช้คัมภีร์ใบลานเป็นหนังสือธรรมะ

-การแต่งกาย ในแต่ละเผ่าจะมีการแต่งกายแบบคนไทอีสาน แบบชาวภูไท แบบชาวไทพวน แบบชาวจีนและญวน ซึ่งแต่ละเผ่ายังคงอาศัยอยู่ในจังหวัดอุดรธานีแต่ละพื้นที่

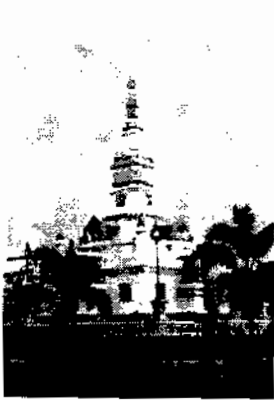
5.ห้องประวัติศาสตร์และการพัฒนาเมืองของพลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ห้องนี้จัดแสดงให้เห็นภาพถ่ายโบราณ และภาพวาดของพลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ที่ได้ทรงสร้างเมืองอุดรธานีขึ้นที่บ้านเดื่อหมากแข้ง ซึ่งเป็นชุมชนเล็กๆ แต่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ มีที่ราบลุ่มสามารถปลูกข้าว ทำนาเลี้ยงชีพพลเมืองได้ จนพัฒนามาเป็นเมืองขนาดใหญ่ได้

6.ห้องศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย แสดงให้เห็นเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของชาวจังหวัดอุดรธานี ได้แก่ ศิลปการทอเสื่อกก การสร้างเขื่อนอีสาน เป็นต้น

ชั้นบน

- 1.ห้องพระประวัติพลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม
- 2.ห้องราชสกุลทองใหญ่
- 3.ห้องภาพถ่ายโบราณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ
- 4.ห้องพระอริยสงฆ์ เกจิอาจารย์ ของจังหวัดอุดรธานี
- 5.ห้องอารยธรรมบ้านเชียงและอารยธรรมภูพระบาท

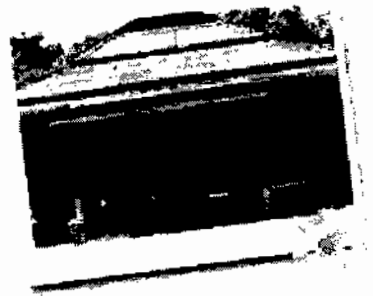
1.2 วัดทิพยรัฐนิมิตร (วัดป่าบ้านจิก)

ตั้งอยู่บริเวณสี่แยกระหว่างถนนนเรศวร กับถนนทหาร ตำบลหมากแข้ง เป็นวัดป่าอีกวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง ภายในวัดร่มรื่น มีเจดีย์องค์ใหญ่ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และรูปเหมือนหลวงปู่ทิด จิตชมโม เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน พร้อมเครื่องอัฐบริหาร เจดีย์นี้มีฐานถ้ายะนทานที่ใช้ดวงพระบรมสารีริกธาตุแต่ครั้งพุทธกาล สร้างแล้วเสร็จ พ.ศ. 2544 ทุก ๆ ปี ในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 12 ตรงกับวันเกิดหลวงปู่จะมีการทอดกฐิน และกรทำบุญฉลองอายุหลวงปู่

1.3 วัดป่าบ้านดาด

ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านดาด เดินทางออกจากตัวเมืองไปตามทางหลวงหมายเลข 2 เส้นอุดรธานี-ขอนแก่น ถึงบริเวณสี่แยกบ้านคางเค็ง แล้วแยกขวาเข้าไปอีกประมาณ 9 กิโลเมตร ก็จะถึงบริเวณวัดที่อยู่เลยจากชุมชนบ้านดาดไม่ไกลเท่าใดนัก สภาพโดยทั่วไปของวัดนี้มีลักษณะเป็นพื้นที่ป่าบนโคก มีพื้นที่ทั้งหมดราว 163 ไร่ ล้อมรอบด้วยกำแพง นอกจากนี้มีจุดประสงค์ที่จะให้แสดงเขตแน่นอนของวัดแล้วยังป้องกันอันตรายให้กับสัตว์ป่าที่

อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าของวัดอีกด้วยเพราะในบริเวณวัดมีสัตว์ป่าชุกชุมมาก ทั้งไก่ฟ้า ไก่ป่า นก กระรอก กระแต หมูป่า วัดป่าบ้านตาดเป็นที่พำนักของพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน พระอาจารย์วิปัสสนาสาวย พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ท่านเป็นพระที่มีปฏิปทา เป็นที่เคารพศรัทธาเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการไปปฏิบัติธรรม

1.4 วัดโพธิสมภรณ์

ตั้งอยู่ที่ตำบลหมากแข้ง เป็นวัดที่สร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ ปลายรัชกาลที่ 5 โดยมหาอำมาตย์ตรีพระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร (โพธิ เนติโพธิ) สมุหเทศาภิบาลมณฑลอุดร ได้ชักชวนราษฎรในหมู่บ้านหมากแข้งสร้างวัด ซึ่งชาวบ้านนิยมเรียกว่า วัดใหม่ ต่อมา พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราวุฒินิ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ได้ทรงประทานนามว่า “วัดโพธิสมภรณ์”

ให้เป็นอนุสรณ์แก่พระยาศรีสุริยราชวรานุวัตรผู้สร้างวัดนี้

1.5 วัดมัชฌิมาวาส

ตั้งอยู่ที่ตำบลหมากแข้ง ชาวบ้านนิยมเรียกว่า วัดเดิม หรือวัดเก่า ในวิหารเล็กๆ ภายในวัดมีพระพุทธรูปหินสีขาวปางนาคปรกประดิษฐานอยู่ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “หลวงพ่อนาค” เป็นที่เคารพสักการะของชาวอุดรธานี ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดขึ้น ที่วัดร้างโนนหมากแข้งและให้ชื่อว่า “วัดมัชฌิมาวาส”

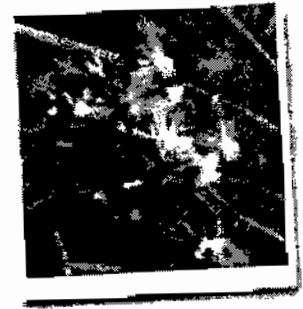
1.6 ศาลเจ้าปู่-ย่า

ตั้งอยู่หลังสถานีรถไฟใกล้ตลาดหนองบัว ถนนนิคมโย เป็นศาลเจ้าของชาวจีนที่ใหญ่โต และสวยงาม มีสวนหย่อมริมหนองบัว บริเวณโดยรอบมีศาลาชมวิวกว้างน้ำ 2 หลัง บรรยากาศร่มรื่นเหมาะแก่การท่องเที่ยว และพักผ่อน และในศาลเจ้าปู่-ย่าแห่งนี้ ยังมีมังกรทองยาวถึง 99 เมตร ซึ่งใช้แสดงในงานทุ่งศรีเมืองในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปี

1.7 สวนกล้วยไม้หอมอุดรชันชายนี

ตั้งอยู่ที่ชอชมกมลวัฒนา ถนนรอบอุดร-หนองสำโรง จากตัวเมืองใช้เส้นทางหมายเลข 2 (อุดรธานี-หนองคาย) ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร เลี้ยวแยกถนนเลี้ยวเมืองไปเล็กน้อย ทางซ้ายมือ จะมีทางแยกเข้าหนองสำโรงประมาณ 500 เมตร และเห็นป้ายบอกทางเข้าสวนกล้วยไม้ทางด้านซ้ายมือ สวนกล้วยไม้หอมอุดรชันชายนี เป็นสวนกล้วยไม้ที่ผลิตกล้วยไม้กลิ่นหอมพันธุ์ใหม่ของไทยซึ่งใช้เวลาในการค้นคว้า และผสมพันธุ์ระหว่างแวนด้า (Vanda) โจเซฟฟิน แวนเบอร์โร (Josephine Van Berrow) ได้รับการจดทะเบียนลิขสิทธิ์ที่สมาคมกล้วยไม้โลก ประเทศอังกฤษ เมื่อปี 2531 ชื่อพันธุ์ Udon Sunshine Orchid หรือพันธุ์นางสาวอุดรชันชายนี ซึ่งมีการนำไปสกัดทำน้ำหอมในชื่อเดียวกันไปจำหน่าย

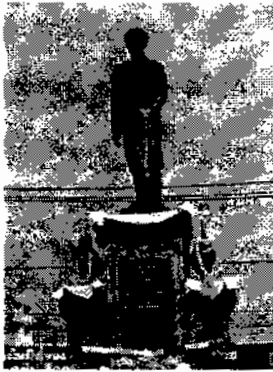
1.8 สวนสาธารณะหนองประจักษ์ศิลปาคม

อยู่ในเขตเทศบาลเมืองอุดรธานี หนองประจักษ์เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ มีมาตั้งแต่ก่อนตั้งเมืองอุดรธานี เดิมเรียกว่า “หนองนาเกลือ” ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของตัวเมือง ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “หนองประจักษ์” เพื่อเป็นเกียรติประวัติแก่พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ผู้ก่อตั้งเมืองอุดรธานี ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 เทศบาลเมืองอุดรธานี ได้ทำการปรับปรุงหนองประจักษ์ขึ้นใหม่ เพื่อถวายเป็นราชสักการะแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เนื่องในวโรกาสทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ โดยบริเวณตัวเกาะกลางน้ำได้จัดทำสวนหย่อมปลูกไม้ดอกไม้ประดับหลายชนิด และทำสะพานเชื่อมระหว่างเกาะมีน้ำพุ หอนาฬิกา และสวนเด็กเล่น แต่ละวันจะมีประชาชนเข้าไปพักผ่อน และออกกำลังกายกันเป็นจำนวนมาก

1.9 หมู่บ้านนาข้าว และศูนย์หัตถกรรมบ้านเม่น

อยู่ในเขตอำเภอเมือง ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 16 กิโลเมตร ตามเส้นทางสายอุดรธานี-หนองคาย (ทางหลวงหมายเลข 2) หมู่บ้านอยู่ทางขวามือ ตรงข้ามโรงเรียนชุมชนนาข้าว เป็นหมู่บ้านที่มีการทอผ้าจิด และจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากผ้าจิดในราคาย่อมเยา การเดินทาง มีรถโดยสารประจำทางสายอุดรธานี-นาข้าว ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถขึ้นได้ที่หน้าสถาบันราชภัฏอุดรธานี และตลาดรังษิณา

1.10 อนุสาวรีย์พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงประจักษ์ ศิลปาคม

ตั้งอยู่กลางเมืองอุดรธานี พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงประจักษ์ ศิลปาคม เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าจอมมารดาสังวาลย์ ประสูติเมื่อ ปีพุทธศักราช 2399 ทรงดำรงตำแหน่งข้าหลวง ค่างพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สำเร็จราชการมณฑล ฝ้ายเหนือ (เรียกว่า มณฑลอุดร ในสมัยต่อมา) ระหว่าง พ.ศ. 112–118 ทรงเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งเมืองอุดรขึ้น เมื่อ ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436) ทรงจัดวางระเบียบราชการ ปกครองบ้านเมือง และรับราชการในหน้าที่สำคัญ ๆ ที่อำนวยประโยชน์แก่ ราษฎร อนุสาวรีย์พระองค์ท่านนับเป็นเกียรติประวัติสูงสุดของชาวจังหวัดอุดร

2. อำเภอหนองหาน

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง

ตั้งอยู่ที่บ้านเชียง ตำบลบ้านเชียง เป็นแหล่งประวัติศาสตร์สำคัญทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ ประเทศไทย และภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ กรมศิลปากรได้ทำการสำรวจขุดค้นแหล่ง โบราณคดีที่บ้านเชียง ระหว่างปี พ.ศ. 2517–2518 จากการศึกษาหลักฐาน ต่าง ๆ ที่พบทำให้บ้านเชียงเป็นแหล่ง โบราณคดีสมัยก่อน ประวัติศาสตร์ ที่มีอายุราว 1822–4600 โดยองค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้จดทะเบียนให้แหล่ง โบราณคดี บ้านเชียงเป็นมรดกโลกทางประวัติศาสตร์ เมื่อเดือนธันวาคม 2535 ณ เมืองคาร์เทจ ประเทศตูนิเซีย ภายใน พิพิธภัณฑฯ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ตั้งอยู่ทางด้านขวาของทางเข้า อยู่ในบริเวณวัดโพธิ์ศรีใน เป็นพิพิธภัณฑที่เปิดที่เป็นแหล่ง โบราณคดีแห่งแรกในประเทศไทย เป็นนิทรรศการถาวร ซึ่งแสดงขั้นตอนการขุดค้นทาง โบราณคดีที่ยังคง ลักษณะของศิลปวัตถุที่พบตามชั้นดินเพื่อให้ผู้เข้าชม ได้ศึกษาถึงการขุดค้นทาง โบราณคดี และ โบราณวัตถุ ซึ่ง ส่วนใหญ่เป็นภาชนะเผาที่ฝังรวมกับศพ

ส่วนที่ 2 ตั้งอยู่ทางด้านซ้ายของทางเข้า เป็นอาคารที่จัดแสดงเกี่ยวกับเรื่องราว และวัฒนธรรมของ บ้านเชียงในอดีต ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ที่แสดงถึงเทคโนโลยีในสมัย โบราณรวมทั้ง โบราณวัตถุ และ นิทรรศการบ้านเชียงที่เคยจัดแสดง ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา

นอกจากนั้น ภายในบริเวณอาคารส่วนที่ 2 ยังมีห้องนิทรรศการ ห้อง บรรยาย ฉายภาพยนตร์ ภาพนิ่ง และการให้บริการการศึกษาต่าง ๆ การเดินทาง ไปยังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียงนั้นสะดวกมาก เนื่องจากอยู่ห่างจากตัว จังหวัดประมาณ 55 กิโลเมตร ตามเส้นทางหมายเลข 22 เส้นอุดรธานี-สกลนคร

ตรงกิโลเมตรที่ 50 ก็จะถึงปากทางเข้าบ้านปลู จะเห็นป้ายบอกทางไปพิพิธภัณฑสถานด้านซ้ายมือ เข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 2225 อีกประมาณ 6 กิโลเมตร ก็จะถึงพิพิธภัณฑสถานซึ่งเปิดให้เข้าชมทุกวัน ตั้งแต่เวลา 08.30-17.00 น. อัตราค่าเข้าชม นักท่องเที่ยว ชาวไทย 10 บาท ชาวต่างประเทศ 30 บาท สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ บ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี 41320 โทร. 0 4220 8340 โทรสาร 0 4220 8341

3. อำเภอหนองแสง

3.1 ภูฝอยลม

ภูฝอยลม ตั้งอยู่บนเทือกเขาภูพานน้อย ที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 600 เมตร อากาศเย็นสบายตลอดปี ชื่อของภูฝอยลมมาจากไถเลนชนิดหนึ่ง คือ “ฝอยลม”ซึ่งเคยพบเกาะอาศัยอยู่ตามกิ่งของต้นไม้ใหญ่ในบริเวณนี้ แต่ปัจจุบันพบได้น้อยลงเนื่องจากป่าถูกบุกรุกจนมีสภาพเสื่อมโทรม ปัจจุบันมีการจัดตั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติและให้เป็นที่ทัศนศึกษาของประชาชน ประกอบด้วยสวนรวมพรรณไม้ 60 พรรษา มหาราชินี อุทยานโลกล้านปี มีหุ่นจำลองไดโนเสาร์ และพิพิธภัณฑสถานแสดงซากสัตว์ดึกดำบรรพ์และมีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติซึ่งจะได้พบป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าเต็งรัง สลับป่าทุ่งหญ้า น้ำตกเล็ก ๆ และถ้ำ การเดินทาง หากเดินทางมาตามเส้นทางขอนแก่น-อุดรธานี เมื่อเลยอำเภอโนนสะอาดมาแล้วจะพบทางแยกซ้ายที่บ้านห้วยเก็งไปภูฝอยลม รถยนต์สามารถขึ้นถึงบนภูได้โดยสะดวก

3.2 วนอุทยานน้ำตกธารงาม

ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าขุนห้วยสามทาก ขุนห้วยกองสี ตำบลหนองแสง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 78,125 ไร่ ประกาศเป็นวนอุทยานเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2527 ลักษณะสภาพพื้นที่ของวนอุทยานฯ เป็นภูเขาสูงชัน และเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาภูพาน เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่ไหลลงสู่ห้วยสามทาก-ห้วยน้ำฆ้องตลอดปี จุดเด่นที่น่าสนใจภายในวนอุทยานฯ มีน้ำผา ถ้ำที่สวยงาม และมีลานหิน หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “แหล” เป็นแหลขนาดใหญ่ เนื้อที่กว้างขวาง มีก้อนหินใหญ่ตั้งวางเรียงราย และซ้อนกันอยู่ และที่จุดนี้สามารถมองเห็นวิวทัศนียภาพที่อยู่เบื้องล่างได้ พรรณไม้ที่พบเห็นได้แก่ ประดู่ นนทรี ยาง กระบะ ตะเคียนทอง ตะเคียนเงิน และสัตว์ป่าที่พบได้แก่ หมูป่า กระงะ ค่าง อีเห็น

การเดินทาง ไปวนอุทยานน้ำตกธารงามอยู่ห่างจากอำเภอหนองแสงประมาณ 6 กิโลเมตร สามารถใช้เส้นทางในการเดินทางได้ 3 เส้นทาง ได้แก่

เส้นทางแรก จากอุครธานี-บ้านเหล่า-โคกลาด-อำเภอหนองแสง ระยะทางประมาณ 35 กิโลเมตร

เส้นทางที่สอง จากอุครธานีไปบ้านคำกั้ง-บ้านคาบ-อำเภอหนองแสง ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร

เส้นทางที่สาม จากอุครธานี-ห้วยเก็ง อำเภอหนองแสง ระยะทางประมาณ 60 กิโลเมตร

4. อำเภอกุมภวาปี

4.1 บ้านเดียม โฮมสเตย์

เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม โฮมสเตย์ที่บ้านเดียมมีความงดงามของ ทะเลบัวแดง พระธาตุบ้านเดียมและการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างอบอุ่นของชาวบ้าน

การเดินทาง ใช้ทางหลวงหมายเลข 2 (อุครธานี-กุมภวาปี) ถึงกิโลเมตรที่ 26 เลี้ยวซ้ายไปตามเส้นทางห้วยสามพาด-ถึงอำเภอประจักษ์ศิลปาคม ประมาณ 18 กิโลเมตร ผ่าน โรงเรียนบ้านมอญแล้วเลี้ยวขวาเข้าบ้านเดียม รวมระยะทางประมาณ 44 กิโลเมตร

4.2 พระธาตุคอนแก้ว

พระธาตุคอนแก้ว หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า พระมหาธาตุเจดีย์ ตั้งอยู่ที่บ้านคอนแก้ว ประดิษฐานอยู่กลางวัดมหาธาตุเจดีย์ ห่างจากตัวเมืองอุครธานีประมาณ 50 กิโลเมตร เป็นเจดีย์ทรงเหลี่ยมคล้ายพระธาตุพนม สูงประมาณ 18 วาเศษ องค์พระธาตุมีลักษณะการสร้าง 2 ชั้น แต่ละชั้นมีรูปแกะสลักเกี่ยวกับพระพุทธประวัติ นรก-สวรรค์ การก่อสร้างพระธาตุเป็นหินทรายรูปทรงสี่เหลี่ยม ยาวประมาณ 1 ศอก รอบนอกฉาบด้วยปูน สันนิษฐานว่าวัดพระธาตุคอนแก้ว ไบเสมา และเสานหินสร้างขึ้นในราวศตวรรษที่ 12-13

5. อำเภอบ้านผือ

5.1 พระพุทธบาทบัวบาน

ตั้งอยู่บนเนินเขาในเขตตำบลเมืองพาน เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธบาทจำลองอันเก่าแก่ที่อยู่ในโบสถ์ และมีการขุดค้นพบไบเสมาที่ทำด้วยหินทรายเป็นจำนวนมากไบเสมาเหล่านี้สลักเป็นรูปบุคคล และลวดลายต่าง ๆ เป็นศิลปะทวารวดีผสมกับศิลปะลพบุรี

5.2 วัดป่าบ้านค้อ

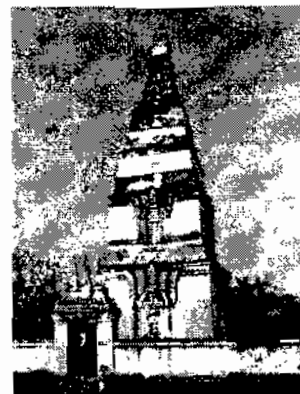
ภายในวัดมีพระมหาธาตุเจดีย์ เณริมพระบารมีพระนวมินทร์ นอกจากนี้บริเวณใกล้เคียงกับพระมหาธาตุเจดีย์ยังมีต้นพระศรีมหาโพธิ์ เป็นกิ่งพันธุ์ที่ตอนกิ่งมาจากพระศรีมหาโพธิ์ ณ พุทธคยา ประเทศอินเดีย การเดินทาง ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 2 (อุครธานี-หนองคาย) ถึงหลักกิโลเมตรที่ 13 เลี้ยวซ้าย ไป

ตามถนนหมายเลข 2021 (อุตรธานี-บ้านฝื่อ) ประมาณ 20 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวขวาเข้าวัดป่าบ้านฝื่อ ประมาณ 3 กิโลเมตร รวมระยะทางจากอุตรธานี ประมาณ 36 กิโลเมตร

5.3 อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท

ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาภูพาน ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 3,430 ไร่ ในเขตบ้านฝื่อ ตำบลเมืองพาน อยู่ห่างจากตัวจังหวัดระยะทางประมาณ 67 กิโลเมตร ตามเส้นทางหมายเลข 2 เส้นอุตรธานี-หนองคาย ถึงบริเวณหลักกิโลเมตรที่ 13 แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 2021 ไปทางอำเภอบ้านฝื่อ ระยะทางประมาณ 42 กิโลเมตร แยกขวาประมาณ 500 เมตร และตรงไปตามเส้นทางหมายเลข 2348 อีกประมาณ 12 กิโลเมตร มีแยกขวาเป็นทางเข้าไปประมาณ 2 กิโลเมตร

อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาทนี้เป็นที่ตั้งของสถานที่ซึ่งแสดงถึงอารยธรรมของมนุษย์ และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิประเทศซึ่งมีโครงสร้างส่วนใหญ่เป็นหินทรายที่ถูกขัลดกลาจากขบวนการกัดกร่อนทางธรรมชาติทำให้เกิดเป็นโขดหินน้อยใหญ่รูปร่างต่าง ๆ กัน ปรากฏเป็นหลักฐานเกี่ยวกับชีวิตผู้คนในอดีตที่น่าสนใจหลายแห่ง อาทิ

5.3.1 พระพุทธรูปบัวบก

ตั้งอยู่บริเวณทางแยกซ้ายมือก่อนถึงที่ทำการอุทยานฯ สร้างขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2463-2477 คำว่า "บัวบก" เป็นชื่อของพันธุ์ไม้ชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นตามป่า มีหัว และใบคล้ายใบบัว ซึ่งชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า ผักหนอก บัวบกนี้คงจะมีอยู่มากในบริเวณที่พบรอยพระพุทธรูปบาท จึงเรียกรอยพระพุทธรูปบาทนี้ว่า "พระพุทธรูปบัวบก" หรือคำว่าบัวบกอาจจะมาจากคำว่า บ่บก ซึ่งหมายถึง ไม่แห้งแล้ง รอยพระพุทธรูปบาทมีลักษณะเป็นแอ่งลึกประมาณ 60 เซนติเมตร ลงไปในพื้นหินยาว 1.93 เมตร กว้าง 90 เซนติเมตร เดิมมีการก่อมณฑปครอบรอยพระพุทธรูปบาทไว้ ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2465 พระอาจารย์ศรีทัตย์ สุวรรณมาโจ ได้รื้อมณฑปเก่าออกแล้วสร้างพระธาตุเจดีย์ขึ้นใหม่ และยังสร้างรอยพระพุทธรูปบาทจำลองวางทับรอยพระพุทธรูปบาทเดิมไว้ ภายในพระธาตุเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ตัวองค์เจดีย์เป็นทรงบัวเหลี่ยมคล้ายองค์พระธาตุพนม มีงานนมัสการพระพุทธรูปบัวบกในวันขึ้น 13-15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี

5.3.2 พระพุทธรูปหลังเต่า

ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระพุทธรูปบัวบก มีลักษณะเป็นรอยพระบาทสลักลึกลงไปในพื้นที่ประมาณ 25 เซนติเมตร ใจกลางพระบาทสลักเป็นรูปดอกบัว กลีบแหลมนูนขึ้นมาอย่างเห็นได้ชัด และเนื่องจากพระพุทธรูปบาทแห่งนี้อยู่ใกล้กับเพิงหินธรรมชาติรูปร่างคล้ายเต่า จึงได้ชื่อว่า "พระพุทธรูปบาทหลังเต่า"

5.3.3 ถ้ำ และเพิงหินต่าง ๆ

ตั้งกระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณอุทยานฯ นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมได้ในระยะทางไม่ไกลนัก ได้แก่ ถ้ำลายมือ ถ้ำโนนสาวเอ้ ถ้ำคน ถ้ำวัวแดง (ซึ่งถ้ำเหล่านี้สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นที่พำนักของมนุษย์สมัยหิน และมนุษย์เหล่านั้นได้เขียนรูปต่าง ๆ ไว้ เช่น รูปคน รูปมือ รูปสัตว์ และรูปร่างเรขาคณิต) นอกจากนี้ยังมีลานหินที่สวยงาม คือ ลานหินโนนสาวเอ้ ชนรรมชาติได้สร้างเพิงหินต่าง ๆ ไว้ ทำให้มนุษย์รุ่นหลัง ๆ ได้จินตนาการผูกเป็นเรื่องตำนานพื้นบ้าน คือ เรื่อง “นางอุสา-ท้าวบารส” เพิงหินที่สวยงามเหล่านี้ ได้แก่ คอกม้าท้าวบารส หอนางอุสา บ่อน้ำนางอุสา นอกจากนั้นยังพบชิ้นส่วนหลักเสมา และหินทรายจำหลัก พระพุทธรูปศิลปะสมัยทวารวดี ที่เพิงหินวัดพ่อตา และเพิงหินวัดลูกเขย

6. อำเภอบ้านดุง

บ้านคำชะโนด

ตั้งอยู่ที่ตำบลวังทอง อยู่ห่างทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอบ้านดุง มีพื้นที่ราว 20 ไร่ ซึ่งมีน้ำล้อมรอบสภาพคล้ายเกาะ มีดงต้นปาล์มชนิดหนึ่งลักษณะคล้ายต้นตาลผสมต้นมะพร้าวขึ้นอยู่ เรียกว่า ดงชะโนด คนสมัยเรียกที่นี่ว่า “วังนาคินทร์คำชะโนด” เชื่อกันว่าบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่กลางดงเป็นประตูสู่เมืองบาดาล เป็นที่อยู่อาศัยของพญาสุทโธนาคร ที่แปลกคือในดงชะโนดมีน้ำซับน้ำซึมอยู่ตลอดเวลา แต่กลับ

ไม่เคยมีน้ำท่วมเลย การเดินทาง ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 22 (อุดรธานี-สกลนคร) เลี้ยวซ้ายที่บ้านหนองเม็กไปทางอำเภอบ้านดุง อีก 9 กิโลเมตร ถึงบ้านคำชะโนด

7. อำเภอวังสามหมอ

วนอุทยานวังสามหมอ

อยู่ในเขตพื้นที่ของตำบลหนองกุงทับม้า ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าบะยาว-ป่าห้วยน้ำคำ-ป่าหนองกุงทับม้า-ป่านาขุง และป่าหนองหญ้าไซ วนอุทยานฯ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอวังสามหมอประมาณ 20 กิโลเมตร หรืออยู่ห่างจากอำเภอเมืองอุดรธานีประมาณ 120 กิโลเมตร ประกาศเป็นวนอุทยานฯ เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2527 มีเนื้อที่ประมาณ 18,750 ไร่ ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบโดยทั่วไปเป็นป่าแดง หรือป่าเต็งรัง มีพันธุ์ไม้ขนาดเล็ก และขนาดกลางขึ้น ได้แก่ ไม้ยาง ไม้ตะเคียนทอง มีลำห้วย เกาะ แก่ง และโขดหินที่มีน้ำไหลตลอดทั้งปี สัตว์ป่าที่พบเห็น ได้แก่ บ่าง อีเห็น ชะมด นกเป็ดน้ำ เป็นต้น

จุดเด่นที่น่าสนใจภายในวนอุทยานฯ ได้แก่

1.1 **วังใหญ่** เป็นวังน้ำขนาดใหญ่ที่มีน้ำไหลตลอดทั้งปี มีลำห้วยลำพันชาติไหลผ่าน มีแก่งหิน โขดหิน บรรยากาศเย็นสบายเหมาะแก่การพักผ่อน ที่วังใหญ่สามารถลงเล่นน้ำ ล่องแก่ง พายเรือ และตกปลา ได้เหมาะแก่การพักผ่อน

1.2 **แก่งมน้อย** จากวังใหญ่เดินทางริมห้วยลำพันชาติไปตามทางเลียบลำน้ำประมาณ 800 เมตร จะพบเกาะแก่ง โขดหินที่เกิดจากการกัดเซาะของน้ำ บางช่วงเกิดเป็นน้ำตกที่สวยงาม

1.3 **แก่งหินหอม** จากแก่งวังมน้อยไปประมาณ 100 เมตร เป็นแก่งหินขนาดใหญ่ต่างระดับ โดยเฉพาะช่วงฤดูฝนมีน้ำไหลมากทำให้เกิดเสียงดังก้องไปไกล นอกจากนี้ยังมีเกาะแก่งหิน วังน้ำอีกหลายแห่ง เช่น แก่งขาน วังแก่งขาม วังหมากดำ

วนอุทยานวังสามหมอไม่มีบริการบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว หากนักท่องเที่ยวมีความประสงค์ที่จะเดินทางไปพักผ่อน หรือทัศนศึกษา จะต้องนำเงินที่ไปเอง และควรติดต่อขออนุญาตก่อนล่วงหน้าได้ที่ หัวหน้าวนอุทยานวังสามหมอ หรือติดต่อสอบถามข้อมูลได้ที่ ฝ่ายจัดการวนอุทยาน ส่วนวนอุทยานแห่งชาติ สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้ บางเขน กรุงเทพฯ

การเดินทาง ไปวนอุทยานวังสามหมอ เริ่มจากอำเภอกุมภวาปี-อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ระหว่างทางอำเภอวังสามหมอไปอำเภอนิคมน้ำอูน-อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร ระหว่างตำบลหนองกุงทับม้า จะมีทางแยกขวามือไปวนอุทยานวังสามหมอ ระยะทางประมาณ 9 กิโลเมตร

17. อุบลราชธานี

1. ข้อมูลทั่วไป

อุบลราชธานี เป็นเมืองใหญ่ริมฝั่งแม่น้ำมูล ที่มีประวัติความเป็นมาเก่าแก่กว่า 200 ปี เล่ากันว่าท้าวคำผง ท้าวทิศพรหมและท้าวคำบุตร พระวอ พระตา หนีภัยสงครามจากพระเจ้าสิริบุญสาร เจ้าแห่งนครเวียงจันทน์ เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระเจ้าตากสินมหาราชและต่อมาได้สร้างเมืองขึ้นที่บริเวณดงอู่ผึ้งใกล้กับแม่น้ำมูล ครั้นพ.ศ. 2323 พระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้พระยาราชสุภาวดี เจริญครา พระราชสีห์มาพระราชทานนามเมืองว่า “อุบลราชธานี” ทรงให้ท้าวคำผงเป็นเจ้าเมืองคนแรกซึ่งต่อมาได้พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “พระปทุมวงศา” เมืองอุบลราชธานีมีเจ้าเมืองสืบกันมาถึง 4 คน ครบจนถึงปี พ.ศ. 2425 จึงได้มีการแต่งตั้งข้าหลวงและผู้ว่าราชการจังหวัดมาปกครองดูแลจนถึงทุกวันนี้

อุบลราชธานีตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ เป็นระยะทาง 629 กิโลเมตร สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงและภูเขา มีแม่น้ำมูลไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่ และมีหน้าผาหินทรายบริเวณชายฝั่งแม่น้ำโขงอันเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยและลาว จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ประมาณ 15,744 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 20 อำเภอ และ 5 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี วารินชำราบ เดชอุดม นุญศรี นางะหลวย น้ำยืน พิบูลมังสาหาร โขงเจียม ศรีเมืองใหม่ ตระการพืชผล เขมราฐ ม่วงสามสิบ เขื่องใน กุดข้าวปุ้น คาลสมุท โพนไทร สำโรง สิรินคร คอนมดแดง ทุ่งศรีอุดม กิ่งอำเภอนาเขี้ยว กิ่งอำเภอนาตาล กิ่งอำเภอเหล่าเสือโก้ก กิ่งอำเภอสว่างวีระวงศ์และ กิ่งอำเภอน้ำขุ่น

2. คำขวัญจังหวัดอุบลราชธานี

“เมืองแห่งดอกบัวงาม แม่น้ำสองสี มีปลาแซบหลาย หาดทรายแก่งหิน ถิ่นไทยนักปราชญ์
ทวยราษฎร์ใฝ่ธรรม งามล้ำเทียนพรรษา ผาแต้มก่อนประวัติศาสตร์พันปี ”

3. ระยะทางจากกรุงเทพฯ

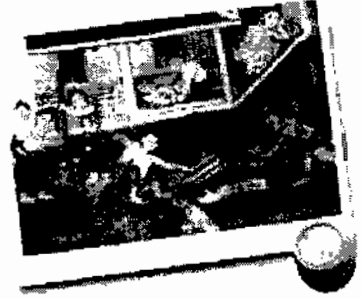
ระยะทางจากกรุงเทพฯ ถึงอุบลราชธานี 680 กิโลเมตร

4. แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

1.อำเภอเมือง

1.1ทุ่งศรีเมือง

ตั้งอยู่ใจกลางเมืองบริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด เป็นสวนสาธารณะประจำเมืองที่มีสภาพภูมิทัศน์งดงาม เดิมเป็นที่ทำนาของเจ้าเมือง ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 5 โปรดฯ ให้จัดการทำนาที่ทุ่งศรีเมือง เพื่อรักษาไว้ให้เป็นที่พักผ่อนของชาวเมือง และเป็นที่จัดเทศกาลงานบุญต่างๆ ทุ่งศรีเมืองมีประตูทางเข้า 4 ทิศ คือ ประตูอุบลเดชประชารักษ์ อุบลศักดิ์ประชาบาล อุบลการประชานิตย์และอุบลกิจประชากร ภายในทุ่งศรีเมือง มีประติมากรรมจำลองเทียนพรรษาและสลักหิ้งดงามสวนสุขภาพ สนามเด็กเล่น เปิดตั้งแต่เวลา 05.00-22.00 น. นอกจากนี้ภายในทุ่งศรีเมืองมีสถานที่ที่น่าสนใจที่สำคัญคือ

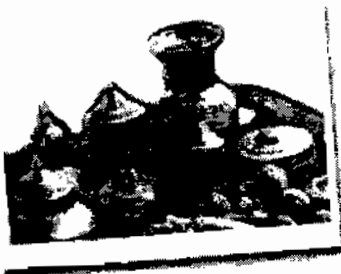
1.1 ศาลหลักเมือง ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของทุ่งศรีเมือง เป็นสถานที่สักการะของชาวเมืองและผู้มาเยือนเยือนซึ่งสร้างขึ้นเมื่อปี 2515 เปิดระหว่างเวลา 05.00-19.00 น.

1.2 อนุสาวรีย์พระปฐมวราชสุริยวงศ์(เจ้าคำผง) ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งเมืองอุบลราชธานีปกครองเมืองระหว่าง พ.ศ. 2321-2338

1.3 ประติมากรรมสมเด็จพระมหาวิรรวงศ์(ดิศโล อ้วน) พระเถระที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระ

1.4 อนุสาวรีย์แห่งความดี เป็นอนุสาวรีย์ที่เชลยศึกชาวต่างประเทศในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 สร้างไว้เพื่อเป็นที่ระลึกถึงความเมตตาปราณีและคุณงามความดีของชาวเมืองอุบลราชธานีประติมากรรมร่วมใจก้าวไปข้างหน้า สร้างขึ้นตามโครงการประติมากรรมกับสิ่งแวดล้อมเพื่อเยาวชน ซึ่งแสดงถึงความสามัคคีแห่งความเป็นพี่น้องระหว่าง 4 ประเทศ คือ ไทย ลาว เขมรและเวียดนาม

1.2 บ้านปะอาว

ตั้งอยู่ที่ตำบลหนองขอน ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 18 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 23 ทางไปยโสธร ถึงหลักกิโลเมตรที่ 273 เลี้ยวขวาไปอีก 3 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่มากแห่งหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี ตามประวัติศาสตร์นั้น ได้อพยพมาจากนครเวียงจันทน์ ประเทศลาว ตั้งแต่สมัยของ

พระเจ้าสิริบุญสาร มายังหนองบัวลำภู นครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน จนกระทั่งถึงบ้านปะอ่าวแห่งนี้ ฉะนั้นหมู่บ้านปะอ่าว จึงมีอายุประมาณ 200 กว่าปี และเป็นหมู่บ้านที่มีอาชีพที่เป็นเอกลักษณ์ประจำหมู่บ้านซึ่งได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษคือการทำเครื่องทองเหลือง กรรมวิธีการผลิตยังเป็นแบบโบราณดั้งเดิม นอกจากนี้แล้วในหมู่บ้านยังมีศูนย์สาธิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทองเหลือง และทอผ้าไหมที่สวยงามอีกด้วย

1.3 พิพิธภัณฑ์เปิดบ้านก้านเหลือง

ตั้งอยู่ในบริเวณวัดบ้านก้านเหลืองจากตัวเมืองไปตามทางหลวงหมายเลข 212 ประมาณ 3 กิโลเมตร แล้วแยกขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 231 (ถนนเลียงเมือง) ไปอีก 2 กิโลเมตร วัดบ้านก้านเหลืองอยู่ทางซ้ายมือ กรมศิลปากรได้ทำการขุดค้นเมื่อปี 2539 พบโบราณวัตถุต่าง ๆ มากมาย เช่น ลูกปัด เครื่องปั้นดินเผา กระป๋วนสำริด ขวานเหล็ก และเคลือบขาวจำนวนมาก แต่ไม่พบโครงกระดูกมนุษย์ สันนิษฐานว่า

ชุมชนโบราณแห่งนี้เป็นแหล่งโบราณคดีที่มีอายุระหว่าง 1,500-2,500 ปีมาแล้ว

1.4 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุบลราชธานี

ตั้งอยู่ที่ถนนเขื่อนธานีตัดกับถนนอุปราชา เป็นอาคารปั้นหยาชั้นเดียว สร้างเมื่อ พ.ศ. 2461 เดิมใช้เป็นศาลากลางจังหวัด ต่อมาทางจังหวัดได้มอบอาคารหลังนี้ให้กรมศิลปากร เพื่อจัดตั้งเป็น

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุบลราชธานี ภายในมีการจัดแสดงเรื่องราวท้องถิ่น ได้แก่ สถาปัตยกรรมศาสตร์ ประวัติการตั้งเมือง โบราณวัตถุซึ่งเป็นหลักฐานทางด้านศิลปโบราณคดี หัตถกรรมพื้นบ้าน การละเล่นพื้นเมือง และเครื่องใช้ของเจ้าเมืองอุบล เปิดให้เข้าชมทุกวัน วันวันจันทร์ อังคาร และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เวลา 09.00-16.00 น

1.5 วัดแจ้ง

ตั้งอยู่ที่ถนนสรรพสิทธิ ตามประวัติเล่ากันว่าสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2431 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยการดำริของเจ้าราชบุตร(หนูคำ) หนึ่งในคณะอาสาสี่ผู้ปกครองเมืองอุบลราชธานีในสมัยนั้น โบราณสถานที่สำคัญคือ พระอุโบสถที่สร้างเสร็จในราวปี 2455 หรือหลังจากการตั้ง

วัด 24 ปี ได้รับการยกย่องว่ารูปทรงสวยงาม และมีงานจำหลักไม้ที่มีฝีมือแบบพื้นฐานโดยแท้ ซึ่งนับวันจะหาคุณเป็นตัวอย่างได้ยาก อุโบสถมีลักษณะไม้ใหญ่มาก กว้างประมาณ 6 เมตร ยาว 15 เมตร สูง 10 เมตร ฐานเตี้ยหลังคาชั้นเดียวเดิมมุงด้วยกระเบื้องดินเผา มีบันไดอยู่ด้านหน้า

ราวบันไดเป็นรูปพระเช้หมอบ ส่วนหน้าบันหน้าอุคปิคนก และรวงผึ้งสลักไม้เป็นลายดอกบัว กอบัวอย่างสวยงาม โดยเฉพาะหางหงส์ซึ่งมีลักษณะพิเศษคือ ทำเป็นรูปหัวนาครหงอนสะบัดปลายเป็นนกเปลว อุโบสถวัดแจ้งได้รับการบูรณะเรื่อยมาโดยพยายามให้คงสภาพเหมือนเดิมที่สุด ซึ่งนับเป็นโบราณสถานที่มีคุณค่าแห่งหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี เคยได้รับเกียรติบัตรในงานนิทรรศการ “สถาปนิก 30” จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

1.6 วัดทุ่งศรีเมือง

ตั้งอยู่ที่ถนนหลวงในเขตเทศบาลเมือง สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้สร้างวัดนี้คือ ท่านเจ้าอธิวงศาจารย์ญาณวิมลอุบล คณะภิกษุสังฆปาโมกข์(สุ่ย) เจ้าคณะเมืองอุบลราชธานี ในสมัยนั้นท่านได้เคยศึกษาพระธรรมวินัยที่วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ ท่านจึงได้นำพระพุทธบาทจำลองจากวัดสระเกศ มายังอุบลราชธานี และได้สร้างหอพระพุทธบาทขึ้นเป็นที่ประดิษฐาน หอพระพุทธบาทหลังนี้คือ พระอุโบสถที่พระสงฆ์ใช้ทำสังฆกรรมมีลักษณะของศิลปะแบบรัตนโกสินทร์ตอนต้น และศิลปะเวียงจันทน์ผสมกันอยู่ ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังทุกด้านเขียนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 อาคารที่สำคัญอีกหลังหนึ่งคือ หอพระไตรปิฎก เป็นหอไตรที่สร้างด้วยไม้ ตั้งอยู่กลางสระน้ำเพื่อเป็นที่เก็บรักษาพระไตรปิฎก ป้องกันไม่ให้มดปลวกไปกัดทำลาย มีลักษณะเป็นศิลปะผสมระหว่างไทย พม่า และลาว กล่าวคือ ลักษณะอาคารเป็นแบบไทยเป็นเรือนฝาปะกน ขนาด 4 ห้อง ภายในห้องที่เก็บตู้พระธรรมทุกด้านเขียนลงรักปิดทอง ส่วนของหลังคามีลักษณะศิลปะไทยผสมพม่าคือมีช่อฟ้าใบระกา แต่หลังคาซ้อนกันหลายชั้น แสดงถึงอิทธิพลศิลปกรรมพม่าที่ส่งผ่านมายังศิลปะลาวล้านช้าง ส่วนลวดลายแกะสลักบนหน้าบันทั้ง 2 ด้านเป็นลักษณะศิลปะแบบลาว ตรงส่วนฝาปะกนด้านล่างแกะเป็นรูปสัตว์ประหลาดต่างๆ และลวดลายพันธุ์พฤกษาเป็นช่องๆ โดยรอบ นับเป็นหอไตรที่มีความสวยงามมากแห่งหนึ่ง

1.7 วัดบ้านนาเมือง

ตั้งอยู่ที่บ้านนาเมือง ห่างจากตัวเมืองประมาณ 5 กิโลเมตร ด้านทิศเหนือของสนามบิน เป็นวัดที่มีพระอุโบสถแปลกตา สร้างเป็นรูปเรือสุพรรณหงส์ประดับตกแต่งด้วยเซรามิก โดยมีอาจารย์บุญมีเป็นเจ้าอาวาส เป็นที่เคารพนับถือของชาวอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียง

1.8 วัดบูรพาราม

อยู่ในตัวเมืองอุบลราชธานี เป็นวัดที่เคยเป็นที่จำพรรษาของอาจารย์ชื่อดังทาง วิปัสสนากรรมฐาน ได้แก่ อาจารย์สี ทาขยเสโน อาจารย์มั่น ภูริทัตตะเถระ อาจารย์สี รัมมโร อาจารย์เสาร์ กันตสีโล และ

อาจารย์สิงห์ ชันดชโย ปัจจุบันยังมีแค่รูปเหมือนทำจากหินบริสุทธิ์จากลำน้ำค้างๆ เป็นที่เคารพสักการะของชาวเมือง

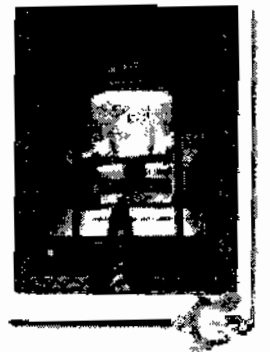
1.9 วัดมหาวนาราม

ตั้งอยู่ที่ถนนสรรพสิทธิ ชาวบ้านนิยมเรียกกันว่า “วัดป่าใหญ่” เป็นวัดเก่าแก่เดิมเป็นเพียงสำนักสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนากัมมัฏฐานตั้งขึ้นในเวลาใกล้เคียงกับการสร้างเมืองอุบลราชธานี ต่อมาในสมัยเจ้าเมืองคนที่ 2 คือ พระพรหมวรราชสุริยวงส์(ท้าวทิศพรหม) ได้ยกฐานะเป็นวัดและถือเป็นวัดประจำเจ้าเมืองคนที่สองด้วย จึงให้ชื่อว่าวัดป่าหลวงมณีโชติ แต่ชาวบ้านเรียกว่า วัดหนองคั้งหรือหนองสระคั้ง ตามชื่อหนองน้ำที่อยู่ใกล้เคียง ต่อมาจึงเปลี่ยนชื่ออีกครั้งตามสมัยนิยมเป็นวัดมหาวนาราม จากหลักฐานศิลาจารึกที่ตั้งอยู่ด้านหลังพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงปูชนียวัตถุที่สำคัญของวัดระบุปีที่สร้างวัดนี้ตรงกับพ.ศ. 2350 โดยมีพระมหาราชครูศรีสัตธรรมวงศา เป็นเจ้าอาวาสรูปแรกและเป็นผู้สร้างพระพุทธรูป พระอินทร์แปลง หรือพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ก่ออิฐถือปูนพร้อมกับลงรักปิดทองลักษณะศิลปะแบบลาว ในวันเพ็ญเดือน 5 (ประมาณเดือนเมษายน) ของทุกปี จะมีการทำบุญตักบาตรเทศน์มหาชาติชาดก และสงฆ์นำปิดทองพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง ซึ่งถือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีมาจนทุกวันนี้

1.10 วัดศรีอุบลรัตนาราม (วัดศรีทอง)

ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของศาลากลางจังหวัด ถนนอุบลราช สร้างเมื่อ พ.ศ. 2398 วัดนี้มีพระอุโบสถที่สร้างตามแบบพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรฯ กรุงเทพฯ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง คือ “พระแก้วบุษราคัม” เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย สมัยเชียงแสน แกะสลักจากแก้วบุษราคัม ตามตำนานเล่ากันว่า พระวรวงศ์เธอ (พระวอ) พร้อมด้วยบุตรหลานของพระวอคือ ท้าวคำผง ท้าวทิศพรหมและท้าวกำ บรรพบุรุษผู้ก่อตั้งเมืองอุบลราชธานี ได้อัญเชิญพระแก้วบุษราคัมมาจากกรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) เดิมทีพระแก้วบุษราคัมประดิษฐานอยู่ที่บ้านคอนมดแดง และได้อัญเชิญมาประดิษฐานอยู่ที่วัดศรีอุบลรัตนารามในเวลาต่อมา ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช ทางราชการได้ประกอบพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาที่วัดศรีอุบลรัตนาราม พร้อมทั้งได้อัญเชิญพระแก้วบุษราคัมเป็นองค์ประธานในพิธี โดยถือว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองสืบกันมาแต่โบราณกาล ปัจจุบันในเทศกาลสงกรานต์ของทุกปี ชาวอุบลราชธานีจะ

ร่วมใจกันอัญเชิญพระแก้วบุษราคัมแห่ไปรอบเมืองอุบลราชธานี เพื่อเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนได้นมัสการกราบไหว้และสรงน้ำกันโดยถ้วนหน้า

1.11 วัดสุปฏิณารามวรวิหาร

อยู่ถนนสมเด็จ เป็นวัดธรรมยุติ วัดแรกของจังหวัดอุบลราชธานี จัดสร้างโดยพระราชาศัพท์า ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 โดยได้เริ่มสร้างวัดในปี พ.ศ. 2396 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯพระราชทานนามว่า “วัดสุปฏิณาราม” อันหมายถึง วัดที่มีสถานที่ตั้งเหมาะสม เป็นท่าเรือที่ดี สิ่งสำคัญในวัดคือพระอุโบสถ ซึ่งมีขนาดกว้าง 20 เมตร ยาว 34 เมตร สูง 22 เมตร สถาปนิกผู้ออก

แบบคือ หลวงสถิตย์นิมานกาล (ชวน สุปียพันธ์ุ) นายช่างทางหลวงแผ่นดิน ลักษณะของพระอุโบสถแบ่งเป็นสามส่วน คือ ส่วนหลังคาเป็นศิลปะแบบไทย ส่วนกลางเป็นศิลปะตะวันตก และส่วนฐานเป็นศิลปะแบบขอม ภายในพระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานพระประธานของวัด คือพระศัพัญญูเจ้า เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย

1.12 วัดหนองบัว

อยู่ชานเมืองอุบลราชธานี ห่างจากตัวเมืองประมาณ 3 กิโลเมตรตามถนนเลียบเมือง จะมีทางแยกจากถนนใหญ่เข้าไปประมาณ 700 เมตร ภายในวัดมีสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจ คือ พระธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ครบรอบ 25 ศตวรรษ ของพุทธศาสนาในปี พ.ศ. 2500 โดยได้จำลองแบบมาจากเจดีย์ที่พุทธคยา ประเทศอินเดีย นับเป็นวัดเดียวในภาคอีสานที่มีเจดีย์แบบนี้ สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปเป็นป่าโปร่ง รมรื่น

1.13 หาดคูเดื่อ

เป็นหาดทรายริมฝั่งแม่น้ำมูล ห่างจากตัวเมืองไปตามทางหลวงหมายเลข 231(ถนนเลียบเมือง) ประมาณ 12 กิโลเมตร บริเวณหาดคูเดื่อจะมีร้านอาหารเป็นจำนวนมากให้บริการอาหารและเครื่องดื่มแก่นักท่องเที่ยว

1.14 หาดวัดใต้

อยู่ในเขตเทศบาลเมือง ลักษณะเป็นเกาะหาดทรายกลางลำน้ำมูล ในฤดูแล้งจะมีหาดทรายขาวเนียน น้ำใสสะอาด บนเกาะมีต้นไม้เขียวชอุ่มให้ความร่มรื่น นอกจากนี้ ยังมีร้านอาหารบนแพ ให้บริการแก่ผู้ที่มาพักผ่อนและชมบรรยากาศแม่น้ำมูล

2. อำเภอวารินชำราบ

2.1 บ้านท่าซ่องเหล็ก

ตั้งอยู่บนทางหลวงหมายเลข 226 สายอุบล-ศรีสะเกษ ห่างจากตัวเมือง ประมาณ 3 กิโลเมตร (ข้างโรงเรียนวารินชำราบ) เป็นหมู่บ้านซึ่งทำหม้อดินกันทั้งหมู่บ้าน โดยใช้ดินเหนียวในลุ่มแม่น้ำมูล นำมา นวดให้เข้าเนื้อ แล้วผสมกับแกลบและอื่นๆ กรรมวิธียังเป็นแบบดั้งเดิมคือ ไม่มีเครื่องจักรมาเกี่ยวข้องเลย

2.2 วัดป่านานาชาติ

ตั้งอยู่ที่บ้านบึงห้วย ห่างจากตัวเมืองไปตามเส้นทางจังหวัดศรีสะเกษ ประมาณ 14 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 226 จะมีป้ายบอกทางขวามือ ทางเข้าเดียวกับวัดป่ามงคล วัดป่านานาชาติเป็นสาขาที่

19 ของวัดหนองป่าพง ในวัดจะมีชาวต่างประเทศบวชจำพรรษาเป็น จำนวนมาก เพื่อศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย และปฏิบัติทางวิปัสสนา กัมมัฏฐาน พระภิกษุชาวต่างประเทศในวัดเกือบทุกรูปสามารถพูด ภาษาไทย สวดภาษาบาลีได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเป็นพระที่เคร่งครัด ในพระธรรมวินัย ทำให้เป็นที่เคารพศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป

2.3 วัดหนองป่าพง

เป็นวัดที่มีบรรยากาศร่มรื่นเงียบสงบ เหมาะแก่การเล่าเรียนพระธรรมวินัยและปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เมื่อ พ.ศ. 2497 หลวงปู่ชา (พระโพธิญาณเถร) ได้ทำการ บุกเบิกปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรมและได้จัดตั้งเป็นสำนักสงฆ์ขึ้นในปีนั้น และเปลี่ยน สภาพเป็นวัดในโอกาสต่อมา บริเวณวัดสิ่งก่อสร้างที่น่าสนใจคือ พิพิธภัณฑ์พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทโท) เป็นอาคารที่จัดแสดงเครื่องอัฐบริขารและหุ่นขี้ผึ้งของหลวงปู่ชา สุภทโท เปิดให้เข้าชม ตอนเช้า เวลา 10.30-12.00 น. ตอนบ่าย เวลา 14.00-18.00 น. และยังมีเจดีย์ศรีโพธิญาณ เป็นสถานที่พระราชทานเพลิงศพของ หลวงปู่ชา

การเดินทาง ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 2178 ห่างจากตัวอำเภอไปประมาณ 6 กิโลเมตรมีทางแยกขวาอีก 2 กิโลเมตร

3. อำเภอเมืองใน

3.1 ธรรมาสถ์สังคีตปะฉุยอนที่บ้านชีทวน

ตั้งอยู่ที่ศาลาการเปรียญวัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์ บ้านชีทวน ตำบลชีทวน อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 26 กิโลเมตร การเดินทางใช้ทางหลวงหมายเลข 23 (อุบลราชธานี-ยโสธร) ประมาณ 24 กิโลเมตร จะถึงบ้านท่าวารี (กม.268) มีทางแยกเลี้ยวซ้ายเข้าหมู่บ้านอีก 5 กิโลเมตร เป็นธรรมาสถ์

ที่แตกต่างจากธรรมาสันโดยทั่วไปกล่าวคือ มีลักษณะเป็นรูปสิงห์ยืนเทินปราสาท (ตัวธรรมาสัน) สร้างด้วยอิฐถือปูน ยอดปราสาทเป็นเครื่องไม้ทำเป็นชั้นซ้อนลดหลั่นประดับตกแต่งลายปูนปั้น และลายเขียนสีแบบศิลปะฉวนท้งหลัง ธรรมาสันนี้สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2468 โดยช่างชาวฉวนท้ง และถือเป็นประติมากรรมที่มีคุณค่ายิ่งทางด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นเมือง

3.2 วัดทุ่งศรีวิไล

อยู่ที่บ้านชีทวน การเดินทางทางเดียวกับวัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์ วัดนี้มีหลวงพ่อบุญพระพุทธรูปวิเศษ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปหินศิลาแลงแกะสลักปางนาคปรก ขนาดหน้าตักกว้าง 55 เซนติเมตร สูง 90 เซนติเมตร ศิลปะทวารวดี เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองที่เคารพสักการะของชาวบ้านชีทวน นอกจากนี้บริเวณวัดยังมีใบเสมาหลายชั้นล้อมรอบอุโบสถและวิหารหลังเก่าไปจนถึงกำแพงรอบวัดทุกทิศตลอดทั้งสระน้ำใหญ่ รวมทั้งหอไตรและธรรมาสันซึ่งก่อด้วยอิฐในสมัยนั้น

4. อำเภอพิบูลมังสาหาร

4.1 แก่งสะพือ

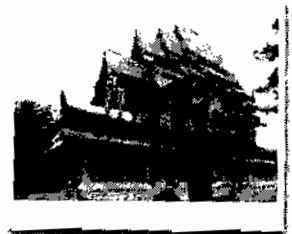

เป็นแก่งหินที่สวยงามในแม่น้ำมูล ตั้งอยู่ในตัวอำเภอพิบูลมังสาหาร ห่างจากตัวเมืองอุบลราชธานี ตามทางหลวงหมายเลข 217 ประมาณ 45 กิโลเมตร คำว่า “สะพือ” เพี้ยนมาจากคำว่า “ซ่าพืด” หรือ “ซ่าปืด” ซึ่งเป็นภาษาส่วยแปลว่า ภูเขาใหญ่หรือภูเขาแหลม เป็นแก่งที่มีหินน้อยใหญ่สลับซับซ้อน เมื่อกระแสน้ำไหลผ่านกระทบหิน เกิดเป็นฟองขาวมีเสียงดังตลอดเวลา ช่วงที่เหมาะสมสำหรับเที่ยวชมแก่งสะพือคือหน้าแล้ง ราวเดือนมกราคม-พฤษภาคม เพราะน้ำจะลดเห็นแก่งหินชัดเจนสวยงาม ส่วนหน้าฝนน้ำจะท่วมมองไม่เห็นแก่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เคยเสด็จพระราชดำเนินมาชมแก่งนี้ 2 ครั้ง ริมฝั่ง

แม่น้ำมีศาลาพักผ่อนและร้านขายสินค้าพื้นเมือง ในวันหยุดมีประชาชนมาเที่ยวพักผ่อนกันเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้แล้วในเดือนเมษายนของทุกปี ช่วงเทศกาลสงกรานต์ มีการจัดงานประเพณีสงกรานต์แก่งสะพือเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและประเพณีอันดีงามด้วย

4.2 วัดภูเขาก้าว

อยู่บนเนินเขา ตามทางหลวงหมายเลข 217 ห่างจากตัวจังหวัดอุบลราชธานี 44 กิโลเมตร ก่อนถึงอำเภอพิบูลมังสาหารประมาณ 1 กิโลเมตร ภายในวัดมีพระอุโบสถสวยงาม ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบทั้งหลัง ภายในพระอุโบสถจะตกแต่งด้วยภาพปูนสูงอยู่เหนือบานประตูและหน้าต่างขึ้นไป เป็นเรื่องราวและภาพจำลองเกี่ยวกับพระธาตุที่สำคัญของประเทศไทย

5. อำเภอทุ่งศรีอุดม

ปราสาทบ้านเบ็ญ

ตั้งอยู่ที่บ้านหนองอ้ม ตำบลหนองอ้ม ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 63 กิโลเมตร บนเส้นทางเดชอุดม-น้ำยืน ปราสาทบ้านเบ็ญเป็นศาสนสถาน ขอมขนาดย่อมประกอบด้วยปราสาทอิฐ 3 หลัง ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงที่สร้างแยกกัน กรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่งในปี พ.ศ. 2533 ได้พบทับหลังรูปเทพนพเคราะห์ หรือเทวดาประจำทิศทั้ง 9 องค์ และรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ จากลักษณะแผนผังทางสถาปัตยกรรมและภาพสลักบนทับหลังที่

พบอาจกำหนดอายุปราสาทหลังนี้ได้ประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ 15 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 16

6. อำเภอสิรินธร

6.1 เขื่อนสิรินธร

ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมือง 70 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 217 แยกขวาที่กิโลเมตร 71 ไปอีก 500 เมตร เป็นเขื่อนหินแกนดินเหนียว สร้างกั้นลำโดมน้อยอันเป็นสาขาของแม่น้ำมูล ตัวเขื่อนสูง 42 เมตร ยาว 940 เมตร อำนวยประโยชน์ในการผลิตกระแสไฟฟ้าและการชลประทาน บริเวณริมทะเลสาบมีสวนสิรินธร ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ มีรูปปั้นและน้ำพุสวยงามและมีบริการบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว

6.2 ช่องเม็ก

อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 90 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 217 เป็นจุดผ่านแดนถาวรไทย-ลาว ที่มีถนนเชื่อมต่อกู่แขวงจำปาสักซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางภาคใต้ของประเทศลาว ในบริเวณด่านนอกจากจะเป็นที่ตั้งของหน่วยราชการแล้วยังมีตลาดสินค้าชายแดนร้านค้าปลอดภาษีในเขตประเทศลาว ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเที่ยวชมและจับจ่ายสินค้าได้ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในแขวงจำปาสัก ได้แก่ เมืองปากเซ ปราสาทขอมวัดพู มหานทีสีทันดอน หรือสีพันดอน ซึ่งเป็นบริเวณที่แม่น้ำโขงแผ่กว้างกว่า 7 กิโลเมตร ทำให้มีเกาะแก่งจำนวนมาก และจุดที่น่าสนใจมากคือ น้ำตกหลี่ผี และน้ำตกคอนพะเพ็ง

การเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในประเทศลาวผ่านด่านช่องเม็กนั้นในส่วนของคนต่างประเทศจะต้องใช้หนังสือเดินทาง และทำวีซ่า สำหรับคนไทยทำใบอนุญาตผ่านแดนที่สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี หรือที่ว่าการอำเภอสิรินธร

7. อำเภอศรีเมืองใหม่

ภูหล่น

ตั้งอยู่ที่ตำบลสงยาง ห่างจากตัวอำเภอศรีเมืองใหม่ไปทางทิศเหนือ ประมาณ 20 กิโลเมตร เป็นภูเขาขนาดย่อมมีต้นไม้ปกคลุมเป็นระยะสลับกับ โขดหินน้อยใหญ่ บริเวณนั้นมีถ้ำซึ่งสร้างโดยพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะเถระ โดยใช้เป็นที่วิปัสสนากรรมบวช โดยรอบเย็นสบาย เยียบสงบเหมาะแก่ การพักผ่อนและปฏิบัติธรรม

8. อำเภอบุญทริก

8.1 น้ำตกห้วยทรายใหญ่

(แก่งอีเขียว) อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุญทริก-เขายอดมน เป็นน้ำตกที่ สวยงาม ห่างจากอำเภอบุญทริกไปทางทิศเหนือตามเส้นทางหมายเลข 2369 ไปบ้าน ห้วยทราย เป็นระยะทาง 26 กิโลเมตร ถึงกม.ที่ 29 มีทางแยกขวาไปอีก 6 กิโลเมตร ลักษณะเป็นน้ำตกที่ไหลมาตามลานหินลดหลั่นลงไปด้านล่าง บริเวณร่มรื่นมีน้ำมากใน ช่วงปลายฤดูฝน

8.2 อุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย

มีพื้นที่ประมาณ 686 ตารางกิโลเมตร ในเขตอำเภอบุญทริก อำเภอนาจะหลวย และอำเภอ น้ำยืน มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาวและกัมพูชาหรือที่เรียกว่า สามเหลี่ยมมรกต พื้นที่เป็นภูเขาในเทือกเขา พนมดงรัก สภาพป่ามีความอุดมสมบูรณ์ ได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2530

สถานที่ที่น่าสนใจในอุทยานได้แก่

8.2.1 น้ำตกห้วยหลวง(ถ้ำบักเตว) อยู่เลยที่ทำการอุทยานฯไปทางใต้ 3.5 กิโลเมตร รถยนต์เข้าถึงได้ เป็นน้ำตกสูงประมาณ 50 เมตร ตกลงสู่หุบเขาที่มีลักษณะเป็นอ่าง น้ำขนาดเล็ก มีหาดทรายขาวและน้ำเป็นสีมรกตงดงามมาก มี บันไดประมาณสองร้อยกว่าขั้น นักท่องเที่ยวสามารถลงไปชมวิว บริเวณด้านล่างได้ ช่วงที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวคือระหว่างเดือน กันยายน-กุมภาพันธ์ นอกจากนี้ ยังมีทางเดินเท้าจากน้ำตก ห้วยหลวง ไปยังน้ำตกจุ่มจิม หรือน้ำตกประโอนละลือ ซึ่งเกิดจาก สายน้ำที่ไหลลดระดับจากน้ำตกห้วยหลวง

8.2.2 สวนหินพลาญยาว เป็นกลุ่มหินรูปร่างแปลกตา ตั้งกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปเป็นบริเวณกว้าง

8.2.3 น้ำตกแก้งแม่เพอง อยู่ห่างจากน้ำตกห้วยหลวงไปทางใต้ประมาณ 9 กิโลเมตร ตามทางเดินป่า เป็นน้ำตกที่เกิดจากลำไคมน้อย

8.2.4 แก้งศิลาทิพย์ เป็นแก้งขนาดใหญ่ ห่างจากที่ทำการประมาณ 3 กิโลเมตร เกิดจากลำธารห้วยหลวงไหลผ่านลานหินทราย ผ่านแก้งหินหักลงเหวชั้น จนเกิดเป็นน้ำตกขนาดเล็ก บริเวณลานหินกลางลำธารเกิดปรากฏการณ์ “กุ่มกักขันธ์” คือ หินเกิดเป็นช่องหลุมรูกลมขนาดเล็กละเอียด คั่นสลับแตกต่างกันไป ตามความแรงของสายน้ำ ดูสวยงามแปลกตา

8.2.5 พลาญกงเกวียน ลานหินกว้างที่ด้านหน้ามีกลุ่มหินลักษณะเป็นเพิงตามธรรมชาติ มีดอกไม้ป่า และพันธุ์ไม้ขึ้นสลับกันเป็นหย่อมๆ และนักเดินทางในอดีตได้ใช้ประโยชน์จากเพิงหินเหล่านี้ในการกำบังแดดและฝนในระหว่างการเดินทาง จึงเป็นที่มาของชื่อ “พลาญกงเกวียน” พลาญ หมายถึง บริเวณที่เป็นลานกว้าง กงเกวียน เพี้ยนมาจาก พวงเกวียนที่หมายถึง ประทุนเกวียนหรือกระตุนเกวียนที่เป็นสิ่งกำบังแดดบนเล่มเกวียนหรือกระตุนเกวียนที่เป็นสิ่งกำบังแดดบนเล่มเกวียนที่ใช้เป็นพาหนะในการเดินทางในสมัยโบราณ

8.2.6 แก้งสามพันปีและแก้งกะเล อยู่เลยที่ทำการอุทยานฯ ไปทางทิศใต้ 4 กิโลเมตร รถยนต์เข้าถึงเป็นจุดชมพืชพันธุ์ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง

8.2.7 ภูหินค่าง เป็นจุดชมวิวยามเช้าสูงมองเห็นทัศนียภาพป่าในเขตประเทศลาวและกัมพูชาซึ่งอยู่เบื้องล่าง ตามลานหินมีลักษณะทางธรณีวิทยาที่แปลกจากแหล่งอื่นๆคือบนผนังหน้าผาที่เว้าเข้ามานั้นมีปื้นสีชมพูบ้าง แดงบ้างคล้ายใครเอาสีไปป้ายทาไว้ เป็นภาพจิตรกรรมโดยธรรมชาติที่สวยงาม ซึ่งนักธรณีวิทยาอธิบายว่าเป็นหลักฐานบ่งบอกถึงสภาพอากาศที่แห้งแล้งเมื่อประมาณหลายร้อยล้านปี จึงส่งผลให้มีการตกตะกอนของแร่ธาตุบางอย่างในน้ำทะเลก่อให้เกิดลักษณะทางธรณีวิทยาเช่นนี้ นอกจากนี้ยังมีทะเลหมอกในช่วงฤดูหนาว การเดินทางใช้เส้นทางหมายเลข 2248 (บุญทริก-นาจะหลวย) จากอำเภอบุญทริกประมาณ 15 กิโลเมตร ผ่านบ้านหนองเม็กไปจนถึงแซ่คำควน ซึ่งเป็นจุดจอดรถแล้วเดินเท้าไปอีก 2 กิโลเมตร ที่ทำการอุทยานฯตั้งอยู่ที่บ้านแก้งเรื่อง อำเภอ นาจะหลวย ห่างจากตัวเมืองอุบลฯประมาณ 150 กิโลเมตร

การเดินทาง ไปยังอุทยานฯ มี 2 เส้นทาง คือ 1.ใช้เส้นทางสายอุบลราชธานี-เดชอุดม-น้ำยืน-นาจะหลวย 140 กิโลเมตร ก่อนถึงนาจะหลวย 10 กิโลเมตร มีทางแยกขวาอีก 8 กิโลเมตรและเส้นทางที่ 2. ใช้เส้นทางอุบลราชธานี-เดชอุดม-บุญทริก-นาจะหลวย เลขนาจะหลวยไป 10 กิโลเมตร มีทางแยกซ้าย 8 กิโลเมตร อุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย มีบริการบ้านพักและจุดกางเต็นท์สำหรับนักท่องเที่ยว แต่นักท่องเที่ยวต้องนำเต็นท์ไปเอง

8.2.8 แก่งลำดวน อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฮอดโคม บนทางหลวงหมายเลข 2248 (น้ำขึ้น- นاجةหลวย) ห่างจากอำเภอน้ำยืน 14 กิโลเมตร ถึงบ้านหนองบอน มีทางแยกขวาไปอีก 2.6 กิโลเมตร เป็นน้ำตกที่ไหลตามธารหิน ซึ่งมีต้นไม้ร่มรื่น โดยเฉพาะต้นลำดวนซึ่งมีอยู่มากในบริเวณนี้ สามารถลงเล่นน้ำได้ มีเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติผ่านลำและแก่งต่าง ๆ

9. อำเภอโขงเจียม

9.1 เขื่อนปากมูล

เป็นเขื่อนหินถมแกนดินเหนียวสร้างกั้นแม่น้ำมูลที่บ้านหัวเหว อำเภอโขงเจียม มีความสูง 17 เมตร ยาว 300 เมตร อำนวยประโยชน์ในด้านการเกษตรและผลิตกระแสไฟฟ้า เขื่อนปากมูลอยู่ห่างจากตัวเมืองอุบลราชธานีประมาณ 75 กิโลเมตร ห่างจากจุดบรรจบของแม่น้ำมูลและแม่น้ำโขงประมาณ 6 กิโลเมตร กรณีเขื่อนเปิดทำการสันของเขื่อนปากมูลสามารถใช้เป็นเส้นทางลัดจากอำเภอโขงเจียมไปอำเภอสรินทรได้

18. อำนาจเจริญ

1. ข้อมูลทั่วไป

จังหวัดอำนาจเจริญ ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีพื้นที่ประมาณ 3,161,248 ตารางกิโลเมตร เริ่มตั้งเป็นเมืองในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยขึ้นอยู่กับนครเขมรราช ต่อมาจึงได้ย้ายมาขึ้นต่อเมืองอุบลราชธานี จนกระทั่งได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นจังหวัดอำนาจเจริญ เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2536 อำนาจเจริญแม้จะเป็นเมืองเล็กๆ ที่เงียบสงบแต่ก็มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจทั้งวัดวาอาราม ธรรมชาติที่สวยงามและหัตถกรรมฝีมือชาวบ้านที่น่าสนใจเป็นของใช้ ของฝาก จังหวัดอำนาจเจริญประกอบด้วย 7 อำเภอ คือ อำเภอเมืองอำนาจเจริญ อำเภอหัวตะพาน อำเภอพนา อำเภอเสนางคนิคม อำเภอชานุมาน อำเภอปทุมราชวงศา และอำเภอลืออำนาจ

2. คำขวัญจังหวัดอำนาจเจริญ

“พระมงคลมิ่งเมือง แหล่งรุ่งเรืองเจ็ดลุ่มน้ำ งามล้ำถ้ำศักดิ์สิทธิ์ เทพนิมิตพระเหลา
เกาะแก่งเขาแสนสวย เลอค่าผ้าไหม ราษฎร์เลื่อมใสใฝ่ธรรม ”

3. ระยะทางจากกรุงเทพฯ

ระยะทางจากกรุงเทพฯ ถึงอำนาจเจริญ 630 กิโลเมตร

4. แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

1. อำเภอเมือง

1.1 พุทธอุทยานและพระมงคลมิ่งเมือง

ตั้งอยู่ที่เขาดานพระบาท ห่างจากตัวเมืองไปทางด้านเหนือประมาณ 3 กิโลเมตร บริเวณวัดเป็นหินดานธรรมชาติริมคันด้วยพันธุ์ไม้บานาชนิด ซึ่งได้รับการปรับแต่งให้เป็น “พุทธอุทยาน” ส่วนพระมงคลมิ่งเมือง หรือพระใหญ่ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 11 เมตร ความสูงจากระดับพื้นดินถึงยอดแปลวรัศมี 20 เมตร เป็นพระพุทธรูปที่ได้รับอิทธิพลสกุลศิลปะอินเดียเหนือ (ปาละ) ที่แผ่อิทธิพลมายังภาคอีสานของไทย เมื่อพันปีเศษ ออกแบบโดย จิตร บัวบุศย์ก่อสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กครอบองค์เดิมซึ่งเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นแล้วแต่องค์พระด้านนอกด้วยกระเบื้องโมเสกสีทอง สร้างเมื่อปีพ.ศ.2508 เป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะงดงามประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือทางด้านหลังของพระมงคลมิ่งเมืองมีพระพุทธรูปลักษณะแปลกอีก 2 องค์ ห่มจีวรเหลือง มีนามว่า “พระละฮาย” หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “พระขี้ถ่าย” หมายถึง ไม่สวย ไม่งาม โดย

เรียกตามรูปลักษณะขององค์พระพุทธรูปโบราณ พบในหนองน้ำเมื่อปี พ.ศ. 2505 ครั้งที่มีการปรับปรุงบริเวณโดยรอบเพื่อทำฝายกั้นน้ำเชื่อกันว่าเป็นพระที่ให้โชคลาภประชาชนมักเดินทางมาขอพรอยู่เสมอ

1.2 วัดถ้ำแสงเพชรหรือวัดศาลาพันห้อง

ตั้งอยู่บนถนนสายอำนาจเจริญ-เขมราฐ

ห่างจากตัวเมืองประมาณ 18 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวซ้ายตามทางขึ้นเขาเข้าไปอีกประมาณ 2 กิโลเมตร พื้นที่วัดมีบริเวณกว้างขวาง ประกอบด้วยวิหาร เจดีย์และพระนอนที่ก่อสร้างอย่างสวยงาม ทางด้านทิศเหนือของวิหารมีถ้ำขนาดใหญ่เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะงดงาม นอกจากนี้บริเวณศาลาพันห้องสามารถชมธรรมชาติที่สวยงาม

โดยรอบแวดล้อมด้วยโขดหินน้อยใหญ่มากมาย เหตุที่ได้ชื่อว่าถ้ำแสงเพชรก็เนื่องมาจากประกายของเกล็ดหินขามเมื่อต้องกับแสงตะวันจะวาววับคล้ายกับแสงเพชร วัดถ้ำแสงเพชร เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมสายพระอาจารย์ชา สุภัทโท สาขาที่ 5 ของวัดหนองป่าพง มีพระภิกษุณานาชาติมาปฏิบัติธรรมอยู่เป็นประจำ

2. อำเภอชานุมาน

ทิวทัศน์ริมฝั่งโขง

อำเภอชานุมานมีพื้นที่ติดกับแม่น้ำโขงเป็นระยะทางประมาณ 38 กิโลเมตร ทำให้มีลักษณะทางธรรมชาติและทัศนียภาพของบรรยากาศสองฟากฝั่งโขงที่งดงามน่าประทับใจ โดยเฉพาะบริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอชานุมาน มีทางเดินเลียบริมฝั่งโขงเป็นระยะทางยาวเหมาะแก่การเดินชมทัศนียภาพ ในช่วงฤดูแล้ง (กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม) จะมองเห็นแก่งกลางแม่น้ำโขง เช่น แก่งตางหลวง ที่หมู่บ้านศรี-สมบุญใกล้กับตัวอำเภอและแก่งหินชัน ที่บ้านหินชัน (ห่างจากตัวอำเภอไปทางใต้ประมาณ 13 กิโลเมตร)

3. อำเภอพนา

3.1 สวนอุทยานดอนเจ้าปู่

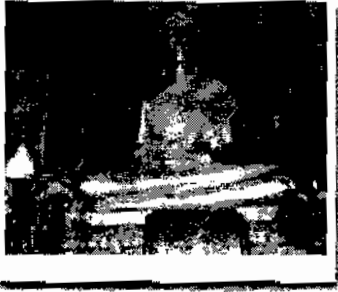
เป็นพื้นที่ป่าเบญจพรรณกว่า 200 ไร่ ซึ่งประชาชนท้องถิ่นสงวนรักษาไว้เป็นดอนปู่ตา มีศาลเจ้าปู่ซึ่งเป็นที่เคารพของชาวบ้านและเป็นที่อาศัยของลิงจำนวนมาก

3.2 วัดไชยาศิการาม

ตั้งอยู่ที่บ้านโพนเมือง ตำบลไม้กอลอน วัดนี้มีพระพุทธรูปสำริดประทับขัดสมาธิราบปางมารวิชัยสูง 55 เซนติเมตร จัดอยู่ในกลุ่มพระพุทธรูปศิลปะลาวสกุลช่างเวียงจันทน์ เปรียบเทียบได้กับพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่ระเบียงหอพระแก้วเมืองเวียงจันทน์และพระพุทธรูปที่วัดวิชุล เมืองหลวงพระบาง ซึ่งมีอายุอยู่ในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 22 ถึงพุทธศตวรรษที่ 23

3.3 วัดพระเหลาเทพนิมิต

ตั้งอยู่ที่อำเภอพนา บนทางหลวงหมายเลข 2134 ห่างจากตัวอำเภอพนาประมาณ 2 กิโลเมตร พระอุโบสถของวัดมีรูปทรงสถาปัตยกรรมแบบล้านนา มีพระประธานคือ “พระเหลาเทพ-นิมิต” เป็น

พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง ประดิษฐานในพระอุโบสถ องค์พระพุทธรูปประทับขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย ลงรักปิดทองงดงาม สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2263 กล่าวกันว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะงดงามที่สุดในภาคอีสาน ซึ่งจัดอยู่ในพระพุทธรูปศิลปะลาวสกุลช่างเวียงจันทน์ ที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธรูปศิลปะล้านนา ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 21-22 สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นหลังจากระยะเวลาดังกล่าวไปเล็กน้อย เนื่องจากมีอิทธิพลของฝีมือช่างท้องถิ่นปรากฏอยู่มากเป็นต้นว่าเค้า

พระพักตร์ เปลวรัสมิ์ที่ยืดสูงขึ้นสัดส่วนของพระเศียรและพระบาทซึ่งคล้ายคลึงกับที่ปรากฏอยู่ในกลุ่มพระพุทธรูปไม้ และสำริด ที่สร้างขึ้นระหว่างปลายพุทธศตวรรษที่ 23 ถึงพุทธศตวรรษที่ 24

4. อำเภอหัวตะพาน

4.1 ศูนย์จำหน่ายหัตถกรรมบ้านคำพระ

ตั้งอยู่ที่บ้านคำพระ ริมทางหลวงสายอำเภอหัวตะพาน-อำนาจเจริญ ห่างจากที่ว่าการอำเภอหัวตะพานประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ประเภทหัตถกรรมของกลุ่มแม่บ้าน ที่มีสินค้าหลากหลายชนิด โดยเฉพาะผ้าจิดและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าจิด

4.2 ศูนย์ศิลปาชีพบ้านสร้างถ่อ

ตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 5 กิโลเมตร มีถนนลาดยางเข้าถึง เป็นศูนย์ผลิตและฝึกอบรมงานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านหลายประเภท เช่น การทอผ้า และการเจียรไนพลอย เป็นต้น นักท่องเที่ยวสามารถชมวิธีการผลิตและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ได้ด้วย

5. อำเภอลืออำนาจ

5.1. วัดโพธิ์ศิลา

ตั้งอยู่ที่บ้านเปือยหัวดง ตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ สิ่งที่น่าสนใจในวัดคือโบสถ์สามัญ ทวาราวดีขนาดใหญ่ สร้างจากหินทรายขาว อายุประมาณ 1,000 ปี ราว พ.ศ. 1,200-1,300 ศิลปะขอมแบบไพรกเมง มีลักษณะเรียว ปลายแหลม คล้ายใบหอกป้าน ด้านล่างคอดส่วนฐานสลักลายดอกบัวบาน โบสถ์สามัญเหนือแนวกลีบบัวสลักแนวแกนสามัคคล้ายรูปสลูปลงหรือปลียอดสลูปล ด้านล่างเป็นรูปหม้อน้ำตั้งซ้อนอยู่

บนองค์ระฆังคว่ำ ถัดไปเป็นปล้อง มีแนวลวดลายบัวคั่นตรงกึ่งกลาง แกนเสมาสลักลายใบไม้ 3 แฉก หงายขึ้นรับลายดอกไม้ครึ่งดอก ในขอบวงโค้ง 3 วงเรียงต่อกันส่วนยอดเป็นพุ่มปลายแหลมเหมือนยอดขงมีอุระ ห้อยลวดลายกลีบบัว บนฐานเสมาได้รับอิทธิพลมาจากลายกลีบบัวฐานพระพุทธรูปหรือธรรมจักรศิลปทวารวดีทางภาคกลางของประเทศไทย ส่วนลายดอกไม้ครึ่งดอกในวงโค้ง 3 วงที่เรียงต่อกันเป็นวงเดียวกันนั้นคล้ายคลึงกับลายดอกไม้ครึ่งดอกในวงโค้งที่ปรากฏอยู่บนฐานเทวดาซึ่งย่อตัวพนมมือหันเข้าหาจุดกึ่งกลางของทับหลัง ซึ่งขุดพบที่บริเวณประตูด้านทิศตะวันออกของปราสาทหินเมืองน้อย สีมพูน อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

บทที่ 4

ฐานข้อมูลการท่องเที่ยวภาคอีสาน

จากข้อมูลในบทที่ 4 สามารถสรุปเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวภาคอีสานที่สำคัญในจังหวัดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์จำแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง	-วัดกลาง -วัดศรีบุญเรือง -อนุสาวรีย์ พระยาชัย สุนทร				-เสมาประจำ หลักที่สวายงาม -อนุสาวรีย์ผู้ ให้กำเนิดเมือง กาฬสินธุ์	อ.เมือง	3
กมลาไสย	-พระธาตุยาकु -วัดโพธิ์ชัยเสมา ราม -เมืองฟ้าแดด สูงยาง				-เจดีย์สถูปสมัย ทวาราวดี -ใบเสมาหิน สมัยทวาราวดี -เมืองโบราณฝั่ง เมืองคล้าย ใบเสมา	-ห่างตัว อำเภอ 19 กม.	3
กุฉินารายณ์		หมู่บ้าน วัฒนธรรม ผู้ไทยโคกโก่ง			-วิถีชีวิตผู้ไทย ชนบทรรมนิยม ประเพณีโบราณ	-ห่างตัว อำเภอ 12 กม.	1
คำม่วง		ทอผ้าไหม แพรวา			ผ้าไหมแพรวา		1
ท่าคันโท	-พุทธสถานมูปอ -วนอุทยาน ภูพระ				-พระพุทธรูป โบราณบาง ไสยาสน์ -วนอุทยาน และสวนหิน	-ต.ท่าคันโท	2

ตารางที่ 1 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
สหัสขันธ์	-พุทธสถาน ภูสิงห์ -วัดตาดแม่นาย เทพนิมิตร -วัดพุทธนิมิตร ภูข้าว	-พิพิธภัณฑ์ ไดโนเสาร์ ภูคุ้มข้าว			-พระพุทธรูปปาง มารวิชัย -สถาปัตยกรรม -พระพุทธรูปปาง ไสยาสน์ตะแคง ซ้ายไม่มีเกตุ มวลา -กระดุก ไดโนเสาร์	ม.4 ต.โนนศรี บ.นาสีนวล เชิงภูคุ้มข้าว	4
กิ่ง อ. นาดี			แหล่ง รอยเท้า ไดโนเสาร์		รอยเท้าไดโนเสาร์ อายุ 140 ล้านปี		1
7	9	4	2	-			15

จากตารางที่ 1 พบว่า จังหวัดกาฬสินธุ์มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 6 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ รวม 15 แห่ง จำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถานและสถาปัตยกรรมมากที่สุดรวม 9 แห่ง รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะวัฒนธรรมและศิลปกรรมรวม 4 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 2 แห่ง และจังหวัดกาฬสินธุ์ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นใหม่

ตารางที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่นจำแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรม ชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง	คูแก้ว	-โฮงมูเม้ง เมือง ขอนแก่น -พิพิธภัณฑ สถานแห่ง ชาติขอนแก่น			ศาสนสถานศิลปะ แบบเขมรพุทธ ศตวรรษที่ 18 -ที่รวบรวมเรื่อง ราวเมือง ขอนแก่น -แสดงเรื่องราว ท้องถิ่นอีสาน เหนือ	ต.ดอนช้าง บึงแก่นนคร ต.ในเมือง	3
กิ่ง อ. โคน โพธิ์ชัย	วัดอุดมคงคา เขตศรี				อุฐิเวศจารย์ หลวงปู่มาง	ต.บ้านโคก	1
ชนบท				ศาลาเอนไทย	ผ้าไหมมัดหมี่ โบราณ	วิทยาลัยการ อาชีพ ขอนแก่น	1
ชุมชน		เมืองโบราณ			ร่องรอยโครง กระดูก และศิลปะ กรรมสมัย ทวารวดี	ห่างเมือง ขอนแก่น 80 กม	1
น้ำพอง	-คูบระภายชัย (คูบ้านนา คำน้อย) -พระธาตุ ขามแก่น			-หมู่บ้าน สูงจาง -หอเกียรติยศ รัฐบุรุษพลเอก ประม. ดิถสุลา นนท์	สถาปัตยกรรม ขอมสมัยพระเจ้า ชัยวรมันที่ 7 -พระอังคารธาตุ และพระพุทธรูป -การแสดง สูงจาง -หอแสดง ชีวประวัติและ ผลงานของพล เอก.ประม. ดิถ สุลานนท์	บ.นาคำน้อย ต.บัวใหญ่ -ต.บ้านขาม บ.โคกสง่า ต.ทรายมูล	4

ตารางที่ 2 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เปือยน้อย	ภูเปือยน้อย				สถาปัตยกรรม ผสมของศิลปะ เขมรแบบบาปวน และแบบนครวัด	ห่างเมือง ขอนแก่น 55 กม.	1
มัญจาคีรี	สิมวัดสระทอง บ้านบัว		หมู่บ้านเต่า		-พระประธาน ศิลปะทวาย รูปแบบอีสาน -เต่า, พริก	อ. มัญจาคีรี บ.เต่า	2
หนองสอง ห้อง		วัดสระบัว แก้ว			-จิตรกรรม ระเทศนิยม เชิงบันไดสุโขทัย	บ.วังคู	1
8	6	4	1	3			14

จากตารางที่ 2 พบว่า จังหวัดขอนแก่นมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 8 อำเภอ รวม 14 แห่ง จำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็น โบราณสถานและสถาปัตยกรรมมากที่สุดรวม 6 แห่ง รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะวัฒนธรรมและศิลปกรรมรวม 4 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นรวม 3 แห่ง แหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 1 แห่ง

ตารางที่ 3 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิจําแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง	ปราสาทคู	-อนุสาวรีย์ พระยาภักดี ชุมพล(แล) -โบ.สมณบ้าน กุดโง้ง -วัดศิลา อาสน์ภูพระ	วัดสระหงส์		ปราสาททอโรคยา ศาลศิลปะขอม -ประติมากรรม พระยาแล -โบ.เสมาหินสมัย ทวาราวดี -เพิงผาหินภาพ จําหลักกลุ่มพระ พุทธรูป -หินธรรมชาติ ลักษณะคล้าย หงส์	บ.หนองบัว เมืองชัยภูมิ ต.นาเสียว บ.นาไก่เขา ต.นาเสียว	10
บ้านเขว้า	คูแดง			บ้านเขว้า	โบราณสถาน สมัยขอมพุทธ ศตวรรษที่ 16 -ผ้าไหม	บ.กุดยาว อ.บ้านเขว้า	2
ภูเขียว	พระธาตุหนอง สามหมื่น			ผ้าขิด บ้านโนน เสลา	พระธาตุศิลปะ ผสมล้านนา อยุธยาทรงเจดีย์ ย่อมุมไม้สิบสอง -ผ้าขิดแหล่งใหญ่ ที่สุดของชัยภูมิ	บ.แก้ง ต.หนองคู	2
เทพสถิต			อุทยานแห่ง ชาติป่าหิน งาม		ลานหินงามและ ทุ่งดอกกระเจียว		1
4	3	3	2	2			10

จากตารางที่ 3 พบว่า จังหวัดชัยภูมิมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 4 อำเภอ รวม 10 แห่ง จำแนกเป็น แหล่งท่องเที่ยวที่เป็น โบราณสถานและสถาปัตยกรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและศิลปกรรมอย่างละ 3 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างละ 2 แห่ง

ตารางที่ 4 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดนครพนมจําแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง	วัดนักบุญอันนา หนองแสง -วัดมหาธาตุ -วัดศรีเทพ บระดิษฐาราม	วัดโพธิ์ศรี -วัดโพนสวรรค์ บัวบาน			-สถาปัตยกรรม นานาชาติ -พระธาตุนคร -จิตรกรรมฝาผนัง -พระพุทธรูป โบราณ -พระแสง พระดิ่ง พระเทียม	อ.เมือง อ.เมือง อ.เมือง เลียบริมโขง ริมฝั่งโขง	5
ท่าอุเทน	พระธาตุ ท่าอุเทน	พระบางวัด ไตรภูมิ			-พระธาตุที่บรรจุ ธาตุพระอรหันต์ -พระพุทธรูปศักดิ์ สิทธิ์	บ.ท่าอุเทน	2
นาแก	พระธาตุศรีคุณ				-พระธาตุ ลักษณะคล้าย พระธาตุพนม		1
นาหว้า	พระธาตุ ประสิทธิ์				พระอุรังคธาตุ ของพระพุทธเจ้า	ม. 13 ต. นาหว้า	1
ปลาปาก	วัดพระธาตุ มหาชัย				พระบรม สารีริกธาตุและ พระอรหันต์ สารีริกธาตุ	บ.มหาชัย ต.นาหว้า	1
เรณูนคร	พระธาตุเรณู	เรณูนคร			พระคูบ้านคูเมือง ทำจากศิลปะลาว -ดินที่อยู่ชาวผู้ ไทยที่ยังรักษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิม		2
6	8	4	-	-			12

จากตารางที่ 4 พบว่า จังหวัดนครพนมมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 6 อำเภอ รวม 12 แห่ง จำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็น โบราณสถานและสถาปัตยกรรม 8 แห่งและแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและศิลปกรรม 4 แห่ง ไม่พบว่ามีแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดนครพนม

ตารางที่ 5 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมาจำแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรม ชาติ	สิ่ง สร้าง ขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)	
เมือง	-ประตูปฐมพล -วัดศาลาลอย ปราสาทพนมวัน	อนุสาวรีย์ ท้าวสุรนารี -อนุสาวรีย์ สถานนาง สาวบุญเหลือ -ศาลหลัก เมือง -ศาลเจ้าพ่อ ช้างเผือก พิพิธภัณฑ สถานแห่ง ชาติมหา วิวงศ์		อุทยาน ไม้กลายเป็น หิน		ประติมากรรม ท้าวสุรนารีหล่อ ด้วยทองแดงรมดำ -ประตูเมืองเก่าปี พ.ศ. 2199 -พระอุโบสถศิลปะ ไทยประยุกต์รูปทรง สำเนาใช้ศิลปะ- -เสาหลักเมืองเก่าแก่ -ศาลเจ้าสร้างครอบ หลักตะเคียนหิน -ปราสาทขอมสร้าง พุทธศตวรรษที่ 18- 19 -ศิลปะวัตถุที่สมเด็จพระ มหาวิวงศ์รวบรวม ไว้รวมทั้งโบราณ วัตถุที่กรมศิลปากร สำรวจพบในจังหวัด -ไม้ที่กลายเป็นหิน อายุเก่าแก่กว่าหมื่น ปี	อ.เมือง อ.เมือง อ.เมือง ต.โคกสูง อ.เมือง อ.เมือง ม.มะค่าต.โพธิ์ อ.เมือง ม.7ต.สุรนารี	9

ตารางที่ 5 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรม ชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
โชคชัย	ปราสาทพะโค			- ศูนย์หัตถกรรม ลานदानเกวียน - หมูบ้านทำ เครื่องปั้นดิน เผาต่างเกวียน	ปราสาทหิน ทรายสีขาว แบบบาปวน - เครื่องปั้น ดินเผา - เครื่องปั้นดิน เผาทำจากดิน ดำสัมฤทธิ์	ต.กระโทก อ.โชคชัย	3
ปักธงชัย	วัดหน้าพระธาตุ (วัดตะคุ)				สถาปัตยกรรม และจิตรกรรม ฝาผนังสมัยต้น รัตนโกสินทร์	อ.ปักธงชัย	1
สูงเนิน	โบราณสถาน เมืองเสมา	วัดธรรมจักร เสมาราม			คูเมืองและ กำแพงดินสมัย พุทธศตวรรษ ที่ 12 พระนอน หินทรายและ ธรรมจักร จุด เริ่มต้นของอารย ธรรมขอม ปราสาทโนนกู่ ปราสาทเมือง เก่า ปราสาท เมืองเก่า พระพุทธรูปหิน ทรายปาง ไสยาสน์สร้าง พ.ศ. 1200	บ.กกกอก ม.7 ต.โคราข	2
โนนสูง				ก. กงจันทบุรี บ. ปราสาทใต้	ผลิตภัณฑ์แปรรูป ก. กงจันทบุรี	ม.7 ต.ธาร โหละ	2

ตารางที่ 5 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรม ชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
โนนสูง(ต่อ)		แหล่งโบราณ คดีบ้าน ปราสาท			โครงกระดูก มนุษย์โบราณ อายุ 3,000 ปี และคูน้ำ ปราสาท	ม.7 บ. ปราสาท ต.ธำ ปราสาท	
สีคิ้ว		วัดเขา จันทร์งาม			ภาพเขียนก่อน ประวัติศาสตร์	บ.เลิศ สวัสดิ์ อ.สีคิ้ว	1
ด่านขุนทด				วัดบ้านไร่	หลวงพ่อคุณ	ต.กุด พิกาน อ.ด่านขุน ทด	1
พิมาย	อุทยานประวัติ ศาสตร์พิมาย	อนุสรณ์สถาน วีรกรรมทุ่ง สัมฤทธิ์		พิพิธภัณฑ สถานแห่ง ชาติพิมาย	ศาลสถิตย์ดวง วิญญาณวีร ชน-ทุ่งสัมฤทธิ์ -โบราณวัตถุ ศิลปะวัตถุอีสาน ล่าง -ปราสาทหิน แบบบาปวน สมัยพระเจ้าสุ ริยวรมันที่1	๒ สัมฤทธิ์ ตะวันออก ด สัมฤทธิ์ อ.พิมาย อ.พิมาย	3
ปากช่อง		วัดเทพพิทักษ์ ปุณณาราม	อุท ทยานแห่ง ชาติเขา ใหญ่		"หลวงพ่อขาว" พระพุทธรูปปาง ประทานพร -ปากอุดม สมบูรณ์ที่มีพื้นที่ ที่บางส่วนอยู่อ. ปากช่อง	เขาสีเสียด ข้างกลาง ดง อ.ปากช่อง	2

ตารางที่ 5 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรม ชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
ประทาย	ปราสาทนางรำ				เทวสถานและ โบราณสถาน สมัยขอม	บ.นางรำ ต.นางรำ	1
ห้วยแถลง				หมู่บ้านปลูก หม่อนเลี้ยง ไหมบ้านหลุ่ง ประจวบสามัคคี	ปลูกหม่อนเลี้ยง ไหมทอผ้าครบ วงจร		1
บ่อใหญ่	ปราสาทกู				ปราสาทสมัยขอม ขนาดเล็กก่อ ด้วยศิลาแลง	ร.วัดบ้าน กู ต.ดอน ตะหมิน	1
สีดา	ปราสาทสีดา				พระปราสาท ศิลปะแบบเขมร โบราณพุทธ ศตวรรษที่ 17- 18	วัดพระ ปราสาทสีดา ต.สีดา	1
14	10	10	2	5			29

จากตารางที่ 5 พบว่า จังหวัดนครราชสีมามีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 14 อำเภอ รวม 29 แห่ง
จำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน/สถาปัตยกรรม และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะวัฒนธรรม
และศิลปกรรมเท่ากันคือประเภทละ 10 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น 5 แห่งและแหล่งท่องเที่ยวทาง
ธรรมชาติ 2 แห่ง

ตารางที่ 6 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์อำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง		พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก		ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้	พระบรมราชานุสาวรีย์ขนาดเท่าครึ่งของพระองค์จริงหล่อด้วยโลหะสัมฤทธิ์ -สถานที่รวบรวมแสดงโบราณวัตถุ	อ.เมือง อ.เมือง	2
สตึก		พระพุทธรูปใหญ่			พระยืนขนาดใหญ่	อ.สตึก	1
ประโคนชัย	ปราสาทหินเมืองต่ำ				ปราสาทหินศิลปะขอมแบบบาปวน	ต.จระเข้ มาก	1
พุทไธสง		พระเจ้าใหญ่วัดหงษ์			พระพุทธรูปเก่าแก่สร้างด้วยศิลาแลง	อ.พุทไธสง	1
บ้านกรวด		แหล่งเตาโบราณ	แหล่งหินตัด		-เตาโบราณขอมพุทธศตวรรษที่ 14-19 -แหล่งหินทรายที่นำมาสร้างปราสาท	อ.บ้านกรวด อ.บ้านกรวด	2
เฉลิมพระเกียรติ	วัดเขาอังคาร -อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง				โบราณสถานเก่า -ปราสาทหินพนมรุ้ง	อ.เฉลิมพระเกียรติ	2
นาโพธิ์				หมู่บ้านทอผ้าไหม ผ้าไหม นาโพธิ์	ผ้าไหม	อ.นาโพธิ์	
ประคำ	ปราสาทวัดโคกจิว				อโรคยาศาลโบราณ สถานสมัยขอม	อ.ประคำ	
โนนดินแดง	ปราสาทหนองหงส์	อนุสาวรีย์ เราสู้			บรางค์ สถาปัตยกรรมขอม -อนุสาวรีย์วีรชนที่ต่อสู้ผู้ก่อการร้าย		

ตารางที่ 6 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรม ชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
บ้านใหม่ ไชยพจน์	คูสวนแดง				โบราณสถานแบบ ขอมสมัยพุทธ ศตวรรษที่ 17		1
10	6	5	1	2			14

จากตารางที่ 6 พบว่า จังหวัดบุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 10 อำเภอ รวม 14 แห่ง จำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน/สถาปัตยกรรม 6 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะวัฒนธรรมและศิลปกรรม 5 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น 2 แห่งและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 1 แห่ง

ตารางที่ 7 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหารจำแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง	วัดศรีบุญเรือง (บ้านใต้) -วัดศรีมงคลใต้	ศาลเจ้าพ่อ เจ้าท่ามุง เมือง		หอแก้ว มุกดาหาร เฉลิมพระ เกียรติ กาญจนา ภิเษก	-พระพุทธสิงห์ สอง -พระหลุมเหล็ก และพระเจ้าองค์ หลวง -ศาลเจ้าศักดิ์ สิทธิ์ที่ปากปากษ์ รักษาเมือง มุกดาหาร -หอแสดง นิทรรศการ ประวัติศาสตร์ ของเมือง มุกดาหาร -ภูเขาและ เทือกเขาคิน ทรายป่าไม้ สมบูรณ์	อ.เมือง อ.เมือง อ.เมือง อ.เมือง อ.เมือง และดอน ตาล	5
ดอนตาล		กลอง มโหระทึก		หอยสมัย หิน	กลองโบราณ อายุไม่ต่ำกว่า 3,000 ปี -เปลือกหอยที่มี อายุประมาณ 27 ล้านปี	อ.ดอน ตาล	2
นิคมคำสร้อย	วัดภูด่านแต้				พระพุทธรูป ขนาดใหญ่และ หินดาดธรรม ชาติ	บ.ชัย มงคล ต. โชคชัย	1

ตารางที่ 7 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
ห้วยใหญ่	วัดพระศรีมหา โพธิ์ -วัดมโนภิรมย์ -วัดสองคอน				โบสถ์เก่าแก่ ศิลปะผสมและ จิตรกรรม ฝาผนัง -สถาปัตยกรรม จากนครเวียง จันทร์ -โบสถ์คริสต์	อ.ห้วย ใหญ่ ต.ชะโนด	3
4	6	2	2	1			11

จากตารางที่ 7 พบว่า จังหวัดมุกดาหารมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 4 อำเภอ รวม 11 แห่ง จำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน/สถาปัตยกรรม 6 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะวัฒนธรรมและศิลปกรรม 2 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 2 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น 1 แห่ง

ตารางที่ 8 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคามจำแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง	-มหาธาตุ (ปรากฏบ้าน เขวา) -ศาลเจ้าพ่อหลัก เมือง	-พิพิธภัณฑ์ เมือง มหาสารคาม -เมืองโบราณ บ้านเชียง เหียน -พระพุทธรูป กัณฑ์วิชัย อภิสมัยธรรม นายก -พิพิธภัณฑ์ วัดมหาชัย		แก่งเลิง จาน	-โบราณสถาน ศิลปะขอม มี เทวรูป ทำจาก ดินเผา -สร้างปี 2408 -หน้าอาคารมี อนุสาวรีย์พระ เจริยราชเดช (กวต) เจ้าเมือง มหาสารคามคน แรก -เมืองโบราณ อายุ 1,500- 2,000 ปี -สถานที่เก็บรวบรวม วัตถุของ ภาคอีสาน -อ่างเก็บน้ำ ขนาดใหญ่	บ.เขวา ต.เขวา หน้า ร.ร. หลัก เมืองฯ -อ.เมือง บ.เชียง เหียน -สถาบัน วิจัย ศิลปะ และวัฒนธรรม อีสานฯ -อ.เมือง	7

ตารางที่ 8 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
กันทรวิชัย	-โบราณสถาน อู่มุก -วัดพุทธมงคล	-พระพุทธรูป รูปมิ่งเมือง -เมือง โบราณ กันทรวิชัย -พระพุทธรูป รูปยืนมงคล			-มีการค้นพบ แผ่นเงินคุณ จำนวนมาก -พระพุทธรูปคู่ บ้านคูเมือง -พระพุทธรูป ศักดิ์สิทธิ์สมัย ทวารวดีสร้าง ด้วยหินทราย แดง -มีโบราณสถาน ที่สำคัญเช่นอู่มุก ยาคูและ โบราณวัตถุ สมัยก่อน ประวัติศาสตร์ -โบราณเชื่อว่า เป็นพระพุทธรูป เพื่อขอฝนคู่กับ พระพุทธรูปมิ่ง เมือง	-บ.สระ ต. คันธารราษฎร์ -ต.โคกพระ อ. กันทรวิชัย -วัดสุวรรณ วาส ต.โคกพระ	5
นาดูน	-คูสันตร์ดิษฐ์	-เมืองจันทบุรี			-สถาปัตยกรรม ผสมระหวาง ขอมกับ สถาปัตยกรรม พื้นเมืองสร้าง พุทธศตวรรษที่ 12 -ศิลปะขอม แบบบายัน	ต.สันตร์ดิษฐ์ บ.คูโนนเมือง	6

ตารางที่ 8 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
นาคนูน(ต่อ)	-ศาลานางขาว -พระธาตุนาคนูน	-หุ่นขี้ผึ้ง		-สถาบันวิจัย รุกขเวศ	ปราสาทศิลปะ ขอมแบบ บาปวน -อักษรโบราณ ภาษาเขมรอายุ ประมาณพุทธ ศตวรรษที่16 -โบราณวัตถุที่ ค้นพบบริเวณ ทุ่งนาคนูนจำนวนมาก รวมทั้งพระบรม สารีริกธาตุ -สถานที่วิจัย ปรับปรุง อนุรักษ์พันธุไม้ ในภาคอีสาน	บ.กูโนน เมือง -บ.กูโนน เมือง ต.สันต รัตน์ -โคตรดง เค็ง ต. พระธาตุ -ด้าน ตะวันออก ของ พระธาตุ นาคนูน	
วาปีปทุม	-กูบ้านแดง		-ป่าโคก ใหญ่		-ป่าชุมชนพื้นที่ ประมาณ 4.000 ไร่ -พุทธศาสน สถานศิลปะ ขอมแบบบายน สำหรับพุทธ ศาสนิกฝ่าย มหายาน	อ.วาปี ปทุม บ.แดง ต หนองแสง	3

ตารางที่ 8 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
วาปีปทุม (ต่อ)	-กู๋บ้านสนาม				-ศาสนสถานก่อ สร้างด้วยศิลา แลง	-บ. สนาม ต.เสือโก้ก	
นาเชือก			-เขตน่าน สาส์ตว์ป่า คุนลำพัน		-เป็นป่าน้ำซับ และมีรูปร่างหรือ รูปร่างงูน้ำ	-อ. นาค เชือก	1
บรบือ	-กู๋บัวมาศ -โบราณสถาน บ้านโคกคู -พระธาตุจุมคำ	-แหล่งโบราณ คดีในหนอง บ่อ			-แหล่งต้นน้ำ ของลำน้ำเสียว ใหญ่ -สถาปัตยกรรม ขอมพุทธ ศตวรรษที่ 16- 17 -มีโบราณวัตถุ สมัยก่อนประวัติ ศาสตร์และเป็น ที่เคยขุดพบ โครงกระดูก มนุษย์โบราณ -ศาสนสถาน สถาปัตยกรรม ไทยอีสานผสม ไทยภาคกลาง	-บ. โนน หนองบ่อ ต.บรบือ บ. นกออก ต.บัวมาศ -บ. โคกคู ต.คูขาด -วัดบ้าน หนองสิม น้อย ต.บรบือ	4
พยัคฆภูมิ พิสัย		-แหล่งโบราณ คดีบ้านเมือง เตา			-ชุมชนก่อน ประวัติศาสตร์ เศษภาชนะดิน เผาและภาชนะ บรรจุกระดูก	-บ. เมือง เตา ต. เมืองเตา	2

ตารางที่ 8 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
พยุหะภูมิ พิสัย(ต่อ)		ศาลเจ้าพ่อ เตา			-ศาลที่ชาวบ้าน ให้ความเคารพ นับถือ	-ตรงข้าม วัดศรีนคร เตา	1
เขียงยืน		-กุ๋ทอง			-ศิลปกรรมแบบ ล้านช้างพุทธ ศตวรรษที่ 22- 24	วัดป่ากู่ ทอง ต.กู่ทอง	1
ยางสีสุราช	โบราณสถานวัด บ้านกู่				-โบราณสถาน สมัยทวารวดี	บ.กู่ ต. บ้านกู่	1
โกสุมพิสัย			-วน อุทยานโก สัมพี		พื้นที่ป่า 125 ไร่ มีหนองบึง บึง บอน และศาล ประดิษฐานพระ พุทธรูปมิ่งเมือง -ป่าสงวนแห่ง ชาติพื้นที่ 60 ไร่ -หมู่บ้านที่มีเกาะ ทองเสือกมาก	ริมแม่น้ำชี ต.ดอน กลาง บ.แพ่ง ต. แพ่ง	3
แกดำ			ป่า สมุนไพรร และ อายุรเวท แผนไทย วัดป่า อรัญญิกา ราม		-ป่าสมุนไพรร กว่า 160 ชนิด พื้นที่ 75 ไร่	ต.วังแสง	3
11	15	11	5	3			34

จากตารางที่ 8 พบว่า จังหวัดมหาสารคามมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 11 อำเภอ รวม 34 แห่ง จำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน/สถาปัตยกรรม 15 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะวัฒนธรรมและศิลปกรรม 11 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 5 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น 3 แห่ง

ตารางที่ 9 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดยโสธรจำแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง	บ้านทุ่งนางโกล วัดมหาธาตุ				-พระธาตุก่อง ข้าวน้อย -เจดีย์บรมจุลธิ ธาตุพระอานนท์ และพระพุท บุษยรัตน์	บ.ทุ่งนาง โกล เทศบาล เมือง	2
ป่าติ้ว				หลุมบ้านท่า หลุมขี้ดบ้าน ศรีฐาน	หมอนขี้ด	บ.ศรีฐาน	1
ทรายมูล	หอไตรวัดละ ไทรบุรี				สถาปัตยกรรม แบบพม่า	ข.นาเวียง	1
คำเขื่อนแก้ว	กุฏิ				เจดีย์เก่าแก่และ พระพุทธรูป ใหญ่ รอยพระ พุทธบาทจำลอง พิพิธภัณฑฯของ โบราณและซาก เมืองโบราณตง เมือง.ตย	บ.วังคู จาน	1
ไทยเจริญ	โบสถ์คริสต์บ้าน ซ่งแย้				โบสถ์คริสต์ไม้ ขนาดใหญ่มีเสา 336 ต้น		1
เลิงนกทา			ภูถ้ำพระ		ถ้ำที่สวยงาม และพระพุทธรูป ในถ้ำจำนวนมาก		2
6	5	-	1	1			7

จากตารางที่ 9 พบว่า จังหวัดยโสธรมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 6 อำเภอ รวม 7 แห่ง จำแนกเป็น แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน/สถาปัตยกรรม 5 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 1 แห่ง และ แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น 1 แห่ง และไม่มีแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและศิลปกรรม

ตารางที่ 10 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ดจำแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง	วัดกลางมิ่งเมือง	วัดบูรพา ภิรมย์ วัดสระทอง		บึงพลาญชัย พิพิธภัณฑ สถานแห่ง ชาติร้อยเอ็ด	-ศาลเจ้าพ่อ หลักเมือง พานรัฐธรรมนูญ และนาฬิกา ดอกไม้ พระ พุทธรูปปางลีลา ขนาดใหญ่ พลาญชัย สนามเด็กเล่น แหล่งแสดงเรื่อง ราวจังหวัด ร้อยเอ็ด -วัดเก่าแก่มี่ ภาพจิตรกรรม ฝาผนังรอบ อุโบสถเกี่ยวแก้ว พุทธประวัติ -หลวงพ่อใหญ่ สัตยญลักษ์ ของจังหวัด -พระสังข์ จายนี่เก่าแก่ และศักดิ์สิทธิ์		5
ธวัชบุรี	ปรางค์คู	บ้านห้วยหลิม			หมู่บ้านทอผ้า ไหม -ปรางค์ลักษณะ เป็นอโรคยาศาล	ด.มะบ้า	2

ตารางที่ 10 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
สุวรรณภูมิ	กูพระโกนา สิมวัดไตรภูมิ คณาจารย์				บราหณ์อิฐ 3 องค์ -สิมแบบพื้น เมืองอีสานได้รับ รางวัล สถาปัตยกรรมดี เด่นจากสมาคม สถาปนิกสยาม พ.ศ. 2541	บ.กู ม. 2 ต.สระคู บ.ตอก ต.ต หัวโทน	2
หนองพอก	 พระมหาเจดีย์ ชัยมงคล		เขตห้าม ล่าสัตว์ใน ถ้ำผาน้ำ ทิพย์ ผาน้ำน้อย (พุทธ อุทยาน อีสาน)		-เทือกเขาหิน ทรายป่า สมบูรณ์และ สัตว์ป่าหายาก เช่นผดพยอม -ผาน้ำขนาด ใหญ่มีน้ำตก ไหลและซีม ตลอดปี -พระเจดีย์ใหญ่ ศิลปะร่วมสมัย บรรจุพระบรม สารีริกธาตุ	อ.หนอง พอก บ.โคก กลาง ต.ผาน้ำ น้อย	3
อาจสามารถ	สิมวัดจักรวาล ภูมิพิ				สิมแบบพื้นเมือง อีสานเก่าแก่	บ.หนอง หมื่นถ่าน	1
เกษตรวิสัย	กุกาสิงห์		ทุ่งกุลาร้อง ไห้		สถาปัตยกรรม เขมรขนาดใหญ่ และสมบูรณ์ -ทุ่งกว้างพื้นที่ กว่า 2 ล้านไร่	พ.ท. 3 ใน 5 อยู่ใน จังหวัด ร้อยเอ็ด	2
6	7	3	3	2			15

จากตารางที่ 10 พบว่า จังหวัดร้อยเอ็ดมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 6 อำเภอ รวม 15 แห่ง จำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน/สถาปัตยกรรม 7 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะวัฒนธรรมและศิลปกรรม 3 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น 2 แห่ง

ตารางที่ 11 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดเลยจำแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง		-ศาลหลัก เมืองเจ้าพ่อ กุดป่อง -ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัด เลย			-ศาลสถิตย์ดวง วิญญาณเจ้าพ่อ ทองคำ -สถานที่รวบรวม เรื่องราว ทางศาสนา ประเพณี วิถี ชีวิตของชาวเลย	อ.เมือง สถาบันราช ภัฏเลย	2
วังสะพุง	พระเจดีย์วัดป่า สัมมานุสรณ์ -พระพุทธรูป ดำผาม้าง	เสมานิน ทรายบ้าน ปากแบ่งและ บ้านนาหลัก		ศูนย์ศิลปะ สิรินทร	-วัดป่าวิจิตร ฐานสาย พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต -พระพุทธรูป ขนาดใหญ่ -สถานที่แสดง ภาพเขียนและ งานศิลปะของ นักเรียนที่ได้รับ รางวัลระดับโลก และประเทศ -เสมานินทรายที่ แสดงลักษณะ เฉพาะของวัฒนธรรม โบราณ ศิลปะผสมทวาร วดีและลพบุรี	บ.โคกมน ต.ผาม้าง วัดดำผา มังคณาแก รร.ศรี สงคราม วิทยา บ.ปากแบ่ง และบ.นา หลัก ต.บาง สะพุง	4

ตารางที่ 11 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
ทาลี	พระธาตุสี่จระ				พระธาตุโบราณ	วัดลาดปู่ ต. ทาลี	1
เชียงคาน	วัดพระพุทธรูป ภูควายเงิน วัดศรีคุณเมือง	วัดท่าแขก	แก่งคุดคู้		แก่งหินใหญ่ -พระพุทธรูป สลักจากหิน ทราย 3 องค์ -รอยพระพุท บาท ประดิษฐานบน หินลับมีด -ศิลปะล้านนา	อ.เชียง คาน บ. อุมง ต. บุษม	4
ภูเรือ			อุทยานแห่ง ชาติภูเรือ		หน้าผาชะโงก ลักษณะเหมือน หัวเรือสำเภา ใหญ่และป่าสน ผาโหล่นน้อย ผาช้างทอง ยอด ภูเรือ น้ำตกห้วย ไผ่	อ. ภูเรือ	1
ด่านซ้าย	-พระธาตุศรีสอง รัก -วัดเนรมิตร วิปัสสนา -วัดโพธิ์ชัย			พิพิธภัณฑ์ ผีตอโขม	พระธาตุศิลป กรรมล้านช้าง -นิทรรศการผีตอ โขม		4
กิ่งอ.หนอง หิน			ถ้ำโพธิ์สัตว์ (ถ้ำหลิ เมืองเลย) -ถ้ำมโหฬาร		ถ้ำ 15 คูหาที่มี หินย้อยสวยงาม -ถ้ำกว้างขวาง	บ. ปวนพ ต. ปวนพ บ. หนอง หิน ต. หนอง หิน	5

ตารางที่ 11 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
กิ่ง อ.หนอง หิน (ต่อ)			-น้ำตกเพียงดิน (วิสุทธธารา) -น้ำตกสวน ห้อม (สันติธารา) -สวนหินนางงาม (คุนหมิงเมือง เลย)		-น้ำตกขนาด กลางหลายชั้น -น้ำตกขนาด กลางและธรรม ชาติที่สวยงาม -ต้นปรังยักษ์ อายุหลายร้อยปี เพิงหิน โพรงถ้ำ เส้นทางผจญภัย	บ.สวน ห้อม บ.นางงาม ม. 10 ต. บ้านพู่	
7	7	4	7	1			19

จากตารางที่ 11 พบว่า จังหวัดเลยมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 6 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ รวม 19 แห่ง จำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน/สถาปัตยกรรม 7 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 7 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะวัฒนธรรมและศิลปกรรม 4 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น 1 แห่ง

ตารางที่ 12 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดศรีสะเกษจำแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง	ตึกขุนอำไพ พานิชย์ -ปราสาทวัดสระ กำแพง				อาคารลวดลาย ปูนปั้นศิลปะจีน -ปราสาทและ วิหารศิลาแลง ศิลปะแบบ บาบูนสมัย พุทธศตวรรษที่ 16	อ.เมือง บ.กลาง ต.ขยง	

ตารางที่ 12 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง(ต่อ)	-พระธาตุ เรืองรอง -วัดมหา พุทธาราม			สวนสมเด็จพระ ศรีนครินทร์	พระธาตุศิลปะ อิสลามได้สีเฝ้า ไทย คือลาว สวย เขมร เยอ -หลวงพ่อโตพระ พุทธรูปปลงค์ ใหญ่ปางมาร วิชัย -ต้นลำดวนกว่า สี่หมื่นต้น สว นพฤกษศาสตร์ สวนสัตว์ สวน สาธารณะ	บ สร้างเรื่อง ต.หน้า ปล้อง อ.เมือง วิทยาลัย เกษตรกรรม ต.หนองครก	5
กันทรลักษณ์	ปราสาทเขาพระ วิหาร	-ภาพสลักปูน ต่ำ	-น้ำตก สะอาด -อุทยาน แห่งชาติ เขาพระ วิหาร	-สวนชมผล ไม้ ศรีสะเกษ	-ทิวสถานขนาด ใหญ่ที่สวยงาม ความยาว 900 เมตร -เส้นทางเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ -สวนเกษตรและ สวนผลไม้ที่ สำคัญของ จ.ศรีสะเกษ -ป่าดิบแล้งป่า เต็งรังป่าเบญจ พรรณและสัตว์ ป่า	-เทือกเขา พนมดงรัก ติดตามออี แดง -เขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่า พนมดงรัก -ห้างดิว อำเภอ 5 กม. -คลุมพท 2 อำเภอในจ หวัดศรีสะเก ษคือ อ กันทร ลักษณ์และ กิ่ง อ.น้ำขุ่น	7

ตารางที่ 12 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
กันทรลักษณ์ (ต่อ)	-ปราสาทโดนตวล	-ภาพสลักปูน ต่ำ	-ผามออี แดง		-หน้าผาหินสีแดงที่ สามารถมองเห็น ปราสาทเขาพระ วิหาร -รูปแกะสลัก โบราณอายุนับพัน ปี -ปราสาทหินแบบ ขอม		
ขุนหาญ	-ปราสาท ตึกหน้าถ้ำ(ตาม จวน) -วัดป่ามหาเจดีย์ แก้ว(วัดล้าน ขวด)				-ปราสาทเทวาลัย อิฐหลังเตี้ยขนาบ ฐานศิลาทราย (เดิมเคยมีทับหลัง นารายณ์บรรทม สินธุ์ปัจจุบันเก็บ รักษาไว้ที่ พิพิธภัณฑสถาน แห่งชาติ พิมาย) -ศาลาฐานสโม่ มหาเจดีย์แก้วและ สิมน้ำล้างด้วย ขวดแก้วหลากสี นับล้านใบ	-บ.ตึกหน้า ถ้ำ ต.บัก ดอง	2
ขุนันธ์	ปราสาททวดเล็ง				-โบราณคดีและประติ มากรรมศิลปะขอมที่ ยังคงตามแบบ บาปวน สมัยพุทธ ศตวรรษที่ 16-17		1

ตารางที่ 12 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
ปราจีนบุรี	-ปราสาทบ้าน สมอ -ปราสาทปราจีน บุรี				-ปราสาทขอม โบราณขนาด เล็กสมัยพุทธ ศตวรรษที่ 18 -รางค์เก่าแก่ สมัยขอมอายุ กว่าพันปี	ม. 2 บ้าน ทามจาน ต. สมอ -บึง	2
ห้วยทับทัน	ปราสาทบ้าน ปราสาท				-โบราณสถาน แบบขอมสมัย พุทธศตวรรษที่ 16	วัดปราสาท พนาราม บ. ปราสาท	1
อุทุมพรพิสัย	ปราสาทวัดสระ กำแพงใหญ่				-ปราสาทขอม ขนาดใหญ่สร้าง พุทธศตวรรษที่ 16 ที่สภาพ สมบูรณ์ที่สุด ของจังหวัด		1
7	13	1	3	2			19

จากตารางที่ 12 พบว่า จังหวัดศรีสะเกษมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญใน 7 อำเภอ รวม 19 แห่ง จำแนก
เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน/สถาปัตยกรรม 13 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 แห่ง
แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น 2 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะวัฒนธรรมและศิลปกรรม 1 แห่ง

ตารางที่ 13 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสกลนครจำแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรม ชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง	-ปราสาทพระ ธาตุนารายณ์ แจ่งวาง -พระตำหนัก ภูพานราช นิเวศน์ -พระธาตุเชิงชุม -พิพิธภัณฑ์ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต	ชาวผู้ไทยบ้าน โนนหอม			-ชนบธรรมเนียม ประเพณีของชาว ผู้ไทย -ปราสาทหิน ทรายบนฐาน ศิลาแลงขนาด ใหญ่พุทธศต วรรษที่ 16-17 -พระตำหนัก สถานทีแปรพระ ราชฐานภาค ตะวันออกเฉียง เหนือและศูนย์ ศึกษาพัฒนาอัน เนื่องมาจากพระ ราชดำริบริเวณ เทือกเขาภูพาน รอบพระตำหนัก -เจดีย์หลวงพ้อ องค์แสน -สถาปัตยกรรม ประยุกต์และอัฐิ รวมทั้งร่อง-หล่อ องค์เหมือนของ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต	อ.เมือง วัดพระธาตุ นารายณ์ แจ่งวาง บ. ธาตุ -เทือกเขาภู พาน -เทศบาล เมือง สกลนคร -วัดป่า สุทธาวาส	9

ตารางที่ 13 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
	-สะพานขอม (สะพานหิน)	-ภาพรอย สลักผาสาม พันปีที่ ภูผายล		-ศูนย์วัฒน ธรรม จังหวัด สกลนคร -ลวน สมเด็จพระ ศรีนครินทร์	-รูปภาพเกิดจาก การใช้ของแข็ง จุดขีดลงบน หน้าผาแสดง ความเป็นอยู่ ของคนไทยยุค ก่อนประวัติ ศาสตร์	บ.นาผาง ต. กกลาชีพ -สถาบันราช ภัฏสกลนคร ต.ธาตุนา แวง -ต.ธาตุเชิง ชุม อ.เมือง	
ต่างอย			อุทยาน แห่งชาติภู ผวยล		-ป่าสมบูรณอย่าง เก็บน้ำ หน้าผา ลานหิน	เทือกเขาภู พาน	1
กุสุมาลย์				พิพิธภัณฑ์ ไทยโส	-ที่แสดงของใช้ ชาวไทยโสและ สถานที่ศักดิ์ สิทธิ์ ภู่มหาศักดิ์	อ.กุสุมาลย์	1
กุดบาก				เขื่อนน้ำพุง	เขื่อนแบบหินทิ้ง แห่งแรกใน ภาคตอ/น	อ.กุดบาก	1
สว่างแดนดิน	ปราสาท บ้านพันนา				ปราสาทหยอด เดียวสร้างด้วย ศิลาแลง	บ.พันนา	1

ตารางที่ 13 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
พรรณานิคม	พระธาตุภูเพ็ก -วัดคำประมง -วัดเจ้าขาม	พิพิธภัณฑ์ อาจารย์ผืน อาจาโร			-พระธาตุหิน ทรายบนฐาน ศิลาแลง -พิพิธภัณฑ์รูป เจดีย์ฐานกลม กสิบบัวสามชั้น และรูปปั้น อาจารย์ผืน อา จาโร ขนาดเท่า รูปจริง -สถาปัตยกรรม สมัยใหม่ -อัฐิของ เกจิอาจารย์ (เทศก์ เทศรังสี)	ต.นาห้วยบ่อ วัดป่าอุดม สมพร บ.คำประมง บ.คำป่า	4
วาริชภูมิ	พระธาตุ ศรีมงคล		ถ้าพระ พุทธ ไสยาสน์ (ถ้าพระ ทองภูผา ทอง) ภูอ่างสอ		ถ้าที่มีการนำ เพิงหินมาตัด แปลงก่อสร้าง เพิ่มเติม -เจดีย์ตกแต่ง ด้วยศิลปกรรม ยุคตีใหม่ -สถานที่ที่นิยม ตั้งแคมป์	ต.ค้อเขียว วัดพระธาตุ ศรีมงคล ต. บ้านธาตุ ต.คำบ่อ	3
ส่องดาว		ภาพเขียน ก่อนประวัติ ศาสตร์มา ฉึกหวาน			ภาพเขียน โบราณอายุ 3,600 ปีในก้อน หินใหญ่	บ.ภูตะคาม ต.ท่าศิลา	3

ตารางที่ 13 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
สองดาว(ต่อ)		วัดถ้ำอภัย ดำรงธรรม (วัดถ้ำพวง)	อุทยาน แห่งชาติภู ผาเหล็ก		พิพิธภัณฑ์ อาจารย์วิน อุต ตโม สร้างด้วย หินอ่อนทั้งหลัง และภาพวาด แสดงประวัติ ของอาจารย์ ป่าไม้และสัตว์ ป่าหายาก	อ สองดาว กินพื้นที่ 4 อำเภอใน สกลนครคือ สองดาว วาริชภูมิ นิคมจำจาน กุตบาก	23
8	10	5	4	4			

จากตารางที่ 13 พบว่า จังหวัดสกลนครมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 8 อำเภอ รวม 23 แห่ง จำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน/สถาปัตยกรรมมากที่สุดรวม 10 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะ วัฒนธรรมและศิลปกรรมรองลงมา 5 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 4 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น 4 แห่ง

ตารางที่ 14 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์จำแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง	ปราสาทเมืองที				ปราสาทแบบ เขมร	วัดจอม สุทธาวาส	9

ตารางที่ 14 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
		-อนุสาวรีย์ พระยา สุนทรภักดี ศรีณรงค์ จางวาง (นุ้ม)			-อนุสาวรีย์รูป หล่อทองเหลือง รมดำ	อ.เมือง	
ปราสาท	ปราสาทบ้าน ไหล -ปราสาทหิน บ้านพลวง				ปราสาทปรางค์ 3 องค์ พุทธ ศตวรรษที่ 16 -ปราสาทหิน ขนาดเล็กฝีมือ สลักหินประณีต งดงามมาก		2
สังขะ	ปราสาทภูมิโพน -ปราสาทขยาย เหงา				-โบราณสถาน 4 หลังเป็น ปราสาทอิฐ ศิลาแลง -ปรางค์ 2 องค์ แบบขอม		2
ศรีขรภูมิ	ปราสาท ศรีขรภูมิ				ปรางค์อิฐ 5 องค์ ก่อด้วยหิน ทรายและ ศิลาแลง	ต.ระแงง	1
จอมพระ	ปราสาท จอมพระ				อโรคยาศาลที่ สมบูรณ์ก่อด้วย ศิลาแลงและหิน ทราย โบราณ วัตถุศิลปะ ขอมแบบบาขาน		1

ตารางที่ 14 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
ท่าตูม		หมู่บ้านข้าง จังหวัด สุรินทร์			พิพิธภัณฑ์ข้าง ชีวิตชาวสยาม และเรื่องราว เกี่ยวกับช้าง อุปกรณ์การ คล้องช้าง	ม.9 และ 13 บ.ตากกลาง ต.กระโพ	1
กาบเชิง		ตลาดการค้า ช่องจอม			ตลาดการค้าสินค้า ค้าขายแดน ไทย-กัมพูชา	บงด่าน พัฒนา ต. ด่าน	1
ลำดวน			เขต อนุรักษ์ พันธุ์ไม้สน สองใบ		สนสองใบที่ขึ้น ในที่ราบแห่ง เดียวในประเทศไทย	บ.หนองคู ต.โชคเหนือ	1
กิ่ง อ.เซ วาสินรินทร์		หมู่บ้าน หัตถกรรมเซ วาสินรินทร์			ผ้าไหมพื้นเมือง และลูกประคำ เงิน	กิ่ง อ.เซ วาสินรินทร์	1
กิ่ง อ. พนม ดงรัก	โบราณสถาน กลุ่มปราสาท ตาเมื่อน -ปราสาทตา เมื่อนใต้ -ปราสาทตา เมื่อนธม				โบราณสถาน แบบขอม 3 หลัง -อโรคยาศาล พุทธศตวรรษที่ 18 ค่อนข้าง สมบูรณ์ -ปราสาท ตาเมื่อนขนาด ใหญ่ที่สุดสร้าง ด้วยหินทราย	บ.หนองคัน เนา ต.ตาเมียง ใกล้ตาเมื่อน ใต้	3
8 อำเภอ 2กิ่งอำเภอ	11	8	2	1			22

จากตารางที่ 14 พบว่า จังหวัดสุรินทร์มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 8 อำเภอ 2 ถึงอำเภอรวม 22 แห่ง จำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน/สถาปัตยกรรมมากที่สุดรวม 11 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะวัฒนธรรมและศิลปกรรมรองลงมา 8 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 2 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น 1 แห่ง

ตารางที่ 15 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดหนองคายจำแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง	-วัดโพธิ์ชัย -พระธาตุ หนองคาย (พระ ธาตุกลางน้ำ) -ศาลาแก้วกู่ -พระธาตุบังพวน	อนุสาวรีย์ ปราบฮ่อ			อนุสาวรีย์ผู้เสีย ชีวิตในการปราบ ฮ่อ ปี ร.ศ. 105 (พ.ศ.2429) -พระอารามหลวง ประดิษฐานพระใส -พระธาตุห้าฟองอยู่ กลางลำน้ำโขง -พิพิธภัณฑ์กลาง แจ้งแสดงรูปปั้น ศาสตราจารย์ ทุกศาสนา -เจดีย์เก่าแก่บรรจุ พระบรม สารีริกธาตุและ สัตตมหาสถาน	ศาลากลาง จังหวัดหลัง เก่า ถนนโพธิ์ชัย ยอ.เมือง อ.เมือง อ.เมือง บ.ดอนตูม	5
ท่าบ่อ		หลวงพ่อบุญ เจ้าองค์โต			พระพุทธรูปขนาด ใหญ่หล่อด้วยทอง คำ ทองเหลือง เงิน นน 1 ตัน ฝีมือ ช่างล้านนางดงาม มาก พระไชย เชษฐาทรงสร้าง		1

ตารางที่ 15 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
ศรีเชียงใหม่	พระสุธรรมเจดีย์ วัดอรัญญ บรรพต -วัดหินหมากเป้ง				พิพิธภัณฑ์และ เจดีย์บรรจุพระ บรมสารีริกธาตุ -วัดติดลำน้ำโขง มีเจดีย์บรรจุอัฐิ อาจารย์เทศก์ เทศรังสี	ต.บ้านหม้อ บ.ไทยเจริญ ต.พระพุทธ บาท	2
ปากคาด	วัดสว่างอารมณ์ (วัดถ้ำศรีธร)				พระนอนและ อุโบสถทรง ระฆังคว่ำ	อ.ปากคาด	1
ศรีวิไล			ภูเขา		วัดเจติยาศรี วิหารและภูเขา หินทรายโดด ป่าไม้ร่มครึ้ม	อ.ศรีวิไล	1
5	7	2	1	-			10

จากตารางที่ 15 พบว่า จังหวัดหนองคายมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 5 อำเภอ 10 แห่ง จำแนกเป็น แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน/สถาปัตยกรรมมากที่สุดรวม 7 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะวัฒนธรรมและศิลปกรรมรองลงมา 2 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 1 แห่ง และไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น

ตารางที่ 16 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดหนองบัวลำภูจำแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง		อนุสาวรีย์และศาล สมเด็จพระนเรศวร มหาราช			อนุสาวรีย์ สมเด็จพระ นเรศวรฯ	สวนสา- ธารณริม หนองบัว	6

ตารางที่ 16 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
โนนสัง	โนนวัดป่า	แหล่งโบราณ คดีก่อน ประวัติ ศาสตร์บ้าน กุดค้อเมย และบ้านกุด ขวางสร้อย	อุทยาน แห่งชาติภู เก้า-ภูพาน คำ	สิ่ง สร้างขึ้น	วัดเก่าแก่วัดโนนสัง วัดกุศลชะยอม สมัยเรืองอำนาจ -โบราณวัตถุและ ศิลปะวัตถุยุค บ้านเชียง ไครง กระดูกคนและข้าว ของเครื่องใช้	ต.โนนสัง	3
					-เทือกเขาภูพานคำ ทะเลสาบเหนืง เขื่อนอุบลรัตน์ และเทือกเขาที่มี 9 ลูก	อ.โนนสัง	
สุวรรณคูหา		แหล่งโบราณ คดีภูผายา	ถ้ำสุวรรณ คูหา		โบราณวัตถุและรูป พระเจ้าไชยเชษฐา แห่งเมือง เวียงจันทน์ -ภาพเขียนตาม ผนังถ้ำสมัยก่อน ประวัติศาสตร์อายุ 2,000 - 3,000 ปี	บ.คูหา พัฒนา ม.7 ต.นาดี บ.นาเจริญ ต.ดงมะไฟ	2
4	2	3	5	2			12

จากตารางที่ 16 พบว่า จังหวัดหนองบัวลำภูมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 4 อำเภอ 12 แห่ง จำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุดรวม 12 แห่ง รองลงมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะวัฒนธรรมและศิลปกรรม 3 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน/สถาปัตยกรรม 2 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น 2 แห่ง

ตารางที่ 17 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดอุดรธานีจำแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง		-พิพิธภัณฑ์ เมืองอุดรธานี			สถานที่แสดง ศิลปะวัฒนธรรม เมืองอุดรห้องธรรม ชาติ วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วิถีชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์ และ ศิลปะวัฒนธรรม ร่วมสมัย	อ.เมือง	10
	วัดทิพย์รัฐนิมิตร (วัดป่าบ้านจิก)				-เจดีย์องค์ใหญ่ บรรจุพระบรม สารีริกธาตุและรูป เหมือนหลวงปู่ทิม ธมโม	ถนนนเศว ด หนักแข็ง	
	-วัดโพธิ์สมภรณ์			วัดป่า บ้านดาด	-วัดที่พำนักของ หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน -อนุสรณ์ระลึกถึง พระยาศรีสุริย ราชวานุวัตตรล้าง สมัยปลายรัชกาล ที่ 5	ด.บ้านดาด ด หนักแข็ง	
		-วัดมณีมา วาส			-หลวงพ่อก็คเป็น พระพุทธรูปหินสี ขาวปางนาคปรก	ด หนักแข็ง	
		-ศาลเจ้าปู่- ย่า			-ศาลเจ้าศิลปะจีน -ศาลวัดไม้พันธุอุดร ชั้นชาชนัน	หลังสถานี รถไฟ ชอยกมล วัฒนา	

ตารางที่ 17 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
		หมู่บ้านนาขา และศูนย์ หัตถกรรม บ้านเม่น -อนุสาวรีย์ พระเจ้าบรม วงศ์เธอกรม หลวง ประจักษ์ ศิลปาคม.		สวน สาธารณะ หนอง ประจักษ์ ศิลปาคม	-หนองน้ำขนาดใหญ่ ใหญ่เรียกหนอง นาเกลือและสวน สาธารณะสำหรับ พักผ่อน -หมู่บ้านทอผ้าซิด -อนุสาวรีย์พระเจ้า บรมวงศ์เธอกรม หลวงประจักษ์ ศิลปาคมผู้ริเริ่มก่อ ตั้งเมืองอุดร	เทศบาล เมือง อ.เมือง อ.เมือง	
หนองหาน		พิพิธภัณฑ์ สถานแห่ง ชาติบ้าน เชียง			แหล่งศึกษา ประวัติศาสตร์ โบราณคดีบ้าน เชียง	บ.เชียง ต. บ้านเชียง	1
หนองแสง			ภูผ้อยสม -วน อุทยาน น้ำตกธาร ทม		-แหล่งท่องเที่ยว เชิงนิเวศ อุทยาน โลกล้านปี เส้น ทางเดินป่าศึกษา ธรรมชาติ -หน้าผาและถ้ำที่ สวยงามลานหินที่ ชาวบ้านเรียกว่า "แหล่ง" ขนาดใหญ่ รวมทั้งป่าไม้และ สัตว์ป่าหายาก	เทือกเขาภู พานน้อย พื้นที่ป่าขุน ห้วยสาม ทาก ขุน น้ำตกองสี ต หนองแสง	2

ตารางที่ 17 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
กุมภวาปี	พระธาตุ ดอนแก้ว	บ้านเดียม โฮมเสดย์			-วิถีชีวิตวัฒนธรรม และพระธาตุบ้าน เดียม -เจดีย์ทรงเหลี่ยม คล้ายธาตุพนม	อ.กุมภวาปี	2
บ้านผือ	วัดป่าบ้านค้อ	พระพุทธบาท บัวบาน -อุทยาน ประวัติ ศาลศรีภุมระ บาท			-ศิลปะทวารวดี ผสมลพบุรี -พระมหาธาตุ เจดีย์และต้นศรี มหาโพธิ์กิ่งพันธุ์ จากพุทธคยา ประเทศอินเดีย -สถานที่แสดง อารยธรรมและ การเปลี่ยนแปลง ของมนุษย์และภูมิ ประเทศ ได้แก่พระ พุทธบาทบัวบก พระพุทธบาทหลัง เตา ถ้ำและเพิงหิน	ต. เมืองพาน อ.บ้านผือ เชิงเขาภู พาน ต. เมืองพาน	3
บ้านดุง			วนอุทยาน วังสาม หม้อ		ป่าในเขตป่าลวง แห่งชาติป่าบะ ยาว-ป่าหิวนาค่า- ป่าหนองกึ่งทับม้า- ป่านาสูง-ป่าหนอง หญ้าไซ ที่ห้อง เที่ยว จังหวัด แก่ง มน้อย แก่งหินฮ่อม	ต.หนองกึ่ง ทับม้า	1
6	4	9	3	3			19

จากตารางที่ 17 พบว่า จังหวัดอุบลราชธานีมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 6 อำเภอ รวม 19 แห่ง จำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและศิลปกรรมมากที่สุดรวม 9 แห่ง รองลงมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน/สถาปัตยกรรม 4 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 แห่ง และ แหล่งท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น 3 แห่ง

ตารางที่ 18 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานีจำแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง		ทุ่งศรีเมือง			-ศาลหลักเมือง -อนุสาวรีย์พระ บรมบรรพตราชสุริ ยวงศ์ ประติมากรรม สมเด็จพระมหาวิ วงศ์ อนุสาวรีย์แห่ง ความดี	หน้าศาลา กลางจังหวัด	14
		-บ้านปะอาว			-หมู่บ้านเก่าแก่ อายุ 200 ปีทำ เครื่องทองเหลือง กรรมวิธีโบราณ และทอผ้าไหม	ต.หนอง ขอน	
		-พิพิธภัณฑ์ เบ็ดบัว บ้านเหลือง			-เครื่องปั้นดินเผา ลูกบิด กระพรวน สำริด ขวานเหล็ก แกลบ้าวอายุ 1,200 -2,500 ปี	บ. ก้าน เหลือง	
		-พิพิธภัณฑ์ สถานแหง ชาติ อุบลราชธานี			-แสดงเรื่องราว ท้องถิ่น ประวัติ การตั้งเมือง โบราณวัตถุ หัตถกรรมพื้นบ้าน และการละเล่นพื้น เมือง	ศาลากลาง จังหวัดเดิม	

ตารางที่ 18 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง(ต่อ)	วัดแจ้ง				สร้างสมัยรัชกาลที่ 5 พระอุโบสถทึงดงาม จำหลักไม้ฝีมือดีที่หา ดูยาก	อ.เมือง	
	วัดทุ่งศรีเมือง				-สร้างสมัยรัชกาลที่ 3 มีหอพระพุทธรูป พระอุโบสถศิลปะ สมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้นผสมศิลปะเวี ยงจันทร์ จิตรกรรม ฝาผนัง หอพระไตร ปิฎก(หอไตร) ศิลปะ ผสมไทย พม่า ลาว ที่ สวยงามมาก	เขตเทศบาล	
	วัดบ้านนาเมือง				-พระอุโบสถรูปเรือ สุพรรณหงส์	บ.นา เมือง	
	วัดบูรพาราม				-รูปเหมือน เกจิอาจารย์ดั่งทำ จากหินปริสุทธ์จาก ลำน้ำ	อ.เมือง	
	วัดมหานาราม (วัดป่าใหญ่)				-วัดเก่าแก่ของสงฆ์ ฝ่ายวิปัสสนา กัมมัฏฐาน	อ.เมือง ทิศใต้ของ ศาลา	
	วัดศรีอุบลรัตน (วัดศรีทอง)				-พระอุโบสถลักษณะ เดียวกับวัดเบญจม บพิตรฯและพระแก้ว บุษราคัมพระคู่บ้านคู่ เมือง	กลาง จังหวัด	

ตารางที่ 18 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง(ต่อ)	วัดสุปฏิหาราม วรวิหาร วัดหนองบัว		หาดคูเดื่อ หาดวัดใต้		วัดธรรมยุติวัดแรก ของจ.อุบล มีพระ อุโบสถศิลปะผสม ไทย ขอม ตะวัน ตก -พระเจดีย์มหา โพธิ์ (จำลองเจดีย์ พุทธคยาประเทศ อินเดีย) -หาดทรายริมฝั่ง แม่น้ำมูลและแพ อาหารจำนวนมาก -หาดทรายขาว	อ.เมือง อ.เมือง ริมแม่น้ำมูล เทศบาล เมือง	
วารินชำราบ		-บ้านท่าช้าง เหล็ก -วัดป่านา ชาติ -วัดหนอง ป่าพง			หมู่บ้านทำหม้อดิน ที่ใช้ดินเหนียวจาก ลุ่มน้ำมูล -วัดที่ชาวต่างชาติ นิยมมาบวชเรียน และศึกษาธรรม -พิพิธภัณฑ์ โพธิญาณเถร (ชา) และเจดีย์ศรี โพธิญาณ	อ.วารินชำ ราบ บ.ทุ่งหวาย	3
เมืองใน		-ธรรมาสน์ สิ่งศิลปะ ญวน -วัดทุ่งศรีวิไล			ธรรมาสน์รูปสิงห์ ยืนเทินปราสาท ศิลปะญวน -หลวงพ่อบุญ วิเศษทำจากหิน ศิลาแลงศิลปะทวาร วดี	บ.ซีทวน ๘ ซีทวน บ.ซีทวน	2

ตารางที่ 18 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
พิบูลย์มังสา หาร	วัดภูเขาก้าว		แก่งสะพือ		-แก่งหินสวยงาม -อุโบสถสวยงาม ประดับด้วย กระเบื้องเคลือบ ทั้งหลัง	อ.พิบูลย์มัง สาหาร อ.พิบูลย์มัง สาหาร	2
ทุ่งศรีอุดม	ปราสาทบ้าน เบ็ญ				-ศาสนสถานขอม มีทับหลังรูปเทพ นพเคราะห์สมัย พุทธศตวรรษที่ 15-16	บ.หนองอ้ม ด.หนองอ้ม	1
สิรินทร				เขื่อน สิรินทร ช่องเม็ก	ทะเลสาบและสวน ดอกไม้ -ตลาดสินค้าชาย แดนและร้านค้า ปลอดภาษีในฝั่ง ลาว	อ.สิรินทร	2
ศรีเมืองใหม่			ภูหล่น		ถ้ำภูเขาทิพระ อาจารย์มั่น ภูริทัต โตเถระเคยใช้เป็น สถานที่ปฏิบัติ ธรรม	ด.สงยาง	1
บุณฑริก			-น้ำตก ห้วยทราย ใหญ่ -อุทยาน แห่งชาติภู จอง-นา ยอย		-เขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าและน้ำตก ที่สวยงาม -สามเหลี่ยมมรกต น้ำตกห้วยหลวง สวนหินพรานยาว น้ำตกกิ่งแม่พอง แก่งศิลาทิพย์ ฯลฯ	ห่างอ. 26 กม. อ.บุณฑริก อ.นาจะหล วย อ.น้ำยืน	2

ตารางที่ 18 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
โขงเจียม				เขื่อนปากมูล	เขื่อนหินถม แกนดิน เหนียวใช้ผลิต กระแสไฟฟ้า	บ.หัวเหว่	1
9	10	9	6	3			28

จากตารางที่ 18 พบว่า จังหวัดอุบลราชธานีมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 9 อำเภอ รวม 28 แห่ง จำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน/สถาปัตยกรรมมากที่สุดรวม 10 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะวัฒนธรรมและศิลปกรรม 9 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 6 แห่ง และ แหล่งท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น 3 แห่ง

ตารางที่ 19 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดอำนาจเจริญจำแนกรายอำเภอและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
เมือง	วัดถ้ำแสงเพชร หรือวัดศาลาพัน ห้อง	พุทธอุทยาน และพระ มงคลมิ่งเมือง			-บริเวณวัดเป็นหิน ดานธรรมชาติ มี พระพุทธรูปศิลปะ อินเดีย -เจดีย์พระนอน และถ้ำขนาดใหญ่	เขาดานพระ บาท ห่าง อ.เมือง 18 กม.	1
ชานุมาน			ทิวทัศน์ริม ฝั่งโขง				1
พนา			วนอุทยาน ดอนเจ้าปู่		ป่าเบญจพรรณ กว่า 200 ไร่		3

ตารางที่ 19 (ต่อ)

อำเภอ	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	สิ่งสำคัญ	ที่ตั้ง	จำนวน (รวม)
พนา(ต่อ)	วัดไชยชาติถาวร -วัดพระเหลา เทพนิมิต				-พระพุทธรูปสำริด ศิลปะลาวสกุลช่าง เวียงจันทน์ -สถาปัตยกรรม ล้านนาและพระ เหลาเทพนิมิต พระคูบ้านคูเมือง	บ.โพนเมือง ต.ไม้กอลน อ.พนา	
หัวตะพาน		ศูนย์จำหน่าย หัตถกรรม บ้านคำพระ -ศูนย์ศิลปา ชีพบ้านช่าง ถ่อ			-ผ้าซิด -ศูนย์ฝึกอบรม หัตถกรรมพื้นบ้าน	บ.คำพระ ห่างตัว อ. 5 กม.	2
ลืออำนาจ	วัดโพธิ์ศิลา				ใบเสมาสมัยทวาร วดีขนาดใหญ่ ศิลปะขอมแบบ ไพรกเมง	บ.เปือยหัว ดง ต.เปือยหัว ดง	1
5	4	3	2	-			9

จากตารางที่ 19 พบว่า จังหวัดอำนาจเจริญมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใน 5 อำเภอ รวม 9 แห่ง จำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน/สถาปัตยกรรมมากที่สุดรวม 4 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะ วัฒนธรรมและศิลปกรรม 3 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 2 แห่ง และไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น

ตารางที่ 20 แหล่งท่องเที่ยวภาคอีสานจำแนกรายจังหวัดและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

จังหวัด	โบราณสถาน/ สถาปัตยกรรม	ศิลปะ วัฒนธรรม ศิลปกรรม	ธรรมชาติ	สิ่ง สร้างขึ้น	จำนวน (รวม)
1. กาฬสินธุ์	9	4	2	-	15
2. ขอนแก่น	6	4	1	3	14
3. ชัยภูมิ	3	3	2	2	10
4. นครพนม	8	4	-	-	12
5 นครราชสีมา	10	10	2	5	29
6. บุรีรัมย์	6	5	1	2	14
7. มุกดาหาร	6	2	2	1	11
8. มหาสารคาม	16	10	5	3	34
9. ยโสธร	5	-	1	1	7
10. ร้อยเอ็ด	7	3	3	2	15
11. เลย	8	4	7	2	21
12 ศรีสะเกษ	13	1	3	2	19
13. สกลนคร	10	5	4	4	23
14. สุรินทร์	13	8	2	1	22
15.หนองคาย	7	2	1	-	10
16.หนองบัวลำภู	2	3	5	2	12
17.อุดรธานี	4	9	3	3	19
18.อุบลราชธานี	10	9	6	3	28
19.อำนาจเจริญ	4	3	2	-	9
รวม	147 (45.37%)	89(27.47%)	52(16.05%)	36(11.11%)	324(100%)

จากตารางที่ 20 สรุปได้ว่าภาคอีสานมีจำนวนรวม 324 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านสถาปัตยกรรมและโบราณสถานมากที่สุด 147 แห่ง (ร้อยละ 45.37) และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นน้อยที่สุดจำนวน 38 แห่ง (ร้อยละ 11.11)

และเนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้ ได้เน้นการจัดทำฐานข้อมูลการท่องเที่ยวทางศิลปะวัฒนธรรมของภาคอีสาน โดยเน้นให้จังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว จึงได้มีการสำรวจข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวอย่างละเอียด พบว่าในจังหวัดมหาสารคามมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนรวม 34 แห่ง และเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านสถาปัตยกรรมและโบราณสถานมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ของจังหวัด

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือ เพื่อสำรวจองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคอีสาน และเพื่อจัดทำฐานข้อมูลการท่องเที่ยวทางศิลปและวัฒนธรรมภาคอีสาน โดยเน้นจังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว ผู้วิจัยวิเคราะห์ผลการวิจัยจากการศึกษาเอกสาร การสำรวจพื้นที่จริง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มผู้รู้ นักธุรกิจ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชน นักท่องเที่ยวทั่วไป และใช้การสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาแนวคิดเพื่อนำไปทำการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค SWOT (Strength Weakness Opportunities Threat)

1. องค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคอีสาน

พบว่าการท่องเที่ยวภาคอีสานสามารถจัดหมวดหมู่การท่องเที่ยวออกเป็น 4 ประเภท คือ

1) แหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมและโบราณคดี เป็นกลุ่มสถาปัตยกรรมที่มีโครงสร้างถาวร ได้แก่ วัดเก่าแก่ ปราสาท พระธาตุ สิมโบราณ ฯลฯ เป็นต้น

2) แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปกรรม ศิลปวัฒนธรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุ แหล่งแสดงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ศิลปวัตถุ ประเพณีวิถีชีวิตที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

3) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบด้วยสถานที่ทางธรรมชาติที่สวยงาม เช่นป่าไม้ แม่น้ำ อ่างเก็บน้ำ หรือสถานที่ที่มีปรากฏการณ์ของธรรมชาติแสดงร่องรอยอดีตให้เห็น

4) แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นใหม่ อาจเป็นแหล่งรวบรวมสินค้า ผลิตภัณฑ์ แหล่งแลกเปลี่ยนสินค้าทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ ที่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือเกิดจากการรวมกลุ่มของคนในชุมชนจนกระทั่งมีชื่อเสียง ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย

ผลการศึกษาพบว่าภาคอีสานมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนรวม 324 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านสถาปัตยกรรมและโบราณสถานมากที่สุด 147 แห่ง (ร้อยละ 45.37) และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นน้อยที่สุดจำนวน 38 แห่ง (ร้อยละ 11.11) สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมภาคอีสานส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีน โดยเฉพาะเขมร (ขอม) ในเขตอีสานตอนกลาง และอีสานใต้ เช่น ปราสาทหินในหลายจังหวัด เช่น ปราสาทขอมพระ ปราสาทตาเมือนโต๊ด ปราสาทตาเมือนธม ในจังหวัดสุรินทร์ ปราสาทพนมวัน ปราสาทนางรำ ในจังหวัดนครราชสีมา ปราสาทหินเมืองต่ำ ปราสาทหินพนมรุ้ง ในจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น ส่วนศิลปกรรมและศิลปวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมได้รับอิทธิพลจากประเทศลาว (เวียงจันทน์) เนื่องจากมีแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำธรรมชาติที่เชื่อมโยงสายสัมพันธ์ของสอง

ประเทศ และเนื่องจากคนไทยนับถือศาสนาพุทธจึงมีศิลปกรรมบางส่วนถ่ายทอดมาจากประเทศอินเดีย โดยเฉพาะศิลปกรรมที่เป็นพระพุทธรูปสำคัญ ๆ (รายละเอียดแสดงในบทที่ 4 ตารางที่ 1-20)

2. การท่องเที่ยวทางศิลปะและวัฒนธรรมภาคอีสานโดยเน้นจังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลาง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้เน้นการจัดทำฐานข้อมูลการท่องเที่ยวทางศิลปะวัฒนธรรมของภาคอีสาน โดยเน้นให้จังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว คณะวิจัยจึงได้มีการสำรวจข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคามอย่างละเอียด พบว่าในจังหวัดมหาสารคามทั้ง 11 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญรวม 34 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านสถาปัตยกรรมและโบราณสถานมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ของจังหวัด รวม 15 แห่ง รองลงมาได้แก่แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปกรรมและวัฒนธรรม 11 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 6 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น 2 แห่ง นอกจากนี้ยังพบว่าเส้นทางการเดินทางโดยรถยนต์ระหว่างอำเภอด่าง ๆ ในจังหวัดมหาสารคามจะไม่ไกลจากกันมากโดยอำเภอที่ใกล้กับอำเภอเมืองมากที่สุดคือ อำเภอกันทรวิชัยระยะทางห่างจากอำเภอเมือง 18 กม. และอำเภอที่ไกลที่สุดใช้ระยะทาง 80 กม.จากอำเภอเมือง คืออำเภอพยัคฆภูมิพิสัย

2.1 แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานและสถาปัตยกรรม

- 1) มหาธาตุ (ปราสาทคูบ้านเขวา)
- 2) ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
- 3) วัดพุทธมงคล
- 4) กู่สันตวิรัตน์
- 5) กู่น้อย
- 6) ศาลนางขาว
- 7) พระธาตุนาดูน
- 8) กู่บ้านแดง
- 9) กู่บ้านสนาม
- 10) กู่บัวมาศ
- 11) โบราณสถานบ้านโคกกู่
- 12) โบราณสถานอู่มาศ
- 13) พระธาตุมุขี
- 14) วัดบ้านกู่
- 15) กู่ทอง

2.2 แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปกรรม ศิลปวัฒนธรรม

- 1) พิพิธภัณฑ์เมืองมหาสารคาม
- 2) เมืองโบราณบ้านเชียง
- 3) พระพุทธกัณฑ์ทวิชัยอภิสมัยธรรมนายก (สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

มหาสารคาม

- 4) พิพิธภัณฑ์วัดมหาชัย
- 5) พระพุทธรูปมิ่งเมืองหรือพระสุวรรณมาลี
- 6) เมืองโบราณกัณฑ์ทวิชัย
- 7) เมืองโบราณจัมปาศรี
- 8) พระพุทธรูปยืนมงคล
- 9) แหล่งโบราณคดีโนนหนองป่อ
- 10) แหล่งโบราณคดีบ้านเมืองเดา
- 11) ศาลเจ้าพ่อเดา

2.3 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

- 1) ป่าโคกใหญ่
- 2) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุนลำพัน
- 3) วนอุทยานโกสัมพี
- 4) ป่าหินร่อง
- 5) ป่าสมุนไพรรักษาและอายุรเวทแผนไทยวัดป่าอรัญญิการาม
- 6) แก่งเลิงจาน

2.4 แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น

- 1) เลื่อนกบ้านแพง
- 2) สถาบันวลัยรุกขเวช

ในการจัดการท่องเที่ยวด้านศิลปะวัฒนธรรมโดยใช้จังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวใช้การวิเคราะห์ SWOT โดยระดมความคิดจาก นักวิชาการจากมหาวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกสาขาวัฒนธรรมศาสตร์ สรุปผลได้ดังนี้

1. จุดแข็งการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม

1.1 เป็นเมืองการศึกษา “ศักดิ์สิทธิ์” มีสถานศึกษามากที่สุดกว่าทุกจังหวัดในภาคอีสาน โดยเฉพาะสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาที่จัดโดยภาครัฐมี 8 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม วิทยาลัยอาชีวศึกษามหาสารคาม วิทยาลัยเทคนิคมหาสารคาม วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม สถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตมหาสารคาม วิทยาลัยสารพัดช่างมหาสารคาม

จากจุดแข็งดังกล่าว สถานศึกษาและส่วนราชการในจังหวัดมหาสารคามสามารถใช้ยุทธศาสตร์ MICE (Meeting, Invention, Conference, Exhibition) เพื่อดึงให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวจากการประชุมสัมมนา การแสดงสิ่งประดิษฐ์ การประชุมระดับนานาชาติ และการจัดนิทรรศการ กลุ่มเป้าหมายจะเป็นนักวิชาการ ข้าราชการ นักเรียนนักศึกษา ทั้งจากภายในประเทศและชาวต่างประเทศ คนกลุ่มนี้แม้จะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวรอง กล่าวคือไม่ใช่กลุ่มที่มีจุดประสงค์เดินทางมาเพื่อท่องเที่ยวโดยตรง หากแต่มาทำกิจกรรมอื่น แต่มีศักยภาพในด้านการใช้จ่ายและสามารถใช้เวลาที่เหลือท่องเที่ยวลักษณะสั้น ๆ (1-2 วัน) ภายในจังหวัดได้ ทั้งนี้สถานศึกษาอาจจัดให้มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวควบคู่กันโดยมีการประสานกันระหว่างสถานศึกษาและส่วนราชการทุกแห่ง

1.2 เป็นจังหวัดที่อยู่กึ่งกลางของภาคอีสานจนได้ฉายาว่า “สะดืออีสาน” ซึ่งในปัจจุบันนับเป็นจุดขายที่จะประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในเขตภาคอีสาน เนื่องจากเป็นศูนย์กลางการเดินทางไปทุกจังหวัดในภาคอีสาน โดยเฉพาะเหมาะสำหรับการลงทุนทางธุรกิจที่จะทำให้ประหยัดในการติดต่อค้าขายกับจังหวัดอื่น ๆ ในภูมิภาค

2. จุดอ่อนการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม

การคมนาคมทางรถยนต์อย่างเดียวไม่มีสนามบินและรถไฟ ไม่มีนักท่องเที่ยวหลัก กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาส่วนใหญ่คือผู้ที่ตั้งใจจะมาท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว

มีสถาปัตยกรรมและแหล่งโบราณคดีที่ค้นพบน้อย แหล่งโบราณสถานที่สำคัญและเป็นที่ยูเนสโกมีเพียงพระธาตุนาคูน

3. โอกาสการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม

สามารถจัดเป็น cluster กลุ่ม “ร้อยแก่นสาร” (ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม) เน้นศิลปวัฒนธรรมประเพณีเนื่องจากเป็นดินแดนอารยธรรมเก่าแก่มีความเป็นปึกแผ่น มีแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และศิลปวัฒนธรรมรวมกัน 46 แห่ง ดังนี้

ตารางที่ 21 จำนวนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และศิลปะและวัฒนธรรม จังหวัด
ร้อยเอ็ดขอนแก่น มหาสารคาม

จังหวัด	สถาปัตยกรรม/ โบราณสถาน	ศิลปกรรม / ศิลปะและ วัฒนธรรม	รวม
ร้อยเอ็ด	7	3	10
ขอนแก่น	6	4	10
มหาสารคาม	15	11	26
รวม	28	18	46

จากข้อมูลตารางที่ 21 จะเห็นว่า การท่องเที่ยวในกลุ่ม “ร้อยแก่นสาร” มีแหล่งสถาปัตยกรรม โบราณสถาน ศิลปกรรม และศิลปวัฒนธรรมถึง 46 แห่ง ซึ่งสามารถจัดการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยอาจกำหนดเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มอายุ กลุ่มผู้มีความสนใจด้านศิลปวัฒนธรรม หรือกลุ่มชาวต่างชาติได้ ทั้งนี้สามารถจำแนกสถานที่ท่องเที่ยวในกลุ่ม “ร้อยแก่นสาร” เพื่อให้เห็นภาพรวมได้ ดังนี้

ตาราง 22 ประเภทสถานที่ท่องเที่ยวเฉพาะด้านสถาปัตยกรรม โบราณคดี ศิลปกรรม ศิลปวัฒนธรรมของกลุ่ม “ร้อยแก่นสาร”

	ร้อยเอ็ด	ขอนแก่น	มหาสารคาม	จำนวนรวม
โบราณสถาน	- วัดกลางมิ่งเมือง - ปราสาทคู - กู่พระโกนา - สิมวัดไตรภูมิ คณาจารย์ - พระมหาเจดีย์ชัย มงคล - สิมจักรวาลภูมิพิ - กู่กาสิงห์	- พระธาตุขาม แก่น - กู่แก้ว - กู่บ้านนาคำน้อย - กู่เปือยน้อย - วัดอุดมคงคาเขด คีรี - สิมวัดสระทอง บ้านบัว	- มหาธาตุ (ปราสาทคูบ้าน เขวา) - ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง - วัดพุทธมงคล - กู่สันตวิรัตน์ - กู่น้อย - ศาลนางขาว - พระธาตุนาดูน - กู่บ้านแดง - กู่บ้านสนาม - กู่บัวมาศ	28

ตาราง 22 (ต่อ)

	ร้อยเอ็ด	ขอนแก่น	มหาสารคาม	จำนวนรวม
			- โบราณสถานบ้าน โคกภู - โบราณสถานอู่มุงยาคุ - พระธาตุจุมคำ - วัดบ้านภู - ภูทอง	
ศิลปกรรม/ ศิลปะ วัฒนธรรม	- วัดบูรพาภิรม - วัดสระทอง - บ้านห้วยหลิม	- จิตรกรรมวัดสระ บัวแก้ว - เมืองโบราณโนน เมือง - โฮงมูนมั่งเมือง ขอนแก่น - พิพิธภัณฑ์สถาน แห่งชาติขอนแก่น	- พิพิธภัณฑ์เมือง มหาสารคาม - เมืองโบราณบ้านเชียง - พระพุทธกัณฑ์ทวิชัย อภิสมัยธรรมนายก - พิพิธภัณฑ์วัดมหาชัย - พระพุทธรูปมิ่งเมืองหรือ พระสุวรรณมาลี - เมืองโบราณกัณฑ์ทวิชัย - เมืองโบราณจัมปาศรี - พระพุทธรูปยืนมงคล - แหล่งโบราณคดีโนน หนองบ่อ - แหล่งโบราณคดีบ้าน เมืองเดา - ศาลเจ้าพ่อเดา	18
รวม	10	10	26	46

ตารางที่ 22 แสดงให้เห็นว่าในกลุ่ม “ร้อยแก่นสาร” มีแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานที่สำคัญ สามารถจัดกลุ่มได้ 4 ประเภท คือ (1) กลุ่มพระธาตุเก่าแก่ ได้แก่ พระธาตุนาดูน และพระธาตุจุมคำ จังหวัดมหาสารคาม และพระธาตุขามแก่น จังหวัดขอนแก่น (2) กลุ่มสถาปัตยกรรมอีสานโบราณ ได้แก่ สิมพื้นเมืองอีสาน มี 3 แห่งโดยเฉพาะสิมวัดไตรภูมิคณาจารย์ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้รับรางวัลสถาปัตยกรรมดีเด่นจากสมาคมสถาปนิกสยามปี พ.ศ. 2541 (3) กลุ่มปราสาทหินศิลปะขอมโบราณ มีจำนวนมากรวม 12 แห่ง (4) กลุ่มที่เป็นวัดสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมไทยโบราณยุคต่าง ๆ อีก 4 แห่งเป็นต้น

แม้ในจังหวัดมหาสารคามจะมีการคมนาคมทางรถยนต์อย่างสะดวก แต่ถ้าวัดรวมกับกลุ่ม cluster จะมีสนามบินถึง 2 จังหวัด คือจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีระยะทางไม่ห่างจากจังหวัดมหาสารคามนัก กล่าวคือจังหวัดร้อยเอ็ดห่างจากตัวเมืองมหาสารคามเพียง 40 กม. ส่วนจังหวัดขอนแก่น สนามบินจะห่างจากตัวเมืองมหาสารคามประมาณ 70 กม. ที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการท่องเที่ยวแก่นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เลือกโปรแกรมการท่องเที่ยวแล้วและไม่ต้องการใช้เวลาในการเดินทางโดยรถยนต์จากเมืองหลวงนานเกินไป

4.อุปสรรคการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมมหาสารคาม

ระยะทางในการเดินทางมีเพียงรถยนต์เท่านั้น ห่างกรุงเทพฯ และห่างชายแดนประมาณ 250 กิโลเมตร และยังมีภาคธุรกิจเข้ามาลงทุนด้านการท่องเที่ยว เช่น โรงแรมห้าดาว ร้านอาหาร สถานบันเทิง ฯลฯ ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับหลายจังหวัดในภาคอีสาน

สรุป

เมื่อพิจารณาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค พบว่า จังหวัดมหาสารคามมีความเป็นไปได้ ในการสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเสริมด้วยกลยุทธ์การกระตุ้นจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะจังหวัด CEO และสถานศึกษา ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เอกชน เช่นหอการค้าจังหวัด ร่วมกันจัดกิจกรรม MICE ตลอดปี สร้างแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นเพิ่มเพื่อกระตุ้นการใช้จ่ายเงินของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะสินค้า OTOP อาจมีการพัฒนาผังเมืองให้เป็น “ไนท์บาซาร์” เพื่อเป็นแหล่งรวมสินค้าพื้นเมืองไม่ให้เกิดกระจาย มีเวลาค้าขายที่แน่นอน เป็นต้น

ด้านการท่องเที่ยวโบราณสถาน สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ก็นับว่าในกลุ่ม “ร้อยแก่นสาร” มีโบราณสมัยขอมมาก มีแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ มีประเพณีที่น่าสนใจ เช่นบุญบั้งไฟ กลองยาว อีสาน หมอลำหมอลแคน บุญเบิกฟ้า งานฉลองพระธาตุนาดูน เป็นต้น

MICE ยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้กระตุ้นการจัดการท่องเที่ยวภายในจังหวัด

MICE (Meeting, Invention, Conferencce, Exhibition) เป็นยุทธศาสตร์ความร่วมมือที่ทุกภาคส่วน โดยเฉพาะกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา ควรนำมาใช้ในการกระตุ้นกิจกรรมการท่องเที่ยวจังหวัด

มหาสารคาม แม้ว่าส่วนใหญ่ผู้นักท่องเที่ยวหลัก คือนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจจะมาเพื่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวของจังหวัดมหาสารคามจะมีน้อย แต่กลุ่มนักท่องเที่ยวรองมีจำนวนค่อนข้างมากเมื่อพิจารณาจากจุดแข็งที่มีสถานศึกษาเป็นจำนวนมาก และความเป็น “ตักสิลานคร” จะมีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักวิชาการ นักศึกษา ผู้อยู่ในวัยทำงานซึ่งเป็นคนระดับกลางเป็นส่วนใหญ่ มีกำลังในการใช้เงินระดับหนึ่งและสามารถมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นผลพลอยได้จากการทำงาน อีกทั้งยังสามารถประชาสัมพันธ์ลักษณะปากต่อปากให้นักท่องเที่ยวอื่น ๆ มาเที่ยวต่อ ดังนั้นการนำยุทธศาสตร์ MICE มาใช้กับกลุ่มเป้าหมายจึงน่าจะมีความเหมาะสมดังนี้

การจัดการประชุม (Meeting)

ส่วนราชการต่าง ๆ ภายในจังหวัด รวมทั้งสถานศึกษาโดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาควรร่วมมือกันส่งเสริมให้จังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลางการจัดการประชุมสัมมนาทั้งระดับประเทศและระดับนานาชาติ มีการวางแผนจัดตารางประจำปีร่วมกันเพื่อให้มองเห็นภาพรวมของจังหวัด โดยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจังหวัดร่วมด้วยทุกครั้ง ทั้งนี้ในการจัดประชุมอาจเวียนไปจัดยังอำเภอต่าง ๆ ที่มีเทศกาลการท่องเที่ยวเพื่อให้คนในชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว ทั้งนี้ควรมีการจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ซึ่งอาจมีหลักสูตรการอบรมในโรงเรียนทุกโรงเรียนด้านศิลปวัฒนธรรม ภาษาดังประเทศ เป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนรู้ เข้าใจและเห็นความสำคัญแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากขึ้น นอกจากนี้ควรจัดมีผู้รับผิดชอบในการจัดอบรมด้านมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้กับผู้ใหญ่ในชุมชนร่วมด้วย

การแสดงผลประดิษฐ์ (Invention)

ยุทธศาสตร์คือนักท่องเที่ยวโดยจัดการแสดงผลประดิษฐ์ โดยเฉพาะจากนักศึกษา เป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถสร้างสีสันและดึงดูดผู้คนให้มาเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มนักท่องเที่ยวจะได้จาก นักวิชาการ ข้าราชการ นักศึกษาจากสถาบันการศึกษาจังหวัดต่าง ๆ ผู้ปกครองนักศึกษา รวมทั้งองค์กรต่างประเทศที่สนใจงานประดิษฐ์ นอกจากนี้ยังสามารถกระตุ้นให้นักศึกษาพัฒนาตนเองสู่การแข่งขันทั้งระดับประเทศและระดับนานาชาติด้วย

การจัดประชุมกลุ่มใหญ่ (Convention)

การประชุมลักษณะนี้จะสามารถดึงดูดผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนมาก ดังนั้นในรอบปีควรมีการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวรองรับ และควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อจำนวนมาก ระยะเวลาการประชุมจะใช้ 2-3 วัน และควรมีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการแสดงประเพณี วัฒนธรรม และสินค้าท้องถิ่น เพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ เพราะเป็นกลุ่มที่มีกำลังในการซื้อมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ แต่มีระยะเวลาในการจับจ่ายน้อย

การจัดแสดงนิทรรศการ (Exhibition)

สถาบันการศึกษาทุกระดับควรมีการวางแผนร่วมกันเพื่อจัดโปรแกรมการแสดงผลนิทรรศการในรอบปีเพื่อดึงนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของแต่ละแห่ง ควรเน้นนิทรรศการที่สอดคล้องกับบทบาท

หน้าที่ของแต่ละสถาบัน มีการวางแผนเรื่องระยะเวลาที่ดี ฤดูกาลที่เหมาะสม เพราะแม้ว่าจะนำเสนอสิ่งที่น่าสนใจ แต่ผู้คนไม่สะดวกในการชมนิทรรศการ ก็อาจทำให้ล้มเหลวได้ ไม่ควรจัดระยะเวลาซ้ำซ้อนกันกับกิจกรรมอื่น ๆ และจัดแสดงในเวลาเดียวกันเพราะจะมีผลต่อการลดจำนวนกลุ่มเป้าหมายลง

กิจกรรม ตามยุทธศาสตร์ MICE ต้องวางแผนร่วมกัน เพราะจะได้มีกิจกรรมไม่ซ้ำซ้อน เวลาไม่ซ้ำซ้อน และจะได้ร่วมกันดึงกลุ่มนักท่องเที่ยว เนื่องจาก MICE มีความได้เปรียบตรงที่อาจเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มเดียวกันซ้ำได้หลายครั้ง เพราะการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมรอนันตนเอง การมาท่องเที่ยวซ้ำยังเป็นผลดีในด้านของการขายสินค้าบางประเภทด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. การท่องเที่ยวภายในจังหวัดมหาสารคามเหมาะที่จะจัดเป็นช่วงสั้น 1-2 วัน เน้นให้กลุ่มนักท่องเที่ยว shopping จึงต้องให้มีจุดจำหน่ายสินค้ารวมในแต่ละอำเภอ และที่จังหวัด ควรจัด package ที่นำไปซื้อสินค้าพื้นเมือง เช่นผ้าไหม ควรพัฒนาฝีมือกลุ่มทอผ้าให้มีสีสันและสวยหลายสวยงาม เน้นเอกลักษณ์ มหาสารคาม ให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองทอผ้า ย้อมไหม เป็นการแสดงร่วมด้วยแทนการขายสินค้าอย่างเดียว

2. เน้นกลุ่มข้าราชการ นักวิชาการ นักธุรกิจ วิเคราะห์ความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม เช่น ผู้ใหญ่ชอบทำบุญ จึงควรมีเส้นทางท่องเที่ยวที่นำชมวัด และโบราณสถาน สินค้าที่เป็นที่ระลึกของแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มชาวต่างชาตินิยมดูโบราณสถานและประเพณีพื้นเมือง วัลรุ่น และหนุ่มสาวนิยมการผจญภัย จึงอาจมีการจัดแรลลี่ หรือการเดินป่า หรือการพักผ่อน เข้าแคมป์ รวมทั้งกิจกรรม home stay ในอำเภอที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนอีสานเป็นต้น

3. ควรให้หน่วยราชการต่าง ๆ เป็นเจ้าภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ และวางแผนเป็นรายปีร่วมกันเพื่อให้มีการท่องเที่ยวตลอดปี อาจให้เหมาะสมกับฤดูกาลหรือทยอยจัดรายเดือน

4. ร่วมมือกับกลุ่ม cluster จังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น และมหาสารคาม (กลุ่มร้อยแก่นสาร) เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่นักท่องเที่ยว อาจมีหลายpackage ให้นักท่องเที่ยวได้เลือก หรือจัดหาข้อมูลเพื่อให้นักท่องเที่ยวบางคนที่ประสงค์เลือกสถานที่ท่องเที่ยวเอง โดยเฉพาะข้อมูลของกลุ่มร้อยแก่นสาร

บรรณานุกรม

- กมล สุกประเสริฐ (2540). การวิจัยปฏิบัติการแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน.
กรุงเทพฯ : สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.
- กมล ภาสิน (2535). การพัฒนาที่ยั่งยืน. แปลโดย สุกัญญา หาญตระกูล. กรุงเทพฯ :
บี. เค. อินเทอร์เน็ต.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2540). ชุดวิชาวิจัยทางการศึกษานอกโรงเรียนการวิจัยเชิง
ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมป่าไม้ (ม.ป.ป.). ทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ. กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2525). ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
- กองจัดการป่าไม้ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2526). สภาพการณ์ป่าไม้ของ
ประเทศไทยในช่วง 21 ปี (ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 – 2525). กันยายน 2526. กรุงเทพฯ : กระทรวงเกษตร
และสหกรณ์.
- โครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (2540). คู่มือการอบรมการใช้ประโยชน์เพิ่มสะสมผลงาน
ของนักศึกษา. กรุงเทพฯ : เนติคุณการพิมพ์.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2534). วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า. กรุงเทพฯ : โรง
พิมพ์ตุลาโยธะกา.
- ฉลาดชาย รมิดานนท์ (2538). รายงานการศึกษาป่าไม้สังคมเพื่อการพัฒนาชนบท.
กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์.
- _____ (2538). ป่าไม้สังคมเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์
แห่งประเทศไทย.
- _____ (2529). ป่าไม้สังคมกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์.
- เฉลิมศรี ธรรมบุตร และคณะ (2535). ปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยเพื่อสิ่งแวดล้อม.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผู้หญิง.
- ชูศักดิ์ วิทยากัด (2531). ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง
แวดล้อมในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำปิงตอนบน. รายงานการวิจัย สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธวัช ปุณโณทก (2532). เที่ยวอีสาน. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัย
ขอนแก่น.

เบญจลักษณ์ ธารพร (2538). วัฒนธรรมชุมชนกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กรณีศึกษา
กลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บุษบัน จันทเลิศ (2534). ป่าไม้กับความสำคัญในวัฏจักรชีวิตชาวกะเหรี่ยง : ป่าช้าแห่ง
บ้านอมลอง, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประสิทธิ์ คุณรัตน์ (2535). มนุษย์นิเวศและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สรุปผลการฝึก
อบรมหลักสูตร Rural Appraisal for Irrigation Project Planning. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2534). องค์ความรู้นิเวศวิทยาของชุมชนเกษตรกรรมในเขตป่า
ศึกษากรณีชุมชนกะเหรี่ยงในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามนุษย
วิทยามหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระธรรมปิฎก (ประยูรช ป. ยุคโต) (2537). คนไทยกับป่า. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
บริษัทสหธรรมิก.

พัทธา สายหู (2527). ประมวลความคิดเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมไทย. เอกสารการ
สอนชุด วิชาไทยคดีศึกษา : อารยธรรม สาขาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

_____ (2534). "การพัฒนาวัฒนธรรมพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้านและศักยภาพของชุมชน"
เอกสารการสัมมนาทางวิชาการภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ.

วิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.สถาบัน .(2538). กลยุทธ์การพึ่งตนเอง
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กรุงเทพฯ.

วินัย วีรพัฒน์นันทน์ และคณะ (2541). คู่มือการพัฒนาเยาวชนเพื่อรักสิ่งแวดล้อม.
กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิมลลักษณ์ ชูชาติ (2540). การนำเสนอรูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้
สำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์ศึกษบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์ (2535). ป่าชุมชน การจัดการป่าชุมชน.ขอนแก่น : มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น.

_____. (2535). ปาปุตาคารณีสึกษาบ้านห้วนน ด้าบลห้วนนค้ำ อำเภอรำมี้สไลล จังหวัด ศรีสะเกษ ป้าชุมชนในประเทสไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตร.

มงคล ด้านนธำนนทร์ และคณะ (2536). “ป้าชุมชนในภำคตะวันออกเฉียงเหนือ” ในป้าชุมชนในประเทสไทยและแนวทางการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

มนัส สุวรรณ (2530). นิเวศวิทยำมนุษย์. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พรีนติ้งเฮ้าส์.

ขงยุทธ บุรำลัทธี (2535). การศึกษาการดำเนินงานของชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศึกษำกรณีสืบค้นได้ บ้ำนโคกน้อย บ้ำนโนนกระโดน ด้าบลพญำเย็น กำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา, วิทยำนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต ภำควิชำสังคมวิทยำการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2539). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 – 2544. สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2535). การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.

สันจิตำ กาญจนพันธ์ุ (2535). ศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ กรณีสึกษาภำคเหนือตอนบน. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง วนศาสตร์ชุมชนทางเลือกใน การพัฒนาป่าไม้ ขอนแก่น.

สันทัต สมชีวะ (2534). ทิศทางกำรจัดกำรทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในแผนฯ. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องกำรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทสไทย ครั้งที่ 2 โครงการชุมชนชนบทเพื่อกำรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ.

สัจญำ สัจญำวิวัฒน์ (2533). ทฤษฎีสังคมวิทยำ เนื้อหำและแนวกำรใช้เบื่องต้น. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยำการพิมพ์.

_____. “ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสังคม” ใน สังคมชนบทไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2538). กลยุทธ์กำรพึ่งตนเอง. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กรุงเทพฯ .

สมิท สมัครงำร (2525). กำรเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับกำรพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

สามารถ จันทรสุรีย์ (2534). ภูมิปัญญาชาวบ้านนครราชสีมา. นครราชสีมา : ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาวิทยาลัยครูนครราชสีมา.

สีลาภรณ์ นาคทรัพย์ (2538). “ระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนอีสานใต้”. วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2538. หน้า 38 – 48 .

เสนห์ จามริก (2529). “การแสวงหาภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา”, ชุมชนพัฒนา 1. (กันยายน – ตุลาคม 2529) 6 – 7 .

เสรี พงศ์พิศ (2534). “สภาพปัญหาและทางเลือกของชนบทไทย” น. 20 เอกสารสรุปการพัฒนาชนบท (อัดสำเนา).

_____. (2536). “วัฒนธรรมพื้นบ้าน รากฐานการพัฒนา”. น. 35 – 61 . ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่มที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : พรินดีแอนด์.

สุเทพ สุนทรภักษ์ (2519) ความเรียงมานุษยวิทยา กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์แพรวพิทยา

_____. (2511) “ความเชื่อเรื่อง ผีปู่ตา ในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ในสังคมหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรุงเทพฯ โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

_____. (2511) สังคมนิยมวิทยาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรุงเทพฯ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

สุรียา กาฬสินธุ์ (2539) ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต่อการรับรู้ในการจัดการไฟฟ้าศึกษากรณีชุมชนเขาดง วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยาประยุกต์ มหาวิทยาลัยมหิดล

สุภาวค์ จันทวานิช (2540) วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กรุงเทพฯ โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อนรรตน์ เพชรสัมฤทธิ์ (2540) บทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยาประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

อภิชัย พันธสน โสภิน ทองปาน และธีระ พันธุมวนิช (2539) การดูแลรักษาป่าและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาพื้นที่สีเขียว จัดการอย่างไรถึงจะได้ป่า? เอกสาร ประกอบการสัมมนาของสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยประจำปี 2539 เรื่อง “สิ่งแวดล้อมไทยในศตวรรษหน้า” 9 กรกฎาคม 2539. กรุงเทพฯ คอนเวนชัน โรงแรมเซ็นทรัล พลาซ่า

อมรม พงศาพิชญ์ (2541) วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ สำนักงานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกวิทย์ ฌ กลาง นิธิ เอียวศรีวงศ์ และศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2538). มองอนาคต บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางสังคมไทย พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด

เอกวิทย์ ฌ กลาง (2536). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา.

_____. (2541). ภูมิปัญญาชาวบ้าน : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ – แก้ปัญหาของชาวบ้านไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา.

อนง นาถบุตร (2533). จุดเปลี่ยนการพัฒนาชนบทและองค์กรพัฒนาเอกชนไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา กองทุนพัฒนาท้องถิ่นไทย – แคนาดา.

_____. (2536). คนกับดินน้ำป่า “จุดเปลี่ยนความคิด”. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

อำนวยการ คอวนิช (2531). แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างป่าชุมชนธรรมชาติในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กรมป่าไม้.

_____. (2537). ป่าเอกชน - ป่าชุมชนธรรมชาติในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

อุไรวรรณ ดันกิมยง (2534). “เขาบ่ขะของสู สูบ่ขะของเฮา ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคเหนือ,” ป่าชุมชนในประเทศไทย. กรมป่าไม้. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย.

_____. (2528). องค์กรสังคมในระบบชนประทานเหมืองฝายและการระดมทรัพยากรเปรียบเทียบระหว่างชุมชนชนบทบนพื้นที่สูงและชุมชนพื้นที่ราบในภาคเหนือของประเทศไทย. สังคมศาสตร์ 7 (เม. ย. 2527 – ต.ค. 2528).

<http://www.l.mod.go.th/.../nation/oldcity/sarakham1.htm>

<http://www.tat.or.th/thai/>

<http://www.tat.or.th/thai/province.php>